

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Bøgh, Nicolaj.; Nicolaj Bøgh.

Elisabeth Jerichau-Baumann : en Karakteristik

Kjøbenhavn : Forlagsbureauet, 1886

[7], 297 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

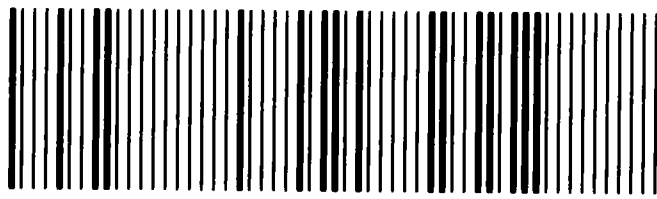
UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

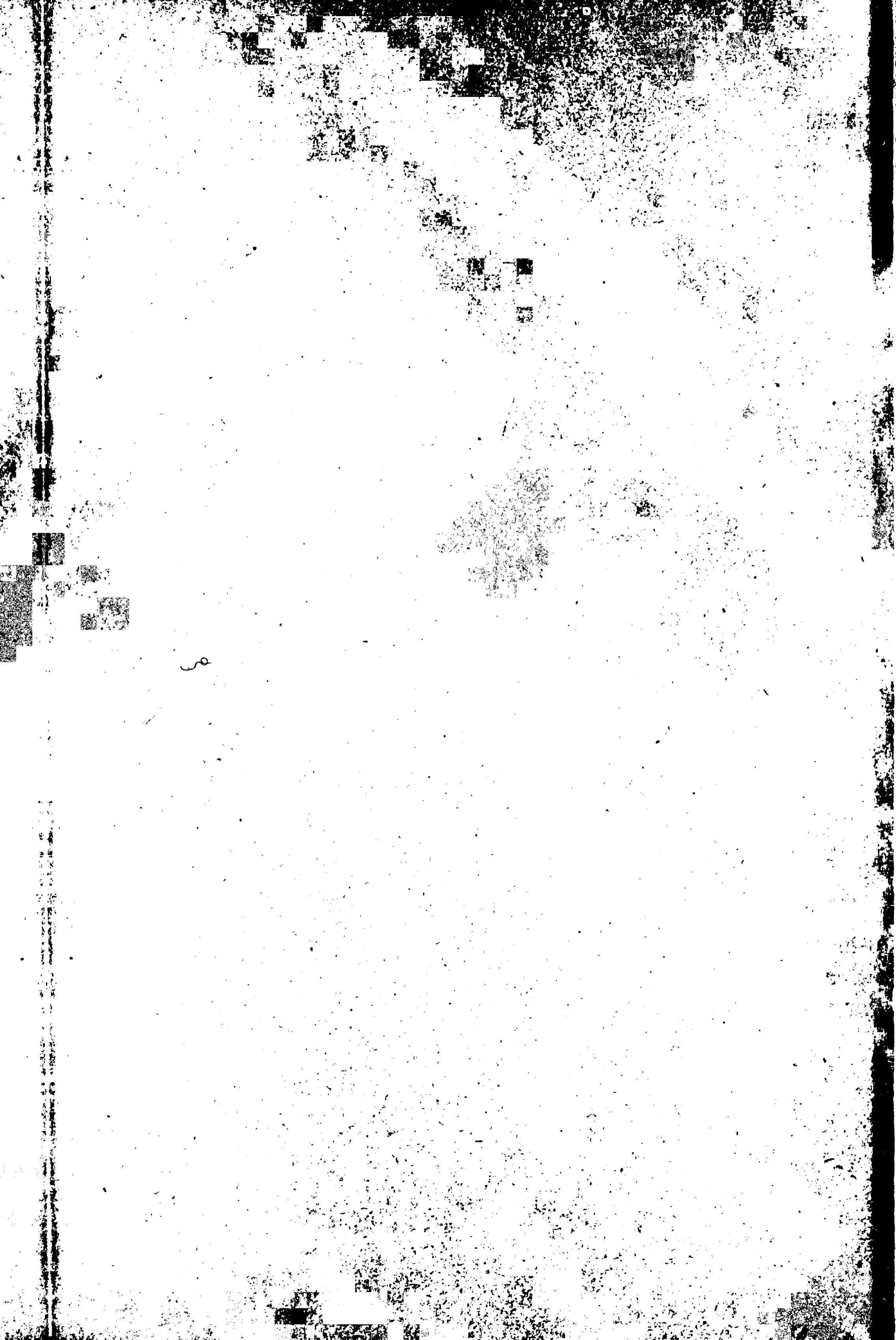
44.126. - 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021683370

Nicolaj Bogh.

Elisabeth Jerichau-Baumann.

En Karakteristik.

Indhold:

*Hendes Væsen — Hustruen.
Moderen. — Kunstnerinden.
Vennekredsen. — Hendes Danskhed.
Slutning.*

Forlagsbureauet i Kjøbenhavn.

(O. H. Delbanco. G. E. C. Gad. F. Hegel & Søn. C. C. Lose.)

Trykt hos J. Jørgensen & Co.

1886.

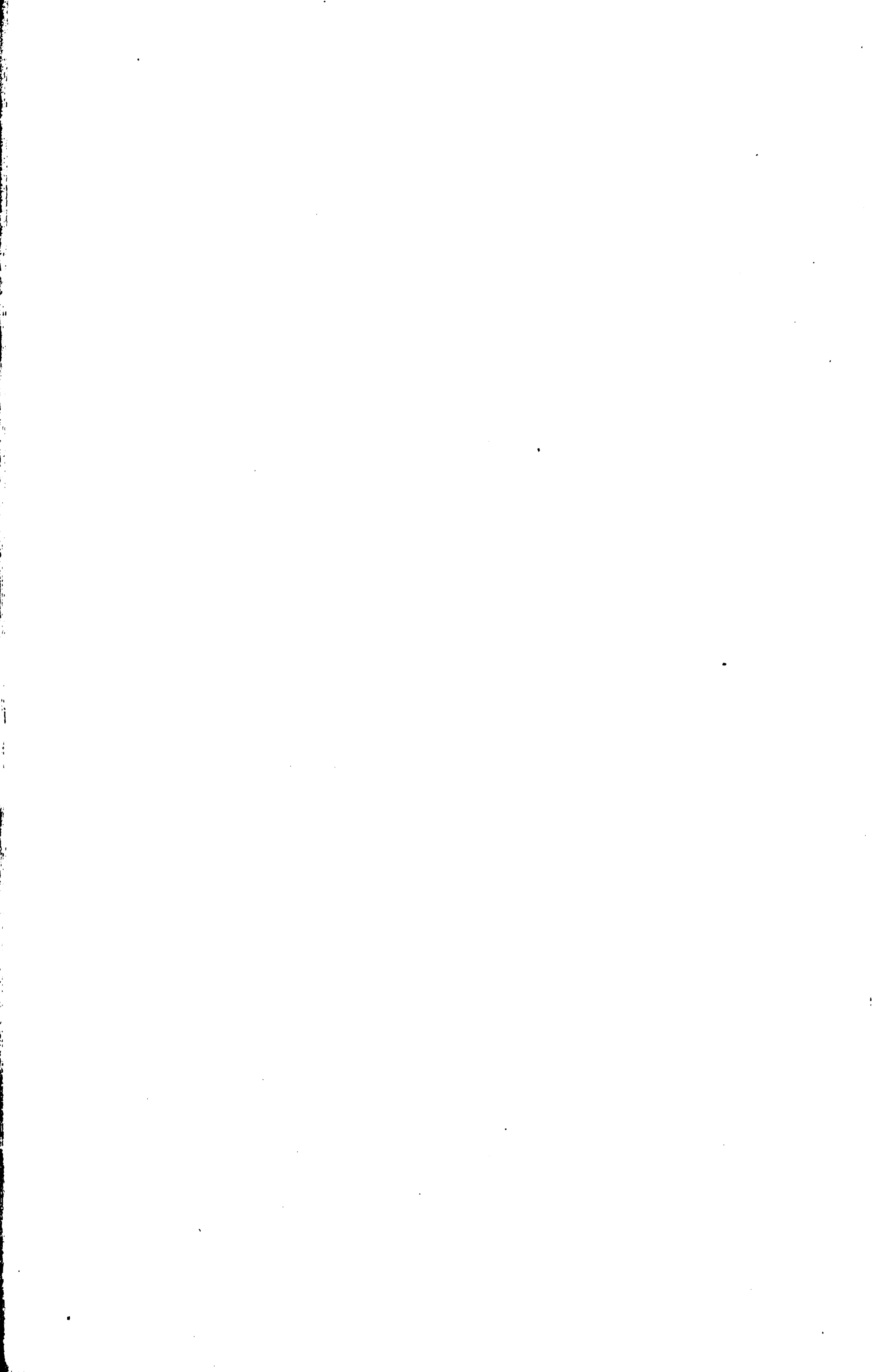

Til

Maleren Lorens Frölich

og hans Hustru

Benedicte, født Treschow.

Forord.

Det er ifølge et testamentarisk Ønske af Fru Jerichau, at jeg har skrevet den her foreliggende Bog. Jeg har staaet hende nær lige fra mine Drengenaar, og hun vidste, at jeg kjendte hende godt, havde megen Kjærlighed til hende og dog ingenlunde saâ blindt paa hende. Hun vidste, ligesom jeg selv, at der ofte var fældet skjæve og uretfærdige Domme over hende af Folk, som kun ganske løst kjendte hende — eller ogsaa slet ikke. Jeg haaber, at saadanne Domme skulle rettes ved efterfølgende Skildring og at hun for Fremtiden skal blive betragtet i et sandere Lys.

Saa vidt mulig har jeg ladet hende selv faa Ordet; jeg kommer derved til at spille en mere underordnet Rolle som Forfatter; men Skildringen bliver mere paalidelig.

Der kunde ikke godt være Tale om at skrive en Biografi af hende; thi i saa Henseende er det væsentligste Stof udtømt i hendes „Ungdomserindringer“, „Til Erindring om Harald Jerichau“ og „Brogede Rejsebilleder“. Jeg har derfor sat mig til Opgave at drage for Dagen Hvad hun ikke selv kunde eller vilde medtage i sine Meddelelser.

Saa godt som Intet af Det, min Skildring lægger frem, har tidligere været offentliggjort. Mit Materiale har væsentligst været alle den Afdødes literære Efterladenskaber, som hun havde testamenteret mig til

Afbenyttelse, og endelig en stor Mængde Breve, som hun i Aarenes Løb har tilskrevet min Hustru og mig.

Skulde Læseren finde, at jeg paa sine Steder — navnlig maaske i Afsnittet om Fru Jerichau som Hustru — har været for intim i mine Meddelelser, saa har jeg dertil kun at svare, at hun selv ikke skyede at lægge sine private Forhold aabent frem i Det, hun skrev, og paa flere af de Breve, som berøre de privateste Sager, har hun udtrykkelig noteret, at de ønskedes opbevarede til Offentliggjørelse efter hendes Død. Der har været saa megen Snak om hende og hendes Forhold i Omløb, at jeg finder det rigtigt at tale temmelig rent ud, for dermed at slaa fast Hvad der er sandt og Hvad der er falskt. Jeg finder det uheldigt at skrive Historie saaledes, at man udelader Alt, som kan støde hist og her, blot for at faa det Hele glat og pænt, saa Ingen kan forarges. Og skal man virkelig indgribende skildre en Person, kan man ikke tage for meget Hensyn til Grænsen mellem det Private og Offentlige. Hvor ligger den i det Hele taget? Takt og Samvittighed maa anvise den.

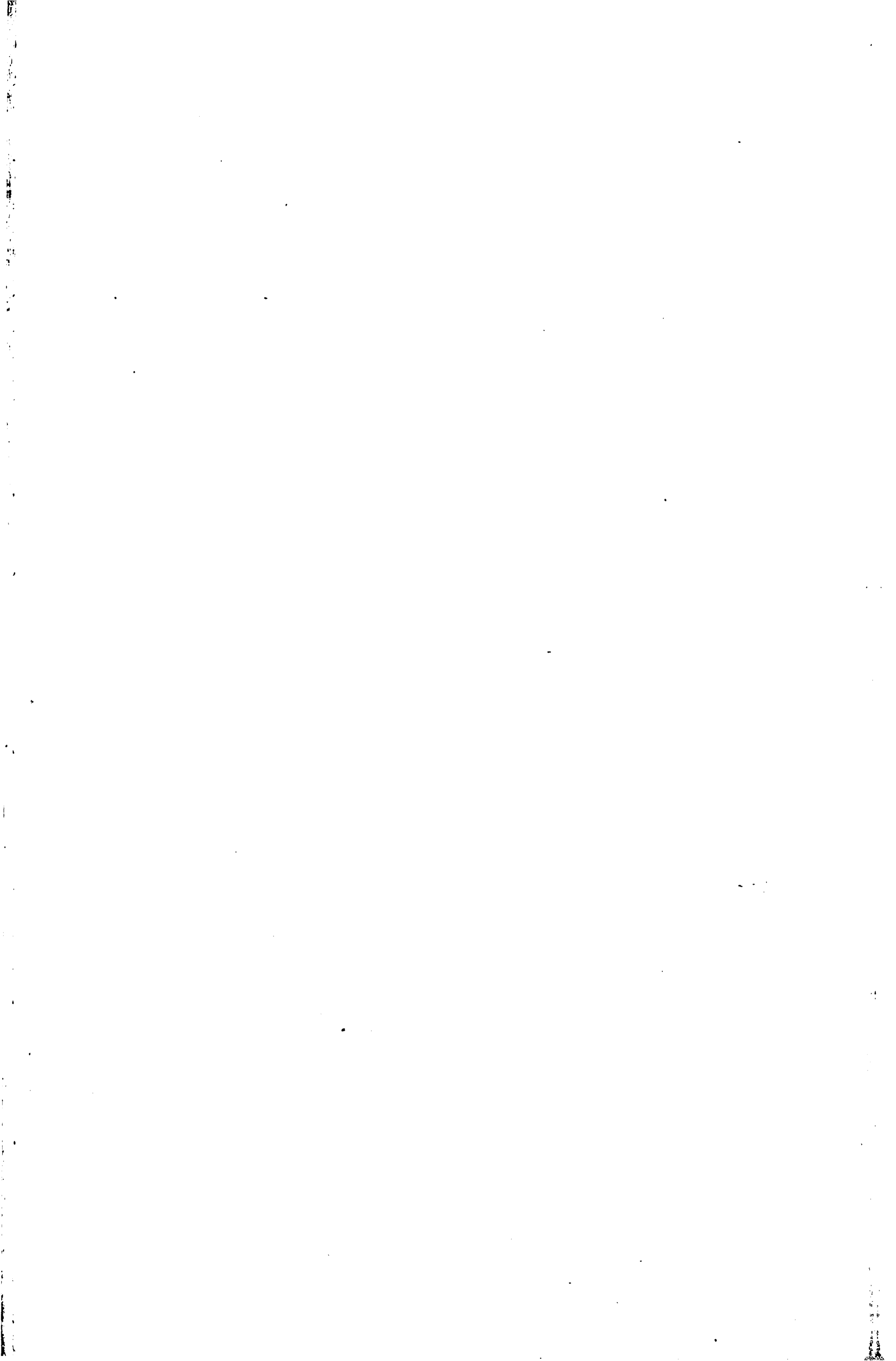
Det er mit inderlige Ønske, at denne min Skildring af Elisabeth Jerichau maa gjøre hende kjær for mange gode Mennesker, saa at det kan blive sandt Hvad hun i et Brev af 13de Maj 1880 udtaler saaledes: „Jeg tænker ofte, at naar jeg engang er død, mangan mildere Dom og mange kjærligere Ord ville blive mit Minde til Del, end det blev min Part i Livet.“

Frederiksberg i September 1886.

Nicolaj Bøgh.

Indhold.

	Side
Hendes Væsen	1
Hustruen	62
Moderen	100
Kunstnerinden	178
Vennekredsen	224
Hendes Danskhed	268
Slutning	283

Hendes Væsen.

Ved Fru Jerichaus Død sagde en Mand om hende: „Om man havde skaaret hende i tolv Stykker, vilde hvert af dem have været Nok til deraf at kunne danne et betydeligt Menneske.“ Deri maa Alle, der have kjendt hende, samstemme. Aldrig har jeg truffet saa stor og flersidig en Begavelse samlet i én Person. Man har jo mægtige Frugter, der fremkomme ved en Sammenvoxning af flere forskjellige Blomster. Saaledes havde hendes mange- og forskjellig-artede Evner frembragt et betydeligt Geni. Jeg skal nu se at opløse hendes Væsens Bestanddele.

Først straalere ud af det Hele hendes ubeskrivelig varme Kjærlighed. Et Hjærtelag som hendes findes kun hos meget Faa. Hun siger selv: „Den bedste, den eneste Rigdom i Verden, som har varig, evig Betydning, er Kjærlighed, ikke den opblussende, heftige Lidenskab, men den, som bor og bygger paa Hjærtebunden, den, som giver Alt og bærer Alt, den, som stammer fra Himmelen og naâr til Himmelen, og som søger derhen til ham, Alkjærligheden, den største Kjærligheds Aabenbaring her paa Jorden“.

Følgende Sang digter hun til Kjærlighedens Pris:

Kjærlighed ligner den Rose saa rød,
der dufter saa mildt blandt hvasseste Tjørn.
Kjærlighed ligner en Glæde saa sød,
som fremkalder Smil hos uskyldige Børn.

Kjærlighed ligner det rislende Væld,
der leger saa yndig med Blomsterne smaa.
Kjærlighed ligner Skærsommer i Kvæld,
naar Solen forgylder det reneste Blaa.

Kjærlighed ligner den favreste Drøm,
som aldrig opfyldes paa denne Jord.
Kjærlighed ligner en Moder, som øm
forbinder de dybeste Saar paa sit Nor.

Kjærlighed ligner et undertrykt Frø,
naar Ingen vil svare dens kaldende Røst.
Kjærlighed ligner den bundløse Sø,
der hviler i Klippelejet saa tyst.

Kjærlighed ligner Havet det blaa,
som smilende tager Himlen i Favn.
Kjærlighed ligner Børnene smaa,
som lege med Glæden, omgivne af Savn.

Kjærlighed ligner Perlen saa prud,
som hemmelig gjemmes bag tillukket Skal;
mest den dog ligner den evige Gud,
som frelser sit Barn trods Nød og trods Fald.

Evige Gud med Din Kjærligheds Glød,
der lyser paa Jorden i blussende Ild,
rens mig i Flammen for Syndernes Nød!
Frels mig til Himmelen, naadig og mild!

Der var i hende en usædvanlig Trang til at elske og elskes; det var Drivfjederen i hendes Liv. Hun siger: „Mit Hjem bliver altid dér, hvor jeg i Kjærlighed vil kunne udrette Noget for Den eller Dem, der have mig kjær, for hvem jeg kan være Noget, det være i Øst, i Vest, eller Nord eller Syd“. „At ville og gjøre Meget i sand, stor Kjærlighed til Andre, dette bærer allerede Velsignelse i sig, ligesom Kjærligheden altid gjør det, den være besvaret eller ikke, skjønt Lykkens Fylde jo er dér, hvor Gjensidigheden er tilstede“. „Størst af al Lykke er den: at tage ømt i Favn“. „Jeg er i mange Henseender bleven forvænt og elsker mig selv; men det vil jeg ikke. Man skal altid glemme sig selv og bære Idealet i Hjærtet“. „Kjærlighed og Ydmyghed udgjør Kvindens bedste Smykke og største Styrke.“ „Ak, hvor kan jeg dog tænke mig de rige Menneskers Tomhed i Livet, som midt i al Glans og Herlighed savner Kjærlighed, denne Livsnæring, uden hvilken Alt er dødt“. — Hendes Kjærlighed ejede en egen Ynde; den var fri for al Sentimentalitet og var meget fordringsløs. Naar hun udfoldede sin Følelse, mærkede man snart den Renhed og Kyskhed, der var i den; alt Uhøvisk, Letfærdigt var hende vederstyggeligt; der var Jomfruelighed paa Bunden af hendes Sjæl. Det følte hun selv godt. Med Henviſning til sin egen

Natur skriver hun til Magdalene Thoresen: „Ingen vil bedre end De forstaa, at et Menneske midt i Livets og Lidenskabernes store Bølgeslag kan bevare Hjærtets Renhed og den store Kjærlighed, der er uforkrænkelig“.

Denne Kjærlighed lod hende aldrig i Ro; hun maatte altid arbejde for Andre, og hun priste mest de Mennesker lykkelige, der kunne glæde mange Andre. Selv gav hun grumme Meget bort og var altid en glad Giver. Hun siger: „Jeg har forholdsvis kun Lidt, men, Gud ske Tak, stedse Raad til at hjælpe, hvor det gjælder“. Den 8de Nov. 1874 skriver hun til sin Mand: „Du véd af Erfaring, hvilken velsignet Følelse det er at hjælpe Mennesker; i mindre Summer stykker Du en stor Sum ud til Mange, hvilken om Aaret mulig Alt i Alt naâr mellem 3 og 400 Daler; desforuden synes jeg næsten at have en vis Ret til at skaffe mig en Extraglæde ved at give; thi det laa ikke i Din Natur at huske paa Din Hustrus Bryllupsdag, Fødselsdag eller Jul. Flere Savn, end Du aner, har jeg saaledes baaret. Ved min Moders Kiste var der 35 Rosentræer, der betegnede lige saa mange Lykkens Aar i hendes Ægtestand, og Fader søgte ved enhver Lejlighed at tolke hende sin Hengivenhed ved mange Gaver. Glæd Dig derfor med mig, naar jeg af de Midler, der tidligere kunde have glædet mig som Gaver, Du kunde have valgt til mig, nu f. Ex. anvender éngang for alle en Sum for at udstyre en brav Pige Jeg haaber, at Du ikke i fjærneste Maade antager, at det her Udtalte skulde indeholde en Bebrejdelse mod Dig. Jeg ønsker kun paa den

Maade at udtale til Dig, hvor lykkelig jeg føler mig over, ved at gjøre Godt, at kunne handle ifølge min Overbevisning og, for saa vidt det kan bestaa for min Samvittighed, ifølge Hvad jeg finder rigtigt“.

Hun kunde endnu langt mere end sin Mand give Afkald paa Alt for Andre. Kaalund har fortalt mig, at han en Dag kom ud paa Landstedet, hvor Jerichau og hun sadde og hørte en engelsk Dame læse af Det nye Testamente. Jerichau fór op og sagde: „Vi er de usleste Mennesker! Vi lever stik mod Hvad der er lært os. Lad os give Alt bort og leve for de Fattige!“ Hun svarede: „Javel, lad os gjøre det, jeg er villig dertil, og jeg kan finde mig i det Liv; men Du kan det ikke, Adolf“. Det var sandt.

Hendes varme Hjærtelag bragte hende i Forhold til Mange, og her forstod hun ikke altid at vrage. Hun siger selv i sine „Ungdomserindringer“ (Side 55): „Jeg frygter, at jeg kun vilde opnaa en slet Karakter, om Menneskekundskab skulde være det Bestemmende, naar jeg engang skal dimitteres fra denne Verden; thi saa Meget jeg end har prøvet og erfaret, kan jeg endnu ikke give Slip paa min Børnelærdom: helst at tro godt om Dem, som lade gode“. Hendes Søn Harald taler om hendes „altfor store Kjærlighed, der er ens mod Alle, enten de ville hende det godt eller snavs“. Hun troede — i alt Fald i den længste Del af sit Liv — alle Mennesker for godt, sluttede Venskab med dem og maatte senere bryde det. Harald skriver til hende: „Vær mere forsigtig i Valget af Dine Venner; spis en Skjæppe Salt med dem først,

og saa: vær konsekvent i Udtalelser og i Udførelse af Planer; men vær fremfor Alt Dig selv og ikke en Lededukke, der følger sig efter Andres Mening og saa pludselig opdager, at Meningen var gal“. Tilsidst bliver hun kjed af disse mange Mennesker, „der ere saa fulde af Løfter“. Den 11te April 1876 skriver hun fra Rom til Jerichau: „Hvor godt kan jeg ikke forstaa, at Du maa være træt af at færdes mellem de mange letfærdige, usande, ligegyldige Mennesker, som Verden er saa fuld af. Jo længer jeg lever, desto mere føler jeg det Hule i de fleste Forhold i Samlivet med Andre; kun de tarvelige og fattige Kunstnere og Mennesker synes der at være Noget ved, de Andre — Gud forbarme sig, hvilket forgyldt Kram, baade de, der skulle leve af de Rige, og de Rige, der skulle give de Andre at leve af. Jeg slider her i Rom som en Fisker, der har sine Garn og Snører ude og skal trække dem op; thi der er Fisk — Guld fisk! Men jeg lover for, jeg vil hellere nøjes med Torsk derhjemme“. Saadanne Udtalelser maa ikke misforstaas, som om hun ikke altid vedblev at holde af Mennesker; hun siger udtrykkelig mod Slutningen af sit Liv: „Trods alle sørgelige Erfaringer, jeg har gjort i Livet, kan jeg dog endnu ikke slippe Troen paa det Gode hos Menneskene“, og: „Jeg har aldrig haft stærkere Venner end nu, da jeg er bleven den ældre Kone“. Hun slap højst ugjærne Dem, hun engang havde sluttet sig til. Hun siger: „Der er Noget, jeg har, det er Hjærte, det, som hjælper og har hjulpet mig alle vegne, hvor det hos mig har skortet paa Forstand. Jeg har Hengivenhed større end de fleste Kvinders,

og derfor slipper jeg heller ikke Erindringen om et gjen-
sidigt Venskab, der fra begge Sider er blevet grusomt
forkrænket“, og endvidere: „Jeg bryder nødig Forhold
til Personer, fra hvilke jeg har modtaget Beviser paa
. . . Hjærtensgodhed; . . . derfor har jeg ladet mig slaa
paa den ene Kind og vendt den anden til. Man maa
slaa meget haardt til, før jeg udtaler, at jeg
hverken vil vexle Ord med saadanne Personer eller
betræde deres Dørtærskel“. „Jeg er et „harmlost“
(som det hedder paa Tysk) Menneske, der ikke gaar
omkring i Harnisk og rustet til Kamp og Strid; men
tror jeg, der er sket mig Uret, saa er jeg rede til at
sige det, græder let, er strax forsonet, bærer aldrig
Nag . . . Naar man er aaben og sand imod mig, er
Omgangen med mig let, og Misstemninger kunne da
ikke slaa Rod“. „Hjærtefred med sig selv og sine
Omgivelser nær og fjærn — bedre Ønske er der ikke
til; thi det er begrundet i sand Kjærlighed“. Til
Thorvald Læssøe skriver hun: „„Lad der ikke gro
Græs paa Vejen til Vennen“, siger Ordsproget; „den
kommer ellers til at ligne en Kirkegaard“, føjer jeg
til.“ Hun holdt stærkt paa Overbærenhed mellem
Venner. Hun siger: „Hvad var et Venskab over-
hovedet, hvis det kun kunde bestaa blandt Mennesker,
der ere frie for Fejl, de kunde bebrejde hinanden? . . .
En vissens Blomst mister Farven, ikke dog Duften;
Døden træder til mangt et Leje — derfor maa dette
ogsaa kunne gjælde Venskab“. Hvor gjerne forligede
hun sig dog ikke med Venner, og saa følte hun, at
„løste Dissonanser give den skjønneste Harmoni“. „Forsones to Venner, behøver man ikke berøre det

brudte Forhold nærmere, man bør blot række hinanden Haanden uden at gjøre Skjel mellem Ret og Uret; thi mellem Venner, som aandelig have hørt hinanden til, bør det være saaledes, til Trods for den Uret, som man — med eller uden Vidende — har gjort mod hinanden, og strax bør saa igjen det gamle, rene, sunde, sande Forhold indtræde; det er da gaaet de To som Nøddetræer, der maatte lide Ondt for at bære saa meget desto rigere Frugt. En saadan Venskabsfornyelse bringer en af de gladeste Dage i Ens Liv“. Men hun følte dog paa den anden Side, at der var brudte Venſkaber, som aldrig ret kunde læges; thi „brustne Kar kunne næppe holde Vand, selv om man ogsaa kan bringe det dertil, at et Par Blomster kunstig kunne friste Livet deri; de kunne aldrig mere give samme klare Lyd, som forinden de lede Brøst“.

Det var en Lykke at være Fru Jerichaus Ven; thi hun gav rigelig af sit hele varme Hjertes Fylde, hun var fuldt fortrolig, rig paa Tillid og hélt ud opofrende, hun kunde udrette Hvad man trængte til af hende, og hun var i høj Grad taknemmelig over Hvad man gjorde for hende; hun vidner selv: „Jeg er en taknemmelig Sjæl, der tager glad imod Hvad man giver mig og tager godt imod ethvert godt Raad, naar det kommer i en passende Form“. Det var fuldt ud Sandhed. Men jeg vil ikke sige, det altid var saa let at skaffe Kræfter tilveje til Alt, hvad hun forlangte af En som Ven. Da hun selv havde saa store Ting at udrette, kunde hun ikke overkomme Alt, hvad hun skulde; men saa forstod hun at tage megen Brug af sine Omværende. Og som hun selv

kunde gjøre Meget for Andre, saaledes mente hun ogsaa, at Andre burde gjøre det for hende. Det var sandt, naar En af hendes Nærmeste sagde om hende: „Hun forstaar at okkupere Ens Tid og sønderrive den ved Smaaforretninger; man maa sætte en absolut Stopper derfor, hvis man ikke skal gaa i Hundene derved.“

Man dømte Fru Jerichau strængt paa dette Omraade, og hun har her stødt Mange fra sig. Man fandt, at hun, i Forbindelse med sin Gjøren-Brug af Andre, var intrigant og beregnende. Der ligger efter hende Koncepten til et Brev — jeg véd ikke, til Hvem det er skrevet, eller om det nogensinde er afsendt — men jeg aftrykker det her, da det vil være oplysende. lige over for Meget af Det, som er omtalt i det Foregaaende og ofte mundtlig indvendt mod hende. Brevet lyder saaledes:

Den 8de Okt. 1875.

„Jeg har gransket meget i mit Indre [for at udfinde], hvor vidt det kunde være berettiget at betegne mig som intrigant, og jeg er kommen til det Resultat paa Sandhedens og Oprigtighedens Vegne at indrømme dette, dog ikke uden et Forbehold, som Enhver, der nøje kjender min Stilling til Forhold og Mennesker, maa indrømme [Berettigelsen af], nemlig: at en hvilken som helst Insinuation eller Beskyldning for de ellers odiøse med Ordet Intrige forbundne Begreber, hvortil ogsaa hører Loyolas „Maalet helliger det ellers slette Middel“, ikke kan betegne mig og min Fremgangsmaade, hvorved det, at jeg skulde være intrigant, ikke kan blive til en Anke imod

mig, da jeg aldrig vil skade noget Medmenneske, men snarere har benyttet de hos mig i Kontakt med Verden udviklede Dispositioner i denne Retning til at nytte saavel mig selv som Andre. Og dette har netop været en af de haarde Kampe, jeg har gennemgaaet i Livet: under slige Forhold ikke at lide Skade paa min Sjæl i dybere moralsk Forstand; thi Sjælens fineste Pryd, der er som Morgenduggen paa det zitrende Blad, som Støvet paa Sommerfuglevingen, som den fine Emalje paa Frugten — denne Sjælens jomfruelige Uskyldighed er ved Berørelsen med Bevidstheden i Kamp med Materien gaaet tabt, og ikke Suk, ikke Taarer bringe den tilbage; der er kun den Trøst igjen, at det var et Kjærlighedens Offer. — For saa vidt altsaa de odiøse Begreber kunne skilles fra Begrebet Intrige, saa indrømmer jeg, at jeg er intrigant, uden dog at basune det ud til Kreti og Pleti, ja, endog ikke gjentage det til Andre end Dem, der til Trods for mine Fejl holde saa meget af mig, at min Oprigtighed mod dem er berettiget i samme Grad, som jeg véd, at den ikke vil blive misbrugt. Med Bevidsthed benytter jeg de Fordele, jeg ved store Ofre har erhvervet mig. Ofte kjæmper jeg med lukket Vizir, men aldrig med giftige Vaaben. — De siger, at jeg er beregnende (en Dobbeltthed, for saa vidt som jeg er oprindelig, takket være min kraftige Natur); dog ønsker jeg, at jeg var mere beregnende, bedre kvalificeret dertil; saa vilde jeg have naaet de Maal, som jeg ikke har naaet, saa vilde jeg ikke kun Fod for Fod have kæmpet mig frem, benyttende tilfældige Fordele, der uden Skade for Andre kunde opnaas.

Det var Selvforsvarsdriften, jeg maatte øve ved, forsvarsløst, uerfaren og uden Støtte, paa Grund af Forholdene at tvinges ud blandt Fremmede, det er denne Selvforsvarsdrift, der har fremkaldt denne Egenskab hos mig, der er min oprindelige Natur aldeles imod, og derfor er den ufuldkomment udviklet som hos ethvert Individ, der skal præstere Det, hvortil det mangler almindelig Begavelse. Saaledes bliver man ved Øvelse en taalelig Virtuos i Stedet for Musiker, en dygtig Prædikant uden Tro, o. s. v. — Min oprindelige Natur forlangte noget Hélt allevegne, under alle Forhold en Hengivelse i Hvad jeg end foretog mig, forlangte tillige Reciprocitet i Alt. Den blev skuffet i sin hengivende Kjærlighed, i sin Længsel efter Fællesskab, Forstaaelse og Reciprocitet; der blev kun Et tilbage: Ofringen, Det, som Ingenting forlanger, givende Alt. Altsaa — selv om De har Ret i, at jeg baade er intrigant og beregnende, saa kjender De mig dog, trods Deres Skarpsynethed og kritiske Evne, næppe tilbunds, fordi en Kvindesjæls fineste Nyancer næppe nogensinde kjendes af en Mand. Der er hos mig og vistnok hos andre umiddelbare Naturer Noget, som er en Gaade for En selv; det er det aandelig stedse livsfødende Ubekjendte, Uberegnelige. Grækernes Guder og Helte existere ikke mere, Juppiter og Minerva beundres kun forstenede paa Museerne; dog explodere endnu stadig saavel de fuldt udrustede Tanker fra den Enes og Viddets Rakter, glimrende Sæbebobler, Trolde og dejlige Blomster fra den andens modérne Hjerne; men dog er der endnu Noget, der hos fint begavede Naturer uden Hensyn til Alder og

Stand bevidst skjuler sig ∅: søger Skjul formedelst sin Subtilitet, og det maa forblive gjemt, kun anet: dette danner Attraktionen. (Maaske er alt Dette Vrøvl.) Alt, som er aabenbart, som kan føles, røres ved, er at sammenligne med en klar, solbelyst Egn, hvor enhver Plet kjendes, selv om Skyerne drage over den, selv om Natten udbreder sine Skygger over Egnen; men i Bjærgene, i Skovene, i Havet, under Jorden, hvor Kilderne have Udspring, hvor Huldren og Havfruen bo, hvor Troidene ere tilhuse, hvor Naturkræfterne hemmelig virke til stadig vexlende Liv, dér drages man, uden at vide hvorfor. Liv er det, vi forlange — naar vi komme til Verden, naar vi leve, naar vi dø; hvoraf vort Liv er kommet, kommer og vil komme — Hvem véd det? Men Liv er det, som vi ser og føler, det, som bestaar i Vexelvirkning af kontrasterende og beslægtede Elementer i hele Naturen, i Mennesket, i Aanden; derfor ere vi Alle en Dobbelt-hed, men skulle klares og fuldendes til at blive en Enhed, tror jeg, hvilket ikke kan ske i dette Liv, hvis Tilværelse ikkun er os bekjendt ved Kontrasternes Kontrast. Var der ikke Tendenser til Synd hos et Menneske, vilde da hans Forbliven som Dydig have Betydning? Jeg plæderer saaledes for min Dobbelt-hed, der har lagt mig lige saa mange Snarer, som den har bragt mig Smerte og Skuffelse. Denne min Beregnethed, som er mit Væsen oprindeligt imod, som er det paaklistret, falsk, er mig bleven paatvunget af den haarde Nødvendighed, og det, at jeg har maattet blive denne min oprindelige, uskyldige Natur utro, uden at jeg dog har gjort Ondt mod Nogen, har været en

Kilde af dyb Sorg for mig; thi dette er ogsaa en Slags Demoralisation, ikke i Ordets grove, almindelige Forstand — thi jeg har ikke krænket Mosebud med Henhold til Moralen; men dog har jeg været min inderligste Længsel utro. Jeg maatte smile, naar jeg indvendig græd, til Den, som jeg ofte ringeagtede, som jeg derfor hadede, fordi jeg maatte bøje mig og bukke, fordi jeg saaledes som en Gjøgler og Komediant maatte vanke omkring i Verden, fjærnt fra Børnene, fra Hjemmet, medens det var mit Livs Ideal at leve i et kjærligt Hjem med dem. Jeg arbejdede for dem, dette maatte jeg jo. Ingen véd, hvorledes jeg hader denne Verden, af hvilken man tror, jeg er hildet. Jeg maatte være hyldet af den for at kunne existere som Kunstner; men dyrekjøbt er det, og Enhver, som derfor føjer et haardt Ord til mig, som har saa svart lidt, gjør stor Uret.

Det Kamæleonske i min Kunstnervirksomhed, der staar i største Modsætning til de enkelte af Inderlighed udsprungne Arbejder; der i Efterverdenen ville betegne den som berettiget og betydelig, vidne om det Kompromis, jeg maatte indgaa med Forholdene, mod hvilke jeg ofte kæmpede en saa ulige Kamp.

De siger endelig, kjære Ven, at jeg er aabemundet, at jeg let giver mig hen og ikke har Venner i Længden. Sandsynligvis er det Første ofte Tilfældet med meget livlige Personer, som jeg er. Min oprindelige Natur tilskynder mig til at give mig hen; men min Dobbeltthed lader mig fortryde det, og mine Erfaringer fremkalde let Mistro. Alligevel kan jeg tro paany og igjen paany, idet jeg tror paa min Tro,

den, jeg igjen har vundet, som Kaos omkring mig paany har affødt — en ny Livsbetingelse, en fast Basis for min Tilværelse. Jeg tror altsaa det Utrolige. Jeg tror ogsaa igjen paa mig selv og forlanger, at der tros paa mig af Dem, jeg betragter som Venner; ellers bryder jeg mig ikke om Dem, der som Venner ville staa mig nær. At jeg stedse har og fremdeles vil have glimrende Skillemønt beredt for de Mange, der ikke ville Andet, eller vil sprede Kornet med Avnerne, naar der er Fordel [?] deraf — er dette Uret? Men den store Summa, de vægtigste Korn, vil jeg gjemme godt til Vinterbrug for Dem, jeg elsker mest, og give dem i Flæng og lige meget baade til Dem, der have givet mig mest Glæde og mest Sorg; thi hvis man elsker ret, saa elsker man Dem, man har hengivet sig til, ikke mindre, fordi de have bedrøvet os, men til Trods for, at de have bedrøvet os.

Jeg glæder mig til den Virksomhed i Ro, som jeg kommer til.

Jeg glæder mig til en sand Forstaaelse af Dem, jeg betragter som Mine — Dem iberegnet.

Jeg haaber paa, at Alt, der endnu ikke er klart, engang vil blive det, og jeg beder Dem at stole paa min fuldkomne Sanddrøhet.

Var hun fuldt ud sand? Der er blevet sagt om hende, at hun for at naa sit Maal kunde have jesuitiske Tendenser, og det kan heller ikke nægtes, at hun kunde arbejde sig frem ad skjulte Gange og for at redde sig i en vanskelig Situation kunde omgaa den strængeste Sandhed. Hun siger selv: „Min Erfaring

har lært mig, at de allerfleste Menneskers Sanddruhed blev sat paa en haard Prøve, om hvert Ord, flygtig, ubetænksomt henkastet, paavirket af Situationer eller Mennesker, gjentaget af Andre, opfattet forkert, skulde saaledes, ukjendeliggjort eller optegnet, som det slap ud for Den, fra hvem Ordene udtaltes, passere Revy.“ Hun indrømmer, at der paa dette Punkt var Fristelser for hendes Natur. Hun siger: „Jeg kan fortie Fakta og gaa Krogveje — jeg har vel endogsaa forvansket Fakta; men jeg hader dette hos mig selv, og jeg elsker den høje, alvorlige Sandhed, saa jeg har hele min Opmærksomhed henvendt paa at tjene den hélt og fuldt ud, og i saa Henseende er jeg kommen et godt Stykke frem ad Vejen til Maalet. Jeg kræver Sandhed som Livets Ret baade hos mig selv og Andre, og i den vil jeg sejre, da mit Hjærte af Naturen er saa kjær- ligt.“ Hun endte sit Liv med næsten ganske at have vundet Sejer paa dette Omraade. —

Det var en overordentlig stor Mængde Mennesker, Fru Jerichau kom i Berøring med saa godt som hele Verden over, og det var ikke underligt, at hendes Mand, der var Eneboer, kunde fristes til at finde, at hun reves for meget med af Strømmen. I Anledning af en Indvending, han havde gjort mod hende i den Retning, skriver hun til ham: „Du kalder mig et „Verdensbarn“. Er jeg det? Mange Gange frygter jeg selv for det og spørger mig saa i en sand Hjærte- angst, om jeg ikke er det, eller er paa Vej til at blive det. Thi Den, der — som jeg — stadig maa omgaas med Verden, staar jo ogsaa stadig i Fare for at blive det. Men det hedder jo i Salmen:

„Jeg gaar i Fare, hvor jeg gaar.

„Guds Engle mig bevare!“,

og jeg tror derfor, at naar jeg kun stadig er mig Faren bevidst og er angst for at falde og ikke vil slippe min kjære Frelser, saa vil han hjælpe mig; thi bare jeg ikke slipper ham, saa vil han, der elsker over al menneskelig Forstand, om jeg end synder og falder, stedse holde mig oppe og bevare mig trods Synd og Nød og Fare. — Saa vidt den aandige Del af mit Livs Tilværelse. Men betænk nu den materielle Del af mine Forhold! Uden den naturlige Støtte, som Kvinden ellers bør finde i sin Mand, uden den materielle Hjælp, som i et Hjem Husbonden yder sin Hustru, har jeg i over tyve Aar maattet baade male og rejse for Erhvervets Skyld, stedse med Din Vilje, og jeg har af den Grund ikke kunnet danne et lille, hyggeligt Hjem Havde jeg enten været blind eller kastet paa Sygelejet i en Aarrække, saa havde Du maaske udviklet Evner for Hjemmet, under hvis Savn vi have lidt. Jeg arbejder altsaa trolig i og udenfor Atelieret.“

Det vil ses, at det var et stærkt Selvarbejde i Retning af Forædling og Fremgang, der fandt Sted i Fru Jerichaus Natur. Jeg har selv haft Lejlighed til at erfare det paa nært Hold, og det er Sandhed, naar jeg siger, at jeg aldrig har kjendt noget Menneske, der mere sandfærdig, grundig og med saa kjendelige Resultater som hun bestandig var paa Post for at overvinde det mindre Gode i den medfødte Natur. Hun vidste, at det var Menneskets Opgave at efterligne Kullet, naar det forvandles til Ædelsten, det er

Menneskets adelige Forpligtelse at voxe fra det tunge Kjød til den lette, straalende, spillende Aandighed. Og det sker hvorledes? Ved at leve efter Guldvaskernes Vis, der ud af det golde Sand sanker det rene, ædle, varige Guldkorn og lader det Andet ligge. Det sker ved nøje at skjelne mellem det Ægte og Uægte, mellem Støv og Evighed. Denne Regel fulgte hun. I et Brev af 21de Sept. 1874 — jeg véd ikke til Hvem — siger hun: „ Jeg har søgt at se nøje i et Spejl, der ikke smigrer, og jeg tror, at jeg nærmest maa have Lighed med et rigt begavet, men uharmonisk udviklet Barn, der er kommet i forkerte Hænder og forkerte Forhold. Hos alle os Mennesker ligger vel Ondt og Godt blandet, og det kommer an paa Omstændighedernes Forhold, paa Omgang og Fristelse, om det Ene eller det Andet faar stærkere Udtryk; faar det Gode varig overvejende Indflydelse, da virker det mest velgjørende. Hos mig ligger endnu Meget kaotisk, og jeg haaber stadig paa Fremskridt og Klarhed, som ved mine sidste Ulykker ere begyndte for mig. Uden Støtte, uden Hjælp, springende, hoppende, er jeg naaet fra Sten til Sten, træt, urolig, men med Kæmpekræfter. For mange Aar siden modtog jeg den første hjælpende Haand — det var i religiøs, i kristelig Retning; men jeg blev den berøvet og skuffet ved Vedkommendes egen Uklarhed Paany trængte jeg mere end nogensinde til Hjælp og Støtte Jeg fandt den og hengav mig i fuld Tiltro. De skrev engang til mig, at De havde beundret mig, at jeg vilde beundres, at De var kommen tilbage fra det. De tager fejl, naar De antager, at

jeg vilde beundres; nej, men jeg gav Dem sand Tiltro, oplukkede mit Hjærte og lod Dem se ind i alle Kroge; og Det, De saâ, var ualmindelig varmt og inderlig uskyldigt, som det vist sjældent findes; dette beundrede De — ikke sandt? Og dette er stedse til. Men mine Fejl — dem kunde De ikke strax se; maaske De da overvurderede mig. Dertil var jeg nødlidende, og De er god og hjælper gjerne. At jeg ikke havde anden Styrke end Hengivenhedens og den at kunne taale og bære, kunde De let mærke. At jeg er og var svag, ytrede De snart, efter at jeg var kommen til at klage til Dem over mine Ulykker, mens jeg ellers lod, som jeg var lykkelig. Det at meddele mig til Dem kaldte De Svaghed, og med Rette, og denne Svaghed voxede ligesom en Gnist, der — længe undertrykt — bryder ud allevegne. Søg deri allerførst Kilden til meget Vrøvl og mange Misforstaaelser; men undskyld den dermed, at jeg var forpint og tillige berøvet min Basis, der for en Kvinde bestaar i at have et stabilt Hjem

Meget er rensset, klaret for mig, som før laa hulter til bulter; derfor er jeg ikke hélt forandret, kan ikke blive det saa snart; thi dertil er jeg for gammel, mine Fejl eller Ejendommeligheder for indgroede; men De har aldrig skrevet eller udtalt et Ord, hvorved jeg i mine Svagheder jo har følt mig truffen, og som jo ikke stadig faar fornyet Gjenlyd i min Sjæl; thi alt Det, jeg længes efter, er Sandhed, og min hele Bestræbelse er at overvinde mig selv.“

Der ligger i disse Udtalelser et Bevis for, at Fru Jerichau var i Besiddelse af den første Betingelse for Fremgang: Erkjendelsen af sine egne Fejl. Hun troede ikke Stort om sig selv, og hun var mild i sin Dom over Andre. Mennesker, der synes meget godt om sig selv, ere ogsaa meget kritiske over for Andre. Alt som man lærer at indrømme sine egne Fejl, bliver man mere mildt dømmende over for sin Næste. Og endelig: de Besmittede og Lastefulde ere de strængeste Dommere. Ingen dømmes saa mildt, Ingen elsker saa højt, Ingen ejer saa megen Naade som Gud. De Ubesmittede, de Uskyldige ere de ømmeste Dommere. Derfor dømte Fru Jerichau mildt, undtagen sig selv. Hun saâ objektivt paa sig og gik grundigere og grundigere tilværks. I 1875 skriver hun: „Jeg har stridt en svær Kamp og levet en svær Tid og gaaet i Rette med mig selv og i Dybet set meget Ukrudt, men ogsaa fundet ægte Perler. Jeg tror, at dette Billede passer paa mange Menneskers Liv, men at man maa blive Dykker og ikke svømme paa Overfladen for at lære Havets Bund at kjende“. Saa hedder det nogle Aar efter: „Jeg tror, at ligesom jeg bedst maler og finder mig tilrette uden Korrektur, saaledes maa jeg ogsaa leve og handle uden Bestemmelser, der bringe mig ud af Ligevægt. Jo mere jeg staar alene med fuld Bevidsthed af det Ansvar, jeg har, og min vanskelige Stilling, desto roligere, kraftigere, sundere handler jeg og iagttager Forholdene og mig selv . . . Jeg er et søgende, stræbende, tilsyneladende tvivlende Menneske; deraf min Inkonsekvens i mange mindre væsentlige Ting. I alle Hovedpunkter er jeg mig nu

klart bevidst; thi jeg vil det Rette i sand Kjærlighed og Troskab mod Idealet. Hvorledes kunde jeg ellers have naaet saa vidt i dette mit Livs forviklede Forhold?" „Det, jeg søger, er Fred og Klarhed.“

I Maj 1874 skriver hun: „Jeg mærker rigtig paa mig selv, at jeg har forandret mig meget, at jeg har bortkastet en Del Overflødig, at alt det brogede,anfængelige Væsen, der tidligere havde saa stor Tiltrækningskraft for mig, ikke alene er blevet mig ligegyldigt, men endog foragteligt. Jeg maa passe paa ikke at gaa til en Yderlighed derved Jeg har lært meget Godt i de sidste to Aar og har lært mig selv at kjende, set min egen Vrangside, og, skjønt fuld af Skrøbelighed, tror jeg dog, at de første Skridt ere gjorte, som føre til Maalet. Vorherre vil hjælpe mig og os Alle, der ret oprigtig søge ham; han fuldfører, naar vi kun længes og længselsfuldt gjøre de første svage Skridt paa det nye Livs Vej“.

Det var de dybe, gennemgribende Sorger, der fik den forædlende Indflydelse paa hende; thi Faa have haft flere Lidelser og Smerter end hun. Med et Suk siger hun: „Det er Kvindernes Bestemmelse at plukke Blomster, at kjæles for. Lykkelig Den, hvis Lod det er blevet!“ „Der var Tider, hvor jeg udbrød med Salmisten David: „Min Graad er min Spise Nat og Dag“. Smaasorger ere for hende Intet mer. Hun siger: „Jeg har gennemgaaet saa megen sand og stor Sorg, at de smaa kun ere at betragte som Myggestik — de svier lidt, men ere saa snart ovre“. De indbildte er hun kommen langt ud over. „Enhver har sin Del af Sorg eller Smerte i Tilværelsen;

det gjælder kun om ikke at spilde Kræfter paa de indbildte og at holde Blikket aabent for Lyset, der fremkalder Fremvæxt og Blomstring“. Sorgen styrker hende; det hedder i et af hendes Breve: „Man siger, at Skibet, der bliver kobberforhudet, staar bedre mod Søen, end om det kun bestod af de oprindelige Planker. Saaledes gaar det ogsaa med Mennesket; men Pladerne, som blive sømmede paa — ikke slaaede — maa der drøje Hug til. Dette faar jeg at sande“. Hun bar sin dybeste Smerte stille og dygtig. Hun siger:

„„Himmelhoch jauchzend zum Tode betrübt,
glücklich allein ist die Seele, die liebt“.

Dette er Sangen gjennem mit Liv, saa rigt paa Lys, saa rigt paa Skygge. Schillers herlige Ord:

„Und setzt Du nicht das Leben ein,
kann Leben nicht gewonnen sein“,

klang altid for mig, naar jeg vuggede mine Børn, naar jeg fra Vuggen gik til Staffeliet, naar jeg indaandede min hypokondre Mand, den herlige Kunstner, Mod, naar jeg maatte forlade Hus og Hjem og i fremmede Lande arbejde for Mine. Mangt dybt blødende Saar betegner mit Liv; men jeg kan ikke udtale det Alt. Omendskjønt der bliver tilraabt Gladiatoren Bifald paa Arenaen og Mængden endnu trænger sig frem for at se paa Væddekampen, saa er en Kvinde-sjæl dog mere at sammenligne med Skovens sky Vildt, som, naar det er anskudt, skjuler sig i Tykningen for dér enten at komme sig eller forbløde“.

Hun føler Sorgens Resultat, naar hun siger: „For min Del spørger jeg ofte: „Hvem er mest at beklage: „Den, der ikke kjender, eller Den, der fuldstændig kan overskue sin Ulykke?““ Min Trøst er Vorherre og at jeg søger at opfylde hans Kjærligheds Bud“. „Al Sorg fører til Fred og Klarhed, hvis vi bære den i Guds Navn og med hans Hjælp“. „Mine Erfaringer have ryddet op og klaret, ligesom Stormen, der farer hen og knækker de raadne Grene, ligesom Ilden, der forbrænder de uædle Stoffer, mens Guldet bliver tilbage“. Hendes Udvikling i Sorgen udtrykkes maaske dog bedst i følgende Ord: „Gud kalder i Sorgen, ligesom han kalder i Torden. Uden Lyn og Torden ingen Frugtbarhed, og Frugten modnes kun ved den. Saaledes skulle vi ogsaa engang her og hisset samles til en evig, uforkrænkelig Glæde, naar vi forstaa Glæde og Sorg rigtig og leve Livet her paa Jorden i Angest og Bæven, der faar sit Udtryk først i Længsel efter Tro, saa i Troen og endelig i Beskuelsen; thi da slipper Gud os ikke, han, som har elsket os først og elsker langt over vor fattige, skrøbelige Forstand“.

Hvad der for Fru Jerichau gjorde Sorgen endnu sværere, var den Ensomhed, i hvilken hun som oftest maatte bære den. Ofte vilde hun det selv helst saaledes. Hun havde lært af de store, stærke, kongelige Fugle: naar de saares, stige de med deres Nød og Vaande højt tilvejs, saa højt, at Ingen ser eller hører dem. Men hun led da store Smerter. Da Haralds lille Dreng er død, skriver hun fra Rom den 16de Maj 1876: „Jeg lider meget under denne Sorg;

saa alene, som jeg er, er den traadt mig nær tungere, end jeg kan sige, og lader mig føle min Forladthed blandt de mange fremmede Mennesker, hvem jeg staar fjærn til Trods for al deres Venlighed. Mit Liv er meget alvorligt: idel Arbejde og aandig Ensomhed. Jeg kommer mig for som Kaptajnen paa et brændende Fartøj, og jeg skal ikke forlade det, til Skattene, det indeholder, ere bjærgede“. Senere hedder det: „Alle Folk ere saa rare imod mig, og jeg søger at være kjærlig mod Andre: det er den bedste Maade at føle sig lykkelig paa“. „I Enighed og Kjærlighed ligger Styrken, og deraf udvikler Alt sig herlig til Guds Ære“. „Men jeg synes ofte, at jeg har det dog lidt for svært i Livet, og jeg har Ingen, hos hvem jeg saa kan rigtig hvile ud“. Hun sender et Nødraab efter sin Søn Thorald: „Jeg glæder mig til, at Du kommer; thi skjønt hver Time hidindtil har været benyttet, og jeg derfor slet ikke havde Tid til at føle mig ene, saa er det et stort Savn ikke at have en elsket og elskelig beslægtet Sjæl at bytte Tanker med i dagligt Samkvem“. Hun kommer dog til det Resultat, at hun maaske faar Mest ud af sin Lidelse, naar hun bærer den alene. Hun siger: „Bitre Sorgens Taarer fylde mit Øje og mit Hjærte, og ingen Mennesker kunne hjælpe; men jeg maa søge Kraft i at bære alene, og det er maaske bedst saaledes, at jeg bærer Sorgen alene“. Til andre Tider kommer det Lyse og Frejdige i hendes Natur hende til Hjælp, og hun kan føle et vist Velbehag ved Ensomheden, som f. Ex., naar hun skriver fra Rom: „Jeg sidder muttersene — et underligt Udtryk! — har lavet min

Kaffe selv, brillant, første Gang i hele mit Liv har jeg lavet Kaffe selv. Den Værtinde, hvem jeg i de sidste otte Dage har boet hos, er rejst og har overladt mig sin Bolig til sidst i Maanedens, men uden Tyende. Det er underligt at være saa ganske ene; man er meget uafhængig. Min Seng reder jeg selv, fejer Stuen, etc., spiser ude, sørger for Kaffe, etc. — I Længden maa det blive for ensomt; men nu — med Solstraalerne, der besøge mig, med Fuglene, der kvidre udenfor, og med Moretto, Huskatten, til Selskab — er det ganske morsomt“.

Som det ovenfor vil ses, tyede hun overfor Sorgen til den gamle, trofaste Trøster: Arbejdet. Hun siger: „Disse sørgelige Tanker ere sørgelige Stuekammerater. Jeg arbejder meget og fordyber mig i Arbejdet, og i det Utrolige, som jeg har at udrette, glemmes Ængstelsen, der kun om Natten faar Lov til at dukke op, et Moment mere i den Perlerad af Sorg, som jeg bærer paa. Livet gaar dog uforstyrret sin Gang, saa svært end Sorgerne tynges.“ Med største Ret kalder hun sig selv „en tro Arbejder“, ikke ulig et Lokomotiv, der skal sætte meget Mere igang, end Nogen tror.“ Hun siger: „Gud har Lov at fordre Meget af mig, fordi han har givet mig saa Meget“, og: „Jeg arbejder som Myren, der stadig ufortrødent tager fat paany, hvergang Nogen træder dens Bygning i Stykker, og jeg har det forud for Myren, at jeg med kjærlig Bevidsthed stadig arbejder for Mine, og at Blikket ikke stedse dvæler ved Jorden, som Legemet hører til, men at det søger Himmelen, og Kraften bliver derved stedse

fornyet“. „Jo mere jeg lever i denne Verden, omgiven af store Fristelser, hvoriblandt især den at misunde Andre og gaa i Rette med Andre er stor, lærer jeg at bede og arbejde; dér, hvor Arbejdet udkræves af mig ved Forholdene, dér fødes Baandet med Gud, i hvis Navn jeg arbejder, til hvis Ære jeg er skabt“. „I Arbejdet finde vi Glæde, Kvægelse, Sundhed; det er den Erfaring, jeg har gjort, og derfor takker jeg Gud, at han har ladet det falde i min Lod at skulle arbejde meget; thi det gjør jeg virkelig. Og skjønt mit Arbejde er mig rigtig kjært, saa føler jeg, at dets Udførelse er en Pligt, og en Pligt, som jeg ikke kan undgaa, uden at det hævner sig paa mig, og derfor bøjer jeg Knæ som Kamelen og tager min Byrde og bærer den. Ofte gaar det igjennem frodige Egne, ofte gjennem Ørken; men det er godt at vide, at Herren, der har lagt Byrden paa mig, ikke gjør den større, end at jeg kan bære den“.

Hun var aldrig ledig. Hun sagde: „Brug Tiden godt, dette er det, det gjælder om; at bruge Tiden rigtig er at leve. En ældgammel Mand sagde engang til mig: „Jeg vil dræbe Tiden; men Tiden dræber mig!“ — et rædsomt Ord; thi vi skulle ikke ville dræbe Tiden, men nytte den, elske den som en trofast Ledsager gjennem Livet; men saaledes er Alt: gjensidigt er Alt“. Hun var „stadig paa Jagt efter og i Kamp med den stedse flygtende Tid“, som hun ikke vilde have „forrevet i Stumper og Stykker“, men proppet fuld af ihærdig Gjerning.

Det kunde synes, at en saadan Natur maatte være tilbøjelig til at unddrage sig den Hvile og Fred,

som udfordres for at kunne finde sig selv midt i Vrimlen. Noget Saadant blev ogsaa bebrejdet hende af Harald, hvem hun svarer saaledes: „Du siger, elskede Søn: „O, den gode Moder, bare hun ikke gjorde saa mange Planer, der give saa megen Uro!““ Men se, mit Liv er saa adsplittet, mine Interesser paa Grund af Forholdene saa spredte, at min Tilværelse er en stadig Vibreren, under hvilken saavel jeg som De, der ere mig kjære, maa lide, ligesom ved Berøringen af en nervøst zitrende Haand Mit Arbejde, stadigt Arbejde i alle Retninger, er min Regulator, det, som baade tager og giver Kræfter og Ligevægt; thi Reciprociteten er Hovedmomentet i al Harmoni. Har jeg Ret heri?“ Hun siger, at hun fører et „Sæbebobleliv“, men at hun dog ikke glemmer, hvorpaa det kommer an: „Jeg kunde samle en Formue; men saa tænker jeg paa Søsteren i Kinnekullen, der spinder Guld uden Ophør og graaner uden at ænse Livets Blomster, medens de andre Søskende nyde Livet ved at arbejde med Maade. Ja, lad os Allesammen huske paa, at Arbejde er Livets Opgave, at det giver Livet Værd, men at vi altid skulle forene Marthas og Marias Gjerning, og, idet vi bruge vore Evner til Arbejde, skulle vi tro paa Herrens Velsignelse og ikke paa egen Haand ville gjøre Alt“. „Saaledes har jeg stor Glæde af min Virksomhed og dens Tiltagen og véd, at jeg med et aabent Overblik over Situationen ikke lader mig drage planløst, men gjør det Nødvendige, som foreligger, og som tillige i og for sig har Interesse nok“.

Hun følte stærkt, at man næst Gud bør skyldes sig selv sin materielle Tilværelse. Hun siger: „Jeg finder det ikke rigtigt at bruge mange Penge til Foræringer, naar man ikke selv kan erhverve sig dem, det være ved at arbejde sig dem til eller ved at spare paa sig selv. En ringe Foræring faar derved fordoblet Værdi“. „Man bør ogsaa opgive enhver unødvendig luxuriøs Udgift, indtil man ved egne Midler kan skaffe sig den; saa faar man Glæde deraf; ellers kan man ikke nyde, uden at lide Skade paa sin Sjæl“. —

En Kunstfælle af Fru Jerichau sagde engang om hende: „Med Hensyn til Udholdenhed og Handledygtighed regner jeg hende ikke for et Menneske, men for en Naturkraft; hvilket andet Menneske kan i saa Henseende maale sig med hende?“ Hun siger selv: „Kvinderne, de snakke, de bede, de slippe ikke, før de faa Hvad de vil“, og deri giver hun sin egen Karakteristik; men lige saa karakteristisk for hende er det, naar hun siger: „Kjærlighed, Mod, Kraft og Flid maa overvinde enhver Forhindring paa vor Vej, som er besværlig, men dejlig, ligesom en ubanet Sti op ad stejle Klipper, hvorfra der er dejlige Udsigter og Solskin. Heller vil jeg saaledes klavre og stræbe med Besvær, holde Sind og Legeme friske og nyde den end sødere Løn efter Arbejdet, end gaa den slagne, brede, støvede Landevej og blive dorsk og kjed deraf som saa Mange“.

Hun hælmede ikke, før hun naaede sit Maal; „jeg gaar paa og skyer ingen Ulejlighed“, siger hun selv. Svigtede det ét Sted, tog hun fat et andet,

hun lagde Gange under Jorden og gik Veje, Ingen anede, hun kastede Snører ud langt borte og trak dem ind andre Steder, end hvor hun havde sat dem ud, og hun gav aldrig tabt. „Taalmodighed! Taalmodighed!“ sagde hun og sang da følgende Sang:

Taalmod, Du stille, Du ydmyge Dyd,
hengiven Du venter, ej Suk og ej Lyd
røber, at Sorger, at Smerter og Savn
daglig Du nærer og bærer i Favn!

Taalmod! Du født er af gudelig Æt,
dog er Dit Leje af Fattigdom redt;
modig Du vandrer den tungeste Gang;
eneste Trøst i den bitreste Trang!

Aldrig Du, Taalmod, mit Hjærte forlad!
Værn det mod Bitterhed, varm det mod Had!
Lær mig at bede den blideste Bøn:
Frelserens egen paa Korset iløn!

„Jeg lærer stadig mer og mer at bie,“ siger hun.
„Jeg kan aldrig slippe Haabet, det liflige, kvægende
Haab“.

„Haab er min Sjæls allergladeste Røst,
i Livet og Døden min eneste Trøst.“

„Alt kan ikke altid gaa efter Ønske; men saa gjælder
det at takke Gud for alt Godt og tro fast paa, at Alt er
er til vort Bedste, selv om vi ikke kunne forstaa det“.
Hun siger til sin Mand: „Du maa give Tid og erindre

H. C. Andersens Fortælling om den grimme Ælling, og at der hører mere Tid til at udruge Svane- end Ande-Æg“. „Og saa gjælder det blot at holde Modet oppe“, siger hun; „modløs, nej, det bliver jeg med Guds Hjælp ikke saa let; dertil har han givet mig for mange gode Kræfter, og selv om det kniber nogle Gange, saa holder jeg dog Ørene stive og Modet oppe. Du véd nok, hvorledes det har sig med Fontænerne: de ledes jo med Vilje fra Højderne ned i Dybet for at kunne springe lige saa højt, som deres Udspring er; derfor er det kun Spørgsmaalet, om Vandet, Livets Vand, er klart og om det kommer fra Højden“.

Det rastløse Arbejde stod ikke hos Fru Jerichau i Forbindelse med Bekymring for Fremtiden; dertil havde hun efter sit eget Udtryk „altfor stor medfødt Optimisme og Elektricitet“, dertil var hun altfor sangvinsk, men ogsaa gudsfrygtig. Hun vidste for god Besked med, hvor lidet vi kan beregne Hvad der kommer; det sker altid ganske anderledes, end vi havde ventet det. Hun skriver den 11te Maj 1880 til Harald: „Fremtid, ja Fremtid! Hvad vide vi om vor Fremtid? Vil Spiren udvikle sig til Kime, Kimen til Blade, til Grene, til Træ med Blomst og Frugt? Ville ikke Uvejr eller Overlast af Mennesker og Dyr ødelægge Fremvæksten, vil ikke Utøj omspænde de friske Blade og æde sig ind allerede i Knoppen? Hvem kan vide alt Dette forud? Men vi skulle berede Jorden og saâ og binde den spæde Plante op, støtte den, rense den, søge Læ for Vinden og forøvrig lægge Alt i Guds Haand. „Arbejd og bed!“, det er Løsnet, det er Livets store Ord, dets bedste

Gjærning, Vejviseren mod Maalet. . . . Der er saa fuldt af Alvor rundt om mig; men det er tillige dejligt. Jeg burde ofte tænke: „Men hvorledes skal Alt blive? Det ser truende ud“. Men nej, jeg arbejder trolig, og rolig venter jeg paa Guds Hjælp og at Det, han vil med mig, er det Bedste. Hvor lidet aner Mennesket overhovedet Hvad Fremtiden bringer. Lad os kun frejdig se frem, ville det Rette og gjøre det; thi det fører til ét og det samme Maal, til Op-havet for alt Godt“. „Man ødelægger sin Sjæl ved at gjøre sig Bekymringer for det Kommende, for Smerter og Sorger, som maaske ganske udeblive“. „Dersom Alle vilde følge mit Princip: ikke at tage Hatten af, før man ser Manden, saa kunde Meget være lettere at bære i Livet“. Hun ender med at sige: „Jeg tager mig ikke Tingene saa svært; der er saa mange alvorlige Forhold, som kræve min Tid, mine Tanker og mit Arbejde, at jeg smider unyttig Ballast overbord. Det lærer man, naar man bliver gammel“.

At en saa virksom, utrolig arbejdende Natur som Fru Jerichaus undertiden kunde længes efter Hvile, følger saa at sige af sig selv. Hun skriver i 1876: „O, dejligt bliver det, naar jeg engang, hvilende ud fra det haarde Arbejde, omgiven af Dem, der elske mig, uden at falde Nogen til Last, kan leve et roligt Alderdomsliv med Tilbageblik paa den bevægede, rige Tid, der betegner mit Livs Sol og Skygge“. Denne Tid kom aldrig: hun arbejdede utrættelig til det Sidste. Livet bestaar jo af Gjærning, forbunden ved Gjærning i utallige Led. Man kan bringe de fore-

liggende til Ende; saa længe der er Virkedrift i os, bliver der altid ved at komme nye. Det gaar dermed som med Bændelormen: naar man ikke faar Hovedet med, er den ikke dræbt, strax voxer der paany Led ved Led frem.

Fru Jerichaus Liv var grundlagt paa Pligten. Det var hende inderlig magtpaaliggende at opfylde den, og hun elskede dens Væsen lige saa højt som Arbejdets; de vare hende Tvillingsøskende. Hun siger: „At maatte, at skulle, det er haarde Ord, der maa sammenlignes med faste Baand, med hvilke Vorherre binder vore Ønsker, men styrker vor Vilje. Enhver lærer tidligere eller sildigere i Livet at sande dette og lærer tillige, at Den, som villig lader sig binde, fæste af Pligten, som er paalagt ved Guds Vilje, han har den kraftigste, kjærligste Støtte“. „For mit Vedkommende er Pligten min daglige Opdrager, dens Fordring er mit Livs Spændkraft, dens Vej den, jeg maa gaa for at blive et ædelt Menneske“. „Jeg finder, at Pligtopfyldelse styrker og modner Mennesket og er et Værn mod alle unyttige og skadelige Tendenser“.

Igjennem Pligtopfyldelse og Arbejde naaede Fru Jerichau mere og mere frem til Harmoni og Ædruelighed. Hun siger selv:

„Alle de mangfoldige Tanker,
der i mit Indre er spredte
som lige saa mange Ranker,
der omspænde Huset uredte,
de varsomt skulle beskæres,
til Vaaren kommer omsider,

og Ranken skal bindes og næres;
 med Storm og Uvejr den strider;
 og derfor den trænger til Støtte,
 til kjærlige, hjælpsomme Hænder,
 de skulle i Storm den beskytte
 mod Tørken, som piner og brænder.

.....
 Alle de mangfoldige Tanker,
 der rundtom i Verden er spredte
 — et Kaos vildtflyvende Ranker —
 mod Himlen de alle blev ledte“.

Og derved fandt hun Hvile.

Hendes urolige Liv stammede blandt Andet fra en vis Vægelsindethed i hendes Natur, som det var meget trættende at have med at gjøre. Hun skiftede ofte Bestemmelser og tog tit saadanne, der modsigde nogle nylig gjorte og derved bragte stor Forvirring og Uro med sig. Det var med Rette, at en af hendes Bekjendte engang skrev til hende: „Deres Mage til at forandre Bestemmelser har jeg aldrig kjendt, og jeg er overbevist om, at dette tildels er Grunden til de mange forviklede Forhold, De klager over“. Denne Fejl modarbejdede hun med stor Styrke, følte mere Hvile derved og kom i større Ligevægt. Hun naâr til den Erkjendelse, at hun har manglet Ligelighed og Ædruelighed; „men det maa man tilkæmpe sig; thi paa Ædruelighed i Aanden baserer sig alene Ligevægten i Livet og Sandheden og ifølge heraf den sande Kjærlighed“.

Man har i det Foregaaende faaet et stærkt Indtryk af, at Fru Jerichau har gaaet Meget igjennem; det vilde dog være ganske galt, om man tænkte sig hende som et stedse sorgfuldt, betynget Menneske. Der er jo altid en vis Ligevægt mellem Sorg og Glæde i en Menneskenatur; jo mere man kan føle den ene, des dybere kan man bunde med den anden. I den gamle Tidsregning begyndte Døgnet med Natten, og man regnede efter Nætter, ikke efter Dage. Vistnok er det rigtigt, at Sorgen avler Glæden og at Tiden, navnlig for Nordens Børn, faar sit dybeste Indhold og sin sandeste Betydning gjennem Sorgen og Prøvelsen. Det er en lignende Tanke, der i Topelius' „Sången“ udtrykkes saaledes:

Sången är af sorg upprunnen;
men af sång är glädje vunnen.

Fru Jerichau havde i høj Grad den Evne at kunne kaste al Følelse af Nød og Lidelse bort og frigjøre sig i det rige Lune og den ægte Glæde. Jeg har kjendt faa Mennesker saa glade, som hun kunde være. Der var Jubel i hende, hun klappede i Hænderne, hun lo og spøjte, det Barnlige, som var hende saa eget, bemægtigede sig alt Andet, hun gav sig hélt hen i Øjeblikkets Stemning og kunde ganske glemme, at „Sorgen dog var hendes Veninde“. Da hun ved sit Sølvbryllup frøs inde i Nyborg, udbrød hun: „Det ligner saa ganske mit Liv at skulle over til Glæden med Isbaad. Dog er det kun Naade, om man paa Vejen ikke gaar tilbunds“. Hendes Natur vilde altid saa gjerne „over til Glæden“. Ved Juletid 1866 skriver hun: „Det er saa dejligt at høre

Mennesker juble, juble ligesom Fuglene, der kvidre i Solskinnet, aabne Hjærtebladene for Solens Glans ligesom Blomsten, saa den dybe Kalks klare Guld, den fine Duft aabenbares. Udenfor Vinduet synge Spurveene paa de nøgne Grene, som var det Foraar, mens Solen skinner varmt igjennem Ruden . . .“ „O, det er dejligt at leve!“ Den 26de Okt. 1875 skriver hun: „Jeg vilde ikke bytte med en Krøsus; jeg synes at eje Mere, end alle andre Mennesker ejer, jeg lever som Fuglen paa Kvisten, jublende glad for Solskinnet og den daglige Føde, og jeg lever et Dobbeltliv, der giver min Glæde en Forklaring ved at eje Bevidstheden om, at der falder ikke nogen Fugl til Jorden, (heller ikke noget Blad) uden vor himmelske Faders Vilje, og alt vort Hovedhaar er talt.“

Det var altsaa Nøjsomheden og Guds frygten, der laa til Grund for hendes Glæde.

Jeg har paa nært Hold lært at beundre hendes smaa Fordringer til det daglige Liv; det var f. Ex., da jeg i 1880 levede med hende i Rom. For at spare til sit Hjem i Kjøbenhavn spiste hun den tarveligste Middag, og naar hun var træt, gik hun paa sine Ben i Stedet for at tage en Vogn; hun gennemførte for sin private Person Sparsommelighedssystemet og følte sig lykkelig ved det. Store, rige Forhold havde intet Fristende for hende. I Juli 1862 skriver hun fra London til sin Mand: „Det er mig ofte, som om jeg drømte: nys endnu i mit tarvelige, hyggelige Hjem, og nu omgiven af det Prægtigste og mest Luxuriøse, som kan tænkes. Gud ske Lov, at jeg ikke er født omgiven af saadan Luxus, som har noget Foruroli-

gende, men aldrig noget Fristende for mig. Jeg tror for vist, det er meget sværere at bevare sig for det Onde i dette afskyelige Velleved. Kun saa længe man stræber efter at naa de nødvendige Midler for et til Forholdene svarende Livsophold, hvortil især hører, at Ens egne Evner faa Lov til at udvikles stadig ligesom Børnenes, saa længe kun, synes jeg, og i Forhold til disse Nødvendigheder, som jeg finder ensbetydende med Udtrykket „det daglige Brød“, er det rigtigt og tilladeligt at arbejde for samme, og Vexelvirkningen vil da kunne spores velsignelsesrig. Jeg tror ikke, at Rigdom bringer Lykke; den skaber Fornødenheder og tilligemed disse Afhængighed ved Rigdommen. Igaar spiste jeg hos Hambro. Ja, derfra har jeg disse Betragtninger om dette unaturlige Rigmandsliv. Kl. 8¹/₂ blev der spist til Middag. Grever og Baroner inde i Stuerne, og den dejligste Natur udenfor bag de nedrullede Gardiner! Alt, hvad tænkeligt er af Lækkerbidskener indtil Kjedsomhed: Meloner, Jordbær, Druer, Figener, osv., osv., osv. og evig Champagne, og saa som Baggrund Tanken om de Tusender af Fattige og sultende Børn, der savne det Nødvendigste! Jeg havde Hæderspladsen ved Bordet; men jeg vilde langt hellere have spist Vandgrød og Torsk med Dig og Børnene paa Landstedet.“ En anden Gang skriver hun: „Skulle vi klage, fordi vi ikke have Mer, end der er os skjænket, fordi vi ikke have det tildelt, saaledes som det synes os bedst? Dette er en uhyre Svaghed, som kun har sit Udspring i Svaghed i Tro. . . . Vi bære Ansvar for de os betroede Gaver og skulle tjene

Herren ved at benytte dem rigtigst. Hvad Andre i den Retning gjøre galt, vedkommer ikke dette Forhold.“ Hendes Nøjsomhed overfor Berømmelse traadte ogsaa stærkere frem med Aarene. Hun skriver til sin Mand: „Jeg bryder mig igrunden ikke om, at være verdensberømt uden med Henhold til, at det vilde give alle mine Billeder en større Værdi for Din og Børnenes Skyld.“ --

Fru Jerichaus Guds frygt giver sig ofte i det Foregaaende og gennem hele hendes Færd levende tilkjende. I et senere her i Bogen forekommende Brev efter Haralds Død siger hun selv, at hendes Kristendom først kom til klart Gjennembrud ved denne Lejlighed, som da overhovedet Tabet af ham fik en gennemgribende Indflydelse paa hele hendes Udvikling og i høj Grad forædlede hende, skjønt hun længe før havde kunnet sige: „Min Skat, mit bedste Eje, er en klar, alvorlig Vilje til det Bedste, uden noget Bihensyn“. Der findes fra hendes Liv Vidnesbyrd nok om hendes kristelige Trosoverbevisning; en Række saadanne vil jeg afskrive som en Slags „religiøs Dagbog“:

Maj 1866. London. (Til J. A. Jerichau.) Igaar var jeg i Westminster og hørte en herlig Gudstjeneste. Kirken i og for sig er højtidelig dejlig, ligesaa vare Sangene, Liturgien og Menighedens hele Adfærd. Men Prædikenen! Ja, Adolf, gid Du havde hørt den! Det var en Pinsefest, den første Pinsefest for mig. Jeg blev løftet og draget af Ordet, som var Aand og gjorde Aanden levende, og jeg følte mig i Samfund, i levende Samfund med ham, Aander-

nes Aand, Faderen i Himmelen, og med Alle, som bekjende ham i Jesu Kristi hans aabenbarede Søns hellige Navn. Ak, Adolf, slige Øjeblikke i Livet ere sjældne og ere af en saa velsignende Indflydelse paa Menneskehjærtet, at dette er hélt opfyldt af én eneste Følelse, af Tak mod ham, alt det Godes Indbegreb, fra hvem alt Godt kommer og i hvis hellige Navn vi skulle leve et helliggjort Liv. Ak, hvor jeg har bedt for Dig og for vore Børn . . . ret af Hjærtet.“

London, d. 13de Juni 1866. (Til J. A. Jerichau.)
 Vi maa takke Gud for alt det Gode og modtage det Onde og Tunge som sendt fra ham; thi saa bliver endog det Onde til Velsignelse for os, naar det er i hans Tjeneste. Dvæl ikke stedse ved „Uheldet“, hvormed Du betegner al Modgangen, der møder os; thi derved faar det Tyngde og bliver til uforholdsmæssig Byrde; men prøv paa stadig ved alle Ting at gaa tilbage til Kilden, til Udgangspunktet, og dvæl ved Tanken om, at Gud Fader styrer Alt og elsker os som en Fader. Lukker ikke en Fader ofte den Dør til, hvor Barnet helst vilde ind? Forhindrer Faderen ikke ofte Børnenes Ønsker i at blive opfyldte? Straffer han ikke ofte i Kjærlighed? Ak, min egen, kjære Ven, vi skulde bøje os og være taalmodige og kjærlige og aldrig glemme ham, som aldrig glemmer os, selv om vi ofte bedrøve ham — saa forlangte vi Intet, men takkede altid.

Juleglæden aabenbarer os Faderkjærligheden i Sønnen, der forener Aand og Legeme, forklarer hele Tilværelsen for Den, der tror. Tro paa Alkjærligheden, Tro paa Kjærligheden i dens reneste Udtryk — deri ligger Bevarelsen af Kjærligheden, dens evige Liv.

Vær kjærlig, og arbejd i Jesu Navn! Jeg stræber at gjøre det Samme. Bøn og Arbejde føre til Herren.

O, mine rige Gaver,
 de baade mig kun lidt;
 naar jeg Din Fred ej haver,
 er jeg bedrøvet tit.
 Mig ikkun Troen baader,
 endog dens mindste Grand;
 for den kun Herren raader,
 den naadig vækker han.
 O, Herre Gud, min Fader,
 o, skjænk mig denne Tro!
 Min Synd Du mig forlader,
 saa bliver jeg god og fro.

Jeg mener, at naar K. ikke finder Nytte for sin Sjæl af at gaa i Kirke, saa vilde det endog være forargeligt, om han gik i Kirke, fordi det saa let blev en Bespottelse; men for mig, der føler, at jeg herved

bestyrkes i Alt, som er mig helligt, er det af Betydning at gaa i Kirke.

1870. (Til J. A. Jerichau, strax efter en Bortrejse til Udlandet.) Hvor dejligt, at vi vare tilalters sammen igaar! Gud være takket, at Du søger ham, for saa slipper han Dig ikke. Det er Indbegrebet af Bønnen, jeg retter til min kjære Herre.

Naar jeg paa mine Rejser i den fuldeste Følelse af den ømmeste Kjærlighed til min Mand og mine Børn savner dem og længes og dog er lykkelig ved med Kjærlighedens Varme at være forenet med dem, skjønt Hundreder af Mile fjærne os fra hinanden, udbryder jeg: „Saaledes burde vort Forhold til Gud altid være: inderlig og kjærlig Forening ved Samkvem i Tanken med ham, som usynlig altid er os nær.

(Til hendes Datter Louise d. 2den Dec. 1870.) Jeg blev saa lykkelig, mit Barn, for Din Udtalelse om den rette Vej, Du kjender og véd fører til Maalet, og som Du ofte føler er saa svær at finde og at følge. Ingen har oftere i Livet følt den samme Sandhed end jeg, og jeg har været og er stadig omgiven af de forskjelligste Fristelser, der som glimrende, lokkende Skikkelser søge at drage mig bort; det gjælder saaledes for mig som for Dig og for Alle, der ville følge den Sti, som fører til Maalet, til Forening

og Fred med Herren, at vaage og at bede midt under det os paalagte, alvorlige Arbejde, der jo for Enhver har et forskjelligt Udseende; men saa er ogsaa Korset afpasset til hans Evner. Forskjellige ere ofte Udgangspunkterne og Tiderne for enhver Arbejder; men naar Dagværket er nær ved sin Slutning, saa samles de forskjellige Veje mod det samme Maal ligesom ligesaa mange Straaler i ét og samme Brændpunkt; da se vi Fyrster og Gejstlige, Høje og Lave, Kunstneren og Gadefejeren, Gamle og Unge, mødes, hvis de alvorlig ville til Kristus. Ja, Barn, jeg véd, han holder os oppe; selv om Fristelserne lokke nok saa mange, om vi end falde og snuble, saa hjælper han os op igjen og igjen og slipper ikke, bare vi midt i al Skrøbelighed holde fast ved ham eller bede ham at holde os; thi han har elsket os først, og hans Kjærlighed er større, end vi kunne forstaa. Hans Væsen er idel Naade, Naade!! Bede, vaage, arbejde — lad os være enige om at bede vor kjære Fader i Himlen at hjælpe os til at gjøre det i hans Navn. Det at drage Andre med os paa den gode Vej, naar vi tro at følge den, er vistnok en stor Opgave; men Faa kunne det. Ingenting drager mere og prædiker mere den gode Gjerning og Guds Vilje end et godt Exempel, en trofast Udholdenhed paa Vejen, der ofte er saa svær at gaa; men det er ogsaa en af Fristelserne hos den Kristne, naar den Enkelte tror at have særlig Evne til at drage; dette er Herrens Værk; den Enkelte er Redskabet i Guds Haand, og dette véd jeg jo, Du ogsaa føler; men det er mig en Glæde saa langt fra Dig at udvexle Tankerne og at mødes

dér, hvor vi altid véd, at naar To eller Tre ere samlede i hans Navn, saa er han selv tilstede.

Den 1ste Nov. 1872 (til J. A. Jerichau). Jeg sender Dig et kjærligt Guds Fred, som man tilraaber hinanden, naar det lakker henad Aften. Husk paa Kirken paa Søndag, Hjørnet af Admiralgade og Boldhusgade Nr. 1¹⁾. Dér vinker Dig maaske Fred; thi Styrke, Ro og Fred komme alene ved Jesus, som kalder ad os; den ydre Form er uvæsentlig, naar bare han er tilstede for os.

Tunge Tider
 langsomt skrider,
 langsomt skrider,
 det har den Art.

Det er Herren, der kalder paa sit Barn, idet han sender det Sorg. Tro paa hans Naade som Fader, og Du vil ikke kjende til Angest, og Du vil være tryg. Han prøver aldrig over Kræfter, han beskæmmer aldrig Tro og Bøn i Jesu Navn. Jeg beder hver Dag for mine Kjære, for dem, jeg kjender, om Forøgelse af Troen, den største Naade, der indbefatter alt Andet. Thi Synd, hvor er Din Brod, Død, hvor er Din Angest, dér, hvor Troen forklarer Alt? Ingen véd mere end jeg, hvorledes en inderlig Længsel efter Forøgelse af Tro styrker denne og giver Fred.

¹⁾ Den russiske Kirke.

Som Du det vil, saa gjør med mig,
 min kjære Gud og Fader!
 Saa at jeg maa tilhøre Dig
 og Du min Synd forlader.
 Da aabnes Knoppen som i Maj,
 endskjønt jeg bliver gammel;
 Forfængelighed paa min Vej
 da synes kvalm og vammel.
 Naar Du af Knop fremelsker Frugt,
 Du kjære Gud og Fader,
 saa faar jeg nok med Synden Bugt,
 med Fjenden, som Du hader.
 O, lad mig, Herre, bryde ud
 med Lovsang alt hernede:
 Jeg takker Dig, min Herre Gud,
 for Naadens rige Hvede!
 Den er, o Herre, jo Din Sæd,
 og Klinten jeg maa lue;
 men med Din Hjælp til Sjælefred
 jeg Satanas kan kue.

Jeg har det saa uendelig, mageløst dejlig; thi
 til Trods for de meget alvorlige Forhold; i hvilke jeg
 er stedt, saa gaar jeg omkring i en stille, stadig Tak-
 sigelse mod Gud for al den Naade, alle de store
 Kræfter, han har skjænket mig. Min Sjæl er fuld
 af det største Haab, og Gud vil ikke beskæmme det.
 Jeg stoler paa ham. Jeg vil det Bedste, til Trods
 for alle mine Fejl og Overtrædelser. Skulde jeg dø,
 saa er det jo ogsaa efter hans Vilje.

Længselen efter det Skjønne og Gode peger altid mod et dejligt Maal, ligesom Blomsten, der længes efter Solens Kys, udfolder sin Pragt og sin Duft mod Himlen.

Jeg forstaar Fuglens Længsel, dens Lyst efter at prøve Vingerne til Flugt over det blaa Hav . . . Det er godt at have Noget at længes efter; det viser, at man er af højere Herkomst, og derfor er jeg glad for min Længsel.

Den 10de Marts 1878. Rom.¹⁾
 Herre, jeg kalder! Min Herre Gud!
 Paa Knæ jeg falder og bryder ud:
 Herre, min Herre, Dig være Pris!
 Dig være Ære for Himmelens Lys!
 Thi hvor er Kviden, hvor er min Sorg?
 Min Smerte er liden; men som en Borg
 den skinner og straaler, den faste Tro,
 i Dig den sig soler, og jeg faar Ro.
 Med Serafvinger, med Glædesskrig
 den op sig svinger! I Dig er jeg rig!

Paaskemorgen 1879 (til J. A. Jerichau). For i Tanken idag at være sammen med Dig, sender jeg

¹⁾ Harald var død d. 6te Marts. Se senere her i Bogen hendes Udtalelser i Brevet Dagen efter hans Død, o. s. v.

det varme Ønske, at Troen paa vor kjære Herres og Frelseres Opstandelse maatte blive levende i Dit Hjærte, saa at vi i ham og med ham og vore og alle hans Kjære maatte mødes i et andet Liv til en fuldkomnere Tilværelse.

Til Maalet.

Som saaret Dyr, der i Skoven sig dølger,
naar Hundene glubende Sporet forfølger,
saaledes tildøde bløde jeg kunde,
af Smerter forfulgt som af glubende Hunde.
Ad støvede Vej jeg hen maa mig slæbe;
ej læskende Drik vil væde min Læbe,
og Sorgerne, tunge som haardeste Stene,
rundtom mig ville mig Vejen formene,
og mange Gange til Jorden jeg segner;
thi Foden er mat, og Kinderne blegner.

Til Maalet vil Ormen i Sandet saa gjærne.
„Til Maalet!“ forkynder jo Himmels Stjerne.
„Til Maalet!“, saaledes dybt i mit Hjærte
lyder den Stemme, jeg fostred med Smerte;
den maner mig op, saa snart jeg vil hvile,
den maner mig Arme, og fort maa jeg ile.

Men Maalet er fjærnt for mig Usle og Arme.
Du, Frelser i Himlen, Du maa Dig forbarne!
Du oprejste Korset som Maalet paa Jorden;
til det min Kristus er fastnaglet vorden.

Han, som paa Golgathas Kors maatte blegne,
han bærer mig op, naar jeg synes at segne.
Lær mig, at Korset er Maalet hernede!
Om Sejer ved det vil jeg tryglende bede.

Rom. Febr. 1880. Jeg bliver ofte aldeles betagen ved at tænke paa, hvilket kompliceret Apparat vor Hjerne er, og Hvad det er, der tænker, husker, byder, lyder, lever, ønsker, skaber — ja, det er lige-saa vidunderligt som Menneskets Fødsel, som Stjærnernes Kredsen, som Verdens Bestaaen, og Alt peger hen paa den Ene, der er alt Dettes Ophav. Materialisterne kan jeg ikke begribe, uden at de i Materien søge det Begrænsede og finde og elske sig selv deri. Skade, at X hælder til den Side; saa gaar han vist i Hundene. Naar jeg hører om vore store Hjemmematerialister, der jo unægtelig ere begavede, saa maa jeg tænke paa Djævelen, der fór i Svinene.¹⁾ Det var nu en Udtalelse at sammenligne med en Sten, der kastes, og der vilde frembringe Hvin, om den ramte.

Den 11te Maj 1880. Mit Liv har været idel Arbejde, og Bønnen har som en Gud-søgende Ranke fulgt mig som Ariadne-Traaden gennem Livets ofte ufremkommelige Veje. Den var snart kraftig som en Kirkeklokke, saa var den ogsaa ofte svag og døde hen i Livets Uro, i min Jagen efter timelig Lykke. Deraf

¹⁾ Lukas' Evangelium, Kap. 8, V. 33.

kom der snart Fred, snart Uro, der fik Overmagten i mit Hjærte, og nu, da jeg er bleven gammel af Aar, men endnu er ung og frisk i Sind og Hjærte, og Livets Bølger gaa højere og højere, nu er det, at jeg ikke frygter; thi jeg har Jesus ombord.

Trøst i Sorg.

(Foraaret 1880. Rom.)

Hen over de blomstrende Enge
 straalér den glimrende Sol,
 Rosen og liden Viol
 ventede paa Solen saa længe.
 Omsider Glæden dog kommer!
 Den kom — men ikke for mig;
 Dugtaarer ser jeg, med Blommer
 de lege den vanlige Leg.

Jeg hører de Fugle, som synge
 i Reden bag gyngende Kvist,
 de værne med moderlig Vinge
 mod Rovfuglens Ondskab og List.
 Men ak, min Rede er øde,
 ene gaar jeg min Gång,
 mit Liv er saa fuldt af Møde,
 af navnløs Sorrhig og Trang.

Jeg drømte om Knopper og Blommer,
 om solrig, duftende Maj;
 men gold blev min attraaede Sommer,
 stenet og støvet min Vej.

Alt i Vaar saâ jeg falde
 de friskeste Blade til Jord,
 jeg saâ mine Blomster alle
 visne — og Fuglenes Kor,
 ak, det er ogsaa forstummet;
 mon engang det vaagner paany?
 Jeg øjner dog fremad i Rummet
 mit Haab bag Smerternes Sky.

Som Spiren dybt under Løvet
 bag gulnede, visnede Blad,
 saa Hver, som af Sorrig er prøvet,
 af Smerte fuld eller glad,
 atter skal drage sin Aande,
 Vorherre, vor Skaber til Pris.
 Engang ophører vor Vaande
 i Himlen, i Paradis.

Du tror, kjære Adolf, at jeg ser Verden lys.
 Det kan jeg ikke mer; men jeg bøjer mit Hovede,
 arbejder og lider og er lykkelig, naar jeg ret af
 Hjærtet kan bede.

Der gives ingen Død, som varer evig; men Op-
 standelse og evigt Liv er Kjærlighedens Bud, som er
 os forjættet.

Som det vil ses, var Kristendommen Fru Jerichau dyrebar; hun var altid paa Post for at værne om den og hævde dens Ret. Ligesom Den, der bærer et Lys paa Steder, hvor der er Trækvind, skjærmer med Haanden for det, at det ikke skal gaa ud, saaledes maa ogsaa Den, der kommer i Vantroens Trækvind, holde Følelsens Haand for, at den deciderede Forstand ikke skal slukke Troens Lys; eller Den, der kommer i Troløshedens, Ondskabets eller Hadets Trækvind, maa holde Menneskekjærlighedens Haand for, at Tilliden til Menneskeslægten ikke skal uddø. Dette gjælder Fru Jerichau som ægte Kristen.

Den Præst, hun ved Venskabsbaand følte sig knyttet til, var Nicolaj Blædel. Da hun kommer hjem fra en Rejse, siger hun, at hun haaber, „som sædvanlig at finde sin Plads i Garnisonskirken bag Prædikestolen.“ Til sine Tider følte hun sig ogsaa dragen til Vartov Kirke for at høre Grundtvig; men det blev aldrig af Varighed, skjønt Salmesangen her altid frydede hende og den umiddelbare Hjærlighed i Grundtvigianismen tiltrak hende. Overhovedet lagde hun ikke særlig Vægt paa Præsten, men paa hele Gudstjenestens Aand og sin egen Medvirken som Medlem af Menigheden.

I Vartov Kirke havde hun en Dag en ret pudsig Tildragelse. Naar der var daarlig Plads, satte hun sig sammen med andre Damer paa Alterets Fodstykke. En af de Fungerende dernede kom da til hende, og paa en ikke høflig Maade forbød han hende at sidde dér. En Ven af hende, som saâ det, gik da hen til Vedkommede og foreholdt ham det Urigtige

i hans Opførsel, hvortil han svarede: „Saadan En skulde have Lov at sidde dér — hun, som gaar i Vandet ude paa Lerchenborg i den aabne Strand.“

Den Slags Friheder, som Fru Jerichau, især i tidligere Tid, tog sig, og som i dette Tilfælde havde forarget saa meget, vare i Virkeligheden et Udtryk for hendes Uskyldighed og Naturlighed. Der maatte et lidt frit og stort Blik til, for at se rigtig paa Sligt hos hende, og Filistrene kunde ikke være bekjendt at have med saadanne „Udskejelser“ at gjøre. Saa var Kritikken løs, og der var Nok at tage fat i. Vi have Alle hørt og oplevet Mangfoldigt deraf, og hendes Minde kan godt taale, at nogle enkelte Fakta i saa Henseende blive meddelte.

Skjønt hun „var saa led og kjed af Alt, som hørte til Visitter og den Slags og var gladest ved at flygte bort fra alt Sligt“, gjorde hun dog sin Opvartning, hvor hun fandt, hun burde det. Paa en saadan Formiddagsvisit i et rigt, elegant Hus, hvor der var meget varmt i Stuen, vilde man absolut have hende til at lægge Kaaben; men hun vægrede sig stadig derved. Hun kom ind i en ivrig Samtale, gestikulerede og udfoldede hele sit Liv — og paa éngang ruller der en stor, plukket Gaas ned paa Gulvet. „Ach“, udbrød hun, „ja, det er, fordi Adolf holder saa meget af Gaasesteg, og da jeg saa gik forbi et Vindue, hvor der laa saadan en god en, kjøbte jeg den og tog den under min Kaabe, og nu glemte jeg, den var der.“

En Morgenstuud laa hendes Nabo paa Charlottenborg i sin blideste Søvn, da der pludselig dumpede

nogle Mursten fra Væggen ned paa Gulvet og væk-
kede ham. Han farer forskrækket op, og dér ser
han Fru Jerichaus Ansigt igjennem Hullet. „Und-
skyld! Det er mig, som skal have Selskab iaften, og
nu er jeg ved at arrangere; da jeg saa skulde hugge
i Væggen, gik det igjennem. Undskyld!“

En Dag kom hun for sent i et Selskab; hun
havde været paa Avktion, moret sig dejlig og kjøbt
Meget. Hun fortalte nu i Selskabet om, hvorledes
hun havde siddet mellem Marskandisermadammerne
og budt dem over. „Er De En af Vores?“, spurgte
de hende. „Ja!“ var Svaret. „Hvad er det, De hand-
ler mest med?“ Hun svarede: „Med Skilderier!“
— „Kan dét ogsaa betale sig?“ spurgte de. „Ach,
jo, jeg maa ikke klage, det gaar meget godt med For-
retningen.“ — Nu var hun med i Laget og behand-
ledes som Kollega. Jeg tvivler forresten heller ikke
om, at hun med udmærket Dygtighed og levende
Interesse kunde have drevet en udstrakt Marskan-
diserforretning.

I hendes Bolig i Materialgaarden ved Frederiks-
holms Kanal kunde man gaa fra Porten lige op til Værel-
serne ovenpaa og til Loftet dér. Da hendes Dreng
vare smaa, turde de ikke om Aftenen gaa alene til
Soveværelserne. Hun sagde: „Det er, fordi flere Gange,
naar vi er komne op over Loftet, saa har vi truffet
nogle Herrer, som vi slet ikke kjendte det Mindste
til, som har hængt sig deroppe, og det er saa ube-
hageligt, da vi slet ikke har vidst Hvem det var.“
Man fik uvilkaarlig det Indtryk, at hun endda vilde

have ladet det gaa, hvis det havde været hendes Venner; men at ganske Ubekjendte toge sig en saadan Frihed, syntes hun ikke om.

Ved en af de Soirées, hun undertiden varierede ved Tableauer, fremsagde hun en versificeret Text, hun selv havde skrevet; men hun var meget lidet sikker i Memoreringen — hun havde ikke Tid til at lære udenad — og derfor maatte hun have en Sufflør, som hun kaldte „Pegasus“. Midt i Deklamationen standsede hun, men lod sig ikke forbløffe. „Vift, Pegasus, vift!“, raabte hun; man hørte nu Suffløren, og Fru Jerichau fortsatte famlende, men frimodig.

Mange ville kunne udfylde disse Historier om hende med forskjellige, de selv have oplevet eller hørt.

Der gik, som sagt, mange Rygter og megen Snak om Fru Jerichau, og Folk, som ikke kjendte hende nærmere, vare ikke langt fra at mene, at hun ikke var saadan ganske rigtig ved sine Fem. Madammerne og Spidsborgerne vare ofte meget forargede over hende. Velvillige Aander meddelte hende undertiden Hvad der i Byen fortaltes om hende, og hun kunde ikke lide det, hun ærgrede sig over det; thi hun mente, at „man skal altid tage Hensyn til Yderverdenens Dom, men dog naturligvis kun saaledes, at Idealet ikke tager Skade“. Lidt efter lidt kom hun saa vidt, at hun kunde udtale: „Jeg er bleven Filosof i den Retning, at jeg meget lidet bryder mig om Hvad Folk siger eller mener, og vist er det, at det altid vil gaa En som Manden med Æslet og Sønnen¹⁾

¹⁾ Sigter til den bekjendte Historie i „Tusend og én Nat“. (Se Valdemar Thisted's Udgave, femte Del S. 345.)

— om man vil rette sig efter Folks Snak“. Slette Rygter værdigede hun aldrig stor Opmærksomhed; „de ere at sammenligne med Bølger: den ene sluger den anden, og der kan igjen blive blikstille paa Havets Overflade“.

Fru Jerichau deltog af Princip meget i Selskabslivet og kunde her optræde som fuldendt Dame. Hun bar kostbare Dragter og vidste at iagttage Formerne. At en rig Dragt kunde faa en Plet af Oljefarve, naar hun, lige idet hun vilde forlade sit Hjem for at tage i Selskab, fik en Idé, som maatte fæstnes til Lærredet, beviste jo kun hendes Kald. Jeg traf hende engang i et meget stort og elegant Aftenselskab, hvor hun optraadte i al Pragt; paa éngang, da jeg sad og talte med hende, stak hun en Fod frem og viste mig, at hun havde Filtsko paa. „Ach, det er saa behageligt,“ sagde hun, „og der er Ingen, som mærker det.“ — Hun var ikke ordentlig eller proper med sin Person. Hendes Dragter frembød ofte Skavanker, hendes Linned var krøllet, og hendes Haar, som hun bar uden Kappe eller Sligt, var ofte i saa stor Uorden, at hun, inden hun gik ind i en Selskabsstue, kunde forlange Kam og Børste, „for dog at ordne det lidt“. Ikke altid bar hun de Dragter, der svarede til Situationen. Hun fortalte selv om, hvorledes hun en Formiddag havde spaseret paa Parises Gader med en blaa Fløjels Kjole med langt Slæb, der gjorde saa betydelig Opsigt, at hun foranledigede stort Opløb, og hun hørte Folk raabe: „*C'est la femme du Sultan*“. Han var nemlig paa samme Tid i Paris. — En Politibetjent

maatte faa hende ind i en Fiacre og skaffe hende bort.

Aldrig havde hun vel været smuk; hun har selv malet sit Ungdomsportræt, der staar i Træsnit foran i hendes trykte Livserindringer, og som nu i Originalen hænger paa Frederiksborg; det røber ingen egentlig Skjønhed. Hun havde oprindeligt en meget smuk, slank Figur, men blev senere Matrone. Hendes Ansigtssfarve var mørkladen og uskjøn, hver enkelt Form i Ansigtet uden Regelmæssighed. Det Smukkeste ved hende var og blev hendes nøddebrune, udmærket livfulde og kjærlige Øjne, og man glemmer heller ikke let hendes hvide, elegant formede Hænder.

Der er Udtalelser af hende, som vidne om, at hun satte Pris paa at se godt ud. Fra London skriver hun den 11te Maj 1858 til sin Mand: „Jeg er meget opmærksom paa mig selv i enhver Henseende, og om jeg tilstod Dig, at jeg paa kvindelig Eva-Manér søger at være saa behagelig som mulig, saavel for mit Ydres som mit Indres Vedkommende, saa bliver Du vel næppe jaloux. Hambro sagde, at jeg saâ nysselig ud, Bottomley fandt mig yngre i Udseende end for ti Aar siden, og Du kan tro, det skurrer ikke i mine Øren. Du ler vist tilgavns ad dette Skriftemaal. Ak, tro mig, min Adolf: jeg gjennemgaar saa megen Alvor her, at disse barnagtige Følelser have noget Forfriskende for mig; lad saa Andre ikke vide, at jeg er saadan en forfængelig Nar. Maaske mangen en Kvinde, netop i min Alder, Kvindens Eftersommer, har lignende Følelser, som kun ikke tilstaas. Endvidere maa jeg til min Undskyldning tilføje, at jeg

sætter Pris paa at se godt ud, allerede af den Grund, at det letter mine Forhold. Tro fremfor Alt, at jeg er bundalvorlig til Trods for Forfængeligheden, og at jeg vaager over denne, at den ikke faar mere Magt med mig end tilladeligt.“ — Det varer dog ikke mange Aar, inden hun er ude over det: at ville gjøre Virkning ved sin ydre Person. I Maj 1866 skriver hun fra London: „Jeg gjør mig til af mit ældede, furede Ansigt, netop i Modsætning til de glatte, dette mit Ansigt, som dog, Gud ske Tak, midt i Livets hele Alvor ved hvert Lysglimt er beredt til at smile. Ja, hvorledes skulde jeg vel ellers have holdt ud! Og jeg takker Gud, at der er Folk til, som kunne læse i dette Ansigt, og at jeg beholder Ret deri, at det bringer Velsignelse at tro paa det Gode og paa det Godes Sejer hos Andre“.

Ja, et Vidnesbyrd om noget inderlig Godt afgav hendes Ansigt og tillige om høj aandig Begavelse. Der var i det Hele noget meget Udpræget over hendes Person; hun maatte vække Opmærksomhed, hvor hun traadte frem. Hun siger selv: „I samme Grad, som jeg af Natur er tilbageholdende, i samme Grad voxer min Tillid ved, at jeg føler, hvilket behageligt Indtryk jeg gjør paa betydelige Mænd og Kvinder“.

Det var dog ikke alene de rigt Begavede og stærkt Udviklede, der følte sig tiltrukne af hende. Hun var en populær Person, kjendt vidt omkring og bemærket af Alle, som saâ hende. Hun blandede sig mellem Alle, tog Del i Alt, behandlede de forskjelligste Mennesker ligelig og varmt menneskelig, hun elskede Livet i alle dets Forgreninger. Fra London

skriver hun i Maj 1866: „Al denne Tumlen om og det at smelte sammen med denne uendelige Masse af Mennesker, der alle ville noget Alvorligt, den store, mægtige, travle Færden, i hvilken jeg er aktiv Deltager, dette har noget meget Tiltrækkende for mig og viser mig, at jeg er en virkelig Demokrat, en Kvinde af Folket, ikke af den nydende, forfinede og alligevel livskjede Menneskerace med glatte, fine Ansigter og Hænder“. — Den 27de Dec. 1877 skriver hun fra Rom: „Harald fortalte, at da han var paa Korvetten¹⁾ og de danske Kunstneres Skaal var bleven udbragt, saa rejste sig en ældre Matros af Besætningen, en Baadsmand, og sagde, at han opfordrede Alle og Enhver til at drikke den gamle Fru Jerichaus Skaal, den Samme, der for syv Aar siden i Piræus havde bragt Juletræ og Julekager til „Jyllands“ Besætning;²⁾ da havde Matrosernes nifoldige Hurra tonet for hende, tonet over Havet til Athen, og saaledes skulde ogsaa her et ni Gange gjentaget Hurra lyde for den gamle, gode Fru Jerichau. Er det ikke en stor, en sand Glæde for mig og os Alle, saaledes at mindes i sand Hengivenhed blandt Folket“. Og hun kunde have tilføjet: det danske Folk; thi at det var dette, glædede hende dog mest. Hun siger andendets: „Det er saa morsomt at se, hvor populær jeg dog igrunden maa være i Danmark. Det er næsten komisk, den Respekt, som vises „Fru Jerichau“ af ganske jævne Folk, der høre mit Navn“.

¹⁾ Den danske Korvet „Dagmar“, som laa ved Civita vecchia, tog Harald med sig paa Rejsen op til Livorno. ²⁾ Se „Brogede Rejsebilleder“ S. 33—36.

I dette Sammenhæng bør det tilføjes, at Fru Jerichau maaske allermest i Forholdet til sit Tjenesteyende viste sin Sympati for de Laverestillede. Hun samtalede meget med sine Piger og Underordnede, søgte at paavirke dem og kunde gjøre betydelige pekuniære Ofre for dem. Hun vilde helst „ikke have Tyende, men Venner om sig“. Ved en stor Sølvbryllupsfest udbragte hun særdeles varmt og smukt en Skaal for Husets Tyende og forlangte, at de Alle skulde komme ind og klinke med Selskabet.

Man mærkede let hos Fru Jerichau hendes fremmede Oprindelse. Vort Folk vilde hverken kunne have født eller udviklet en Natur som hendes. Den Begavelse, vi have beundret hos hende, var ubeskrivelig flersidig og svækkedes derved noget i sine Enkeltheder; havde Alt været samlet i én Kunst-Evne, vilde denne have været gigantisk. Hun spillede og sang med stor musikalsk Opfattelse, og hendes Stemme og Maaden, hun brugte den paa, var meget tiltalende; endnu i sin allersidste Tid kunde hun, skjønt der ikke var megen Sangstemme tilbage, foredrage sine polske Folkeviser ved Klaveret, saa man blev indtaget baade i dem og i hende. Hun dansede, selv paa sine ældre Dage, med Gratie, og naar hun slog Kastagnetterne og opførte en sydlandsk Dans, maatte man beundre baade den Karakteristik, hun lagde i denne, og det sprudlende Liv, hvormed hun udførte den. Hun spillede godt Komedie, og man vil heller ikke kunne nægte hende digterisk Begavelse. Sine Vers skrev hun med lige Lethed paa Dansk, Tysk, Fransk, Engelsk, Ita-

liensk og Polsk; der foreligger Digte af hende paa alle disse Sprog; desuden talte hun Russisk, Græsk og Tyrkisk, og i Løbet af en Maanedstid kunde hun gjøre sig bekjendt med et nyt Sprog, saa hun kunde gjøre sig forstaaelig i det. Hun var yderst praktisk, og skjønt det naturligtvis aldrig kan være ganske sandt, fristes man til at sige om hende, at hun kunde Hvad hun vilde.

Jeg kom uvilkaarlig til at tænke paa Fru Jerichau, da jeg i „Dagbladet“s Nr. 312 for 1884 læste en Artikkel fra *Revue de deux mondes* efter M. Blaze de Bury om Frederik Chopin, hvori der siges: „Chopins Musik indeholder et Dyb af Forestillinger, af bevægede og uklare Rørelser. Ved sin Ejendommelighed, sin Elegance, sin Smidighed og uendelige Afvexling ligner den Weichselens Døtre, der med deres dybe Religiøsitet forene Kjærlighed til Dansen, og som kunne tale, synge, danse, saa at sige i alle Tungemaal, uden nogensinde at tabe deres nationale Præg. Disse Weichselens Døtre ere — som Liszt siger — overtroiske, barnlige, lette at fornøje som Orientens Kvinder, men samtidig vel oplyste, forstandige Kvinder, som med ét Blik opfatte Alt, hvad der lader sig gætte, og som kunne anvende Alt, hvad de vide. De forstaa tilmed den sjældne Kunst at kunne tie, længe og altid, om det skal være. . . . Derhos ere de højmodige og standhaftige, begejstrede og meget religiøse, elske det Æventyrlige, prise Kjærligheden og sætte Heltemod og et hædret Navn højt, maaske altfor højt. Af Naturen og paa Grund af deres Stilling ere de imidlertid forsigtige, og medens de forstaa at forstille sig utro-

lig, vide de at trænge ind i Andres Sjæle uden at røbe Hvad der bor og bevæger sig i deres egen“.

Denne Karakteristik passer næsten i alle sine Enkeltheder saa ganske paa den „Weichselens Datter“, der her er under Omtale, at den ikke kunde være skrevet mere træffende med hende selv personlig for Øje.

I den Skildring, Georg Brandes, dels efter egen, dels efter Andres Erfaring, har givet af Polakkerne i sine Erindringer fra Polen („Tilskueren“ Apr. 1885) er der ogsaa fremhævet en hel Del polske Folkeejendommeligheder, som passe til Fru Jerichau, medens rigtignok ogsaa en Del ikke falder sammen med Hvad vi kjendte hos hende. Jeg skal citere nogle af de her forekommende Tilknytningspunkter med hende; men jeg udelader dem, hvori jeg ikke ser Lighed, og dem, der allerede ere nævnte i Blaze de Burys Karakteristik. „Polakkerne ere ædelmodige og ødsle, pragtlystne og flygtige, geniale og letsindige, et Folk, der altid har elsket alle stærke eller fine sanselige eller aandelige Nydelser, men fremfor Alt Uafhængighed og Frihed De ere lettroende og godtroende, rede til at sætte Livet ind mod et Tilsagn, som Ingen vilde holde, livlige som Sydboere, og af ungdommelig eller barnlig Enthousiasme. Der er noget Forfængeligt i deres Højmodighed, noget Flygtigt ved deres Ædelmodighed De ere egen-sindige ude af Stand til at anerkjende nogen højere Lov end deres egen Vilje, og ude af Stand til ret længe at rette denne Vilje paa samme Punkt. De ere slette Husholdere og komme altfor let i Pengefor-

legenhed, hvor store Indtægter de endog have. De gennemblade tusende Bøger og studere ikke nogen Bog, de sprede sig altfor stærkt Afskyen for at tælle og lægge sammen, for at føre Regnskab, er gennemgaaende hos dem Gjæstfrihed er en dybt liggende Egenskab hos dem Deres Fejl betegne de selv som Flygtighed og Ustadighed De have stærk Trang til Oplevelser og Sindsbevægelser og Kjærlighed til Ry og Glans De ere ikke rationalistiske, ræsonnerende Polakken er Poet, hans Bogrige har sin Hovedstyrke i Poesien, i Verset. Han har mærkværdig Kundskab til fremmede Kulturer Man træffer i Polen unge Piger paa en Snes Aar, der tale 6 Sprog til Fuldkommenhed, uden Akcent Polakkerne have lidenskabelig Rejselyst og Dannelsens deraf følgende Mangesidighed Som den polske Folkekaracters Grundpræg gjælder en vis Forening af Blidhed og Energi. Men Hvad der giver den polske Karakter og særlig den polske Fædrelandskjærlighed i dette Aarhundrede dens særlige Stempel, det er det kvindelige Elements Overvægt over det mandlige Kvinden er øjensynlig Manden overlegen. Det skorter visselig ikke Mændene i Polen paa Lidenskab, paa Mod og Energi; men det synes, som om Kvinderne have mere. Det skorter ikke Mændene paa Aand og Vid, paa Handlekraft og Frihedskjærlighed; men det er, som Kvinderne have mere. Man har under Polens store Opstande set dem indgaa Sammensværgelser, gjøre Krigstjeneste og tit nok frivillig ledsage deres Elskede til Siberien Kvinderne ere de ivrigste Patrioter, fordi de føle varmest og kritisere mindst

.... Polakkernes Ustadighed er personlig, beror paa en instinktiv Tilbøjelighed til Universalitet De have altfor mange Anlæg „Brandes kalder dem „et Samfund af Dilettanter“ „De ere meget energiske og yderst ærgjerrige, de ere et Folk, som aldrig havde nogen Spidsborgerlighed, men som trængte til at erhverve de borgerlige Dyder, et nydelseselskende Folk, et Folk, som var anlagt til et stort, frit Liv i Offentlighedens brede Dagslys. „Livet i Warschau er en Nevrose“¹⁾, sagde en af Byens forstandigste Mænd, „Ingen holder det ret længe ud“ Man danser her, som næppe noget andet Sted Man har Modtagelighed for selskabelig Adspredelse og Modtagelighed for alvorlig Sindsbevægelse. Evnen til at føle Nydelse og Smerte, Hanget til Lystighed og Graad synes potenseret som hos en Syg. Desuden, lige saa lidenskabeligt som Polakkerne ere et Nuets Folk, lige saa fuldt ere de et Mindernes Folk. Ingensteds findes en saadan Mindernes Religion Poesien har i de polske Hjem samme Betydning som en Religion“.

Alle disse her anførte polske Ejendommeligheder laa ogsaa i Fru Jerichaus oprindelige Natur, selv om hendes Udvikling neddæmpede nogle af dem. Enhver, der har staaet hende nær, vil under Opregningen af dem Punkt for Punkt gjenkjende dem, enten som mer eller mindre overvundne Lyder eller som store Fortrin hos hende.

Modsætningerne vare rigt parrede i hendes, som i alle Kunstneres Natur. Livet fremkommer jo ved

¹⁾ Nervesygdom.

Forbindelsen mellem disse Modsætninger; al Fødsel opstaar jo kun gjennem saadanne. Hele Tilværelsen bestaar i en Kamp mellem det Onde og Gode indeni os; det kommer kun an paa at faa det Gode til at sejre over det Onde, saa er Livets Maal naaet. Ligesom Naturen frembringer Lægemidler mod de Sygdomme, den selv udvikler, saaledes have vi ogsaa i os selv Midlerne til at overvinde det Slette, der opstaar i os selv. Fru Jerichau overvandt med usædvanlig Energi de daarlige Elementer i sig ved de tilsvarende gode. Hun udviklede sig mer og mer fra en usædvanlig Naturbegavelse til en stærk Karakter, idet hun tog alle Sansernes, alle Forstandens og Følelsens Ytringer fangne under Viljens energiske Herredom. Sit Væsensmærke har hun udtalt i sin Devise: „Jeg lever, arbejder, elsker og beder“.

Hustruen.

I min Bog om Jerichau har jeg dvælet ved hans Ægteskab, men tillige fremhævet, hvor uberettiget jeg anser mig til at afgive Dom over det. Naar jeg nu skal omtale Elisabeth Jerichau som Hustru, vil det kun blive et Supplement til Hvad jeg har meddelt i den forrige Skildring, dog saaledes, at det naturligvis her bliver hende, der spiller Hovedrollen, som det før var ham. Med Hensyn til en afgjørende Dom staar jeg nu som før uden fuldstændige Midler og uden Ret til at fælde den.

Det er undertiden blevet udtalt, at Fru Jerichau aldrig burde have været gift. Men i saa Fald havde hun fornægtet noget af det Inderste i sin Natur. Allerede fra sin Ungdom af sagde hun: „Hvor stærkt og kjærligt tager jeg dog Del i Nygiftes og Forlovedes Forhold; det er dog Vuggen til Folkets, til Alménhedens Lykke“. Og med denne Følelse forbandt hun Evnen til at drages af og selv at gjøre et betydeligt Indtryk paa Mænd. Hun fortæller i sine „Ungdomserindringer“, at Officerernes klirrende Sabler i Warschau havde Tiltrækningskraft for hende, og at hun, næppe sytten Aar gammel, havde to Friere med

klingende Sabler, med straalende Husaruniformer og sorte Mustasjer; den første fik Afsked, den sidste blev hun forlovet med — en Mand af høj Adel, hvis Fader var Guvernør i Kijev. Hans daarlige Rygte bragte heldigvis strax Forlovelsen til at gaa over Styr igjen¹⁾, hvilket for en Tid gjorde ham sindssyg. Denne Mand glemte imidlertid aldrig sin Kjærligheds Gjenstand. I 1877 tilskrev han som russisk Generallieutenant Fru Jerichau og fik et Svar, i hvilket det blandt Andet hedder: „... I ethvert Tilfælde har den store Sorg, som dengang gjennemtrængte mit unge Liv, virket velsignelsesrigt paa min Sjælsudvikling. Rystet ved Livets Alvor vaagnede jeg til en ny Villen og en kraftig Virken. Jeg tror nu, at i Fald Lisinka (nu hedder jeg Elisabeth) Baumann dengang var bleven Deres Hustru, at vi da Begge vare gaaede under i Letsindighed, medens smertelige Erfaringer, der ligesom Nattefrost forstyrrede de første Blomster, lode den senere Blomstring og dennes Frugter trives velsignelsesrig kraftig“.

Fru Jerichau fortæller endvidere i sine „Ungdomserindringer“ om sin senere Forbindelse med en ung anset Historiemaler fra Dresden, hvem hun traf i Düsseldorf, men som snart efter døde i Rom.²⁾ I April 1880 var jeg med hende paa den protestantiske Kirkegaard ved Cestiuspyramiden uden for Rom, hvor vi vilde besøge hendes Haralds Grav. Inden hun lagde sin Krans paa denne, flettede hun en blomstrende

¹⁾ Se hendes Ungdomserindringer S. 23, 28, 32—37. ²⁾ Se sammesteds Side 58—61, 73—74, 97.

Gren om en anden Gravs Ligsten, paa hvilken der stod: Ludvig Haack.

Gjennemlæser man hendes Omtale af disse Forlovelseshistorier fra Ungdomstiden, forstaar man let, at her var ikke Tale om den Kjærlighed, der var et Udtryk for hendes inderste Væsen. Med en saadan har hun kun elsket En: Jens Adolf Jerichau; ja, da hun valgte ham til sin Ægtefælle, vilde hun — Hvad der er sjældent for en ægte Kunstnernatur — hellere undvære sin Kunst end ham. Da blev hun vakt til et rigere og ædlere Liv. Det gik hende, som det gaar den tyrkiske Brud: hun sidder først indhyllet i et Flor; naar det falder, er Forvandlingen foregaaet, og hun sidder da med en Guldkrone paa sit Hoved; „da rejser hun sig og skrider høj og herlig frem gennem den undrende Skare.“ Ved sit Ægteskab samlede Fru Jerichau Alt mod ét Maal. Hun skriver til sin Mand: „Naar jeg undtager to Tankeretninger, der igjen samles i én: Mit Hjem paa Jorden og mit Hjem i Himlen, saa er der kun én Vilje, et eneste Øjemed, som jeg forfølger midt i det uendelige Kaos, det er at faa min Kunst frugtbringende. Alt maa tjene dette Øjemed, som jeg forfølger, ... uden at jeg dog nogensinde glemmer min Værdighed, der maa være som et rent Spejl, altid rede til at spejle Dit kjære Billede.“ „Du er Gjenstand for den dybeste Stræben, den inderligste Tilbøjelighed i mig.“ „I Alt, hvad jeg gjør, vil jeg vise, at jeg er Dig værdig og at jeg elsker Dig over Alt.“ Og i 1873 skriver hun til ham: „Min gamle, urokkelige Hengivenhed for Dig og min Kjærlighed til Børnene,

dette er Regulatoren i mit Liv, dette alvorlig glade Arbejdsliv, der hélt optager mig og opfylder min Sjæl.“

Det er hverken min Pligt eller min Lyst at stille Fru Jerichaus Ægteskab i dets privateste Forgreninger frem for Offentligheden, selv om jeg ganske vist for en Del kunde gjøre det. Jeg tror at kaste det rette Lys over det ved at aftrykke Brudstykker af hendes Breve til Jerichau og Andre gjennem deres Ægteskabs lange Aarrække.

Kjøbenhavn, d. 5te Avgust 1850. Kjære, dyrebare Mand! Du er den Sol, om hvilken mit hele Væsen, som Du ynder at kalde Hjærte, drejer sig, og som bringer til Modenhed Alt, hvad der maatte være godt i mig, og som vækker de Blomster, der kunne være skjulte i min Aand. Er Du fjærnet fra mig, saa føler jeg mig, som om mit Liv var ufuldstændigt. Her har Du en hel Kjærighedserklæring. . . . Som en Ranke kunde jeg ønske at dække Alt, hvad der er bedrøvet i Dig, med skjønne Blomster. . . . Maatte vore Børn være de Blomster, som trænge sig mellem Bedrøvelsen og Dig og bringe denne til at visne! . . . Vor Have er fuld af brogede Blomster og ser lystig ud i sin spraglede, uordentlige Yppighed, som selv de mest pedantiske, moderne Mennesker anerkjende som tiltalende; jeg tror, de kunde let komme til det Resultat at drage en Parallel mellem mig og Haven . . . Idag er her i den en Lugekone, som rykker alt Ukrudtet bort, for at Du, naar Du kommer hjem, kun skal finde Blomster deri. Kunde blot det samme Experiment finde Sted med mig, saa vilde jeg være dobbelt glad ved at se Dig igjen. Ak,

hvor glæder jeg mig til, at Du snart kommer, Du elskede Hjærte! Lev vel! . . . Din Dig inderlig elskende Elisabeth.

Berlin 1858 [?] (Til Børnene). Hver Aften beder jeg højt Fadervor med Fader, inden vi sove ind, saa at vore Tanker, fulde af Fred, søgende ham, vor kjære Fader i Himmelen, tillige forenes med vore Børns Aftenbøn derhjemme.

London, d. 28de Maj 1858. (Til Jerichau.) Véd Du Hvad jeg foretager mig? Jeg maler mit eget Portræt til Dig, og hvert Blik, hver Tanke sysler med Dig. En Herre, der viser mig en Del Artighed, sagde til mig: „Det er mærkeligt, hvor De altid og ved alle Lejligheder tænker paa Deres Mand og paa at glæde ham.“ Og saaledes er det jo i Sandhed. Og det er mit Hjærtes Lyksalighed, og alt Andet -- det være sig nok saa lokkende og fristende. — er kun Forfængelighed og svinder som Dugdraaber for Solen, naar jeg tænker paa Dig, min Elskede! Og derfor skal vi heller ikke forundre os, min egen Adolf, naar Lykken, den verdslige, forfængelige Lykke, ikke føjer os i altfor Meget; thi sjældent gaar dette og den skjulte Lykke, som vi ejer, Haand i Haand

. . . . Hvor vilde jeg dog ønske at kunne anvende mine Kræfter til at hjælpe Dig i Alt, der er vanskeligt for Dig!

Rom. Efteraaret 1858. (Til Hjemmet i Danmark.)
. At tale med mig, især om Nætterne, beroliger Adolf meget, og Bevidstheden om min varme Kjærlighed gjør ham usigelig vel. Han er mere end nogensinde elskelig og mild mod mig; men jeg kan ikke sige, baade hvor meget jeg lider ved at se ham saa nedbøjet, saa ulykkelig, og hvor tilfreds jeg tillige er ved med ham at kunne dele de tunge Timer, som ved Guds Naade jo snart kan gaa over og blive til en glædelig Tid, saa lidt Udsigt der end er dertil.

Rom, d. 6te Febr. 1859. (Til Jerichaus Søster Caroline.) Fra at lave særdeles god Kaffe og Te, koge Spejlæg og varme vor levnede Middagsmad ved Kaminilden, er jeg avanceret til en noget højere Grad i Kogekunsten. Nu befatter jeg mig med at skrælle og koge Kartofflerne, lave Kartoffelsuppe, dito Salat og dito stegte paa Panden med Skinke, og Du kan tro, at det morer mig lige saa meget, som det smager os godt. Jeg faar af Adolf lige saa mange smukke Ting at høre for min gode Mad, som for min gode Malning, og naar jeg paa Søndag steger ham en Skovsnæppe og koger Makaroni, saa frygter jeg kun for, at han — den Dag i det Mindste — roser min Kogekunst paa Malerkunstens Bekostning. Det Eneste, som endnu bestandig gjør mig Knuder, og som Adolf ofte maa hjælpe paa, er at faa Ilden til rigtig at brænde. Du ser heraf, hvor lidt Hjælp jeg har. Pigen er et sandt Øg og er Italienerinde, dum som denne, saa heri overgaar hun langt den sjællandske Bondetøs.

Rom 1859 [?]. Bare min elskede Adolf havde Noget af den Hjærtedefred, som Gud har skjænket mig, saa vilde han lettere bære de unægtelig svære Forhold, i hvilke han er sat, og mere faa Indtrykket af Guds Velsignelse, som hviler over os. Han være lovet og takket!

Rom. Med den tabte Ateliernøgle, indbunden i en Blomsterbuket. (Til Adolf.)

Ej kunde Nøglen Du finde
 til Hjærtets lukkede Skat,
 ej kunde Glæde Du vinde,
 grublende Dag og Nat;
 men jeg har en Nøgle fundet
 til Kunstens Dit dejlige Hjem,
 den Nøgle med Blomster er bundet,
 og Blomsterne tilhøre — Hvem?
 Ej ham, som med grublende Tanker
 tilslører sit klare Blik,
 ej ham, hvis Hjærteblod banker
 for Kvindernes flygtigste Nik,
 men ham, der de varmeste Tanker
 hugger i koldeste Sten,
 hvis Hjærte glødende banker
 for Kvinden ædel og ren.

Skjønt Karnevallet nu ender,
 — dens Blomst alt Støvet fordrev —
 disse, som her jeg Dig sender,
 for Dig tilbage dog blev.

Boller ved Horsens¹⁾ 1859 [?] (Til J. A. Jerichau.)
..... Er der Fred og Tro i Hjærtet, saa styrer man rolig og sikkert igjennem Bølgerne. Du er en saa dygtig Styrmand paa Havet, fordi Du altid har Øjet fæstet ved Det, hvorpaa det kommer an, og jeg tror forvist, vilde Du, vilde vi begge To kun ganske fast hengive os i Tro paa Jesus, som dog saa levende drager os til sig, saa vilde Meget blive anderledes og bedre. Du vilde taalmodigen bære det Svære i Din Stilling og faa Øjet klart og aabent for al den gode Gave, som kommer fra ham. Det er især med Henhold til det Religiøse, at jeg beklager, jeg ikke til Vinter skal være sammen i Rom med Læssøes; thi jeg finder en Støtte ved at leve med dem; men jeg haaber tillige fast, at ved at bekjende Gud og ved at vaage og bede, vil min Tro forøges og min Fred.
.... Vær trøstig med Henhold til vore Børn, og vær ikke haard i Din Dom om nogen af dem. Er den Ene vanskeligere og mindre godt begavet end de Andre, saa bør Du forøge Din Kjærlighed mod denne, der saa trænger dobbelt dertil. Og Hvem siger Dig, at ikke Enhver af dem kan komme til en harmonisk Udvikling? Har vi ikke Alle Trolden i os, den Ene kun mere synlig end den Anden? Holder Du ikke inderlig af mig? Er jeg da saadan en slem Trold nu? Og har jeg dog ikke været det i min Barndom og Ungdom? Lad os i Alt haabe og stole paa Gud! Han hjælper altid.

¹⁾ Her boede Thørald Læssøe som Nygift.

Kjøbenhavn, Avgust 1859.

Min Adolf! Jeg længtes meget efter Brev fra Dig¹⁾; thi det havde blæst saa haardt, at jeg var bange for Alle, der i denne Tid vare ude paa Søen. Gud ske Lov, at Du og Børnene ere raske! Gud holde sin Haand over Jer, I Kjære! — Godt var det, at Dit Brev²⁾ først kom idag! Vi Mennesker, som attraa og sukke efter Opfyldelsen af vore Ønsker, vide kun saa lidt Hvad der gavner os. Det var idag den første gode Nat, som jeg havde haft³⁾, og de andre søvnløse Nætter havde dels voldt mig nogen Feber, dels svækket mig en Del, saa at jeg først fra idag af kan sige, jeg føler mig rigtig vel og stærk, og derfor kunde jeg ogsaa bedre taale det bedrøvelige Indtryk, som Brevets Indhold gjorde paa mig. Ak, min elskede Ven, jeg kan kun bede Dig ret indstændig at bede til Gud, som jeg daglig beder for Dig, om Fred for Din Sjæl. Der gives ingen anden Fred i denne forkrænkelige Verden — hvor enhver Blomst skal visne og falde af, hvor Ormen gnaver — end Troen paa Alkjærligheden: Gud, der aldrig, aldrig lader Den blive tilskamme, som beder til, haaber og stoler paa ham, der har givet Enhver sine Glæder, sine Sorger, men fremfor Alt har givet sig selv, aabenbaret i Sønnen; for at hjælpe os at bære vore Sorger og skjænke os hans Fred her og hisset. Iagttag Dit eget Liv, Dine sunde, smukke, begavede Børn i deres rolige, fredfulde Søvn og i deres Liv,

¹⁾ Han var paa Avgustenberg. ²⁾ Se min Bog om Jerichau S. 350. ³⁾ Efter en Barselseng.

se, hvilken Lykke, at Du foruden Livet kan give dem en god Opdragelse og sorgfrit kan skaffe dem Livets Fornødenheder, mens tusende Børn maa sulte. Mens mange unge, forelskede Ægtefolks aandige Samliv gaar under i Livslede, bestaar vort i gjensidig Hengivenhed, hvor meget det end bruser udenom, ja, selv om Bølgerne nogle Gange slaa ind i Baaden og Ballasten taber sit ligevægtige Leje.

Se videre paa Dine Kunstforhold! Du har vundet et hædret og berømt Navn, godtgjort ved Arbejder, der, dejlig udførte i Marmor, paa mange Steder vidne om Din Berømmelses Berettigelse. Siden har Du ved Din Kunst erhvervet saa Meget, at Din Kreds, de Dig af Gud Anbettede, [kan underholdes derved]. Din Fremtidslykke vil udvikle sig i Fred og Velvære, hvis Du da ikke selv forspilder den ved at søge og hige efter Lykken udenfor, der som en Lygtemand lokker Dig. Og alt Dette har Du opnaaet ved at arbejde, ikke som en Træl, efter Folks Lune, men ved at udføre selvstændige, skjønne Kunstværker. Sagtens har Du ikke i den senere Tid faaet Lejlighed til at udføre store, verdensberømte Kunstværker; men har Du ikke ogsaa selv for en Del bidraget Dit dertil ved at trække Dig tilbage fra Verden? Og hvis Du var den af Verden i dette Punkt Forurettede, sig mig da, om Lykken bestaar deri, og sig mig Hvem der kan bestemme, naar og hvorledes slige Forhold kunne forandre sig, hvis dette er til Dit Bedste; thi — tro mig endelig — der sker kun Det, som er til vort Bedste, selv om vi ikke forstaar det strax.

Lad os nu kaste et Blik paa vore daglige Forhold! Du har ved nogle Pengemidler kunnet hjælpe flere af Familien, og ved min Kunstvirksomhed har jeg i de sidste ti Aar godtgjort, at jeg kan, naar jeg er rask — og min Sundhed er ogsaa en af de Velsignelser, som Gud har skjænket os — erhverve saa Meget, at jeg, selv om jeg blev Enke, kunde ernære vor Børneflok paa en til vor Stilling passende Maade. Selv om dette ikke er en Kapital, jeg paa denne Maade har bragt Dig — og en Kapital er altid lige saa usikker som alt Det, der er forgængeligt og er underkastet Krig, Tilfældighed, o. s. v. — saa er det dog lige saa sikkert som en Rentekapital, der er uopsigelig og urørlig som et Kapitalfond, lige saa meget som var det Umyndiges Penge. Se, min Ven, alt Dette er faktisk.

Men lad os nu tale lidt om Fremtidsplaner! Lad os betænke, om Rusland dog ikke til Syvende og sidst vilde være Stedet, hvor Du med Dine Kræfter, der med Rette fordre Virksomhed, skulde søge hen. Send mig til St. Petersburg! Jeg er ikke bange for at tage derhen i Begyndelsen af Oktober. Vel anbefalet bliver jeg nok til det kejserlige Hof, baade af vor kjære Prinsesse¹⁾, der ikke et Øjeblik taber vore Interesser af Sigte, men ogsaa af Dronningen og fra det mecklenborgske Hof; jeg kan ogsaa skaffe mig Anbefaling til Dr. Haurowitz, Kejserens Livlæge, en Dansk. Der er Udveje, min Adolf, og vi have Nøglerne i Hænderne og ere ingen Livsfanger,

¹⁾ Den nuværende Kejserinde af Rusland.

og har Du før betragtet mig som en Støtte, saa skal Du i Fremtiden se, hvor kraftig den er. Og glem aldrig, at jeg især derfor er Dig en kraftig Støtte, fordi jeg fast tror paa, at der er En, som strider med mig, naar min Sag er god. Giv Dig ikke Sorgerne i Vold, og husk paa, at ogsaa Sorgen er forgængelig ligesom Glæden, kun ikke den Glæde, der har sin Rod i Tro, Haab og Kjærlighed.

Om min lille Rede under Taget kan jeg kun sige Dig det samme Glædelige: Guds Fred, hans rigeste Velsignelse, aander dér. Fredfuldt sysle kjærlige Hænder omkring det lille, slumrende Barn, hvis Udtryk er Fredens og Velværets. Jeg bøjer mine Knæ i ydmyg Tak for den Almægtige og véd, at han giver mig Kraft i de tunge og svære Timer, som aldrig i Livet udeblive; men jeg sørger ikke i Forvejen over, at den Time, som engang vil kunne forkrænke min Lykke, skal komme; derved afhjælper jeg jo ikke Sorgen, men forøger den kun og spilder den søde, den vederkvægende Tid, som er givet mig til Styrke og Glæde. Ak, det er en Fryd at se de kjære, kjære Smaapiger. Gud holde sin Haand over dem, over vore søde smaa Drenge og Dig, Elskede!

Jeg slutter mit lange Brev, der ikke har voldt mig nogensomhelst Anstrængelse; thi det var mig, som om jeg talte med Dig, og Ordene boblede frem fra Hjærtedybet, ustandselige som en levende Kilde. Gud give, at Kildevældet kunde bringe Lise og Vederkvægelse! Det er mit inderligste Ønske ved at skrive disse Linjer. Kast dem ikke bort, men kik af og til i dem, hvis Du synes, at Indholdet deraf har gjort

Dig godt; thi saa kan der være Velsignelse derved. De ere et Udtryk for min inderligste Kjærlighed til Dig, min Adolf, og sand og ren Kjærlighed bliver altid velsignet af Gud, saa jeg haaber ogsaa, at min Kjærlighed til Dig skal bære velsignet Frugt, som den allerede er rigt velsignet ved vore elskede Børns Tilværelse. Lev nu vel, min Adolf, og skriv mig snart igjen til, om ogsaa Dine Breve ere omtaagede af Bekymring. Du véd: til mig har Du altid kunnet udtale Dig, og dette vil jeg helst, heller end at Du tier med Hvad der betynger Dit Sind. . . . Kys Drengene mange, mange Gange fra Moder! Din trofaste Elisabeth.

Hamborg, d. 27de April 1866. (Til Samme.) . . . Jeg stoler paa Alt, som er godt hos Dig, hvem jeg elsker Skulde jeg aldrig mere komme hjem — Ingen véd jo Hvad Fremtiden bærer i sit Skjød — saa beder jeg Dig altid at huske paa mig som Den, der har elsket Dig i Livet fremfor noget andet Menneske, og at koncentrere al Din Kjærlighed paa Børnene, som ere i Stand til fuldelig at gjengjælde Kjærlighed. Gud styrke Dig og bevare Dig Dit Legeme og Din Aand! Med denne Tanke, jeg saa ofte gjentager som inderlig Bøn til vor Fader i Himmelen, siger jeg Dig et kjærligt Levvel.

Rom, d. 30te Marts 1870. (Til Samme.) . . . Kys Børnene, og klap dem, og kjæl for dem, og bliv kjælet

for af dem, indtil Den kommer hjem, hvis første Ret og Glæde det er at gjøre det saa godt, som det er muligt for hende

Rom, d. 17de Apr. 1872. Min elskede Adolf! Klokken er lige fem, Solen er næppe staaet op, og alle Børnene sove, mens jeg, mere hengiven end nogensinde, tænker paa Dig. Det er idag Din Fødselsdag, og trist er det for mig ikke at vide, hvor Du er, ikke at kunne sende Dig et eneste Tegn, der kunde bevidne, at mine Tanker ere hos Dig i alvorlig, trofast Kjærlighed. Ja, Kjære, jo oftere og længer vi skilles ad, desto bestemtere føler jeg, at vi To ere Hjemmets Centrum og ikke bør adskilles, og skulde vi endnu et Par Aar være nødte til ikke at samles, saa er det vist, at vi i Tanken maa søge Hvile hos hinanden, være og danne et endeligt Samlingssted og Sammenhold for Dem, der ere vore dyrebareste Skatte, vort Hjærteblod, indtil naturlige Forhold skille os fra hinanden, uden dog i Tanken at adskille Det, der hører sammen; ellers omstyrtes det Hele kaotisk, og Lykke og Velvære begraves under dets Ruiner.

Jeg vaagner sædvanlig allerede Kl. 4 og lider da af stor Angest og Uro ved at tænke paa vore forviklede Forhold. At gjøre det Rette og at vælge dette, derom gjælder det for os Begge som for Alle. Jeg knuges af Angest, for at fejle i mine Bestræbelser, og jeg beder Gud indstændig at vise mig Vejen, hjælpe mig, Dig, os, til ikke at blive trætte af at søge Sandhed, Kjærlighed, aldrig at miste ham selv. Jeg hviler

idag — thi det er Din Fødselsdag — og gaar da med Børnene til Villa Wolkonski, derpaa i Galleria Borghese, Alberto¹⁾ spiser med os, vi skulle drikke den kjære Faders og Husbonds Skaal. Og nu, lev vel, elskede Adolf, og husk paa, at der ikke gives Nogen paa denne Jord, som holder mere af Dig, end Din trofaste Hustru El. Jerichau.

Rom 1873. (Til J. A. Jerichau.) ²⁾ Fra min Side har vort Forhold været pligtopfyldende og opofrende. Jeg skal ikke bruge for mange Ord; thi Du holder ikke af, læser maaske næppe lange Breve; men jeg er nødt til, holdende mig til Dine egne, mig i sidste Brev tilskrevne Ord, at sige Dig det Samme, som engang vil blive Din Dom, det: at, fordi Du, som Du selv skriver det, „har været en daarlig Ægte mand“³⁾, kunde jeg aldrig opfylde en Husmoders Forpligtelser saaledes, som en normalt ordnet Husstyrelse forudsætter. Havde Du været i Stand til fra først af og senere, om end ikke at skaffe store Indtægter, saa dog ved Arbejdet eller ved, regelmæssig som andre Husfædre, at betro mig Midler til en regelmæssig Husførelse, saa kunde den Bebrejdelse, at jeg ikke havde været Husmoder, træffe mig, endskjønt en Kunstnerindes Anlæg og Opdragelse kunde gjøre dette vanskeligere for en saadan. Men Du véd selv bedst, at jeg af Dig blev tilskyndet til at

¹⁾ Albert Paulsen, Thorvaldsens Dattersøn. ²⁾ Se min Bog om Jerichau S. 369. ³⁾ Se sammesteds S. 279.

vedblive med at være Kunstnerinde, da i 1857 Professor Clausen alvorlig raadede mig til at opgive Kunsten og kun sørge for Husets Orden, o. s. v. „Kun mine Fjender kunne ville raade til Sligt“, sagde Du da. Endvidere var det altid paa Din Opfordring, at jeg gjorde Kunstrejserne, der indbragte de mange Penge. At jeg under slige Forhold og mens jeg var fraværende ikke kunde bestyre Huset, er en Selvfølge, og Mislighederne maa tilskrives disse Forhold.

.... Du har aldrig af mig været forfulgt af Jalousi, heller ikke af Bebrejdelser.

Du har endnu i en anden Henseende været „en daarlig Ægtemand“, hvilket Du maaske ikke selv lægger Vægt paa, skjønt dette netop er et Hovedmoment, der, i Stedet for at fremkalde og fremme, ødelægger ægteskabelig Lykke: Du har nemlig ikke som andre gode Ægtemænd (blandt dem, vi kjende, er der f. Ex. Emil Birch, Thorald Læssøe, Harald Conradsen, o. Fl.) hjulpet mig med Det, der var svært, ja, umuliggjort for mig. Du kun forlangte, ja, forlangte ofte urimelig, koncentrerede Alt paa Dig; men aldrig hjalp Du mig, i Intet. Tænk: Hvad kunde jeg have udviklet mig til i den Forstand, hvor Du mener, at jeg ikke duer, netop i husmoderlig Henseende, om Du havde støttet, hjulpet, ledet mig med Godhed; men jeg har staaet aldeles alene. At dette er sandt, véd Gud, véd Du, vide Alle, der have haft et Indblik i vore Forhold. Derfra kom Uroen. Freden kunde under saa heterogene Forhold ikke opnaas

Du synes at raillere over, at jeg tilbyder Dig at ville skaffe Dig en gemytlig Livsaften

Tror Du virkelig, at Den, der i samfulde syv Aar har kunnet føre Det igjennem, som jeg har gjort, nu, naar jeg koncentrerer mine Kræfter, ikke i Forening med en dygtig Medhjælperske kan skaffe et gemytligt, ordnet Hjem? Nej, Du tror ikke derpaa! Vel an — prøv da! Maalet, Sagen er det værdt. Men — vil Du endelig ikke, vil Du trække Dig tilbage fra Dine Nærmeste, isolere Dig — en Beslutning, som kun en sygelig Stemning kan fremkalde — saa er det langt fra mig at ville paatrænge Dig denne gode, klare Livsaften; men jeg vil leve den i Fred med dem af Børnene, der ville dele den med deres Moder i et samlet Hjem. . . . Hvor længe Du, hvor længe jeg endnu ville leve, dette véd Ingen; men at ville og skulle leve den sidste Akt af vort Liv hæderlig og uden at give . . . Forargelse, er vor Pligt, og [at gennemføre dette] er fra min Side en alvorlig, retskaffen Vilje. . . .

Den 3dje Maj 1873. (Til Samme.) . . . Jeg forstaar, at Du ikke kan have Bitterhed mod mig¹⁾; thi mit Livs Udtryk mod Dig er idel Kjærlighed. . . . Du tror at finde Ro, adskilt fra Din Hustru og Dine Børn, den Ro, Du vistnok trænger til og paa denne Maade kan finde paa Grund af Dit Sinds særegne Beskaffenhed. Men der følger paa min Vej en Ledsager med tilhyllet Aasyn, stadig hviskende de samme Ord; det er Sorgen. . . . Jeg er saa usige-

¹⁾ Se min Bog om Jerichau S. 369—70.

lig ulykkelig, men ikke bitter. . . . Jeg hverken maa-
ler eller regner Dine Fejl . . . At jeg paa Grund af
vore komplicerede Kunstforhold i Danmark ikke har
kunnet vedligeholde et stille, roligt Hjem, har været
den største Klage, jeg maatte føre lige overfor mig
selv, har været det Savn, Du i Forhold til mig har
maattet føle. Maaske har Du Din Del deri, i alt
Fald fordi Du valgte den til betydelig Virksomhed
kaldte, udprægede Kunstnerinde til Hustru, som for-
uden disse Kunstens Gaver bragte Dig det glade Sind,
det varme, trofaste Hjærte, en Kjærlighed uden Mage,
som Ingen bedre maa erkjende end Du; hvorfor
skulde Du da nære Bitterhed imod mig? Jeg kunde
ikke som en stille Husmoder hengive mit Jeg
for Dig; men som ægte Kvinde — hvilket udgjør
mit inderste Væsen — har jeg givet Dig Alt, jeg
kunde give; det er Gud mit Vidne til. . . . Jeg har
altid elsket Dig fremfor nogen Anden, og dette Baand,
denne hellige Traad . . . kan ingen Præst, heller ikke
nogen Magistrat overskære; thi den Kjærlighed, som
binder mig til Dig, har sit Udspring i Kristus og er
en Afglans af hans Kjærlighed, den bereder os for
og forbinder os med ham i Evigheden . . . Adolf,
Du maa ikke tro, at det er Hovmod, naar jeg ud-
taler, at Du i mig ejer en Skat af Hengivenhed og
Troskab, som ingen Anden nogensinde har kunnet
give Dig. Værn om denne Tanke i Dit Hjærte; thi
den kan bringe os Velsignelse, idet den kan forene
to alderstegne Ægtefæller, saa at deres Øjne kunne
lukkes i Fred. Dette give Gud!

Kjøbenhavn, Avgust 1873. . . . Jeg er saa lykkelig; at Adolf og jeg igjen i Fred kunne leve sammen, er mig en stor Glæde. Om han er sig bestemt bevidst, at hans aandige Velvære er det naturlige Udtryk for og netop skyldes denne vor Sammenværen, som han jo ikke ønskede, véd jeg ikke og berører aldrig dette Punkt; men jeg er lykkelig over Resultatet. Dette Resultat er ikke en ud af Dissonanserne fuldkomment opløst Akkord. Der vibrerer stadig paa Bunden Moltoner, mange B'er. Mit Liv faar Form af Fuga; bestandig den samme Resignation, den samme Ofring, der jo udgjør Kvindesjælens Grundtone. Men Den, som ikke forstaar dybere at gaa ind derpaa, har kun Indtrykket af Musikken i større eller mindre Maal, alt i Forhold til Forstaaelsen, uden at grunde paa Aarsagen. . . .

Rocca di Papa, d. 26de Nov. 1873. (Ovenover Brevet er der et Billede af Kapitol.) Dette Billede er mig et kjært Minde fra Rom: Kapitol, hvor jeg blev viet, hvor jeg lovede min Mand Kjærlighed og Trofasthed, og hvor han gav samme Løfte. Nu ere vi adskilte. Om Gud vil, kunne vi jo samles igjen; men jeg frygter, at min brustne Ægteskabsring, som jeg havde taget af min Finger . . . , og som nu er bleven borte, at den varsler ilde.

Rom 1874. (Til J. A. Jerichau.) Det er den 19de Februar idag — vor Bryllupsdag var det for

28 Aar siden, mens Blomster og søde Sager fløj os imøde. Det var Karneval hin Gang, Livets Leg, Foraarstiden, der da var indtraadt vel tidlig. Nu have Tiderne forandret sig, Karnevallet er forbi, Lysene slukkede, Blomsterne traadte i Snavset, der er Regn og Slud derude, grinende Masker saâ jeg idag søle sig i Rendestenen. Vi To ere fjærnede fra hinanden, vort Livs Blomster, Børnene, ere spredte. Maaske vi Alle opleve glade Timer igjen, maaske vi atter ville kunne samles i Kjærlighed. . . .

Rom, 8de Nov. 1874. (Til Samme.) Min Hengivenhed for Dig er ikke ophørt; den existerer ligesom Lyset, der er skjult bag Skyerne. Mon Skyerne nogensinde ville drage bort og Sol og Maane begge to ved Afskeden om Aftenen mødes, inden Natten indtræder? Jeg betragter vor Adskikkelse som en Prøvetid. Aar ville maaske gaa hen, og vi begge To ville vistnok, hvis vi ere af det ægte Guld, lutres af Sorgens Ild og komme til den Erkjendelse, at vi bør samles. Jeg beder til Gud, at En af os maatte lukke den Andens Øjne; men nu maa vi leve adskilte i nogen Tid. . . . Véd Du vel, at min Vielsesring er sprungen? Hvad finder Du rigtigst, at jeg lader den samle og saaledes tager den paa min Finger igjen, eller synes Du bedre om at sende mig en ny Ring til min Fødselsdag, der nu snart kommer, i Fald Du ønsker, at jeg skal betragte den som et Tegn paa, at Du vil leve i Troskab og Hengivenhed mod Din Hustru, selv om vi endnu forblive adskilte i nogen Tid? I

saadant Tilfælde vilde jeg betragte denne Ring som en Trolovelsesring, den, som binder for Evigheden. Ellers vil jeg bære min gamle, brustne Vielsesring, indtil mit Øje lukkes. . . .

Konstantinopel, Marts 1875. (Til Samme, skrevet kort efter Haralds Bryllup.) . . . Det var med de mest blandede Følelser, at jeg istemte Bryllups-sangen om, at det er saa yndigt at følges ad, hvor Arneflammen er Kjærlighed. De stride Taarer faldt ned fra Kinden, og jeg bad Gud velsigne de To til at holde ud i sand Kjærlighed.

Jeg maa i denne Tid tænke mere end ellers paa Rom, da vi, 29 Aar tilbage, i Fællesskab plukkede Violer i Villa Borgheses Park, hvor Du fangede Slangen og jeg bragte den hjem med halvdød; men den levede dog op igjen . . . paa de skønne, stille Dage i Albano — det er nu længst forbi, en Drøm Alt-sammen! . . .

Rom, d. 22de Juni 1775. (Til Harald.) . . . Vist har jeg min store Del i, at Fader ikke har kunnet føle sig lykkelig i sit Ægteskab. Jeg lever jo alene, aldeles helliget Arbejdet, og føler mer og mer, at den huslige Gjerning, der med Ro og Orden maatte gennemføres for at give Manden dagligt Velvære, kan jeg ikke udføre, at Savnene derfor, jo mere Familie-livets Krav paa mig udvikledes, maatte voxe med Aarene. Han er ikke skikket til at lette Noget for

mig og til at hjælpe mig, og han fordrer Mer end Nogen, Mer end jeg kan give. . . .

Kjøbenhavn 1875. Det, at Jerichau ikke kan tvinge sin Natur og sine Tilbøjeligheder til at taale mine Svagheder i vort Samliv, beviser ikke, at jeg ikke er det værd, og heller ikke, at jeg ikke kunde gjøre en Mand lykkelig; men vort Ægteskab er et Bevis paa, at vi maaske aldrig skulde have været gifte, eller gifte sammen. Jeg skatter min Mand, trods hans Fejl, som en ædel, sanddru Natur, og jeg haaber til Gud, at det endnu . . . skål være mig forundt paa et senere Stadium at være hans store Glæde i Livet. Dette Haab har ogsaa kaldt mig tilbage til Hjemmet. . . .

Kjøbenhavn, Januar 1876. (Til Harald og hans Hustru.) . . . Fader og jeg vare alene i Julen, men taknemmelige mod Gud, fordi vi dog vare samlede i Kjærlighed. Det, som er mig en stor Glæde, er, at Fader — trods sin oppositionelle Følelse mod ethvert Forhold, der muligen kunde begrænse hans personlige Frihed — i Ordets yderligste Forstand føler sig vel ved med mig at udvexle Tanker, føle, at jeg dog er hans Jævnling hvad Tankernes Fylde, Forstaaelse og Raaderum vedkommer, til Trods for, at han tror at kunne undvære dette Fællesskab i daglig Omgang overhovedet, hvorved min Tilstedeværelse i Hjemmet, foruden Demonstrationen af det konven-

tionelle Samlivs Betingelsers Opfyldelse, har en vigtig Betydning for Familien, for Navnet. Jeg har det i saa Henseende bedre end nogensinde ellers, fordi jeg, fordrende Mindre for mig selv end nogensinde før, til Trods for Savnet af den Æmhed, der hos gamle Ægtefolk paa en rørende Maade udvikler sig med Alderen, véd, at ikke noget forargeligt Forhold staar imellem min Ægtemand og mig. Meget er vundet, endskjønt Det, der er mig levnet som Hustru, er kun Lidet. . . . Mangler der end i mit ægteskabelige Forhold Kjærlighedens Blomst: Poesien, saa er det vist, at Buddet, Loven, der er Basis for det, ikke fattes vort Ægteskab, selv om ogsaa Murene revnede. . . .

Rom, d. 10de Marts 1876. (Til J. A. Jerichau.)
 . . . Det er saa yndigt igjen at høre Mejselklang¹⁾ og se Skagliaerne²⁾ flyve om i Atelieret. Ofte synes jeg, Du maatte træde ind ad Døren, saa stor er Illusionen. Men de Tider ere jo forbi, skjønt Violerne dufte her som for 30 Aar siden. . . . Ak, om Du kom! Kjærlige Arme vilde aabne sig imod Dig. Et lille Atelier med to Værelser staar til Din Tjeneste. Hjemmet er yndig hyggeligt; vi koge hjemme og leve stille. . . .

Kjøbenhavn, Oktbr. 1876. (Til Harald.) . . .
 Det er dog det Bedste at have sit eget Hjem, selv

¹⁾ Der huggedes paa Jerichaus Arbejder. ²⁾ Marmor-skallerne.

om der er Mangler ved det, selv om jeg stædse er resignerende, naar jeg er der; thi Fader og jeg have ikke Alt fælles. Han er rar og god mod mig, . . . og skjønt jeg ikke har nogen Hemmelighed for ham, saa mangler han dog den finere sjælelige Forstaaelse af mit Væsen, og jeg hviler aldrig ret ud hos ham i Aanden, fordi han ikke giver, kun tager, fordi han, til Trods for Hjærtensgodheden, som betegner ham, ikke kan slippe sig selv og tillader det smaa Ukrudt at voxe op omkring ham. Alt, hvad der foruroliger mig, siger jeg ham aldrig; thi dette vilde give ham Uro og Besvær, det vilde nedtrykke ham. Jeg bedrager ham altsaa for hans Del af Korset, som Ægteskabets sande Væsen forlanger skal bæres af de To, der høre sammen . . ., og derfor savner vort Ægteskab den dybe Grund; det er blevet en Levning — dog takker jeg Gud for Levningen. . . .

Kjbhn., d. 2den Nov. 1876. (Til Harald og hans Hustru.) Jeg har det saa yndig, saa hyggelig, saa rart i vort kjære, gamle, nyvundne Hjem, som om Livet begyndte paany for mig; det gaar mig som de gamle, kraftige Træer, der ved Efteraarssolens Varme udfolde nye, friske Skud, der endogsaa kunne voxe op til at give Skygge, og i de friske Grene synge Fugle og have faaet en anden Røst end deres, der byggede Rede i Maj. I kjære To, Mand og Hustru, I, som saa inderlig elske hinanden, glæd Jer med mig, at der er en ny Inderlighed, der betegner de to alder-

stegne Ægtefæller, som saa længe have været adskilte. . . . Jeg er kjærkommen, og Smil og Munterhed er vendt tilbage paa Faders Læbe. Vel er det et forskjelligt Forhold, vort og Eders; hos os mangle Illusionerne. Men naar man efter de sørgeligste Erfaringer dog igjen kan omgaas hinanden med Kjærlighed trods det, at Illusionerne mangle, saa er det, ligesom naar Folk, der have været paa en lang Udenlandsrejse, hvor de have prøvet Godt og Ondt, vende hjem, fordi de, trods Alt, drages hjem og glæde sig ved det Smaa, de atter gjenfinde, og de føle deri det Yndige, som nu, da det gjenfindes, faar stor Værdi. Stor Værdi har dog det at vinde og finde Fred, at give Fred, og dette er blevet mig til Del. . . . Fortiden staar blank og skinnende klar som en lys Baggrund, efter at Uvejret er draget bort. O, I Kjære, pris I Gud, der har skjænket mig den Naade, de Ord paa Læben, den Kjærlighed i Hjærtet, der fuldt kunde elske i hans Navn med den uforgængelige Kjærlighed, den, som — hvis der var Noget at tilgive — kan tilgive, der ikke engang vil vide, om der var Noget at tilgive, der vil Fred, Udsoning, idel Kjærlighed. Man kalder det at overvinde sig selv at gjøre Sligt; — o, hvor Den, der har prøvet, hvilken Lykke der bliver En selv til Del ved at overvinde sig selv i denne Forstand, maa takke Gud for Sorgen, han sendte, der blev den Vej, som førte til Selvovervindelser. Nu er der virkelig Fred, Samliv, først nu. . . .“ „Det er med mageløs Glæde, jeg gjentager det, at jeg i en Række af Aar ikke har kjendt til saa megen Fred og Lykke som netop nu. Disse

sidste tre Uger ere gaaede saa fyldige, saa klare, ligesom den bølgende Strøm, der, forinden den rinder ud, bliver bredere og roligere i sit Løb, spejlende Himmelen og Kysterne. . . .“

Rom, d. 24de April 1877. Kjære Adolf! . . . Vil Du vide Hvad der er hændet mig for 14 Dage siden? En Mand, med hvem jeg i min tidligste Ungdom har brudt min Forlovelse paa Forældrenes Forlangende i Warschau¹⁾, har nemlig tilskrevet mig et anonymt Brev, ønskende, at jeg skulde svare for at kunne identificere, at Frøken Lisinka Baumann og Kunstnerinden Fru Jerichau ere En og den Samme, og efterat han derpaa har overtydet sig om, at jeg jo er hans Ungdomskjærlighed, har han tilskrevet mig det yndigste Brev, som tillige indeholdt hans Fotografi (han er en stadselig General i den russiske Armé) og to af mine smaa barnlige Kjærlighedsbreve, som han i 40 Aar trolig havde opbevaret. I Brevet beder han mig om Tilgivelse for en hvilken-somhelst mulig Krænkelser, beklager sit Letsind i Ungdommen, der skilte os ad, og beder i den beskedneste Form om mit Fotografi, som jeg sendte tilligemed Børnenes og et venligt Brev. . . . Du vil kunne forstaa, at en saa trofast i 40 Aar bevaret Kjærlighed har haft noget rørende Yndigt for mig. Kun er det bedst, vi aldrig mødes i Livet, da jeg har Nok af sørgelige Emotioner og ønsker at henleve min Alderdom i Fred, omgiven af Dem, der ere mig de Kjæreste. . . .

¹⁾ Se Side 63.

Rom, April 1877. (Til en Ven.) Mit Ønske er endnu at leve et Par Aar i Rom og fuldende de mange her begyndte Arbejder, forinden jeg søger det blivende Hjem i Danmark, ifald dette kunde blive fyldestgørende for Faders og mine Ønsker. Om han derimod dog helst foretrak at leve i Ensomhed!? Ja, slippe kan jeg ikke Tanken om at ville lukke mine Øjne hos ham eller selv lukke hans Øjne. . . .

Kjbn, Sommeren 1877. (Til Harald.) . . . Vi have det meget godt. Fader var vendt hjem fra Bondegaarden, ikke ganske rask og — efter Hvad der blev sagt — i højeste Grad forstemt, saa vi vare lidt beklemte ved at skulle sige ham Velkommen Dagen efter. Men han var mild, det var, ligesom alle hans bedste Egenskaber kom frem, vækkede i Samlivet med os, og jeg tør sige: „Gud ske Tak!“. Han maa omgaas meget varsomt, og han lever under Indtrykket af, at vi ikke bør være stadig om ham; han synes f. Ex. at jeg, saa længe Kræfterne ere til det, hvert Aar skulde tilbringe tre Maaneder i Rom. Men han er mild og kjærlig. Han synes at mærke, at hans Kræfter tage af, og han har Vanskelighed ved at bruge den højre Haand til Tegning, hvilket han sørger over. Du skal se, kjære Søn, at den Trofasthed, med hvilken jeg har holdt den Tanke fast: ikke at slippe Samlivet med ham, trods Alt, at den sejrer og bringer Velsignelse for os Alle. . . .

Rom, Febr. 1880. Det nye Aar har bragt mig en Del Kummer. . . . Der er næppe nogen huslig Lykke for mig at vente, som jeg illusorisk har haabet paa. Jeg vil dog hjem til Danmark, fordi det er mit Hjem; det Samme vil Storkemor, der flyver tilbage til Reden til Trods for, at Taget brænder. Ja, det brænder, det brænder! Der er intet Nyt sket, kun det gamle, stedse Ulmende, den nagende Sorg, at Jerichau ikke vil leve et Familieliv, og dette troede jeg saa sikkert paa, da jeg forlod Kjøbenhavn. Det gaar mig som Pilegrimmen i Ørkenen, der ser grønne Skove, som Fata morgana maler, mens han tørster og længes efter det kjære Hjem. . . .

Rom, d. 13de Maj 1880. (Til Jerichau.) . . . I mit hele Liv har jeg søgt kjærlig at tjene Dig, lige meget, om dette blev paaskjønnet eller ikke, og dette giver mig Fred. Lev vel, og vær overbevist om, at — saa kortsynet jeg end kan have været — saa har jeg dog altid i sand Kjærlighed kun villet det Bedste, og jeg slipper heller ikke Haabet og den lyse Synsmaade, der har ført mig gennem Livets Labyrint og været Skjoldet mod alle de Sorger og Ulykker, der betegne mit Liv. Mit Haab vil jeg ikke slippe; thi det er en Guds Gave, en Guds Naade, og mit Haab er bygget paa Herren. . . .

Hermed har jeg meddelt Hvad jeg tror at burde overgive Offentligheden til Oplysning om Fru Jerichau

som Hustru. Der staar nu kun tilbage at fortælle om hendes Sølvbryllup d. 19de Februar 1871.

Hun havde været i Petersborg, hvorfra hun vilde vende hjem lige til Festdagen; men saa lagde Vandene til med Is, og hun kom ikke længer end til Nyborg. Herfra sendte hun sin Mand følgende Telegram:

„Før mig, o Hav, paa de sølvklare Bølger,
„med hvilke min Klage, mit Længselssuk følger!
„før, Gefion, kjærlig Du Sølvbruden over!
„en Bro Du jo har i de sølvklare Vover.“

Men Havfruer kolde paa Isskorpen hvile,
saa lønlig de mumle og lumskelig smile.

„Kan Du ikke, Damp, Du Havets Betvinger,
„føre mig over med kraftige Vinger?“

Men Isen sig taarner og bryder og skruer;
forgjæves at Dampen Havfruen truer;
hun klapper Isen med glinsende Hale
og strækker paany sig døsig i Dvale.

„Saa vil jeg da rette min Bøn imod Solen,
„som fremkaldte Rosen og vakte Violen
„dengang, da min Brudgom mig første Gang kys'de,
„forinden min Fader og Moder det vidste.

Men Solen i Norden sig hyller i Taage,
og hjemme de græde, og hjemme de vaage;

men Havfruen lunt paa Isskorpen hviler
og ondskabsfuld mumler og skadefro smiler.

„Dog skal, o min Brudgom, snart hos Dig jeg være,
„om Isen vil briste, om Isen vil bære.
„I Jesu Navn støder jeg Baaden fra Landet,
„før Du saa, min Jesus, mig hjem over Vandet,
„Du Stormens, Du Verdens, Du Dødens Betvinger!
„Til Dig, o min Herre, min Bøn sig opsvinger.“

Om Aftenen holdt en Kreds af Officerer, som paa Hotellet i Nyborg erfarede, at det var Fru Jerichaus Sølvbrullupsdag, en lille Fest for hende. — I hendes Hjem i Kjøbenhavn, var der om Formiddagen stor Gratulation, og sexten Damer, blandt hvilke vare Fru J. L. Heiberg, Grevinde Nathalie Holck, født Ryge, Fru Carl Bloch, født Trepka, og Fru Therese Henriques, overbragte fra Vennekredsen to meget smukke Kandelabre og et dertil svarende Taffelur. Dronning Louise sendte en stor Sølvkande og Sølvjordbærkurv, Professor H. N. Clausen, Jerichaus Forlover, en meget smuk Bakke, og der fandtes i det Hele mange smukke Gaver. Jerichau sagde, at en saadan Dag maatte forlige ham med Verden. Sin Kones Telegram var han rørt til Taa- rer over og udtalte, at hun var noget af det Mærkeligste i Verden: med den største Erfaring og Ild forbandt hun den reneste Barnlighed. Mange Telegrammer ankom i Dagens Løb fra Ind- og Udlandet. Det Middagsselskab, som skulde have været i Festens Anledning, var blevet afsagt, indtil Sølvbruden ind-

fandt sig. Jerichau indbød kun et Par af sine nærmeste Venner ved sit Bord og spillede senere sin Whist med disse.

Tirsdagen den 21de om Aftenen kom Fru Jerichau hjem, og næste Dag samledes ved Middagsbordet hos Sølvbrudeparret H. N. Clausen med Hustru, H. Conradsen med Hustru og Datter, Thorald Læssøe, Nicolaj Blædel med Hustru, Greve og Grevinde Holck, Thomas Lange, Frøken Pretzmann og nogle Venner. Først afsang Selskabet følgende Sang:

Hvor Kunstens Stjerne lyser og Mindets rige Sol
kaster sine Straaler paa det gyldne Kapitol,
dér sluttede de Tvende for Liv og Død en Pagt,
og Gratier og Muser var deres Bryllupsvagt.

Og mødtes de i Kunstens „den evige Stad“,
saa bandt dem Kunsten sammen, imens de fulgtes ad;
den fyldte deres Liv, og den gjorde Aanden stærk,
mens ved hinandens Side de øvede dens Værk.

Han huggede med Mejselen, saa Marmoret klang,
og ungdomsskjønne Skikkelser af Stenene sprang;
hun formede med Penselen og Farvernes Spil
saa rigt og varmt, at Hjærterne slog Taktslag dertil.

Og Kunstens Højtid lyste, hvor de bygged deres Hjem,
og Kunstens Vinger bar dem over Tidens Brydning
frem,
og Kunsten gav dem Begge det barnlige Sind,
mens Hjærtets Varme lyste af deres Øjnes Skin.

Det har de vel fornummet: den lyse Kunstens Vaar
maa falme hen og visne og Ingenting formaar,
hvis ej den foldes ud af et kjærligt Hjærtes Slag,
der kalder Alle til sig som en tidlig Foraarsdag.

Og disse rige Hjærter, som altid de har haft,
som give deres Værker baade Ynde og Kraft,
de varmer og de virker end meget længer ud,
de kommer tit og hilser med inderligt Bud.

I disse Hjærters Sol vil vi holde Højtidsdag,
saa Brudeparret mærker vore egne Hjærters Slag;
vi ønske dem det ærlig og mene det saa vist:
Gid Alt for dem maa lykkes fra først og til sidst!

Og han, som giver Kræfter at gjøre Alting godt,
i Menneskenes Huse og Kunstens høje Slot,
han spænde deres Vinger og gjøre Flugten fri,
til Alting op skal løftes i evig Harmoni!

N. B.

Derefter udbragte H. N. Clausen, maaske noget forbeholdent, men dog meget smukt, Sølvbrudeparrets Skaal. Jerichau takkede kort, bevæget og inderlig elskværdig. Derpaa tog Fru Jerichau Ordet baade sanddru og varmt; blandt Andet ytrede hun, at de havde holdt Bryllup uden egentlig at kjende hinanden og uden at vide Hvad de indlode sig paa; derfor havde de ogsaa „fulgtes en utrolig besværlig Gang sammen.“ Nu ved denne Fest saâ hun dog stille og rolig tilbage over dette Liv som det, der havde inde-

holdt megen sand Lykke og Glæde. Og hun saâ rolig fremad; thi nu var der over deres Ægteskab en Fred og Hvile som aldrig før. Hendes Udtalelser, som vare yderst dragende, rørte Alle. Derpaa udbragte Jerichau en Skaal for Frøk. Pretzmann, som blev meget hyldet; Fru Jerichau kyssede hende kjærlig og sagde: „Du kjære, rare, velsignede Gamle!“ — Blædel udbragte nu en Skaal for Jerichaus som Venner og prisede dem varmt i denne Egenskab, hvorpaa Fru Jerichau svarede, at det var ingen Sag at være trofast mod saadanne Venner som Conradsens, Blædels og Thorald Læssøe, de Gamle, altid lige Ægte, Vennerne fra Ægteskabets Begyndelse, hvorpaa disses Skaal blev drukket. Derpaa rejste Jerichau sig og sagde: „Jeg hilser Professor Clausen, der altid har fulgt min kunstneriske Virksomhed med Kjærlighed, og som har bevirket, at min Existens som dansk Kunstner dog har været taalelig“, hvortil Grevinde Holck ytrede, at den var langt Mere end taalelig, hvilket gav Jerichau Anledning til at sige: „Det er i alt Fald ikke Professor Clausens Skyld, at den ikke er det.“

Nu blev der afsunget følgende Sang af Thomas Lange:

O, Roma, høje Mø, alvorligmilde!
 Du drager til Dig, løndomsfuldt og stille,
 hver Kunstens Søn og Datter,
 der fjærnt og ensomt gaar,
 og Hver sin Genius fatter,
 naar i Dit Lys han staar.

Dronningmø! Fra Alverdens Riger
Aandens Æt til Din Trone higer,
Aandens Æt.

Saa drog for fem og tyve Somre siden
to sande Kunstens Børn i Ungdomstiden
med Sindets dybe Længsel,
i Aanden frejdigglad,
fra Nordens mørke Fængsel
hen til Din Marmorstad.

Barnligbly og med sænket Øje
for Din Fod knælte de, Du Høje,
for Din Fod.

Og mægtig strax Du Begge til Dig lænked;
ham Nordens dybe Seerblik Du skjænked,
og ej Du glemte hende,
Du hende gav en Krans,
hvis rige Farver brænde
med end usvækket Glans.

Se, da bandt Du dem til hinanden
med en Krans, skjøn som ingen anden,
Myrtens Krans.

Og Begge gav Du da hin Ve og Glæde,
som i de sande Kunstens Børn har Sæde,
hin Aand, hvor Smerten hviler
maaske i dybest Grund —
et Barnesind, der smiler
og græder samme Stund.

Hin Natur, delt af Fryd og Smerte,
 hin Natur gav Du deres Hjærte —
 hin Natur.

Saa Mangen af os droges mod det Fjærne,
 o Rom, af Din vidunderlige Stjerne!

Men Hvo, som med sit Øje
 ej saâ Dit lyse Hjem,
 kan her med Tak sig bøje
 og se Din Glans i dem!

Høje Rom, Tak for ham og hende!
 Gjennem dem kan Din Aand vi kjende —
 gjennem dem!

Roms, Mindernes og Kunstens Skaal blev drukket,
 og mange andre Taler bleve holdte.

Efter Maaltidet var der Musik og Sang, hvorpaa
 Festen endte med Dans.

Fire Aftener efter havde Fru Jerichau atter
 i Anledning af Sølvbrylluppet indbudt over hundrede
 Gjæster, en interessant Kreds, i hvilken fandtes Fru
 Heiberg, H. C. Andersen, Rasmus Nielsen,
 Carl Bloch, H. V. Kaalund, H. N. Clausen, Fru
 Magdalene Thoresen, C. St. A. Bille, o. s. v.,
 o. s. v. Efter en musikalsk Indledning fremvistes
 der 12 Tableauer, Scener af Brudeparrets Liv, arran-
 gerede med stor Smag og kunstnerisk Virkning. Ved
 Aftensmaaltidet blev der holdt flere Taler — Ras-
 mus Nielsen udbragte Sølvbrudeparrets Skaal —
 og Kaalund havde medbragt følgende Digt:

Nær ved Lillebælts Strand stod hans Vugge paa Fyn.
Alt som Dreng var han stærk som en Bjørn.
I hans Sjæl krydsed dristige Tanker som Lyn,
og hans Hu steg mod Sky som en Ørn.

Der var Noget i ham af en Vikingnatur!
Der var Mod til at trodse en Storm,
til at hugge sig Vej, til at sprænge sit Bur,
til at skabe selvstændig sin Form.

Med sit gjærende Sind, med sin higende Aand,
svang som Ung han fra Reden sig ud;
fjærnt i Rom vandt han Hæder med Mejslen i Haand;
den hellenske Kunst blev hans Brud.

Men den Brud var saa bleg, og Berømmelsens Glans
mægted ikke at skjænke ham Ro,
før et Hjærte han mødte, som banked mod hans
og ham skjænked for Livet sin Tro.

Der var Guld i det herlige Hjærte, han vandt,
der var Aand, der var sprudlende Liv!
Ja, velsignet hun være, den Hustru, han fandt,
hun, som fødtes ved Weichselens Siv.

Hun har drukket af Skjønhedens rigeste Væld,
og med Kaldet, hun ejer fra Gud,
har hun, glad som et Barn, af sin fyrige Sjæl
sendt en straalende Billedhær ud.

Med sin Pensel hun vandt i Evropa et Navn
— og dog Kvinde tilbunds og saa sand;

hun har dulmet hans Længsel og ført ham i Havn,
og hun elsker hans Sprog og hans Land. ¹⁾

Nu i Kransen af elskede Børn de jo staa;
de har naaet deres Sølvbryllupsfest.
Lad os ønske, de Guldbryllupskransen maa naa
og Hvad Livet har skjønne og bedst!

Efter Maaltidet spillede et Orkester op til Dans; Sølvbrudeparret brød paa éngang med de nordiske Danseformer, Alle veg tilside og omgave dem i en Rundkreds, medens Kunstnerparret under stor Jubel opførte en ægte italiensk Tarantel med klingende Kastagnetter. Der udfoldedes i det Hele et saa ungdommeligt og ejendommeligt Liv, en saa inspireret Lystighed, at Alle reves med, og Festen afsluttedes først henad Morgenstunden. ²⁾

Nu har jeg omtalt Fru Jerichaus Ægteskab, eller rettere: Fru Jerichau som Hustru. Der er et vemodigt Skjær over dette Forhold. Baade hun og han vilde saa gjerne have gjort hinanden lykkelige i det; men de vare det ikke. Ægtefolk skulle ikke være siamesiske Tvillinger; med de skulle dog være som Tvillinger, og det bleve disse To ikke. At de vare store Modsætninger, at de vare meget for-

¹⁾ Dette Vers er udeladt i „En Eftervaar“, hvor Sangen er optrykt S. 68—69. ²⁾ Se forresten om dette Sølvbryllup: „Brogede Rejsebilleder“. S. 62.

skjellige, det gjorde ikke Noget: de sammensatte Stoffer have størst Modstandskraft; men dertil maa rigtignok føjes: naar de ere i Stand til at smelte sammen; det vare disse To ikke. De skiltes aldrig ad, han sad ved hendes Døds seng, men Døden sønderrev dog ikke noget fast Sammenvoxet. Er der saaledes meget Sørgeligt at se tilbage paa i deres Ægteskab — for hendes Vedkommende, om hvem Talen her er, var Udgangen ikke tragisk; thi for hende blev Ægteskabet en udmærket Skole til Selvforædling, saa at Perlen i hende blev mer og mer synlig. Og skjøn er den ægte Perle, dobbelt skjøn og betydningsfuld, fordi den er Resultatet af en Lidelse, som først Døden udfrier den ulykkelige Musling fra. Baade i Væsen og Resultat gaar der en varm og forædlende Glans ud fra Mindet om Elisabeth Jerichau som Hustru.

Moderen.

Ligesom Frugten, uset og umærkelig, ligger skjult i Bunden af Knoppen, saaledes ligger det Moderlige gjemt i enhver ægte Kvindenatur lige fra Fødselen af. Er der Noget, man særlig og ubetinget skal fremhæve hos Elisabeth Jerichau, maa det være hendes Moderlighed. Den var hendes inderste Natur, hendes dybeste Livskilde. Hendes Søster Rose Baumann siger om hende, at hun egentlig voxede op som et utaaleligt Pigebarn, fuld af Luner og Nykker, og ingen af hendes Søsken kunde lide hende; „hun blev først elskværdig som Hustru, ja, det vil da egentlig sige: som Moder. At hun fik Børn omskabte hende fuldstændig“. Det gik hende som Mandeltræerne, der først skyde Løv, efter at de have baaret Blomst. Selv siger hun: „Moderkjærligheden, den reneste, bedste Kjærlighed paa Jorden, danner et nyt Livs Morgenrøde, der spreder et rent Skjær — selv over en Magdalene“. Andensteds hedder det: „Moderkjærligheden er den, som gjælder fremfor alle andre; derfor ere vi Mødre i Stand til Ofre. Den er vor Hovedkraft, Guds Kraft, aabenbaret i de Svage, hvorfor Kristus jo ikke sammenligner nogen anden Kjærlighed

end Moderkjærligheden med sin, og derfor have vi Mødre en dobbelt Forpligtelse til at øve den, Forpligtelse lige overfor Gud, lige overfor Verden; thi Moderens Hjærte er en Vugge for Statsmanden, for den tilkommende Familiefader, for de nye Slægter“.

Elisabeth Jerichau har født ni Børn til Verden, og hun havde den Smerte at miste tre af dem. Den førstefødte lille Pige døde i Efteraaret 1847, da Moderen havde Ophold paa Kristianshavn, medens Jerichau endnu var i Rom. Hun smykkede den lille blaa Barnekiste med Hundreder af gyldne Smaastjærner og tildækkede den med alle de Blomster, hun kunde opdrive. Det var, som Hjærtet skulde rives af hendes Bryst, da der blev Tale om at sænke den elskede Førstefødte ned i den kolde, sorte, skumle Jord. Da Julen kom, plantede hun et Juletræ paa Graven og tændte den hellige Aften mange Lys paa det.

Den 13de Februar 1855 mistede hun sin lille Karen Elisabeth. Da kalder hun sig en *Mater dolorosa* og udbryder:

Ich kenne Dich, Du ernster Schnitter;
Du nahmst die Kindlein mir, die kleinen.
Wie bist Du, Tod, doch hart und bitter!
Denk ich an Dich, so muss ich weinen.

Doch öffnet Tod den Himmelgarten;
drum bin ich, Tod, vor Dich nicht bange.
O, lass mich nicht zu lange warten,
nach meinen Kindlein ich verlange.

Kort efter hedder det:

Du sov saa sødt i Moders Arm,
Du laa saa varmt ved Moders Barm;
at vugge Dig, det var min Lyst,
at trykke Dig til Moders Bryst,
at kysse Dine Øjne blaa
og kjæle for de Hænder smaa
og klappe Kinden rosenrød,
det var min Lyst — nu er Du død!
Thi Herren tog Hvad Herren gav;
Du lagdes ned i dyben Grav,
som dækket er af Sne og Is.
Dog vaagner Du i Paradis
og hviler trykt i Jesu Favn;
han skjænker Dig et Englenavn.
Det være skal min største Lyst,
det være mig en salig Trøst;
thi det er sandt, og det er vist!
Lovpriset være Jesus Krist! —

Om hendes Søn Haralds Død vil jeg senere komme til at tale.

Smerten, der fulgte med Tabet af Børnene, viste sig i en anden Form, naar de skulde fødes. Hun taler om „den svære Time, der betegner Kvinden som Moder“. Saa siger hun: „Tænker jeg paa Haabet, som Gud har betroet mig, saa tænker jeg tillige paa Graven. Tag ikke dette, jeg her skriver, alvorligere, end det fortjener at forstaas; jeg har ingen anden Grund til at skrive det end den, som Enhver har, der

ikke letsindig gaar en alvorlig Tid imøde, og jeg lægger Alt i Guds almægtige, kjærlige Varetægt. Paa ham kaster jeg mit Haab, min Sorg“. Tiden skrider frem, og hun skriver atter: „Jeg tænker meget over en Rejse — fra hvilken Ingen vender tilbage. Den alvorlige Time, som skiller imellem Liv og Død, er mig maaske nærmere, end jeg selv véd det. Inden 8—14 Dage venter jeg min Nedkomst, og jeg benytter denne sidste Tid til at ordne Alt og sørge for Alt, hvad der ligger mig paa Hjærte“. Barnet kommer lykkelig til Verden, og hun skriver nu den 12te Juli 1850 saaledes: „Kjære Adolf! Idag er det tre Uger siden, at jeg fødte min lille, søde Pige, som Gudskelov har det meget godt igjen; hun har været daarlig, medens Du har været borte, og jeg var ogsaa daarlig; men det er overstaaet. Idag var jeg i vor Have¹⁾; gjennem Naboens Have gik jeg over Broen hjem og føler mig meget rask efter denne Spaseretur. Solen skinnede saa dejlig. Jeg havde Drengen ved Haanden, og han trak i mig og sprang som en lille Gedebuk; jeg tror næsten, han havde Bevidsthed om, at jeg i lang Tid ikke har maattet gaa ud — saa glad var Barnet. Lise²⁾ gik ved Siden med den Lillebitte paa Armen, som første Gang i sit Liv indaandede den blomsterlugtende Luft. Jeg kan ikke sige Dig, hvor lykkelig jeg følte mig; det var, som om hver af de mange, brogede Blomster hilste paa mig. Men Dig savnede jeg ved min Side, og Du véd, det er mig et stort Savn; thi snart savner jeg

¹⁾ Paa Østerbro ud til Classens Have. ²⁾ Barnepigen.

min Støtte, snart ham, der glæder sig med mig over min Glæde.

Jeg har skildret min Stemning i et Vers, jeg kalder:

Mein erster Ausgang mit dem Kinde.

Willkommen, Ihr Blumen im Garten mein,
 hier bringe ich Euch mein Töchterlein,
 gleicht Euch, Ihr Blumen, so zart und süß,
 Gott Vater im Himmel erblühen es liess,
 verborgen in Mütterchens schützendem Schoos;
 ach, wie ist die Mutter-Freude so gross!
 Und alle die Blumen im Garten mein
 begrüßen die Mutter und Töchterlein,
 die glänzenden Kelche geöffnet sich ha'n
 und sehen die Beiden so freundlich an.“

En Del Aar senere hen i sit Liv, da hun er langt borte fra sit Hjem, nede i Rom, skriver hun den 21de Januar 1859 til en Veninde: „Jeg maa betro Dig en sød, lille Hemmelighed, som for mig er en rig Trøstenskilde, hver Gang jeg er bedrøvet eller længes efter Børnene — det er, at jeg ikke er barnløs, skjønt skilt fra Børnene i Hjemmet. Kun Moderen har hidtil anet denne Glæde og meddelt den til Faderen, efter at den er bleven til Vished Jeg er meget lykkelig over, at Adolf er glad ved Tanken om Barnet; vi Kvinder, som skulle føde med Smerte, og som have at vaage og at give al vor Tid for det kjære, forventede Haab, ere altid beredte til med Glæde at bringe de Ofre, der i sligt Tilfælde skal

bringes. Jeg er meget rask, men tænker dog ofte paa, at mit Liv i denne afgjørende Time kan kræves som Offer, tænker derpaa, uden at give mig hen til melankolske Tanker. Jeg kan forsikre, at jeg med fuldkommen Frejdighed tænker paa denne Mulighed, da jeg dog saa fast tror, at kun Det sker, som Herren vil, og at dette er til vort Bedste“.

Barnet bliver født ved Frederiksholms Kanal i Kjøbenhavn. Nu følge hendes Udtalelser i Breve som en Slags Dagbogsoptegnelser:

Den 25de Juli. Det er min største Lyst at lægge min lille Pige til mit Bryst, hvor hun søger og finder sin første Næring, saa det er lidt tungt for mig at overlade hende til den rare Amme, som vi idag har faaet; thi det er en af de største Moderglæder, jeg maa give Afkald paa, ved ikke at have tilstrækkelig Die til mit Barn.

Den 28de Juli (til Jerichau paa Avgustenberg): Det er knap sex Dage siden, at vort lille, søde Fuld- 7 maaneansigt kikkede ind i Verden. Du kan tro, her er stille, dejlig Fred heroppe bag de brogede, tæt til-lukkede Sirtsesgardiner, medens Storcken til Drengenes Fornøjelse spankulerer i Engen eller hviler tryk i sin Rede paa Bondens Tag. Vi gjøre her ikke Andet end sove og patte og patte og sove igjen. Idag for første Gang holdtes der Udkik i den nye Verden med to store, mørkeblaa Jerichauøjne. Jeg synes, den yngste er endnu den kjønneste af dem allesammen, og den kraftigste er hun bestemt. Gud holde sin Haand over hende! Hun trives herlig og dier umaadelig baade hos sin lykkelige Moder og den rare Amme“.

Den 1ste Avgust (til Harald, der fanger Rejer paa Avgustenberg): I de første tre Dage lignede lille Søster en stor, tyk, kogt Reje, den største, der vel nogensinde blev fanget; men nu ligner hun Prinsessen paa Ærten, med det nysselige, runde Ansigt, med de klare Øjne og de lyserøde Sløjfer paa den fine Hue og ned ad Maven paa Løjerten. Hun er Alles Yndling.

Den 1ste Avgust (til Jerichau): Det er nu ti Dage siden vor søde lille Pige blev født, og jeg er oppe. Vore smaa, kjære Piger har gratuleret mig og leget omkring mig, Barnet sover trygt og mat i sin Vugge ved Siden af mig, Solen skinner mildt og varmt til Trods for Skyerne, der alt i flere Dage og Nætter, og især inat, uophørlig have øst ned med Vand. Her er saa stille og fredfuldt hjemme, og mit Hjærte er opfyldt af den inderligste Tak mod vor kjære Herre Gud for al den Velsignelse, han har skjænket os. Det er dog en dejlig Fornæmmelse i Tanke og i Sandhed at være gjengivet Livet, og glad haaber jeg, at den samme kjærlige Fader, der igjen i Farens Stund har værnet om mit Liv og paany velsignet det ved det dejlige, raske Barns Tilværelse, vil velsigne mine Kræfter og min Vilje til at virke til Gavn for os Alle“.

Den 19de Avgust. Min elskede Adolf! Du skal ikke denne Søndag mangle Brev fra Din Hustru. Altid er det en Glæde at modtage et Kjærlighedstegn, og derfor sender jeg min Brevdue ud over det blaa Bælte, der i denne Tid skiller os, skjønt Ingenting

kan skille Tanker, der i hengiven Kjærlighed søge hinanden.

Jeg ønskede, Du kunde kaste et Blik ind i min stille Stue, hvor Solen varmt og mildt titter ind ad de halvt tillukkede Gardiner, medens Barnet sover trygt i den bløde Vugge, og Moderen, der sidder ved Siden, har digtet følgende lille Vuggevise som Akkompagnement til sin yngste Barneglæde:

Du Englebarn ved Moders Bryst,
 min stille Lykke, Du min Lyst!
 En Himmelrose er Du lig,
 en Himlens Gave er Du mig.
 Dit Blik er fuldt af stille Fred;
 saaledes se Guds Engle ned
 fra Himlen til min Lille paa Jord,
 beskytte hende, til hun bliver stor,
 og bringe hende til Jesus Krist,
 som kalder hende med kjærlig Røst.
 Jeg vugger Dig, min Smertes Løn,
 jeg vugger Dig med Tak og Bøn,
 jeg bærer Dig i Bønnen hen
 til ham, den bedste Børneven.

Stille, men festligt er det i min Stue. Idag fik jeg Smaablomster foræret, som vor lille Marie pillede til Moder i Haven og paa Volden. De første Blomster, jeg fik foræret, vare dejlige, mageløs dejlige, friske Blomster; og Hvem, tror Du, har saa kjærlig tænkt paa mig? En gammel Jomfru, den gode Frøken Schönau! Hun fik ogsaa mange, hjærtelige Kys for

dem, og hun fik den Lille at se, som saa tryk og saa tyk sov i sin Lulle, og hele Barselhistorien til, og glad var hun, og glad var jeg, og jeg pyntede mit Toiletbord og alle Smaaglas og Vaser, som jeg ejer, saa man kan se, at her nylig har været Fødselsdag. Højtid er der i mit Hjærte, inderlig Tak til vor kjærlige Fader gennemtrænger min Sjæl. Jeg sender Dig og Børnene en Blomstertribut; ak, kunde jeg dele med Dig mine bedste Blomster: Glæden og Haabet, som Gud har plantet i mit Hjærte! Denne Blomst visner aldrig, den blomster frodig, trods Storm og Kulde overtrækker den de nøgne Vægge, den hvasse Tjørn og den golde Jord med sine uvisnelige Blomster og ifører den graa Himmel Regnbuens straalende, fredbebudende Farver.

Om Din lille Pige vil jeg fortælle Dig, at hun idag for første Gang har lét med fuld Bevidsthed og med aabne Øjne, der saâ saa livlig og lystig omkring, som om de saâ det Bedste ivente. Det var usædvanlig tidlig, at hun smilte fuldt bevidst; lad os anse dette for et godt Tegn! — Barnet ligner overhovedet, synes jeg, mig en hel Del. Øjnene, der endnu ere blaa (violblaa), tegne til at skifte Farve. Om hendes praktiske Egenskaber maa jeg ogsaa fortælle Lidt, først og fremmest om de mageløs lange Søvnne, efter at hun er bleven fuld: fem à sex Timer ad Gangen. Hun kunde gjøre en Sjover tilskamme. Og saa har hun en vis Evne, der ogsaa findes hos de smaa, yndige Gedelam, den: at tilkjendegive sit Ønske at drikke ved visse ganske særskilt ved denne Lejlighed brugelige Lyde, og saa støder hun ligesom Smaa-

lammene til Brystet, naar det er tomt, og vrider med Hovedet for at tilkjendegive det. Du maa indrømme, at det er meget klogt af en saa lille Pige at tilkjendegive ganske bestemt, naar og Hvad man vil, og saa hvile ubekymret, efter at have nydt Godt i Livet. Jeg ønsker, hun for Fremtiden ikke maa glemme at bære sig lige saadan ad.

Lille Marie er meget omkring mig i denne Tid og er meget artig; jeg beskæftiger hende paa mange Maader med Smaasysler, der snart ere nyttige, snart behagelige; hun maa skrive hos mig, vugge, brodere, læse højt, bringe mig Adskilligt, gaa Smaaærender med Pigen, plukke Blomster og spille. Titi og Louise kommer to Gange om Dagen op med for at glæde sig over lille Søster, der bliver svøbt; hun bliver da kysset paa de smaa Hænder, paa Pande og Mund.... De ere lutter Beundring; „Søster har Øjne! Søster har smaa Hænder!“, siger Louise og ledsager hvert Udbrud med et forsigtigt lille Kys. Ak, det er saa yndigt!....

Lad Drengene høre mine Beretninger om vor lille Skat herhjemme, og bed dem ret snart og ret smukt at skrive til Moder. Sig dem, det skal være et opmærksomt skrevet, linjeret, ordentligt Brev; thi ellers vil der overgaa dem den Skam, at jeg sender dem det daarlig skrevne Brev tilbage. Det er en Mangel paa Agtelse at byde sin Moder et daarlig skrevet Brev, naar man kan gjøre det bedre.

Lev vel nu, elskede Ven, og skriv snart til mig, og stol paa Guds Naade, uden hvilken vi Alle

maatte gaa tilgrunde! Det er det inderligste Ønske af Din trofaste Hustru Elisabeth Jerichau.

Den 19de Avgust (til Frederik Bøgh): „Hver Dag af min søde, lille yngste Piges unge Liv har været en Glædesdag for mig. Usigelig lykkelig og taknemmelig mod Vorherre er jeg for hende. . . . Det er et velsignet Syn at se et lille, sundt og kjønt Barns Velvære ved at ligge ved Moderbrystet. Et saadant Udtryk af Fred ses kun hos det spæde Barn, hvis hele Tilværelse er baseret paa den det ydede Kjærlighed. Kunde vi Mennesker med samme Sorgløshed hengive os i Guds Kjærlighed, saa vilde vi ogsaa bære et saadant Fredsudtryk. Sorgen er med Synden kommen i Verden, og kun ved at modtage det nye Liv i Kristus, modtage vi Freden igjen.

Jeg kommer netop fra vor lille, store Pige, som idag anden Gang i sit Liv — imorgen er hun fire Uger gammel — fuldt bevidst har tilsmilet mig. De kan ikke tænke Dem noget mere Huldsaligt, Uskyldigt og tillige Skjælmsk end dette Barnesmil. Ingen Anden end Moderen véd, hvor smukt et lille Barn er; thi ingen Anden end netop hun kan iagttage det i de forskjelligste Momenter, og imedens de Fleste — især Herrerne, der siden kappes i Beundring og skjønne Ord for at betegne de unge Damers Ynde — betegne disse, mens de ligge i Svøb, med Titler som „Killing“, „Unge“, etc., saa har Moderen alligevel Ret, naar hun kalder sin yngste Yndling „en lille Engel“.

Jeg har allerede . . . brugt Penselen med Flid og Kjærlighed — uden denne mangler Kunsten det Bedste; det er dermed saaledes, som det allerede i Bibelen

staar om Ordet. Maaske gætter De, at vor lille Datter, som er Centrum for Moderens Æmhed, ogsaa blev Centrum for et lille Billede, hentet ud af Barselstuen, men ikke den holbergske med Madammen og Snak og Kaffe, etc.; dette overlader jeg til den i denne Retning uforlignelige Marstrand. Mit Billede fra Barselstuen forestiller et sovende, spædt Barn i sin bløde Vugge, omgivet af sine smaa nysgjerrige Søstre, et Billede i Solreflex. Billedet er meget lille og meget delikat udført, hvilket Gjenstanden paa-byder“. —

Som det ovenfor ses, skrev Fru Jerichau Brev to Dage efter sit Barns Fødsel, og hun gav sig engang til at male i sin Seng Tredjedagen efter et Barns Fødsel. Som Regel forløb disse Begivenheder meget let, og det var ikke Mundsvejr, naar hun sagde, at hun frimodig gik dem imøde. Hun kom en Formiddag hjem og udbrød: „Kjære, jeg maa i en Fart have en solid Frokost; jeg føler, jeg skal lige strax have et lille Barn, og jeg maa have Noget at staa imod med; om en Time maa jeg kanske Ingenting spise“.

Fru Jerichaus store Sans for det Barnlige og det Yndige deri bragte hende ofte til at fremstille dette i Kunsten. Uendelig mange smukke, fine og højst poetiske Tegninger og Malerier har hun gjort af sine Børn, baade medens de levede, naar de laa og sov, og efter at de lige vare døde, dels saaledes, at de ligefrem vare portrætterede, dels saa de spillede fremtrædende Roller i større Kompositioner, som f. Ex. i „Marsk Stigs Døtre“, hvor begge Figurerne ere Portrætter af hendes Døtre Agnete og Louise. Om

det store Alterbillede: Kristi Fødsel, som blev solgt efter hende, skriver hun: „Englene ere alle malede efter vore Børn Thorald, Harald, Marie og Agnete, og det er Grunden, hvorfor Billedet er mig dobbelt kjærte“. Hun bringer sine Børns Portrætter med til London, og de skaffe hende Bestillinger paa andre Børneportrætter; da udbryder hun: „Nej, hvor det er morsomt, at det netop er Børnene, som bringer mig Lykken, vore egne, søde, elskede Smaa“. Hun blev aldrig træt af at benytte dem i sine Billeder, og da hun blev Bedstemoder, maatte næste Led træde i de Voxnes Sted.

Man vil allerede i det Foregaaende have set, at Moderfølelsen i hende lod hendes Ord blive til Vers. Jeg vil afskrive nogle af hendes Smaadigte til og om Børnene:

Til Agnete d. 11te Nov. 1866.

Hvil kun Dit Hoved ved Moderens Bryst!
 Naar Sorg Dig hjemsøger, naar barnlig Lyst
 Dit Hjærte opfylder, kom i min Favn,
 Du, som jeg kalder med kjærligste Navn!

Vintergjækken

(til min egen lille Louise med nogle Vintergjækker
 d. 13de Marts 1862).

Naar Vinteren kaster sit snetunge Dækken,
 bag Sneen saa liflig fremtitter Gjækken;
 en Vintergjæk er og min sødste Visse
 med Foraarets Ynde, med Blikkene lyse.

Hun gjækker Sorgen, som Glæderne dækker,
 hun Smilet paa Læben og Kyssene vækker;
 hun smiler Solen og Livet imøde
 — et Solbarn! Min Yndling! Min Kjærlighedsgrøde!

Lille Titis Vers til Fader paa hans
 Fødselsdag.

Lille Titi ligner Fuglene smaa,
 hun titter saa yndig med Øjnene blaa;
 hun titter Dig lige i Hjærtet ind
 og gratulerer med kjærligt Sind
 og beder om Kys paa Mund og Kind.

Fra Marie til Faders Fødselsdag.

Den lille Marie med Øjnene blaa
 bringer sin Fader Blomsterne smaa,
 som Solens velsignede, liflige Lys
 kaldte tillive med moderligt Kys.
 Blandt Blomster er Knoppen saa lyserød
 næppe saa yndig, saa buttet og sød,
 som lille Marie med Øjnene blaa,
 der bringer sin Fader Blomsterne smaa. —

Hvor forstod hun ikke at lege med sine Børn!
 Man glemmer det ikke, naar man har set hende i de
 hyggelige Mørkningstimer i den store Dagligstue ved
 Frederiksholms Kanal løbe rundt med en hel Hale
 efter sig og synge: „Jeg snurrer mine Kyllinger
 to—tre Gange rundt“ eller: „Bro—Bro—Brille, Klok-

ken ringer Elleve“ eller samle dem om Klaveret til Spil og Sang. Hun var deres Legesøster, deres Jævnaldrende og dog deres myndige Moder, men aldrig saaledes, at de paa fejlagtig Maade frygtede hende, altid med Moderlighedens Fortrolighed og Glæde. Hvor kjønt er det f. Ex. ikke, naar hun i 1866 skriver fra Rom til Thorald: „Det morer mig, at Du finder Fornøjelse i at danse; dog vilde det have moret mig meget mere at kunne følge med Dig i Dansesalen og dér se Dig svinge Din Dame omkring. Men véd Du vel, at jeg tilskriver mig selv lidt Fortjeneste af Din Danselyst; thi det var mig, der satte Dig i Trit den Dag, vi dansede i Hjemmet og jeg bød Dig op til Polka“. —

Det var Fru Jerichau sværere, end Nogen vidste, at skulle forlade sine Børn for at begive sig paa Rejser. Hun skriver til disse: „Det er Kjærlighed, alene Kjærlighed til Eder, som lader mig bringe det Offer at forlade Eder, og jeg stoler paa vor kjære Fader i Himmelen, der holder sin Haand over alle sine Børn, at han vil beskytte os Alle og at han vil give mig Kræfter til at udføre mine Pligter, selv om denne Opfyldelse kan være svær nok for mig. Husk paa, medens I sidde og læse i Skolen og have det svært, I kjære Dreng, eller Caroline og Louise læse Lektier i Stedet for at lege i Haven, at Moder da sidder i det store London i en stor, tom Stue (det vil sige: tom paa alle Dem, jeg elsker) og enten skriver til eller taler med Fremmede, der besøge hende for at se paa hendes Billeder, og det bliver i Længden

meget trættende, medens Længselen efter Hjemmet og efter Ro dér altid voxer. Ak, kunde jeg kun engang imellem sætte Holger og Sofie paa mine Knæ og ride Ranke med dem, eller kunde jeg se i Louises og Carolines kjære blaa Øjne i Stedet for i det Højeste at kunne glæde mig ved Malerierne. . . . Mine kjære Børn vilde jeg saa inderlig gjærne favne og trykke til mit Bryst. . . . Jeg forlader Eder, fordi jeg maa det, jeg skal det, fordi vi skulle leve; men sandelig, det er det haardeste Bud, der stilles til mig.“

Hun trøster sig ved stadig paa sine Rejser at skrive mange yndefulde Smaabreve hjem til Børnene, for det Meste ét til hvert, og sommetider alle paa ét Stykke Papir „med saa mange Linjer, som hun kan knibe sammen paa en lille Seddel, der saa kommer til at ligne en Seng, hvori hun sammenstuver saa mange Børn, som den kan rumme“. Meget ofte lider hun i Udlandet ved at drømme, at hendes Børn og Mand ere syge eller døde; hun farer da op af Søvn og er i Uro, til hun faar Meddelelser fra Hjemmet. Hun siger: „Det er, som der stadig græd Noget i mit Hjærte efter Jer; det er nok Længselen, Moderlængselen“. Den 5te Maj 1858 skriver hun fra London til Jerichau: „Dit, Titis og Thoralds Portrætter ere mig til stor Glæde. Igaar Aftes nedbad jeg Guds naadige Velsignelse over Dig, over Børnene og over mit Forehavende. Jeg saâ Jer Alle i Tanken saa levende; saa kjærlige, saa elskelige vare I Alle. Jeg saâ Børnene sove saa trygt, hvert af dem som de

plejer, vor kjække, flinke Vissemor med den yndige, morsomme Profil paa den hvide Pude, vor yndige Titi med de blonde Lokker og de buttede Arme og rosenrøde Kinder, Marie saa alvorlig og rolig i Søvn, som hun er ustyrlig om Dagen, Jaski med den kjære, bløde Pattedmund og de varme Kinder, og vor elskede Thorald med det brune Haar, liggende „bortvendt fra Verden“, som Du siger, liggende med de bløde Hænder saa fromt over Brystet. Ogsaa Dig saâ jeg, Du kjære, trofaste Ven, rolig sovende, alene — ikke alene; thi mine kjærlige Tanker dvælede hos Dig. Gud velsigne Jer og holde sin Haand over Jer, til vi snart ses igjen!“ Afvexlende tænker hun „paa den store Dreng og paa den lille tykke og paa den kjække, lette Harald og paa de søde Tøser“. Den 30te April 1858 skriver hun fra Hamborg: „Idag saâ jeg to Skoledrenge, klædte som vore to Drenge, i samme Alder som disse, Haand i Haand, med deres Tornistre, komme fra Skole. Den ældste lignede saa ganske vor kjære Thorald, at jeg fik Lyst til at løbe efter ham og kysse ham“. Saa hedder det fra London til Jerichau: „Igaar tilbragte jeg en meget rar Dag hos en rigtig net her, etableret Familie. Det gjorde mig usigelig godt i dette Sæbebobleliv at samles med saadanne elskværdige og dannede Mennesker. Der var yndige Smaabørn. Jeg blev hélt underlig tilmode ved at se Faderen tumle med Børnene, som Du plejer. Snart er jeg atter hjemme. Alt indeni mig jubler, naar jeg tænker paa den Ro og Fred og paa Kjærligheden, som venter mig hjemme.“ „Saa var

jeg ogsaa hos Donaldsons¹⁾ Broder, hvis yngste Dreng saa meget ligner Harald i Form og Udtryk, skjønt han er mørkøjet, at jeg maatte knuge og klappe ham, som om han var min egen“. — Samme Aars Dec. skriver hun fra Rom til sin Svigerinde Caroline Jerichau: „Juleaften havde jeg selv tændt og pyntet et ganske lille Juletræ, der stod paa Bordet og var omgivet af vore søde smaa Børns kjære Portrætter. Kl. 7 tændte jeg Træet og kaldte paa Adolf. Vi faldt hinanden grædende om Halsen ved Synet af de klare Julelys og de klare Børneansigter, der mindede os om den skjønneste af alle Glæder. . . . Vi høre hver Dag Vise Vasse sige Godmorgen, vi se hende sidde som den Første ved Frokostbordet med den store Spølkumme imellem de fine, spinkle Fingre. Marie gaar til Skole saa støt, som hun plejer, og kysser paa Fingeren til de søde Smaapiger i Vinduet — og vore kjære Dreng med Tornisteren paa Ryggen gaa over Langebro²⁾. Gud give, I maatte have mildt Vejr! Kunde jeg kun blæse vor varme Decemberluft op til Jer, I Kjære! . . . Danser Børnene? Synger de hver Dag med Dig? Har Thorald en Lærer? Lærer Marie Tysk? Har Du købt en ny Hjælm til Harald? Er Børnene søde mod hverandre? Er Thoralds lille Teater i Orden? Hvad fik Børnene til Julen? Og hvordan har I tilbragt Festen? Kys alle Børnene hjærtelig fra Moder!“

¹⁾ Engelsk Arkitekt, Medlem af Kunstakademiet i Kjøbenhavn. ²⁾ De gik dengang i Skole hos Martin Hammerich i Borgerdydskolen paa Kristianshavn.

En anden Gang skriver hun før Julen til Børnene: „Nu maa I rigtig yndig ordne Alt til Jul og — uden at glemme Moder — dog søge at erstatte hende og rigtig tænke paa hende. At tænke paa Jer, bede for Jer og samles med Jer i Frelserens Navn d. 24de om Aftenen Kl. 6, bliver min stille Juleglæde. Var jeg død inat, saa var jeg ogsaa borte Det er jo min eneste Glæde at tænke paa Jer og vide, at der er En, i hvis Navn vi Alle samles, i stadig Paa-kaldelse af ham.“

Naar hun ser Narrene i Rom, synes hun dog, hun holder mest af sine „egne smaa Narre derhjemme, sine smaa Kammerherrer med Skindbuxer og Papirshatte.“ „Men saa Lopperne? Av, dér stak en; de gjør Spilopper, ligesom hendes egne Smaa.“

Fra London skriver hun d. 17de Juni 1863: „Det er kjedeligt, at Forglemmigejerne maa vente saa længe paa mig og at de kjære blaa Øjne ligeledes forgjæves se ud efter Moder; men jeg venter at finde de kjære smaa Blomster ude i Engen endnu smukkere, fordi jeg bliver over Tiden, og jeg venter, at mine søde Smaapigers blaa Øjne ville blive endnu klarere, til Moder kommer hjem.“ „Jeg beder kun, at mine Drenge ikke maa svømme bort fra mig; thi jeg er tilmode som Hønen, der har udruget Ællingerne, som pjaske i Vandet. Til alle mine Smaa de sødeste Kys. Jeg har kjøbt røde og blaa Sko til dem,

nye Sko for Penge,

saa sover Barnet saa længe.“

I April 1865 hedder det fra London til Hjemmet: „De kjære Breve ligger for mig, jeg læser dem højt

for mig selv, saa synes jeg, at Ordet lever, og stille lykkelig føler jeg mig ved Tegnet til Trods for Savnet, der naturligvis ikke kan udeblive, saa snart jeg faar Tid til at søge alle mine Kjære. Det er sædvanlig, inden jeg sover ind, at Længselen sniger sig med Taarerne langs ad Kinderne; men det var kun en eneste halv Nat, at jeg ikke kunde sove; ellers er det den kjære, lille Ole Lukøje, som spænder sin brogede Paraply op for Moder, og saa mylrer det med Blomster som hjemme, og Børnene og Du, Adolf, er hos mig: brogede, morsomme Billeder. Deraf kan I se, at Moder har været et godt Barn, fordi det kun er de Artige, for hvem Ole spænder sin brogede Paraply ud.“

Snart efter synger hun i sin Ensomhed:

Jeg ligger saa dejlig blandt Straaene grønne,
og over mig neje sig Blomsterne skjønne.
Alt er saa tyst, og Alt er saa stille,
Dugdraaberne sagte fra Straaene trille,
mens Fuglene snakke bag Buskene tætte
og Ungerne drømme i Rederne mætte.

Ak, hvis jeg som Fuglen, som Blomsterne, kunde
blot hvile og nyde og drømme og blunde!
Men Fugle og Blomster — de har ingen Tanker.
Voldsomt og heftig mit Hjærteblod banker,
naar længselsfuldt Tanken til Hjemmet vil ile;
og derfor jeg aldrig kan rigtig faa Hvile.

Jeg afskriver temmelig iflæng to af hendes Børnebreve:

Rom, d. 18de Marts 1869. Min elskede lille Louise! Tak for Dit kjærlige, søde Brev! At Du er alvorlig stemt, fordi Moder er borte, og at Du savner hende, finder jeg ganske naturligt; men Du maa huske paa, hvor lykkelig Du er stillet, fremfor saa mange Andre, ved at have Fader og de kjære Søskende hos Dig og saa Meget, som Du med Hjærtevarme kan favne; og naar Du føler Dig bedrøvet og Du synes, at Ingen bedre kan forstaa Dig end Moder, saa husk paa den kjære, kjære Frelser, som er baade Din Broder og Din bedste Ven, og naar Du levende husker paa ham, saa vil Du ogsaa levende mærke, at Du ikke er alene, og han vil give Dig Kraft til at elske med Dit hele Hjærte, hvorved Styrken og Godheden hos os voxer. Men nu kommer jeg snart hjem; den 1ste rejser jeg bort fra Roserne til mine Yndlingsblomster, mine Hjærteknopper derhjemme. Lev vel, og vær glad i Jesu Navn! Din trofaste Moder.

Kairo, d. 3dje Marts 1870. Min elskede Louise! Du bliver fjorten Aar dennegang, og igjen er Moder borte fra sin søde, sødeste lille Pige, der nu bliver en ung Jomfru, saa slank og rank som et Siv. Gud styrke Dig og give Dig sin Kraft, aabenbaret i en levende Tro og i en stærk og ren brændende Kjærlighed til ham og Din Næste! Han give Dig Fylde af Glæde og Fred! Alle mine ømme Tanker ville søge Dig paa denne Dag, da Gud har skjænket mig min blaaøjede Louise, som — jeg véd det — holder saa meget af Moder. Kan Du erindre, hvilke varme Kys vi have vexlet? Men Du véd ikke, hvor mange

jeg har trykket paa de spæde Hænder, paa den umælende Mund.

Saa interessant det end er her, vilde jeg dog ikke ønske, Du var hos mig; thi det er for anstrængende. Men nok kunde jeg ønske, Du skulde se, hvor mærkeligt her er. Jeg har kjøbt et smukt Armbaand til Dig, et saadant, som bæres her af Folkets Kvinder paa de brune, smukke Arme, og som underlig kontrasterer med deres store Fattigdom. Kjøb Du ogsaa en rigtig smuk Rose i Urtepotte til Dig fra mig; den skal erindre Dig om Din Moders inderlige Kjærlighed, med hvilken hun slutter Dig til sit Hjærte. Gud signe Dig! Din trofaste Moder.“

Hun er i Besøg hos Baron Hambro paa hans Landgods Roethampton i Nærheden af London. Om Morgenen gaar hun da alene ud i Parken, og følgende Digt springer frem af hendes Sjæl:

Godmorgen, I elskede Blomster, I Smaa,
som titter i Græsset med Øjnene blaa,
saa rødmusset denne, som Lillier disse:
Du ligner Marie, og de ligner Visse.
I ser paa mig Alle, som om I forstod,
at Savnet, det driver til Hjærtet mit Blod;
thi Moderen længes, og Tankerne ømme
kjæle for Børnene ret som i Drømme.

Ja, se I kun paa mig, I elskede Smaa,
se paa mig som hun med de Øjne saa blaa
som Titi, den søde, den yndige Pige,
der kysser og kjæler for Mor uden Lige.

Og ser jeg paa Hinden, saa rask og saa let,
der standser bag Krattet, saa friskt og saa tæt,
ak, saa maa jeg tænke paa Drengene begge,
og Hænderne maa jeg paa Øjnene lægge;
thi Taaren har skjult med sit taagede Slør
alle Smaablomster, som glæded mig før.

Saa skriver hun til Børnene: „Naar jeg kommer hjem, saa sætter vi os under de grønne Træer, som er dejligere end Alverdens kostbare Kupler, og jeg fortæller mine kjære Børn om Udstillingens Vidundere, om de maviske, gothiske og byzantinske Bygninger, der nøjagtig ere gjengivne i Stof og Farve, og de græske og ægyptiske Templer, om de mangfoldige Statuer, Billeder og prægtige Planter, der fylde Krystalpaladset, det uhyre, gjennemsigtige Rum. Idag saâ jeg Tower, det ældgamle Slot med de frygtelige historiske Erindringer, Lord Raleighs Fængsel, hvor han vansmægtede i tolv Aar, for siden at halshugges; vi saâ den yndige Dronning Anna Boleyns Rettersted, Blokken og Øxen, som skilte dette yndige Hoved fra Livet. Ja, kjære Børn! Guld og Fornemhed beskytter ikke mod Sorgen, men den skjules ofte des mere deraf.

Jeg vilde nødig se Jer her; I vilde blive bange, naar I f. Ex. sad i Vognen og syv andre Vognrækker i samme Gade kjørte frem og tilbage ved Siden af, eller I skulde smøge Jer imellem dem for at naa det modsatte Gadehjørne Lige saa fabelagtig og overdrevent lyder det, at en Dirigent dirigerer et Orkester af 6000

Sangere. At se alle disse Tusender ifølge Taktstokken Alle som En udføre denne mageløse Musik, at høre Tonehavet bruse igjennem Krystalpaladsets gjennem-sigtige Vægge, at se fra Plateauet den milevide langstrakte Udsigt, at se Roserne slynge sig op ad Hegn og Vægge i klareste Solskin — alt Dette ligner en Trylleverden. Og dog er der langt bedre i Hjemmet; . . . thi det Bedste af alt Det, som Mennesket har kjært, gjemmes i Hjemmet, og kun Bevidstheden om, at denne Kjærlighed, som betegner Hjemmet, skjønt usynlig, følger med, gjør, at man kan holde det ud at være skilt fra Hjemmet. Jeg sender et varmt Kys, som næppe bliver koldt paa Vejen; thi Moderkys holder Varme og kan deles til alle Børn, uden at noget af dem savner Kjærlighed.“

Naar hun saa kommer hjem til „Ferielifet med alle Rollingerne, de lange og de tykke Smaa“, er hendes Glæde uden Grænser. Da rejser hun f. Ex. med dem alle til Lerchenborg og skildrer saa en Episode af Livet dér saaledes i et Brev til Jerichau: „Igaar kjørte vi Alle med tre Vogne, deri indbefattet en Høstvogn, og med fire Morenkopperheste til Dyrehaven for at samle Champignonner i Overflod. Jeg tænkte meget paa Dig og paa den Tid, vi gik dér under de male- riske af Vestenvinden medtagne Træer. Stranden laa blank, og Solen dalede i sin herligste Glans; der var blikstille, de brune Træer vare forgyldte af Solen, der var et Purpurskjær kastet over hele Naturen, mens Maanen bleg hævede sig paa den modsatte Horizont og forsølvede Havet hinsides Odden. Saa sang alle de kjære Børn alle de smukke, fromme Sange, som

ere blevne deres Ejendom Harald sluttede sig omsider til Selskabet som hjælpsom Aand og letfodet Mynde, og det endte med „Kejseren af Kinesiens Land“ paa Høstvognen, hvor vi laa som Ruskomsnusk, Smaa og Store, som vi bedst kunde, og andre muntre Sange bleve givne til Bedste, indtil Gaarden naaedes, og den lystige Tur endte i de bløde Senge.“ —

Fru Jerichaus Børneopdragelse røbede altid den bedste Vilje og en ikke ringe Evne. Men den Uregelrethed, den Uro, den Mangel paa Mulighed for at føre Kontrol, der fulgte med hendes Liv, maatte naturligvis især skade paa dette Punkt. At hendes sangvinske Natur ogsaa saâ Resultater, hvor der kun var Muligheder, og overvurderede, hvor der snarere skulde have været holdt igjen, er sikkert. Til det Yderste kunde hun ofre for sine Børn; men hun vækkede ikke deres Selvvirksomhed, deres Arbejdskraft, deres Selvstændighed. Der existerer et Brev til hende fra Harald, hvoraf det bedst vil ses Hvad der var at indvende mod hendes Børneopdragelse. Jeg afskriver det Væsentligste af det:

Paris, d. 17de Dec. 1873.

. . . Jeg forstaar godt Din Moderkjærlighed at ville have Holger hos Dig i Rom og nøje lære ham at kjende. Men Du er Moder, og Moderen, saa gjærne hun vil, ser ikke Andet, end Hvad en Moder kan se. (Forstaar Du mig?) Gjør ingen Sammenligning med mig — jeg staar aldeles udenfor den almindelige Regel. Sikkert har Din Indflydelse været til

usigelig Velsignelse for mig; men havde Forholdene ikke stillet sig selv saa gunstig for mig, havde jeg ikke fundet min Marie, saa var jeg, trods Din Moderkjærlighed og Omsorg, trods Din Klage og Graad, gaaet i Hundene, gaaet tilgrunde; det — synes jeg — ligger saa klart for som Noget, og jeg har mangen en Gang fortrudt, at jeg er bleven taget for mildt, at jeg er bleven føjet og plejet — det gjør mig Livet sværere og vil maaske engang lade mig lide end mere. Er Du da ikke selv af den Mening, at en regelmæssig vedligeholdet, alvorlig Væren vilde have bragt os Børn langt videre frem? Tænk, hvor jeg dog staar langt tilbage! Jeg har et Skin af Dannelsen, jeg har et godt Hjærte og nu en god Vilje, men Hvad véd jeg, Hvad kjender jeg? Ikke engang vor danske Literatur er mig bekjendt, ikke engang de første, de vigtigste Skolekundskaber! Ja, jeg er bleven Kunstner! „Men“, spørger jeg Dig, „Hvad skulde jeg ellers være bleven, hvilket Fag kunde have grundet min Karriere, paa hvad Maade skulde jeg være bleven til Noget i Livet?“ Spørg Dig selv, og Du maa ryste paa Hovedet og sige: „Ja, han har Ret, Ungen!“ Tænk ikke, Moder, at vi Børn ere aldeles forskjellige fra andre og maa behandles paa en ejendommelig Maade! Jeg har selv været i Skole, og jeg véd Hvad en Skoledreng er; tilgiv mig, naar jeg paastaar: Du véd det ikke! Du har en Pligt som Moder, det er: at gjøre Hvad Du kan og at benytte Det, der staar til Din Raadighed, som efter Aarhundreders Erfaring er Grundstenen for Stater og Nationer, det er Skolen. Sætter Du Holger i en god Skole, saa har Du gjort Din

Pligt, gjort Hvad Du kunde; lader Du ham, haabende paa et godt Resultat, men risikerende Alt, rejse til Rom, saa har Du efter min Mening ikke handlet efter Din Pligt, men efter Dit Ønske — og jeg kalder ikke dette Ønske en Kaprice, nej, jeg kalder det Egoisme. Misforstaa mig ikke! Jeg kalder Det, som overhovedet betegner Dit Liv, Opofrelse; men jeg kalder det en større Opofrelse, hvis Du lader ham komme i en stræng, alvorlig Skole.“

Intet kunde være sandere, end naar Harald siger, at Opofrelse var en af hans Moders Hoveddyder. Den hører jo absolut Moderligheden til, og hun har i dette Punkt fuldt ud bestaaet sin Moderligheds Prøve. Hun har i Praxis bevist Sandheden af sine egne Ord: „Det er kun en Moder, der kan udrette Det, som ellers ikke kan gøres“, og: „En Moder, som elsker sine Børn, svigter aldrig“. Hun siger: „O, hvor jeg altid længes efter at gjøre Jer det godt, I kjære Børn!“ Sit Ansvar overfor dem følte hun dybt. Den 22de Marts 1876 skriver hun fra Rom til sin Mand: „Børnene have vi sat i Verden; de have ikke selv fremkaldt deres Tilværelse. Derfor er det, at Forældre i Forening bør gjøre Alt for at støtte og hjælpe dem; dette er en Pligt for Alle, saa vidt de kunne. Ingen er dog mere min Næste end mit Barn. Gud har lagt Velsignelse i min faste Vilje og kjærlige Bestræbelse efter at arbejde for Børnene, hvilket jeg gjør trolig, indtil jeg styrter, og 18 af 24 Timer arbejder jeg daglig for dem med Pensel og Pen og ved at blande mig mellem fremmede Mennesker; men ogsaa dette, samt Rejsen og Alene-Staaen

er et svært Arbejde, en svær Opgave. Dog — jeg sætter Alt ind og skyer hverken Uro eller Umag, ofte er jeg aandelig og legemlig saa forpustet og træt, at jeg synes, det ikke er til at holde ud. Jeg sover 5—6 Timer og spiser i Løbet af et Kvartér Suppe og Kjød, hver Dag kraftig og vel tilberedt, og ler med den gode, gamle Annunzia ved de mange lystige Indfald — eller ogsaa græder jeg. Saaledes gaar hver Dag med idel Arbejde.“ „Mit Maal ved at arbejde saa svært for Pengenes Erhverv, er kun det at skaffe Midlerne tilveje til at fremme Alt, som har en hvilken-somhelst aandelig Betydning for mig og Børnene, for at gjøre det muligt, at den Udvikling og Opdragelse, som ifølge vore Forhold og vor Stilling er givet dem ved min Bestræbelse, ikke maa standses.“

Det er hende om at gjøre, at hendes Børn ved Siden af aandelig Udvikling skulle besidde praktisk Dygtighed. Hun skriver fra Rom: „Jeg ønsker, at mine Døtre skiftevis gaa tilhaande i Husholdningen; der skal ikke være Tale om, hvor vidt de have Lyst til det eller ikke, her er kun Tale om mit Ønske, min moderlige Vilje, at mine Døtre lære at være nyttige i Huset, og Undervisningstimerne skulle indrettes derefter, saa at, naar jeg kommer hjem, mine ældste Døtre maa kunne stege baade en stor Steg og Fjerkræ, koge en god Suppe, bage Wienerbrød og Smaakager og vide at omgaas omhyggelig Smør, Sukker og Gryn Jeg beder, at mit Ønske maa blive opfyldt, da jeg ellers vil savne Ro under min for mig tunge Fraværelse.“

En anden Gang siger hun: „Kun Børnene ere min Virkelighed. Gud ske Tak for dem, de elske mig saa inderlig, og jeg er rede til at give mit Hjærteblod for dem — ligesom den gamle, stygge Pelikan, Kjærlighedens Sindbillede, der flaar sit Bryst for at give Ungerne, om de mangle; og Guds Velsignelse har ogsaa været med mig. Saa haardt mit Liv er — det er dog dejligt“. Til Børnene selv skriver hun: „I putter Alle Haanden i Moders Lomme; men det er Jer vel undt. En Moder er jeg fremfor Alt, og saa længe disse Øjne kunne se og Hænderne kunne røre sig, saa skulle alle I, der behøve mig, ikke mangle, og da min Vilje er redelig lige over for Jer Alle, saa stoler jeg paa, at Alt vil gaa godt og at jeg holder Balance, selv om Bølgerne gaa højt Jeg taber ikke Modet. Gud hjælper mig nok, om ikke for min, saa for mine Børns Skyld Jeg holder Jer nok oven Vande i nogen Tid. Hvad er mit eget Liv vel ellers værdt Andet end det at leve og arbejde for mine Børn?“

Men som hun gav sig ganske hen for disse, fik hun ogsaa deres store Kjærlighed til Løn. Hun siger: „Min Skat, mit bedste Eje, er mine Børns Kjærlighed, der alle med den alvorligste og inderligste Godhed hænge ved deres Moder. Børnene kjende mig fuldstændig med alle mine Fejl og alle mine gode Sider, og det, at de i Tanke og Gjærning stadig omslutte mig med deres inderlige Kjærlighed, er Beviset for mit sande Værd.“ „Mine Fejl i min daglige Færden: Uregelmæssighed og Mangel paa Zirlighed, ere dem emfindtlige.“ „[Men] endnu har

næppe nogen Moder haft kjærligere, mere ømme og lydige Børn, end jeg Mit urolige og omflakkende Liv forstaar de med den sande Kjærligheds fine Følelser som Det, det er, som et Offer, jeg — den Ubevidlede — har bragt og bringer for at skaffe Midlerne tilveje til Familiens Opretholdelse og Børnenes Opdragelse.“

Der findes mange Udtalelser, som bevise Sandheden af hendes Ord om hendes Børns Kjærlighed. Jeg anfører kun en enkelt til hende fra hendes Søn Thorald: „At forene i sig den begavede og den følende Kvinde er noget Sjældent. Begavede Kvinder ere ikke faa, heller ikke de følende; men forenet er det sjældent. Du er en af disse. De begavede Kvinder ere ofte for meget Mænd; dem kunne vi beundre. De følende Kvinder kunne vi elske; men vi Mænd føle da altid vor Overlegenhed — forudsat, at vi ere begavede. Men overfor den sjældne Forening af Begavelse og ægte Kvindelighed komme vi i én Dobbeltstilling, der ytrer sig i den ridderlige Beundring ∴ Underkastelse, forenet med en Kjærlighed, som ikke er erotisk. Jeg er meget glad over, at jeg staar i denne Stilling til to Kvinder, af hvilke den Ene er min Moder Der er noget Opbyggende i, at man elsker sin Moder, ikke blot, fordi det er en Kvinde, der tilfældigvis blev Ens Moder, men tillige, fordi det er en Kvinde, som man ifølge hendes personlige Egenskaber baade kan se op til og elske Lykkelige Familier, hvor Saadant ordner sig paa en harmonisk Maade!“ —

Jeg vil nu, efter at have talt om hendes Forhold til Børnene i Almindelighed, samle Betragtningen om et af dem i Særdeleshed, og jeg vælger hendes Søn Harald, dels fordi han ved sit store Kunstnerværd tilhører Historien og saaledes Offentligheden, dels ogsaa, fordi han er død og saaledes vil kunne drages frem, uden at hverken han eller jeg skal blues derved. Fru Jerichau har selv paa Tryk saa smukt og udførlig fortalt om ham og sit Forhold til ham, at det Følgende kun bliver at betragte som Laternamagikabilleder, der kortelig vises frem for at supplere hendes Skildring.

Allerede, da han er ganske lille, lader hun ham synge til Faderen paa dennes Fødselsdag:

„Jeg er Din egen, Din lille Spartaner,
 „og jeg er en Skjælm, som Hjærterne raner
 „med Øjnene blaa og med Kinderne røde.
 „Jeg bringer Dig Kysse varme og søde.“

Den 30te Juni 1862, da han altsaa er 11 Aar gammel, skriver hun til ham: „Min egen, kjære Harald! Tak for Dit kjære, lille Brev! Men det var altfor sjusket til rigtig at kunne glæde mig. Tag Dig sammen! Det er nødvendigt.“

I Dec. 1865 formaner hun ham i et Brev til fremfor Alt at være en flink Dreng, ikke være altfor vild og forvoven, holde Fred i Skolen og til Syvende og sidst ikke drille de smaa Søskende, men derimod kysse dem fra Mor. Hun roser ham, fordi han har faaet Bugt med sin Egenvilje, og da hun snart efter taler om, at man ogsaa kan arbejde for meget, ud-

bryder hun: „Men jeg snakker jo, som om Du, min letsindige Hr. Hans Hasenfusz virkelig havde Tendens til at overarbejde Dig.“ Snart efter hedder det: „Jeg trykker i Tanken mit moderlige Kys paa Din Pande; jeg tænker derved:

Pandeben! Godt det gror!
 Bag ved det Forstanden bor;
 den vil læse, den vil lære,
 bringe Dig i Agt og Ære; o. s. v.

Husk paa denne barnlige Visè! Den indeholder Meget.“

Senere hedder det i et andet Brev: „Kjære Harald! Jeg længes efter Dig Jeg hører, at Du tegner flittig og er en rar Dreng; men de synes ikke hjemme, at Du ogsaa er rar og god mod vor kjære Hund, og det vilde da være Synd; thi Hunden er et smukt og et godt Dyr, og det var en Skam, hvis Du fremturede med det Pineri mod Dyret, der er givet i Din Vold, og som ikke kan værges sig mod Vold og Uret. Husk paa, at Gud har gjort os til Herrer over Dyret, men at vi Mennesker ere skabte i hans Billede, som er Kjærlighedens Udtryk. — A. siger ogsaa, at Du ryger meget Tobak og at Du paaberaaber Dig vor Tilladelse dertil; dette kan Du ikke; thi Du véd, at det er tvært imod Din Faders Vilje, og at jeg sagde, Du ikke maatte ryge, før Du selv kunde tjene Pengene dertil. Gjør mig ingen Sorg, men vær rigtig elskelig! Derom beder Din trofaste Moder.“ Atter hedder det: „Kunde jeg bare kikke ind til Dig et Øjeblik og knuge Dig og klappe Dig! Men jeg maa helst lade være at tænke derpaa, for saa kommer Længselen saa stærk, saa stærk.

Ak, Du min egen Dreng, hvor er dog Livet tomt, naar man ikke er samlet med Dem, som man lever for, som udgjøre den bedste Del af Ens Tilværelse. Det er saa underligt at pjanke omkring i de fremmede Forhold og ikke kunne kikke ind til sine egne Børn, ikke kunne snakke et eneste Fortrolighedsord, ikke kunne pjanke. Men den Tid vil jo nok komme igjen, min egen, søde Dreng, Du store, kjære, lille Ven! Ja, ser Du, at kjæle paa Papir, det har nu slet ingen Skik; thi naar man kjæler for En, saa véd man ikke, hvilke Ord man bruger, Alt ligger i Udtrykket; thi Kjærligheden, der søger sit Udtryk deri, maa sammenlignes med Solskinnet, der kaster sit milde Skjær over Alt og forgylder og gjennemgløder det simpleste Straa, den ubetydeligste Egn, saa den faar en forhøjet Betydning. Ja, min egen Dreng, med denne evig varme Moderkjærlighed slutter jeg Dig og Dine Søskende i Hjærtet. Glem aldrig Din Moder!“

Harald Jerichaus smukke Udvikling er be- kjendt nok gennem hans Moders Skildring af ham. Da hun træffer ham i Foraaret 1870, finder hun, at han i sin Person forener den barnlige Naivitet og mandige Ynde, der findes hos ufordærvede, rene Mænd. Hun skriver hjem til sin Mand: „Harald er brilliant og ypperlig i alle Retninger; han studerer saa alvor- lig, og Resultaterne ere saa beundringsværdige, at han maa blive ved, som han føler, det gavner ham bedst. Haabet er det, som betegner hans Liv. Hans Vilje og Evner ere store og gode, og han har foruden sine Forældres Talent og Geni arvet Daadskraften og Mo- derens frejdige, virksomme Aand. Han er en Mand

i Ordets bedste Forstand: nobel, kraftig, ordnet, flittig og et enormt Talent, som fuldstændig har traadt Børneskoene. Hele Mennesket er saa udviklet, han er saa rar og kjærlig, at vi, min egen, kjære Adolf, maa folde vore Hænder og takke Gud, som har ledet Alt med ham til et saa herligt Resultat. . . . Marie Kutzner er en herlig Kvinde, og Harald har ingen anden Tanke end hende og sin Kunst. Han, Marie og hans Kunst ere virkelig en Treenighed.“

Til Svigerdatteren selv, Marie Kutzner, skriver hun: „Jeg vil fornøje mig selv med at sige Dig, hvor uendelig lykkelig jeg føler mig med Din Harald, min unge, kraftige Støtte, min klartseende, tankeklare, blondtlokkede Yndling. Gud lade os Alle beholde ham!“

Den 29de Jan. 1872 skriver Harald til sin Kjæreste, at han har været syg i en 14 Dage, „og tænk Dig, Moder maatte hver Aften bede Fadervor med mig — jeg selv kunde ikke.“

Det var dog ikke — saaledes som det kunde synes af det Foregaaende — et udelukkende beundrende eller forgudende Forhold, der var mellem Moder og Søn under deres første Samliv i Rom. Dette vil fremgaa af følgende Brudstykke af et Brev fra Harald til Moderen, efter at de igjen ere blevne skilte ad. Han skriver: „Jeg haaber, at Du ikke nogensinde med Bedrøvelse tænker tilbage paa Dit Ophold her, og at alle de smaa Jordklumper, der nu og da have ligget i Vejen mellem os, ere udjævnede, og at alt Bittert, der fra min Side er kommet frem, maa være forglemt og tilgivet. Vi have jo haft mange smaa Rivninger; men de have — tror jeg — blot

nærmet os hinanden endnu mere, og det føle og vide vi Begge, at der dog i Grunden og paa Bunden er en dyb og varm Kjærlighed, der knytter os gjensidig sammen; i det Mindste er det fra min Side en dyb Agtelse for og Taknemmelighed imod Dig, kjære Moder, der ligger til Grund for min Kjærlighed — og har den nu og da manglet, saa tilgiv, kjære Moder! Vi have Alle Mangler; det gjælder blot om at kunne indse dem. Du er en kjærlig og opofrende Moder — ja, Du er en sjælden Moder. Vi ønske Intet hellere end at se Dig igjen sund og rask og rigtig lykkelig i vor Kreds.“

Til sin Fader skriver Harald fra Smyrna d. 10de Januar 1873: „Overalt, hvor jeg kommer, har jeg Venner, har jeg et Hjem. Hvilken sjælden Lykke — og Alt Moders Skyld! Hun er saa elsket og afholdt, Alle tale om hende, Alle mindes hendes korte Ophold her med Glæde, Allesammen ere de misundelige paa Dig for saadan en Kone — ja, selv Damerne ere af Henrykkelse lige ved at gaa ud af deres gode Skind, naar de tale om hende. Ja, hun er rigtignok en sjælden Kvinde, en sjælden Moder, en sjælden Hustru; hendes Uegennytte, hendes Kjærlighed og Forstand skinner igjennem enhver af hendes Handlinger.“

Det Ønske, som Harald Jerichau udtaler ovenfor: at han snart igjen maa kunne leve sammen med sin Moder, faar han opfyldt, da hun flytter til ham i Konstantinopel for dér at berede det unge Hjem, han skal danne med sin Brud. Det var Moderen selv, der havde gjort Alt, for at de Unge kunde holde Bryllup; hun holdt mest af, at Mand og Kvinde blive

Ægtepar, medens de vare unge. Til en ung, forlovet Mand skriver hun engang: „Et vil jeg som gammel, erfaren „Mutter“ sige Dig: „Udsæt ikke Brylluppet for længe, selv om Reden med Vanskelighed skulde bygges. Er hun en Person og har de Egenskaber, der skulle betegne hende, saa have I jo en dobbelt Støtte i hinanden, og især, naar Du gifter Dig snart; thi at længes berøver Kraft, fordi Længselen spænder Kræfterne an over Evne; men at eje giver Ro, Hvile og Fred. Gud ske Lov for Enhver, som i Kjærlighed bærer Sorgen og deler Glæden med en elsket Hustru, og for den Velsignelse, som derved meddeles Samfundet. Ikke førend en Børneflokk omgiver Forældrene, forstaas den fulde Betydning af Ønskerne, der følge Brudeparret til Alteret.“

Med inderlig Glæde indretter Fru Jerichau nu Alt til Hygge og Held for Harald og hans Marie. Denne skriver fra sit Hjem i Schlesien til sin Brudgom: „Idag er Du altsaa første Gang i vort lille Hus. . . . Vorherre være takket, at vor gamle Husmama oplever at begynde sin elskede Søns Husvæsen. Jeg haaber, Du har aldeles behandlet hende som Din elskede Hustru — altsaa: mange Kys, hører Du.“

Fru Jerichau har selv fortalt om Haralds Hvedebrødsdage dernede mellem Tyrkerne, og at hun snart forlod de Nygifte for at rejse til Rom. Det varer ikke længe, saa føler hun „Bedstemoderhjærtet slaa i sig“, og d. 6te Jan. 1876 skriver hun til sin Svigerdatter: „Nu stunder snart den svære Time til, da Du sætter Liv ind for at vinde Liv — dobbelt, ja, tredobbelt Liv og Lykke, naar den Lille fra Dit velsignede Skjød

hviler paa Skjødet, vugges i Varmen, ved Barmen, hos Moderen, hos Faderen. O, hvor mageløs er denne Glæde! Hvilken Forjættelse, hvilken Kilde til Lykke, naar Sorgen staar ved Siden med tilhyllet Aasyn; thi Smerten og Ængstelsen tage Del i dette højtidelige Øjeblik, naar en ny Sjæl fødes til Livet. Men se Dig om, Du kjære Datter, se først paa de tusende Dyr, Naturens Børn, og derfor fremkaldte paa dens Bud; se dernæst paa disse Tusender af Mennesker, der alle ifølge Guds Vilje ere fødte af en Moder, og Angsten for Dit Vedkommende og Haralds Angst — om I to Kjære skulde blive betagne af den — maa vige for Bevidstheden om, at det Forestaaende sker ifølge Naturens og Guds Love, og at der „uden hans Vilje ikke falder en Spurv til Jorden“.

Den lille Dreng fødes lykkelig til Verden, hilset med Jubel af Bedstemoderen, der nu kalder Forældrene og ham „en Treenighed i Guds hellige Navn“.

Da det i 1875 tegner til Krig i Orienten og til, at de Kristne skulle lide Ondt i Konstantinopel, skriver hun fra Rom til Harald: „Husk paa Atelieret her, som staar aabent, og desuden Moderarmene! Kom Du med Hustru ved Armen og Barnet ved Barmen, kom, I tre Kjære, til mig. Om jeg kommer til Jer, I Kjære, det kan Ingen vide. Man siger: „*À revoir*“ ved Afskeden i det faste Haab at ses igjen — hvilket jo letter Afskeden; men dette *Revoir* er lig en Due, der ved Lokkeduer lader sig lokke til fremmede Due-slage Vær derfor trøstig, og tænk, at der er et Par stærke Moderarme, der stedse ere aabne for Dig som for alle de Andre, og saa længe jeg kan, vil jeg

altid dele med Jer.“ Til hans Hustru, hvem hun ofte kalder „Mimmimammi“, skriver hun derpaa: „Den 18de Avgust¹⁾ betegner Du, kjære Mimi, som Din Haralds Fødselsdag, skjønt hans Mama tror at kunne erindre, at han blev født d. 17de Sept. („Er ist nicht übel, aber er sieht aus ganz wie ein langbeiniger Affe“, sagde Grospapa.) Ja, min egen, elskede, store Søn! Med uendelig Glæde hilser jeg paany den Dag, som for 24 Aar siden bragte Dig i vort lille Hjem. Sikkert er det, at, efterat Du var født, og lige til 1859, fulgte der en Række af meget lykkelige Aar. . . .“ Haralds Svar herpaa er dette: „Din Kjærlighed, Din Opofrelse kan jeg kun paa det Varmeste takke Dig for og haaber, at den Tid vil komme, hvor jeg paa lignende Maade kan gjengjælde Dig alt det Gode, der betegner Din Karakter, som lader herlige Spor efter sig paa hele sin Vej. Tak, Tak, kjæreste Moder, for al Din store Kjærlighed. Gud velsigne Dig derfor og Alt, hvad Du har virket godt i Dit Liv! Det glæder mig, at Du har Meget at gjøre og at Du føler Dig saa glad og rask trods Dit evig anstrængende Liv. Jeg vilde ikke være i Stand til at holde det Halve ud af Hvad Du kan; men pas paa, kjære Moder, læs Dig ikke for Meget paa, Du er ikke mere saa ganske ung.“ Til en af sine Fættene skriver han: „Hvor stor og hvor stærk er dog Moderkjærligheden! Og hvor sandt er det ikke Hvad min kjære Moder idag skriver til mig: „Barnet bliver ikke skilt fra Moderkjær-

¹⁾ Vistnok den Dag, da Harald første Gang mødte Marie Kutzner.

ligheden, førend det er fuldt udviklet og fuldt udrustet til at skabe sig en selvstændig Stilling“.

Snart begyndte Sorgerne at vælte sig ind over det unge, lykkelige Hjem, og Fru Jerichaus Moderlighed kom da til at bestaa sin Prøve i Modgang. Den 15de Maj 1876 skriver hun: „Jeg har en stor, svær Sorg, meddelt mig igaar af min Harald: hans Søn Hjalmar er død, 3¹/₂ Maaned gammel, pludselig af Maveinflammation paa 10 Timer — et herligt, stort, skjønt Barn, der lignede Harald paa et Haar. Moderen selv gav Die, og Barnet legede og var glad om Aftenen — om Morgen en et Lig!! Stakkels, stakkels Forældre, de vare saa lykkelige! Jeg lider meget under dette Dødsbudskab for de unge Forældres Skyld, hvis glade Haab saaledes er jordet. Men det vaagner i Paradis; dette er de to unge Ægtefællers fulde Tro. Gud ske Tak!“

Sorgerne følge nu Slag i Slag, indtil Harald pludselig og uventet mister sin Hustru. Den 6te Nov. 1876 skriver hans Moder til ham fra Kjøbenhavn: „Min elskede Harald! Kl. 2 idag modtog jeg Dit kjære Brev af 28de Okt. fra Sorrento, Kl. 4 Telegrammet fra Neapel med Efterretning om Maries Tyfus. O, Gud, hvor uendelig ulykkelig er jeg over at vide den elskede Datter, Din elskelige Hustru, i Livsfare maaske, og Dig alene hos hende, udsat for Smitte, maaske ogsaa syg uden Pleje. Jeg sendte strax Penge, 1000 Fr., til Dig. Jeg skulde male Portrætter; men forlanger Du, at jeg skal komme til Dig strax, om Du skulde være i Livsfare, saa vil jeg lade Alt gaa i Løbet og være hos Dig — om Gud vil — paa

tre Dage, dog kun, om Du laa for Døden, for endnu engang at se Dig og kysse de kjære, trofaste Øjne til. Ellers ses vi i Rom, samlede, om Gud vil, med vor elskede Mimi, eller om han har villet det — o, jeg kan ikke tænke det ud — uden hende hos os, men vidende hende i Salighedens Rige, samlet med sin forudgangne Yndling. Stakkels, elskede Søn! Skulde Døden skille Dig fra hende, saa er jeg ogsaa hos Dig snart. Gud velsigne Dig, beskytte Dig og hende! Jeg beder for Jer og Jeres Lykkes Bevarelse. Din trofaste Moder.“

Den 9de Nov.:

Med flyvende Manker
Skyerne drage;
som vildeste Tanker
for Stormen de jage,
som var det Mænader;
med Skyernes Ganger
følger min Længsel,
den Sorgen kun fanger.
Fra lønlige Fængsel,
fra Hjærtets Gjemme,
paa snehvide Vinger
mod Himmelens Tinde
den op sig svinger,
Sejren at vinde,
Freden at finde.
Se Stjernernes Vrimmel,
det er Guds Krone,
Se, Lys — er Guds Himmel,
og Lovsange tone

for ham, for vor Herre.
 Halleluja klinger
 fra Sfære til Sfære,
 Alt jubler og synger.
 „Vor Herre til Ære!“
 istemme Guds Engle;
 „af Lyset omgivet
 „Du gjenkjender Dine;
 „fra Døden til Livet
 „han kalder paa Sine,
 „paa Dine Guds Engle.“

O, min arme, arme Harald! Se, al min Graad og min navnløse Jammer, som kuer mig, søgende Trøst for Dig, for os, for Din ulykkelige Moder og Dine Søsken, faar Udtryk i ovenstaaende Linjer, som flød i min Pen, mens jeg længe sad forpint, uden at kunne finde Ord at skrive til Dig, saa fattige syntes de mig, endog de kom af mit dybeste Moderbryst. O, min egen, kjære Søn, jeg beder Gud om Styrke i denne usigelige Sorgens og Prøvelsens Tid. Og at jeg netop nu ikke kan sove hos Dig! Snestormene rase, Jærnbannerne ere tilfygede, Togene standsede, Posterne udeblevne,“ og jeg Stakkel maa — ligesom Skuespillerinden, der ofte fra Scenen maa le for Publikum, skjønt hun har Døden i Hjærtet — male for det daglige Brøds Skyld. Endnu kan jeg det, skjønt det er drøjt at male Smil paa Læben og overhovedet være bunden til Stedet ved Arbejdet, mens Tanken, Længselen søger Den, som fremfor alle Andre trænger til Trøst og Husvælelse. Jeg telegraferede endnu engang til Dig igaar Aftes Kl. 9 Intet Svar! Du har

vist strax maattet stede Din Marie til Hvile — hende og det unge Haab, som saa brat maatte dø hen med den elskeligste af Mødre og Hustruer — og Du har vist forladt Neapel. . . . Vi rejse efter al Sandsynlighed d. 14de . . . lige til Rom, vi, d. v. s. Sofy og jeg. O, hvor glædede vi os til, at vi Fire skulde have levet et yndigt Hjemliv i Rom, jeg som Kalken, der omsluttede den hele Blomsterkrone; og nu kommer vi til Rom kun for at trøste Dig og i et virksomt Samliv afvinde Forholdene Det, de kunne yde. O, elskede Søn, tungt hviler Korset paa Dig, paa os. Fader har taget sig Din søde, salige Hustrus Død meget nær, og han sørger dybt over Din sønderbrudte Lykke, at Stormen har knækket Blomst og Frugt; — han erkjender tilfulde Hvad Marie har været for Dig. Freden følger med hende, endogsaa, hvor hun hviler under Jorden. O, det gjør saa godt, at ikke den iskolde Sne, som susende piskes af Stormen gjennem Luften, at den ikke dækker den Elskedes sidste Hvilested. Vel har det kun synlig noget Skærende; men vi ere jo Mennesker og hænge ved det Synlige, endskjønt vi tro, at den forklarede Aand har forladt det skrøbelige Hylster. O, min elskede Harald, kunde vi dog Haand i Haand græde sammen! Dette er den eneste Lise, men ingen Trøst. Mine Taarer flyde Nat og Dag; siden det næstsidste Telegram kom, troede jeg, at Alt maatte være snart forbi; dog hengav jeg mig endnu til Haabet, efter at der Kl. 11 næste Dag endnu intet Telegram var kommet; men jeg frygtede tillige for Dig, at Du muligen ved egen Sygdom var hindret i at telegrafere. Saa kom

Dødsbudskabet — og jeg følte da, at jeg ikke var forberedt. Jeg længes efter Brev for at erfare alle Detaljerne.

Den 10de Nov. Vi fik Telegrammet med Efterretningen om vor Yndlings Begravelse. Vore Tanker og Bønner have været med Eder, med hende: Gudsengelen. . . . Lev vel, Gud beskytte Dig! Vær stærk i Herren! Vennerne her deltage inderlig. Idag kom Dronningen og kondolerede; hun bad mig hilse Dig. . . . Gud være med Dig! Skriv snart til Din tro Moder.

O Maria, o Du Süsse!
 Dir ich sende meine Grösse,
 o Maria, Braut im Himmel,
 flohest rohem Weltgetümmel.
 Gleich dem hehren Liebesterne
 leuchtest mir aus Himmelsferne,
 möchte Dir so gerne folgen,
 bin gebeugt von tiefen Sorgen,
 und die Kränze, die ich sende,
 davon bluten meine Hände;
 hab' sie beide selbst gebunden,
 Dornen stachen tiefe Wunden;
 tiefer ist die Herzens-Wunde,
 weil Du mit dem süssen Munde
 fern mir bist, daher mein Herz
 brechen möcht' vor Leid und Schmerz.
 O Maria, bei Dir weilen
 möcht' ich, möcht' ich zu Dir eilen,
 wollte danken, danken innig

für die Zeit, so süß und winnig,
da wir Beide Eins gewesen,
o Maria — Eins gewesen!
Warst ein Engel schon auf Erden;
ob vereint wir jemals werden?
All mein Denken, all mein Streben
sei, Dir würdig hier zu leben,
sei die Brücke, die vereinet
Erd und Himmel, ob auch weinet
armes Auge, armes Herze,
bis es bricht in herbem Schmerze.
O Maria, meine Süsse!
Dir ich sende meine Grüsse.

Fru Jerichau rejser nu fra Danmark til Harald i Rom med den Trang ganske at ofre sig for ham. Hun siger senere: „Noget af det Tungeste af Alt i mit Liv var Samlivet med min ved Sorg til Af-sindighed lidende Søn Harald.“ Til sin Veninde Fru Henriette Blædel, født Dons, skriver hun: „Hjemmet ligger som en yndig Drøm bag ved mig, som jeg glæder mig til at drømme om igjen — men nu er jeg lysvaagen; den skære, sørgelige Virkelighed ligger for mig: jeg favner den ulykkelige, saa dybt nedbøjede Søn. O, større Kvide er næppe tænkelig end hans. Alt er udslukt for ham med hende, hans Livs Sol og Blomst. En saadan Kjærlighed som den, der i ham har udviklet og modnet Drengen til den fuldkraftige Mand, kunde Ingen rokke, Intet rokke, uden at faa ødelagt hans bedste Del, hans Sjæl; og denne Kjærlighed er ikke rokket, men endnu mere styrket

ved Døden, mens Erindringen om den svundne Lykke endnu ikke bringer ham Lindring, men forøger hans Pine, og han er fredløs; thi det er næsten med Modvilje, han vender sig bort fra Frelseren, fra Kristus. Det er Gud, han søger, paa Gud tror han; men det aabenbarede Evangelium kan han ikke tro, til Trods for, at han er et dybt religiøst, sandt og nobelt Menneske.

Vor egen Harald er en Martha, sand og sund og god; men om Gud vil — og det vil han altid — saa kan han nok kalde ham. Hans Madonnabillede (Marie Kutzner) hænger over hans Seng; i alt Fald er hun en Skytshelgen for ham.

O, denne sidste var en Nat fuld af Suk og Taarer; den varede, til Solen brød frem. Aldrig har jeg set en saa kraftig Mand dybere rystet og nedbøjet, aldrig kjendt en dybere Kjærlighed end disse Tos. Forening med hende er Alt — det Eneste, han ønsker. „O, Moder, havde jeg ikke Dig, saa sad jeg ikke her“, sagde han flere Gange inat. Det bliver en haard, haard, svær Tid, dette Ophold i Rom. Gid blot et Par Maaneder vare gaaede, gid blot Træerne igjen vilde knoppes, for saa synes Haabet paany at vaagne, og Haralds Sorg maa da ogsaa dulmes med Tiden, den Alt udjævnende, den saa langsomt skridende. . . . Svær hviler Herrens Haand paa os. Og min stakkels Adolf — saa alene! Men han har jo næppe Anelse om Sønnens dybt fortvivlede Tilstand.

Idag førte jeg Harald ind i Atelieret, hvor der er Meget at ordne, Meget at tage fat paa, og Gud ske Tak, dette bragte andre Tankesvingninger; thi han vil

hjælpe mig, siger han, hvor han kan; dette er nu hans Livs Opgave. Og hvilke mageløse Arbejder har han bragt med fra Kapri — men stadig: „Her sad hun hos mig! Dér plukkede vi Blomster sammen! Her sad hun ved mit Staffeli og strikkede de smaa Strømper og Hagesmækker til vor Baby, — og nu er hun død, og han er død! O, var jeg dog ogsaa død og hos hende! Eller om jeg kun éngang kunde se hende, tale med hende! Jeg beder Gud paa mine Knæ hver Nat forgjæves, om han endnu engang vil lade mig se hende!“ — Og saa Taarestrømme! Øjnene ere hélt opsvulmede, Ansigtet fortrukket af Graad — de glade, frejdige Træk se forstenede ud. O, jeg synes, dette er endnu det Tungeste af Alt, jeg har maattet lide, at se dette frejdige Haab saaledes knækket midt i sin fulde Blomstring. Gud give mig Kraft til at holde fast ved Troen paa hans Kjærlighed!

(Senere.) Det er Aften. Harald var ude for at lade sin Mimis Ur, der er gaaet istaa, istandsætte. Alt, som hørte hende til, endog det Ringeste, er ham en dyrebare Relikvie. Han er mere fattet idag. . . . Gud ske Tak, jeg er hos ham og kan staa ham bi. Jeg haaber paa Virksomhed for ham.“

Den 18de Dec. 1876 skriver hun: „ . . . Hans Smertes Paroxysmer blive dog efterhaanden mildere . . . Han har styrtet sig i materielt Arbejde ved Atelierets Istandsættelse. Efter at det i tyve Aar har staaet hen, fuldt af Støv og behængt med Spindelvævs-gardiner i de umaadelig store, utætte, rudeløse og snavsede Vinduer — lignende Dornröschens Slot, hvor Alt laa hen i Søvn, til Ridderen ihjelslog Dragen og

fik Bugt med Trolddommen og Alt vaagnede til Liv — er det nu faldet i de rette Hænder. Augias-Stalden renses altsaa ved vor unge Herkules; thi Harald er efter sit Giftermaal bleven en stor og stærk, fuldkomment udviklet Mand.“

Til Jerichau skriver hun noget senere om Sønnen: „O, kjære Adolf, hvilken Rigdom af Kjærlighed og Godhed er dog udviklet i Harald i Samlivet med den Hedengangne. Hvor stor en Velsignelse for ham hun har været, mærker man først, naar hans Hjertesorg udgydes, naar han fortæller om hendes Englerenhed, om hendes Beskedenhed og Ynde i den daglige Væren. „Der har aldrig været et ondt Ord imellem os“, sagde han nylig — og saa græd han stærkt og led længe under Mindet [og Bevidstheden om], at al hans Lykke, al den Fred, hun skaffede ham, var tilende. — Harald er til Velsignelse for Alle, som samles med ham; thi han er ligesaa kjærlig som sand, opofrende, virksom, alvorlig, uden at være gnaven, og den Tid vil nok komme — om Gud vil — at han igjen bliver glad; thi dette er Grundtonen hos ham. Han sagde, at, om det ikke var for os, om jeg ikke var hos ham, saa vilde han i Fortvivlelsens Øjeblik kunne skyde sig en Kugle for Panden. Dog haaber jeg, at den haardeste Strid nu er stridt; kun af og til gaar han endnu om Aftenen alene ind i sit Værelse og giver efter for Smerten, der **knuger** ham, og saa hører jeg ham græde, saa det kunde røre en Sten; men jeg lader ham græde ud; thi det gjør ham godt. Af samme Grund tale vi meget ofte om Mimi. . . . Jeg skal altid have En at leve for, for

at være lykkelig. Her sover jeg med Harald i samme Stue, mit sidste Haandtryk gjælder ham, mine første Ord om Morgenens kalde ham, og vi ere lige flinke til Arbejde, Hver i sin Retning. Jeg hjælper naturligvis Harald ligesaa kraftig som vore andre Børn uden at ængste mig for Fremtiden, og skjønt Pengene rulle, saa komme de ligeledes ind, uden at jeg videre fremkalder det ved Andet end Arbejde.“

Den 7de Febr. 1877 skriver hun til Jerichau: „Desværre har jeg kun meget bedrøvelige Tidender at give, fordi Harald er meget lidende uden at være nominelt syg; det Sidste var at foretrække; thi saa blev der en Krisis og en Reaktion; men nu sygner han hen, sover ikke, spiser ikke, kan ikke arbejde, skjønt han flere Gange har begyndt derpaa, hans Hovede og Hænder brænde, det suser ham for Ørene, og han har stadig Smerter, der flytte sig, især omkring Hjærtet. . . . Det er sværest af Alt at se en saa kraftig, højt og harmonisk begavet Søn som Harald lide, som Tilfældet er, uden at vide, hvorledes dette skal ende. Han har baaret paa det alt i 14 Dage, efter at hans Sind lod til at være kommet i Ligevægt, efter at han havde malet en dejlig Skitse til det store, hos ham af Kaptajn Jakobsen bestilte Billede af Sardes i Lilleasien. Hans Ildebefindende synes at være stadig voldsom Hovedpine. Endnu forrige Mandag, da vi havde vore Venner hos os om Aftenen, var han, til Trods for Hovedpinen, den elskværdigste Vært og meget tilfreds over, at man følte sig saa hyggelig i de rummelige, rare Værelser; vi vare heller ikke Mange. Han var ogsaa hver Dag paa Ate-

lieret, men slettede om Aftenen ud Alt, hvad der var malet om Dagen, og han har nu holdt op med at ville male for det Første. Jeg har imorges — thi Klokken er kun 6 om Morgen — faaet ham overtalt til med Paulsen¹⁾, som var hos os i 8 Dage, at gaa til Porto d'Anzio, og nu ere de afsted. Gud give, at Luftforandringen — thi muligvis er det Hele en snigende, maskeret Feber — maa kunne hjælpe! Jeg frygter dog for, at det stikker dybere. . . . Gid han maa komme hjem igjen, styrket og oplagt til at arbejde; da Arbejde er den bedste Hjælp, naar man, som han, har mistet Troens Klenodie. Han lider utrolig under Trykket af ikke at kunne arbejde for Tiden, idet han, som han siger, mener at ligge mig til Last. Dog bærer jeg Alt taalmodig i Haab og Fortrøstning, at Gud ikke over Evne vil prøve mig. — Harald har fire Bestillinger. . . .“

Hvor svært Forholdet imellem hende og Sønnen var hende i disse Lidelsens Tider, fremgaar maaske allerklarest af følgende Brev fra 9de Apr. 1877: „Jeg er i den Grad grundforskjellig fra Harald, at jeg føler, jeg staar alene med Isolation mere end nogensinde i daglig Omgang med ham. Harald koncentrerer nemlig midt i sin Alt slugende Sorg Alt paa sig, og ved denne stadige Yden fra min Side, fremstaar der en naturlig begrundet Lidelse, som endog maa skjules for at gjøre Samlivet muligt. Jo kraftigere Manden er anlagt, desto Mere forlanger han. Resignation, denne Sjælens Styrke,

¹⁾ Thorvaldsens Dattersøn.

fremkalder ikke Livsvirksomhed, fordi visse Evner ved denne Lejlighed maa tages tilfange, og den vante Virksomhed, den faktiske, forlanger Livsnæring og fordrer derfor sin Ret. Ogsaa af den Grund, og fordi der ved Maries Død er betaget hans Liv Glædeskilden, mangler han Monitoren for at ville virke. Dog tendere hans Kræfter, hans Evner, hans Anlæg til at leve, virke, nyde, og dette bringer en Tvedragt i hans Indre, som betager ham de ved hans naturlige Elskværdighed fremherskende Egenskaber. Fem Maaneders legemlig og aandelig Sygelighed har ikke gjort dette bedre, og han er derfor irritabel til det Yderste, og Samlivet med ham er alt Andet, end jeg havde haabet paa. Jeg troede at kunne have været Meget for ham, men tror, selv om jeg i alle Retninger har gjort for ham Alt, som er muligt for en Moder at gjøre, at jeg kun meget lidt har været ham til Glæde, da han kun hænger sig i hver en Smaating, der jo forekommer i alt Samliv, og der forstyrrer ham. Jeg har altsaa haft en trist Vinter midt i det dejlige Rom. . . . Adolf har ingen Anelse om, hvor Meget jeg har gaaet og gaar igjennem. Var det kun for mig selv, saa bøjede jeg mit Hoved i Ydmyghed og sagde: „Herre, Din Vilje ske!“ Men naar jeg ser, hvor Meget der er tabt for Familien ved, at disse Tos Tilværelse, der skulde være Et, nu ere som Stammer, af hvilke hver er voxet ud fra den anden, saa hører der den største Sjæls Kraft til at bære denne Bevidsthed. . . . Vær ikke bedrøvet for mig; thi jeg tror nok, at selv om det Sjælelige hos mig lider, saa udvikles det vistnok til det Gode,

da der ingen Bitterhed er hos mig hverken mod Gud eller Mennesker, og jeg arbejder flittig paa min Udvikling. Men jeg vilde saa gjerne lægge mit Hoved moralsk til et Bryst og græde ud. Hvem skal jeg klage min Sorg for?"

Den Modløshed, der aander i dette Brev, blev i det fortsatte Samliv med Harald stærkt dæmpet; thi hun erfarede lidt efter lidt, at hendes Bestræbelser for at gavne ham bare gode Frugter. Vejen til Livsfornyelsen i ham gik gennem Kunsten; hun fik ham atter til at dyrke den, og det skete i det intimeste Samfund med hende. De malede Side om Side og flere Gange Begge paa det samme Billede, som f. Ex. det fra Terracina, hvor hun malede Fiskerne, Harald Fiskene¹). Der var stor Glæde og Nydelse for Begge ved Vexelvirkningen mellem dem i Kunstens Tjeneste. Hun skriver etsteds, at det flere Gange kunstnerisk gik med hendes Børn saaledes, at Hvad de ikke kunde lære af hende, Moderen, det lærte de brillant hos Andre. Forskjellige Udtalelser fra Haralds Side vise dog, at han som Maler ikke har lært saa Lidet af sin Moder; men det kan gjerne være, at hun lærte endnu Mere af ham. Skibsmanden tømmer sit Skib, der saa senere bærer ham over de høje Vande og de dybe Bølger. Heri er et smukt Symbol paa, hvorledes Børnenes Forhold til Forældrene bør udvikle sig. Det passer paa disse To, her tales om. Hun havde gjort Alt for at vejlede Sønnen; han blev hende i det

¹) Afbildet i „Brogede Rejsebilleder“, S. 136. Originalen ejes nu af Vexelmægler Lorck.

daglige Liv som i Kunsten en Støtte, han holdt hende, efter hendes egne Ord, ofte „oven Vande“.

Vi vide Alle, at dette indholdsrige Liv mellem Moder og Søn endte med dennes Død af Tyfus i en ganske ung Alder. Hans Sorg kunde tilsyneladende dæmpes, med tilsidst dræbte den ham. Hun havde haft et Slags Varsel om at skulle miste ham tidlig. Engang i 1864 drømte hun i London, at hun kom hjem til Børnene, der alle fra Toppen af en høj Trappe kom hende imøde, Harald øverst oppe, og med Et styrtede han paa Hovedet ned over Rækværket og slog sig ihjel. Hun udbrød da: „Hvorfor? Hvorfor? Men det skal vist være til det Bedste, skjønt jeg ikke forstaar det.“

Hans sidste Sygdom, hans Død og Moderens Tilstand i Tiden derefter skildres i følgende Uddrag af Breve fra hende:

Den 5te Marts 1878 (til Hjemmet i Kjøbenhavn): „Skjønt Harald alt i tre Dage er udenfor Livsfare, saa er han dog endnu meget syg, idet Feberen kommer stadig igjen med 40,7 Grader og højere — men daler til 38 og endog 37 — og med den forfærdelige 12 Timers Sved, som matter ham over alle Begreber; der kan endnu gaa 5—12 Dage, forinden Sygdommen er overstaaet og Rekonvalescensen begynder. — Hvad jeg har gennemgaaet, kan næppe udsiges. Inat blev jeg syg med Hovedpine, Feber, Galde og Galdebrækning; men da jeg nu har holdt Sengen i 24 Timer, . . . saa gaar det bedre. Jeg faldt sammen, netop da Haralds Tilstand blev bedre; indtil da havde jeg kunnet stive mig op til tilsyneladende rolig at

følge Alt, afløse under Sygeplejen og hjælpe ved Badene, idet jeg gned hans stakkels Ben, der ikke ere tykkere end en tynd Arm. Det er mærkeligt, hvorledes man faar Kraft og Mod ved slige Lejligheder. Det er Herren, der er med og hjælper at bære. Idag blev jeg bange for at være smittet, og det var mig pinligt at gaa ind til ham. Jeg har ikke før været bange for Smitte, heller ikke væmmedes jeg for Noget, jeg hævede det svedte, tunge Legeme og kyssede ham paa Munden, hvergang han bad om det. Idag kaldte han mig. „Kys mig, Moder,“ sagde han, „for sidste Gang; jeg maa dø af denne Feber — jeg har ikke sovet i 24 Dage“. (I 29 Dage i Sandhed.) „Du vil sove inat,“ svarede jeg; thi jeg vidste, han skulde faa en lille Opiumspille. „Ja, for evig skal jeg sove, Moder,“ sagde han, „paa en af de konstantinopolitanske Øer.“ Han er nemlig stedse vild, han har det især med Penge, at de mangler, og han gav den barmhjærtige Søster, da han i Vildelse bad hende om at laane mig 100 Fr., en rød Lap Papir, som han holdt for Lyset fra sig og sagde: „Er det de nye Hundredefranks?“ Derpaa holdt han de formentlige Penge krampagtig mellem Hænderne. Overhovedet har han under hele Sygdommen, naar han ikke var bevidstløs, sagt med Ængstelse: „Moder, hvorfor Badene? De koste saa Meget“, eller: „O Gud, hvorledes skal vi kunne bestride min Sygdom?“ — Man kan ikke tænke sig større Taalmod, Godhed og Omhu end disse barmhjærtige Søstres. Vi have to, der afløse hinanden. . . . Han bliver passet og plejet som en Prins. . . .“

Den 6te Marts. (Til Lorens Frölich.) Kjære Lorenzo! Der er idag og siden igaar kun lidet Haab endnu om, at Harald kan leve. Feberen, der ikke forlader ham, kan hver Time gjøre Ende paa hans Liv. Hans Kræfter ere hélt svundne, han er bevidstløs. Det eneste Haab er, at han endnu stadig tager den ham hver Time budne stærke Bouillon med Æg og Bordeauxvin.

Jeg gennemgaar utrolig stor Sorg; det er en stadig Døen fra Haabet, der fra 2den Marts igjen smilede saa klart. Hvorfor skal dette elskelige, yndige, begavede, herlige Menneske dø saa ung? Mon Gud vil fri ham fra Synd og Sorg, som Fremtiden skjuler? Men ak, at sige Farvel til Den, man elsker mest, det er, som om det blev umuligt. O Gud, o Gud! Hvorfor dør jeg ikke hellere — naar jeg ser denne Friskhed, Frejdighed, denne Ungdomkraft saaledes nedbrudt! — Hos Gud er Intet umuligt! Jeg beder til ham om at frelse min Harald, om at give mig Kraft til at bære denne usigelige Smerte.

Senere: Kl. 1 idag var Harald døende. Endog Dødsrallen havde indfundet sig; dog lever han endnu Kl. 5³/₄. Hvad jeg gennemgaar, er utroligt.“

Den 7de Marts 1878. (Til Thorald og Holger i Dresden.)¹⁾ Elskede Sønner Thorald og Holger! Dette her er Gravenes Vej paa Via Appia, hvor det antikke Roms Helte hvile. Imorgen vandre vi til Gravene vor Vej til Cestiuspyramiden — Eders dybt bedrøvede Moder og Søster og de mange, de talrige

¹⁾ Ovenover Brevet er et Billede af Via Appia.

Venner, der stede et af de bedste, af de herligste Mennesker til Hvile: Eders Broder Harald. Han døde igaar Kl. 9 om Aftenen efter 31 Dages stadig forfærdelig Sygdom af Tyfus og Malaria pernicioso-Feber¹⁾, hvilken sidste — efter at jeg havde set ham frelst den 3dje og 4de Marts — i 30 Timer gjorde Ende paa hans Liv. O, mine Børn! Hvad jeg har lidt, er ikke til at udsige. Hele vor elskede Frelser, vor Herre Jesu Kristi Passion, den, som jeg aldrig før har kunnet tilegne mig, har jeg i mit Sind gennemlevet, følt alle de Kvaler, jeg som Menneske kunde føle. Jeg bad, som han bad i Gethsemanes Oljehave. Jeg gav Sønnens Sjæl i Herrens Haand; jeg sagde: „Det er fuldbragt!“ Det store Offer var fuldbragt; den elskelige Søn var død, fordi Gud Faderen vilde det, og han vilde det for hans og for vor Skyld, for vor evige Saligheds Skyld, til Troens Stadfæstelse i Herren. Saaledes er Korset blevet til Velsignelse for mig, og jeg lever nu med Savn, med Smerte, men med en vidunderlig fast Fortrøstning til, at det var til Haralds og til vort Bedste, at han er bortrykket fra denne til en bedre Tilværelse, at han nu er dér, hvor der ingen Sorg, ingen Synd og ingen Smerte mer er til — hos Jesus Kristus. Læs alt Dette, I kjære to Sønner, . . . læs Eders Moders kristelige Troesbekjendelse, og vid, at midt i min største Kvide under disse allersidste 21 Dages usigelige Lidelse har Herren kaldt paa mig, der stedse mer eller

¹⁾ En ved den skadelige Sumpluft i Mellemitalien fremkommen, ødelæggende Feber.

mindre stod svag, famlende og lunken og aldrig havde faaet fat i ham. Han tog Det, jeg elskede mest: et af Børnene — thi mine Børn ere mit Alt paa Jorden; dem kjendte jeg, elskede jeg personlig; men den personlige Kristus var trods al Bøn, trods alle Sukke, ufattelig, ubegribelig for mig; men idet Moderen tog efter Barnet, greb om det, og det blev hende bortrykket ved Kristus, greb hun tillige om Den, der bar det, og greb saaledes tillige om ham, den Ubegribelige, og forenet søger hun, finder hun dem Begge: Kristus og Kristi Barn, hendes Barn, den til sit bedste Hjem sendte Harald, Eders Broder. O Børn, ikke alene Apostlerne og Evangelisterne bragte det glædelige Budskab, at Kristus er født, lever og, skjønt korsfæstet og begravet, lever evig, og De, der dø i ham, leve evig. Men fjærnt være det fra mig at ville afgjøre, Hvem der dør i ham eller ikke. Hvem kjender den dybe Hemmelighed, der skjuler sig under Dødens Slør? Hvem kjender Nuet, der bringer Klarhed i den Døendes Sjæl, naar Frelseren, der ingen Synders Død vil, i det sidste Øjeblik med velsignet, over alle Begreber barmhjærtig Kjærlighed aabenbarer sig for den Døende? Harald lignede i hint Øjeblik et nyfødt Barn, med smaa bitte Træk, med buttet, ligesom suttende Mund, med et ængstelig søgende Barneudtryk i de underlig klare, halvt lukkede Barneøjne; saa blev Alt Ro, Højhed og Forklarethed, og idet han greb med Haanden Jesus paa Krucifixet, der anraabte Guds Naade og Frelse i ham for Harald, døde han. Sofie delte dette store Øjeblik med mig. To Gange kjendte Harald os midt i den alt

over 30 Timer uafbrudte Bevidstløshed, engang ved i dybeste Bedrøvelse at se paa os, den anden Gang, fem Minutter før sin Død, ved at se klart, man kunde sige: frejdig paa os, og saa rakte han mig Munden og trak den sammen til Kys, da jeg for sidste Gang kyssede ham. . . . Vi leve i Mindet, og i Tiden ville vi kunne glæde os ved det og hente Styrke og Lærdom ved at se hen til den elskede, saa tidlig Fuldendte.

Med ham gaar en Stjerne under paa det danske Kunstnerfirmament — eller rettere: Lyset straalere, men Legemet er mørkt.

. . . Jeg vil bede en af Jer to Brødre . . . at afskrive dette mit Brev og sende det . . . til Fader, da dets Indhold er et Vidnesbyrd om Guds Naade i min Sjæl, hvorfor jeg føler Trang at vidne til hans Ære.

Kjære Sønner! Endnu Et vil jeg fortælle Eder: hvorledes Harald midt i sin sidste Vildelse paa én gang, saa svag han var, sang med klar og kraftig Stemme: „Der er et yndigt Land“, o. s. v. O, det var saa hjerteskerende og dog tillige saa dejligt. Harald var saa aldeles dansk i sit Hjertes Grund — ja, saa dansk som Faa, men ikke smaalig begrænset, fanatisk demonstrerende. Ligesom det kraftige, friske, danske Bøgetræ hæver sin Krone mod Himlen, ligesom Havet skvulpende slaar mod Bredden og fortæller om Danmarks Nutid og dens Histories store Bedrifter, som Danebrog rødt og hvid, kraftig og ren — saaledes bar Harald Danmarks store, skønne

Egenskaber som Særkjende, elsket af Alle, der kjendte ham — og jeg er stolt ved at være hans Moder!

Danebrogsfarvede Kamelier, fuldt udsprungne, føje sig lig en Krans om hans kolde Legeme. Lavrbær ved hans Hoved og de velfortjente store Viftepalmer skjule Lejet. Jeg har tegnet ham, og det ligner — men kun saa utilstrækkelig.

A. Mønstre
1878

Pietro Krohn, der som den kjærligste Broder . . . paa det Kjærligste har plejet ham, har tegnet en meget mere fyldestgjørende Tegning. . . .

Imorgen bliver Harald begravet. Der bliver vist et umaadeligt Følge; thi hans tidlige Død, der saa snart fulgte efter hans herlige Arbejdes Fuldendelse¹⁾ . . ., har vakt stor Sensation. En Deltagelse vistest ved stadige Efterspørgsler, personlige og skriftlige, fra alle Slags Mennesker, høje, lave, rige, fattige. Ja, Børn, en saadan Død er ligesom en Apoteose. Men hans Liv var ogsaa derefter; thi han var sand og god, kjærlig, flittig, ærlig, sund og grundig og ligevægtig i Tanker og Gjerning, en tro Ven, en kjærlig og tro Broder og Søn, fast, bestemt, og dog tillige mild og saa fuld af Stemning, en ægte Kunstnernatur — og hvilken Kunstner!

Det skal ikke knuge Jer at høre, at jeg roser den Hedengangne saaledes; det skal oppe, vække, styrke Jer, Hver i sin Retning og med de herligste Evner til at udarbejde dem til Guds Ære; for saa bliver vort Liv en Gudstjeneste, saavel med Hensyn til Sindet, som særlig Talentets Retning. Dette Broderens Exempel er en Arv, som Ingen kan tage fra Jer. Af rørligt Gods ville I modtage hans Garderobe, Bøger og Andet med Navn paategnet til Afbenyttelse — det er Alt gode, selverhvervede Effekter; men dette siger jeg ikke med nogensomhelst Bebrejdelse, fordi I ikke endnu har kunnet naa saa vidt som han; thi han har ogsaa haft Lykken med sig —

¹⁾ Sardes-Billedet paa Nationalgalleriet.

og til Erindring. Ved hans Baare vil der blive sunget den samme Bryllupssang, som jeg hørte synges ved hans Brudevielse i Konstantinopel: „Det er saa yndigt at følges ad for To, som gjerne vil sammen være“; thi Marias Lig lader jeg ogsaa flytte hertil fra Neapel, hvor Harald har gjemt hendes unge, elskede Legeme under Roser og Myrter Faders „Fredens Engel“ skal staa paa deres Grav. Saaledes vil jeg kunne bevise ham, den højtelskede, højt-begavede Søn den sidste Ære. Ak, stakkels, stakkels Fader! At han saa alene maa være hjemme med Sorgen! Men han har kunnet bære Slaget. Gud ske Tak! Maaske vi Alle ville kunne samles i Sommer. Lev vel! Jeres trofaste, kjærlige Moder.“

Fru Jerichau skrev følgende Digt over Harald:

Vi lægge Dig ned i Din Kiste,
 kranset af Blomster og Blade,
 vædet med tusende Taarer,
 kysset af varmeste Læber,
 baaret med Klager og Sukke,
 sænke Din Sjæl vi, Dit Hylster,
 ned i Jorden, den sorte,
 Dig, vor elskede Yndling!

Kunstens Yndling tillige!
 Klare var Dine Tanker,
 lyse var Aandens Syner,
 som Dig lode undfange
 hele Naturens Løndom,
 Sandhedens Skjønhedsfylde. —

Sorrigomvundne Lavrbær
dække Din Kunstnerpande,
den, hvem Musen har viet
ind til den glimrende Bane,
som nu Døden forkorted.

Ak, vi maa græde, græde,
skjønt vi jo vide med Glæde,
at Du er æret og fejret,
og at Din Moder er Danmark;
hendes er Æren og Lykken.

Dog — Hvad Din lyse, danske,
herlige Genius skabte,
kjærlig og kraftig og frejdig,
tilhører ikke alene
Danmark, men tilhører Verden;
skjønt ikkun lille er Landet,
dog kan til store Bedrifter
kjærlige Sønner det føde.

Lysen Aand kan ej dvæle,
hvor det Alt bliver Aske;
op den mod Lyset sig svinger,
højt og højere stedse,
søger sit Ophav, sin Fader,
søger sin Gud og hans Ære.

Saa lad ej Klagerne lyde,
men vore Knæ lod os bøje,
takke for Hvad han end giver;

Gaven — den er ikkun Godhed,
saaledes just som hans Væsen.

Ak, men, min Herre i Himlen,
jeg er saa ringe, saa ringe,
at jeg kun elsker og tror, naar
selv Du i mig bliver mægtig;
da skal med Dig og med Alle,
som jeg har elsket af Hjærtet,
hisset i Lyset jeg samles.

Den 8de Marts fulgte hun Sønnen til Jordan i den store Skare af Venner og Beundrere. Da Kisten var sænket i Graven, gik hun op og saâ derved; med et Udtryk, som rørte Alle, blev hun ved at nikke ned mod Kisten, som naar man sender sidste Hilsen til en elsket Bortdragende.

Saa forlader hun de Mange, og hun skriver nu: „Jeg er ganske alene i det tomme Hus, hvor Kloren lugter allevegne fra, hvor Erindringen taler med tusende Tunger, hvor hvert Stykke Tøj faar mine Taarer til at flyde. Jeg pakker Alt ind og ordner Alt Jeg kan ikke nok paa mine Knæ takke Gud, at han opretholdt mig i al denne usigelige Kvide og under alle disse Anstrængelser.“

Den 15de Marts skriver hun til sin Mand: „Min kjære, gode Adolf! O, kunde jeg være hos Dig i denne Smertens Tid og husvæle Dig! Gud har givet mig mærkelige Kræfter. Det er ham, vi midt i Sorgen skulle ty til, ham, der har paalagt os

Korset, sit Kors, som han bar i Taalmod og Kjærlighed, som vi skulle følge efter; saa forvandles Sorgen, ligesom hans Blod og hans Legeme, udgydt for os i usigelig Kjærlighed, forvandles til Frelse, til Velsignelse, til Syndernes Forladelse, og i ham sejre vi over Sorgen. Hos ham, den Alkjærlige, Evige, er vor kjærlige Søn, som trods personlig Død stedse aandig er iblandt os til Velsignelse. Vor Søn staar tæt ved vor Frelser, hvem vi træde nærmere derved, at Sønnen, hvem vi kjende bedre end Herren selv — thi han var Kjød af vort Kjød — er hos ham, og derfor, o, min kjære, dybt nedbøjede Mand, skal Du ikke tro, at vort Liv er mislykket. Vi ere heller ikke skyldige i, at der indtræder sørgelige Forhold i vore Børns Liv.

Kan Du da ikke faa Syn paa, at vor Harald har været lykkelig midt i Kampen for at skaffe sig en hædret Existens, som lykkedes ham fuldkomment? Hvis Liv er uden Modgang? Og bør den ikke være til for at udvikle Vilje og Karakter? Lige siden den Tid, han hemmelig forlovede sig med sin Marie, med hvem han nu for evig er forenet, lige siden den Tid — han var da netop 17 Aar gammel — og til hun døde, saa ung, saa lykkelig i ham, var han et af de lykkeligste Mennesker paa Jorden. „Marie!“ jublede det i ham som Lærkekvidder, skjønt han i syv Aar kun to Gange i sex Uger var samlet med hende. Marie var hans Ideal, hans Skytsengel i alle Farer, i det raadne Paris's Virvar. Marie var hans Alfa og Omega. Og da han efter Katastrofen i Konstantinopel, der afbrød hans saa heldig begyndte Bane og ødelagde

Hjemmets Hygge, og siden efter sine Yndlingers Død, — efter at Døden med Selvmordsøjne havde lokket ham ned til hendes Grav, for dér at ende det unge Liv — dog rejste sig som en Fugl Fønix af Asken og derefter døde pludselig som Kleobis og Biton i Heres Tempel¹⁾, midt i sin Ungdoms fulde Pragt — da kunne vi, da maa vi sørge, fordi vi ere Mennesker og den elskede Søns Forældre, Søsken, Venner; men — Harald døde som en Helt i Sejersglansen, som Læssøe paa Valpladsen ved at vinde Lavrbær for Danmark. Hans unge Hæder lyser — den skal kvæge, trøste os og henpege til Maalet for Andre. Vejen, han gik, var den rette, og han var ærlig, kjærlig, uskyldig som et Barn og tillige kraftig som en Mand. **Vor Søn**, hvis korte Tilværelse var saa stor en Lykke, lever trods Døden, og vi skulle takke Gud, at vi ere blevne værdige til at have været hans Forældre.

Vi To ere som to Træer, der vare voxede sammen; men Stormen knækkede flere Grene og bøjede hvert til sin Side. Vor Krones Blomst er knækket; men friske Skud mangle Træerne ikke. Lad os takke

¹⁾ Kleobis og Biton vare Sønner af Heres Præstinde Krydippa i Argos. Da denne engang ved en Fest skulde kjøre til Gudindens Tempel og Trækdyrene ikke kom i rette Tid, spændte Sønnerne sig for Vognen og droge hende den noget over 1 dansk Mil lange Vej. Moderen blev rørt over sine Børns Kjærlighed og udbad sig af Gudinden, at deres Lod skulde blive den skjønneste, som Mennesker kunne faa. De faldt da i Templet i en stille Slummer, af hvilken de ikke mere vaagnede op. Argiverne oprejste deres Billedstøtter i Delfi.

Gud for dem og holde sammen i Kjærlighed, om vi ere hinanden nær eller fjærn, saa er vort Liv ikke mislykket. Din tro Elisabeth Jerichau“.

En Tid efter skriver hun atter til sin Mand: „Min kjære Adolf! Mine Tanker ere stadig hos Dig; thi det maa være meget svært at være saa alene med den store Sorg, og tillige er det svært, at Du ikke føler Dig stærk nok til at arbejde. I den første Uge, nej, i de første tolv Dage, har jeg heller ikke kunnet gjøre Andet end skrive og græde, skrive om ham, græde over ham; dog er det Sidste ikke ret; men man kan ikke godt lade være. Var det ikke saa, at vore Kjæres Bortgang bliver et Baand med Herren, som styrker vor Tro og alle vore Evner til at tjene ham derved, saa var det vel ikke til at holde ud at se Dem dø, man elsker mest. Efter at Herren var lagt i Graven, sørgede og græd ogsaa de bedste Kvinder og Mænd. Men han stod op af de Døde, og de jublede: „Død, hvor er Din Brod!“

Jeg har ikke været rask. Min Sorg havde slaaet sig paa mit svage Ben, hvorved jeg fik Rosen og Betændelse i Aarerne, der kulminerede med et lille Hul i Foden, saa jeg i mange Dage ikke kunde gaa eller træde; men det har siden imorges fortaget sig, paa lidt Ømhed nær. . . . Iovermorgen tage vi paa to Dage til Albano for at skifte Luft, som vist nok vil gjøre os meget vel; vi længes derefter. Igaar havde vi et meget trangt Arbejde for: vi pakkede alt Haralds Tøj ind: . . . Til Dig har jeg sendt alt hans Jagttøj, hans Jægertrøje, som han selv har skaaret til med Vest og Gedeskindsbeklæder, endvidere hans Gamascher,

Bagladegevær, o. s. v. Emil Birch har skrevet, at Du ønskede det Haralds dejlige, men desværre ikke hélt færdige Billede af Konstantinopel efter Solnedgang sender jeg Dig ogsaa.¹⁾

Jeg har faaet de elskeligste Breve fra saa mange, mange, kjære Mennesker, ogsaa et fra vor Dronning, men især et idag fra vor Enkedronning, som er et saa fyldigt Udtryk af Kjærlighed og Kristendom, at det virkelig bærer Trøstens Ord i sig.

Lad os, kjære Adolf, ikke sørge; men trods vor skrøbelige Natur **take Herren**, fordi han tog vor elskelige Søn op til sig, hvor der ingen Sorg er mer. Vide vi da, hvor uendelig megen Lidelse der er vor Harald sparet nu, da han har forladt denne Verden? Han har forladt os, fuld af Kjærlighed, omgiven af Kjærlighed, midt i Glansen af sit store, ikke ved nogen ydre Tvang eller Ulykke nedbøjede Talent — lykkelig i Erindringen om en stor, sand Kjærlighed til Hustru og Barn. Intet i Verden har løjet for ham — Intet. Han havde Fred med Alle. Det eneste Ønske, som ikke opfyldtes, var, at han ikke gjensaa Dig før sin Død; han vilde jo saa gjerne i September være kommen til Danmark. Men da han ikke i Hjærtet var skilt fra Dig, men tænkte paa Dig i Kjærlighed endnu i de sidste Dage, da han havde Bevidstheden, saa er der jo heller ikke Noget, som bittert kan trænge sig ind i Mindet om ham, naar Du erindrer ham; thi at hans Forhold forlangte hans Ophold langt borte fra Hjemmet, var jo

¹⁾ Tilhører nu Hofjægermester Holstein-Rathlau.

en Selvfølge. Nu er han i sit rette Hjem hos de Forudgangne, hvor vi Alle engang skulle samles i ubrødelig Kjærlighed Lev vel! Din Elisa.“

Den 31te Marts skriver hun: „Jeg føler det igjennem hele mit Væsen, det er, som jeg var bleven Enke; thi han, den kjære Søn, som var min Støtte, med hvem jeg delte Alt, Ondt og Godt, som husvaledede mig og glædede mig og havde stadig Tanke for mig, sin gamle Moder — hans Kjærlighed maa jeg i min Forladthed daglig savne. Meget kan erstattes, men aldrig sand Kjærlighed Det, man især i Livet maa huske paa, er ikke at bedrøve Andre; thi ere de døde, saa tynger Bebrejdelsen. . . . Derfor bærer jeg ogsaa min Yndlings Død med Sjælero; thi jeg véd, jeg gjorde Alt for at glæde ham, Alt for at hjælpe ham, og jeg er i Tanken altid samlet med ham i Glæde.“

„Glansfuldt og skjønt som Erindringens Bølger
Ser jeg hans Billede — Tankerne følger
did, hvor han er i det videste Fjærne;
dér straalder hans Billed som lysende Stjerne.“

Hun giver sig nu til at gennemlæse Haralds skriftlige Efterladenskaber, og da navnlig hans Forlovelsesbreve til Marie Kutzner. Herom skriver hun: „Disse yndig rørende, uskyldige Kjærlighedsbreve, naive, sande og sunde, fandt jeg ligesom Relikvier, opbevarede blandt Maries yndige Erindringer. O, det er Skatte, der aabenbare Haralds store, friske, rene Hjærte og Sind. Jeg har ved at læse dem,

medens Taaren sneg sig lang Kinden, dog jublet og lét højt over min egen, elskelige Harald-Dreng — det var mig, som levede han, som om jeg saâ ham ind i det tindrende, tro, klare Stjerneøjne; ja, han lever med mig hver Dag, hver Time, skjønt død, og vi ville samles, som vi alt ere samlede i Jesus. En from, kristelig Aand gaar gennem Haralds Breve, meget mer end jeg nogensinde havde troet det. Og hans Breve fra 1872, kun fire Aar senere end Drengbrevene, hvor modne ere de, hvor klare, hvor mæge-løse! Og hans Dom og Vidnesbyrd om Mennesker og Forhold og blandt Andet især om vore egne Familieforhold! Det var mærkeligt for mig at læse det. Vidnesbyrdet om mig er yndigt, en Lyststraale i mit Livs mørke Erindringer“.

Ved Juletid 1878 skriver hun: „Havde jeg dog kun her min egen Dreng, min Harald! Har vi Lov at tænke, at Gud kalder et Menneske til sig, for at vække et andet, for at vinde en Sjæl? Hans Liv laa dér som en solgjennemglødet, afskaaren Rose. Det sker nogle Gange, at en afskaaren Gren fæster Rod igjen; men som oftest visner den. Jeg lever stadig med ham og dør stadig med ham, det vil sige: Jeg ser ham dø og se rørende paa mig, som om han mente: „Tak, Mo'er, vi samles igjen!“ Jeg troede ikke før, jeg kunde sørge saa længe; thi jeg tilhører jo med min Virksomhed Livet, der kalder, drager, kræver sin Ret; men Haralds Død har sænket sig lige ned i min Hjerterod, og jeg føler det bestemt, at Ingen har jeg elsket, kan jeg elske, som ham. Hans Monument kan ikke — som jeg haabede — blive fær-

digt til Jul. Jeg maa nøjes med at lægge friske Blomsterkranse paa den kjære Grav. Det fryser saa stærkt, at hverken Jord- eller Mur-Arbejder kunne foretages for Tiden, og Monumentet skal der mures et Fundament til. Maaske afslører jeg det paa den Dag, Harald blev syg, det er den 5te Februar, eller paa hans Dødsdag den 6te Marts“ — Den 16de Jan. 1880 fortsætter hun: „Nu staar hans Monument paa Graven: „Troens Engel“ mellem tvende Grantræer, som jeg plantede Juledagen, da Monumentet blev rejst. Hans og Hustruens Fødsels- og Døds-Aar ere nævnte tillige med Begges Navne og de Ord: „De hvile i evig Forening; thi det er Gammen, naar Ja og Amen er Kjærlighed“ Det er en dejlig, alvorlig Højtid at pynte for de to kjære, forudgaaede Børn ved Juletid“.

Det blev hende for svært at leve i Rom, „hvor kun Regn og Taarer passede for hende“, og hvor „det var altfor tungt at arbejde alene dér, hvor ellers den elskede Hedengangne glad og kjærligt arbejdede Side om Side med hende“. Efter at have skrevet Erindringerne om ham rejser hun hjem til Danmark. Her begynder hun snart at ordne Alt til Haralds Avktion. Hendes store Atelier var fyldt med hans Kunstværker, og hun gik, paa éngang bedrøvet og henrykt, rundt og viste og delvis forærede sine og hans danske Venner disse Arbejder, der saa højlig beviste hans store Dygtighed og Genialitet som Kunstner. Den 29de April 1879 skriver hun: „Uden nogen Mands Hjælp har jeg maattet lede og ordne Alt, der maatte være sat op og taget ned og sat op igjen paa offent-

lig annonceret Klokkeslet. Det er vist, at jeg, saa længe jeg har levet, aldrig har været saa anstrængt, og kun en saa stærk Konstitution som min har kunnet holde det ud uden at bukke under Det er med Taknemmelighed og Vemod, at jeg ser den forholdsvis betydelige Indtægt imøde, som Haralds Arbejder ville yde; thi da han Intet havde, delte jeg med ham uden at vide, hvorfra det skulde komme igjen; uden Suk, uden Klage gav jeg ham alt Det, jeg kunde, lige siden han maatte forlade Konstantinopel; og nu, da jeg havde saa Lidt, at jeg maatte laane, er det ved hans Flid, at jeg og Børnene ville opretholdes. Men paany har jeg erfaret, hvorledes man maa saâ og bearbejde Jordsmonnet, luge og arbejde, inden man kan høste; thi hvor Uendeligt var der at udrette af nødvendige Biting, der alle maatte fremme Formaålet. I de sidste sex Maaneder har Alt, hvad jeg gjorde og tænkte, haft Haralds Hæder og hans Arbejders gunstige Salg til Baggrund, og hvor lønnet blev jeg dog! Hver Dag faar jeg Besøg og Tak i Anledning af Haralds Biografi“.

Det vil af det Foregaaende i dette Afsnit være klart, at Fru Jerichau har Ret, naar hun mod Slutningen af sit Liv i et Brev til Fru Magdalene Thoresen siger: „Tunge Aar ere gaaede hen for mig, og dog ere de betegnede med Glæder, der ligesom dejlige Roser blomstrede op imellem hvasse Torne. Mine Roser vare og ere de samme, som blomstre for Dem: Børnene.“ Og atter: „Hvor stor Glæde have dog mine Børn bragt mig,“ men ogsaa, hvor dyb

Smerte! Tre har jeg mistet ved Døden — og blandt dem Harald! To har jeg mistet, skjønt de endnu leve — ak leve, uhelbredelig sindssyge! Gud ske Tak for dem, jeg har tilbage! For dem alle takker jeg Gud, fordi de alle ere mine Børn“. Men hun siger ogsaa andensteds: „Jeg føler Forpligtelsen som Moder lige overfor andre Mødre og deres Børn“. Til Afslutning af dette Kapitel vil jeg som Bevis paa dette hendes Udsagns Sandhed afskrive følgende Brev, hun i December 1857 lader følge med nogle Billeder, hun sender til en Bazar. Brevet lyder — paa enkelte Udeladelser nær — saaledes: „Den eneste Hensigt med disse Linjer er med Hensyn til Bazaren at henlede Opmærksomheden paa Kjøbenhavns sørgeligste, hjælpværdigste Forhold — egentlig Misforhold. Det er, efter Hvad der siges mig, Mening, at en alt bestaaende Stiftelse kunde blive hjulpen ved Udbyttet af Bazaren, og der tænkes først og fremmest paa de forældreløse Børn af hine Forældre, der ere døde af Kolera og andre Epidemier.

En af Kjøbenhavns, som overhovedet alle Hovedstæders sørgeligste Skyggesider er Plejen og Opdragelsen af Børn, fødte udenfor Ægteskab, disse moralske, forældreløse Børn af umoralske Forældre, som henfalde til den største legemlige og aandelige Elendighed og Uret, disse Børn, der, uskyldig og hjælpeløst fødte, ere berøvede de første Menneskerettigheder, da man ikke her som i de katolske Lande, f. Ex. Polen, Frankrig, Østerrig og Italien (om England, Holland og Preussen har deslige Stiftelser, véd jeg ikke; dog tror jeg, det er saaledes. Rusland har ogsaa paa en stor-

artet Maade sørget for saadanne Forældreløse) øver den største kristelige Barmhjærtighed ved at rive disse ulykkelige Børn. bort fra Synd og Lidelser og lade dem blive vundne for Menneskeheden, ja, Hvad der siger Mere: for det udødelige Liv. Jeg har ofte haft Lejlighed til at se lidende Plejebørn, hvorledes de ikke kunde eller maatte tænke sig nogen Moder, og mine egne Moderglæder berørte mig smertelig. Jeg har blandt andre set et huløjet otte Maaneder gammelt Plejebarn, der knap syntes at være otte Uger gammelt, saa magert var det, og forladt laa det i halvraadne Klude; en rusten Blikkaffekande med sur Mælk og Kartofler var der, og det skarpe Blikrør holdt Barnet i den zarte, blege Mund. Hos en Skomagerkone har Jerichau fra et Sideværelse hørt et uægte Barn blive slaaet og vaande sig, og for dette Barn blev der i de tre første Aar betalt tre Hundrede Daler, saa længe det levede. Ingen bekymrede sig om dette Barn — et sandt Jammersbillede; Plejeforældrene sørgede kun for, at det ikke var dem til Byrde; og de havde kun Omsorg for, at de ikke holdt det længer ilive end de tre første Aar, i hvilke de fik Penge for det. En Bekjendt af mig har reddet et saadant stakkels Barn og taget det til sig. Barnet var næsten bedækket med Utøj og havde af Angest for Plejemoderen flere Dage igjennem tilbageholdt de nødvendigste Fornødenheder, fordi det hver Gang fik de skrækkeligste Prygl — et Barn paa fem Fjerdingsaar! Min Haand ryster af Harme. Min Bekjendt saâ det ulykkelige Barn ganske forkommet sidde paa Volden paa et andet Barns Skjød, og hun blev saa greben af det Blik,

som det rettede paa hende, at hun ikke kunde lade være med at udspørge det ældre Barn om det lille syge, og saa havde hun ingen Ro, før hun fik taget det lille Barn til sig, for — skjønt ubemidlet — at opdrage det som sit eget. Nu er hint syge Barn ti Aar gammelt, friskt, sundt, smukt, meget godt begavet og flittigt. Dette viser, hvor Meget der kan gøres, naar en kraftig Vilje sættes ind paa et alvorligt Maal. Men Hvad kan den Enkelte gjøre overfor en saa udbredt Elendighed? Hvergang, naar jeg skulde have en Amme og opsøgte en saadan og saâ de friske, zarte, sunde Patteglutter, som den ulykkelige, ofte altfor letsindige Moder overgav en af de fremmede Koner for en ugentlig Kostpenge — Blodpenge er det rigtige Udtryk — saa skar det mig i Hjærtet at tænke paa, at det arme, fremmede Barn blev berøvet sin første Menneskerettighed, for at mit Barn kunde blive plejet; jeg har ogsaa sidste Gang taget Ammens Barn til os og i dets senere Livsperiode givet det en Amme, fordi Moderen ikke kunde ernære to Børn; (den anden Ammes Barn var død.) Men — som sagt — dette er enkelte Bestræbelser! Naar derimod Mennesker, som ved Rang, Stilling, Betydning og Følelse, Mennesker, hvem mange Kræfter ere givne af Gud, og som atter kunde forene mange andre Kræfter mod det samme Maal, [vilde træde virkende til i denne Sag], da kunde med Guds Hjælp vistnok grumme Meget blive gjort for Tid og Evighed, naar Sagen blev rigtig indledet og tagen fat paa

Jeg maa endnu med Hensyn til den her foranstaltede Bazar tilføje, at, saa megen Beredvillighed

der end er til at bidrage til den, saa er dog den almene Stemning imod dens Hensigt, det vil sige imod, at Bazarens Udbytte skal anvendes til Fordel for Kolerabetrængte, da Koleraen i Kjøbenhavn har grebet saa lidet om sig og der ved milde Gaver vil blive sørget overflødig for Dem, der i Korsør have lidt af denne Epidemi. Derfor tør det antages, at hvis Bazaren bliver rig, ville lignende Bidrag i den kommende Tid blive meget sjældnere, eftersom Hensigten ikke gaar i Retning af det Alménnyttige. Derimod er jeg fast overtydet om, at en fortvarende Stiftelse til Bedste for uægte og forældreløse Børn, klassificerede i Pattebørn, Skolebørn, o. s. v., til deres 15de—16de Aar, vilde finde en ganske særdeles Deltagelse og Understøttelse, som kunde regne paa Stedsevaren, og jeg kan ikke tænke mig noget Smukkere, end naar man, idet man antog sig disse fattige, skyldfrie Hjælpværdige, sikrede sig en hel Generation af taknemmelige Mennesker, idet man reddede dem for Samfundet og befriede dem fra Hunger og Synd; thi Ulykke og Synd maa ligesom Ukrudt angribes i Roden og kvæles dér, ikke naar det voxer og vaager. Mange ville maaske indvende, at Immoraliteten vilde blive befordret herved; men derpaa tror jeg at kunne svare med det Spørgsmaal, om det ikke vilde være en større Immoralitet at prisgive sit Barn til Elendighed og Synd, end det er at føde det imod Loven, eller ogsaa, om Moraliteten ikke endnu meget mere vil krænkes, naar disse Forældreløse, opdragne paa en syndefuld Maade, igjen falde tilbage til Synden, medens en kristelig Opdragelse er den første Betingelse for Mo-

ralen. Statistiske Tabeller maa føre Beviset for, hvor vidt der i de Lande, hvor der er oprettet Stiftelser for uægte Børn, kan opvises mere Umoralitet end i Kjøbenhavn. Saa vidt mig bekjendt, er der ogsaa uden saadanne Stiftelser saa megen Demoralisation i Kjøbenhavn, at det er paa høje Tid at tænke paa Hjælp for disse ulykkelige Børn, der ere en himmel-skrigende Følge af denne Umoralitet.

I den polske Stiftelse *Dieciatko Jesus*, oversat: Lille Barn Jesus, er der sørget for, at enhver Person, som overgiver sit Barn til Anstalten — i hvilken Hensigt der er indrettet en Krybbe, forsynet med en Klokke, der lyder, naar Barnet bliver lagt ned deri, — at enhver saadan Person bliver underkastet en Kirkepönitens, hvilket altsaa vanskeliggjør Moderen Barnets Overgivelse til Anstalten. Men sæt, at virkelig undtagelsesvis mange Letsindige tænke: „For mit Barn bliver der sørget“, saa gives der atter Hundrede, der blive forførte uden den bestemte Bevidsthed om Synd, indtil de have begaaet den, og disse Ulykkelige fortjene Barmhjærtighed, denne herlige kristne Dyd, som vor Herre og Mester har lært os og daglig øver mod os selv.

Der gives mange kolde og hjærteløse Mennesker, som vist ville være mine Modstandere med Hensyn til Det, jeg her har skrevet; thi for dem gjælder ikke det Bud: „Lader de smaa Børn komme til mig, og formener dem ikke; thi jeg siger Eder, Guds Rige er deres“. Alle varmhjættede og alle angerfulde Mennesker — og af dem gives der Gudskelov mange — ville ile med at give deres Bidrag for at hjælpe paa

Uretfærdighed og gjøre Uretten god, i hvilken Mangen har sin egen Del.

Jeg har med Hensyn til denne Bazar hørt Mænd af Betydning sige: „Det vilde være rigtigere at spare med Bidrag hertil, indtil Hensigten med den var vigtigere.“ Derimod véd jeg, at Det, jeg her har udtalt, finder et mangfoldigt Ekko, vilde vinde Livskraft og være et Centrum til at samle mange Kræfter om sig.

Maatte Det, jeg her har sagt, nu finde Anklang, saa at det kunde bringe Sejer for Menneskeheden og Glæde i Himlen.....“

Nogle Aar efter, at dette Brev var skrevet, ser hun noget Lignende, som hun deri har foreslaaet, udført i Virkeligheden i London, og hvor tiltalt hun er af det, vil ses af følgende Brev til hendes Mand:

„London, d. 7de Maj 1860. Efter at have bivaanet den smukke, men for lange engelske Gudstjeneste i Foundling Hospital's Kirke, hvor jeg hørte herlig gudelig Musik af Mozart, sjungen i Kor af disse kjære fem Hundrede Børn med Orgelakkompagnement og Solosange af enkelte betydelige Sangere og Sangerinder, førtes jeg omkring i hele Stiftelsen, som er storartet. Det vilde have været Noget for Dig at se disse fem Hundrede Plejebørn af alle Aldre sidde ved de to lange, lange Borde i deres rene, klædelige Dragt og med rødmussede, friske Ansigter, omgivne af de rene Linnedshuer og store Linnedskraver, klarøjede og smilende eller smiskende, mens de tykke, smaa, engelske Lægge, kun halvt til-dækkede af de varme Uldsokker, tittede frem bag Bænkene under det sortbrune, varme, uldne Skjørt.

Der var saa smaa Børn, at de ikke endnu kunde spise selv, men bleve madede ligesom lille Vissi Vassi, naar hun ikke har Lyst til at spise. Det var et kosteligt Syn. Jeg tænkte derved paa det smukke Bibelsted: „Ser til Himmels Fugle! De saâ ikke og høste ikke og sanke ikke i Lader, og Eders himmelske Fader føder dem. Og betragter Liljerne paa Marken, hvorledes de voxe! De arbejde ikke, spinde ikke“ o. s. v. Jeg var saa lykkelig og saa rørt ved at se alle disse smukke, sunde, velnærede og velklædte, glade Børn, fødte i de sørgeligste Kaar og saaledes frelste, at jeg var meget bevæget. Og Haven skulde Du have set, som hører til Stiftelsen, saa stor og fuld af de dejligste Trær, der alle stode i Blomst, og Sovesalene med de rene Senge og Gulve, og Alt holdt rent af de store Piger, som selv vasker, syer og rydder op.“

Idet Afsnittet om Fru Jerichau som Moder hermed afsluttes, vil vist Enhver, som har gjort sig bekendt med det Foregaaende, give hende Ret, naar hun i et Brev til sin Søn Harald siger: „Mit Skjoldmærke er Moderkjærlighed. Moderkjærlighed er stedse urokkelig, uforanderlig; den hviler for saa vidt i noget Guddommeligt hos Mennesket, som den har hjemme i Himmelen; den er en Afglans af Vorherre, i hvis hellige Navn vi ere skabte. Mine Tanker, de ere som Vinden, farende frem og tilbage i de forskjelligste Egne, søgende mine Kjære; de ere snart varme og kjæle, snart bruse de som Orkanen og rase vildt, snart ere de kolde og

stygge; thi de ere menneskelig forkrænkelige og maa ofte hen over den glødende Ørken, over Bjærg, over høje, snedækkede, uoverstigelige Toppe. Ja, disse mange Tanker ere snart mine Legekammerater, snart mine Venner, snart mine Fjender i min Ensomhed. Men min Moderkjærlighed — den er uforanderlig, den viser mig min Herkomst fra Gud, min Fader, den er altid lige stærk, lige uegennyttig, lige ren, den er mit Adelsmærke, den er min Lykke, den er Guds Kraft i min Skrøbelighed, den er et Kys af min varme Natur, den er min Poesi, mit inderste Væsen, og den aander, arbejder, virker, jubler i mig, saalænge der er Aandedrag i mit Hjærte“.

Jeg læste engang i en Børnebog et lille Vers, som dengang uvilkaarlig bragte mig til at tænke paa Fru Jerichau, der som Moder staar højest for min Tanke. Nu stiger det paany frem i min Erindring; det lyder saaledes:

Moderkjærlighed er stor,
 Ingen kan den maale.
 Moderhjørtet fattes Ord
 for Hvad det kan taale.

Kunstnerinden.

Ingen vil vistnok nægte, at Fru Jerichau var født Kunstnerinde; Alt i hende røbede Kunstnernaturen, og den viste sig derfor ogsaa meget tidlig. En Søster af hende var gift i Rusland, og med sin Moder var Elisabeth i Besøg hos Søsterens Svigerforældre. Der sadde en Aften nogle gamle Fyre og spillede Whist. Elisabeth havde Sans for deres Pudserlighed og stal sig til at tegne dem af¹⁾. Hun viste Billedet til en Tjenestepige, der gik igjennem Stuen, og Pigen gav sig til at le, da Ligheden var slaaende. Moderen spurgte om, hvad det var, og Elisabeth kastede da strax Tegningen paa Kaminilden. Derover blev Moderen meget vred og tvang Datteren til at tegne det Hele op igjen aldeles som før; hun vilde se det. Billedet blev atter befundet at være udmærket. Saaledes opdagedes hendes Talent, som Moderen nu efter Tilbagekomsten til Warschau lod uddanne hos en af Familiens Venner, der var Maler²⁾.

¹⁾ Hun omtaler sit Talent for Karrikaturtegning i „Ungdomserindringer“ S. 26. ²⁾ Se „Ungdomserindringer“ S. 49.

Nogen egentlig grundig Skole gennemgik Fru Jerichau ikke, og det stod aldrig rigtig klart for hende, at hun savnede den. Hun skriver senere i sit Liv: „Naturen er den bedste Læremester. Harald har fundet sig brillant til Rette uden Lærer, kun i stadig Kontakt med andre Kunstnere“; men hun siger ogsaa: „Et er vist, at man Intet skal overile, for at der intet Jappet, Løst, Fantastisk skal meddele sig en ung Kunstners Arbejder, som ellers fra først af kan bringe ham i Vanrygte.“ Noget Andet er det, at hun ikke altid selv kan siges at have fulgt denne Regel. Hun var i Besiddelse af en meget stor Genialitet; uafbrudt maatte hun skabe, og det saa vedholdende, at hun ikke altid kunde faa Tid til at forme det Skabte. Mange af sine Billeder malede hun utrolig hurtig; et skitseret Portræt kunde hun bruge en Formiddag til, og paa to—tre Dage kunde hun frembringe et mindre Kompositionsbillede. I Okt. 1876 skriver hun, da hun har malet Grevinde Ahlefeldt paa Møllerup: „Tænk, at paa ni Dage har jeg malet et Dameportræt, fuldt af Forkortninger og Kniplinger med Skovbaggrund og i hel Figur, Legemsstørrelse, og dette *prima*. Hele Egnens Folk stimlede sammen for at se og kritisere. „Grevinden!“, lød det fra alle Munde. „Det er jo et Guds Mirakkel!“, sagde en gammel jydsk Kone, og til mig: „I er jo en gjæv Frue!“ Det var morsomt!“ Om det store Fiskerbillede fra Terracina, som hun malede i Forening med Harald¹⁾, skriver hun: „Jeg

¹⁾ Se S. 150.

har under mit Ophold i Italien brugt hele tre hede Sommermaaneder for at male det i det Frie og har efter mange, store Vanskeligheder siden fuldendt det i Atelieret i Rom“. Enhver, som kjender vedkommende Billede, vil vist finde den Tid, hun her mener var for lang, meget kort. Hun maatte stadig yde; hun har sikkert haft Fornæmmelsen af, at de menneskelige Evner ere ligesom Træerne: Jo mere man til en vis Grad plukker Blomsterne af dem, desto flere kommer der. Hendes store Skabekraft bevirkede ogsaa, at hun havde mange Arbejder i Gang paa samme Tid. Hun skriver d. 12te Marts 1880: „Der gives en Fremstilling af Naturen — eller er det Frugtbarheden? — en Kvindeskikkelse med mange, mange Bryster, hvorfor jeg ikke finder den smuk; men den er en genial Fremstilling af Begrebet. Og tænk, at netop denne sammenligner jeg mig selv med. — Nej, I skulde se mit Atelier, da vilde I forstaa denne barokke Tanke; thi dér vrimler det af Billeder, og alle disse nyskabte . . . die Madammen, saa at hun ikke véd, Hvem hun først, Hvem hun sidst skal tage i Favn“. Altid var hun optagen af Ideer og kunstneriske Planer. Midt om Natten kunde hun staa op for at udføre Hvad der stod for hendes indre Blik, som f. Ex. da hun første Gang malede sin Havfrue og ikke kunde faa lagt det Havagtige i Øjet; paa éngang stod det for hende, og hun sprang upaaklædt ud af sin Seng og malede Øjnene ved Maanelysset, der strømmede ind ad Vinduerne.

Fru Jerichaus Kunst udmærkede sig ved mandig Energi ikke alene i Maaden, men ogsaa i Opfindelsesevnen og Følelsen. Hun malede dristig og stort, bredt,

frejdig og dygtig. Det Kvindelige i Form af det Forsagte Tilbageholdende træder aldrig frem. Hun har som oftest en sikker og fast Linjeføring og dygtig Modelle-ring. Fortégninger kunde ikke sjældent paavises i hendes Billeder, som hun jo overhovedet var højst forskjellig og uberegnelig, men som oftest gennemførte hun Tegningen flydende og smukt. Hun førte sin Pensel ener-gisk, flot og dog tit zart, og den udtrykker altid tro hendes Tanker. Det maa siges om hendes Farvegiv-ning, at den kunde have Mangler i det Enkelte, men i Helheden var dens Virkning alleroftest livlig, kraftig og gediegen, uden at være blændende, og dog havde den Glød og Glans. Man maa kalde hende en virke-lig dygtig Kolorist, maaske dog med den Tilføjelse, at hun undertiden kunde blive altfor mørk i Farven, ligesom hendes Ansigtsskygger kunde være smudsige; men hendes Kolorit var flydende og tit udtrykt med teknisk Mesterskab, som ogsaa viste sig i Behand-lingen af Luftperspektivet. Hendes Mennesker have aandende Liv, og Ansigterne ere fulde af Udtryk, inderlig følte i Behandlingen. Hun iagttager det Ka-rakteristiske og gjengiver det interessant. I Stedet for at fornede den menneskelige Natur, hæver hun den tværtimod altid op til Moralens Standpunkt; og dog er hun en i god Forstand djærv Realist, uden Raahed og Smagløshed. Alle Talentets Evner ere som Slyngplanter: de faa intet væsentligt Værd, de bære ingen god Frugt, hvis de ikke slynge sig op ad Karakterens faste Støttepunkt. Det gjorde de hos Fru Jerichau. Man kan læse hendes menneskelige Væsen ud af hendes Kunst. De døde Gjenstande

maler hun fulde af stoffig Sandhed, med fuldt Skin af Virkelighed. Lige saa sikkert som hun omgaas med Behandlingen af det Nøgne, magter hun Drapperingen, men har maaske undertiden her en vel stor Fristelse til at ville imponere ved fremmede og særegne Stoffer. — Hun komponerer udmærket og faar i Almindelighed en ypperlig Enhed frem; men hun har en Tendens, som undertiden skader: hun vil i lange Afsnit af sit Liv helst male store Billeder, uden at afveje Syjettet i Forhold til Størrelsen. Det er atter her hendes mægtige Kraft, der faar hende til at efterstræbe det Højeste, det Storartede; hun vil fylde de store Linjer med store Masser; men saa skorter det undertiden paa konkret og individuelt Indhold. Det Almindelige, det Ubestemte fremkalder da let Patos, og for at dække en vis indre Usikkerhed forfalder hun til en deklamatorisk Tendens. Hun vil imponere ved de stort anlagte Former, men opnaar kun, at man siger: „Det kunde have været smukt i lille Format.“ Man kommer ogsaa til at bemærke, at det Store, Strænge, det Ophøjede, undertiden medbringer en vis Skarphed, som ellers slet ikke er hende egen. Gjennemgaaende maa hun helst male mindre, inderlige Hverdagsbilleder af Familie- eller Folkelivet, allerhelst med Børn, som hun baade i Portrætter og Kompositionsbilleder forstod at fremstille i rette Aand og med yndig Opfattelse. Det var hendes ægte, inderste Kunstnertrang at gribe Stemningen sikkert, og heri var hun en Mester. Der er stor Poesi i hendes Billeder, og den poetiske Virkning er altid simpel, aldrig overdrevent sentimental, og hun er aldrig affekteret.

Hun kan paa éngang være storslaaet, naiv og yndefuld, simpel og ligefrem, siger Alting hjærtensgodt og lige ud, saa man bliver vel tilmode derved og føler sit Hjærte grebet. Et naturkraftigt, friskt Liv, stor Natursandhed, sprudlende Umiddelbarhed og Originalitet — det er hendes Kunstneraands Kjendemærker. I hendes Kunst som i hendes Liv røbede sig det varme Hjærtelag. Hjærtet er det egentlige Pulsslæg i al ægte Kunst; paa det kan man maale dens Temperatur. Naar Fru Jérichau var heldigst i sine Frembringelser var Hjærtet den frembringende Kraft; den friske, varme Følelse var Understrømmen i det Hele. Det er ikke svært at paavise Fejlene hos hende som Kunstnerinde — Fejl kan jo enhver Skolefux faa fat i; men det er værdt her at huske paa Winckelmanns Ord: „Søg ikke at opdage Manglerne og Ufuldkommenhederne i Kunstværket, førend Du har lært at betragte og finde det Skjønne i det.“

Hendes tekniske Fejl bragte hende i 1870 den Ærgrelse, at hun fik et af sine store ægyptiske Billeder kasseret til Udstillingen i Paris¹⁾. Inden dette skete, skrev Harald til hende fra denne By: „Jeg har set Dit Billede ganske flygtig — jeg stjal mig nemlig til det — og blev saa jaget ud; men Indtrykket har ikke været gunstigt paa mig. Jeg finder, at Farvestemningen hélt igjennem er særdeles vellykket, men at der er særdeles store og iøjnefaldende Tegnefejl. Jeg vil ikke udtale mig decideret, før jeg nøjere har

¹⁾ Vistnok „Vandbærersker“. Se „Brogede Rejsebilleder“ S. 40—41.

set Billedet; men jeg tror ikke, Du maa gjøre Dig store Illusioner om dets Sukces; thi fremfor Alt er Franskmanden Tegner; om han ej søger den fine Form i Detaljen, saa søger han dog det store Ensemble og de rette Forhold, og det mangler aldeles i Dit Billede. Jeg er meget bedrøvet over, at Du ikke har sendt Katakombbilledet¹⁾; det vilde sikkert have gjort megen Effekt og er et alvorligere og dristigere samt mere studeret Billede end dette. Jeg skal gjøre Mit til, at det faar en god Plads; men bekræfter dette mit Indtryk sig, saa faar Du dygtig paa Hovedet, naar vi ses — for Du burde have sendt det Bedste, Du havde, hertil.“

Senere hedder det igjen: „Dit Billede er nu endelig i mit Atelier. . . . Jeg var næsten bedrøvet over, at det ikke var blevet modtaget; thi der er prægtige Motiver i det; men desværre er Hovedfiguren mindre heldig, dog kun i Tegningen; Farven er mageløs yndig og hele Harmonien særdeles vellykket. Men Din gamle Skjødesynd skinner igjennem, idet Du nemlig ikke har tegnet det Hele nøjagtig og rigtig op fra Begyndelsen af. Den ene Arm er lidt for lang, medens Du har gjort den anden for kort, for ikke at overskære Haanden. Paa samme Tid er Hovedet lidt for dybt nede i Skulderen. Man gjorde den ikke rigtige Bemærkning i Juryen, at Profilen manglede Finesse i Tegningen. Forresten har Billedet store og herlige Kvaliteter, og de burde have modtaget det. Jeg vilde give Meget til, at jeg kunde male med en saadan

¹⁾ De første Kristne i Katakomberne.

Kolorit og Bredde, og Du kan vist rette de smaa Fejl med meget Lidt. Jeg skal nok holde Dig i Ørene, naar Du tegner op igjen. Bliv ikke vred over den nærgaaende Kritik paa det ellers mageløse Billede!“

Herpaa svarer hun fra Nemi d. 1ste Maj 1872: „Det har meget interesseret mig Hvad Du skrev til mig om mit ægyptiske Billede; dog tror jeg næppe, at jeg rører ved det — det skulde da være, at jeg overskar Haanden ved at gjøre den længere og maaske gjorde Brystet lidt mindre; ellers maa det gaa, som det er, men kunde jo gjentages forbedret. Havde jeg beholdt det i Rom, var det nu alt solgt — og bliver det vist efter Nyaar 1875; thi det har vakt megen Opsigt; men Kjøberne kom først, efter at det var afsendt.“ -- Den 9de Maj: „Jeg tror ikke, at jeg foretager nogensomhelst Forandring ved Billedet; thi Kritikerne kan have Ret, og dog kan Billedet ofte kun tabe ved at blive rettet paa. Fejlene kan jo ikke være saa meget iøjnefaldende, da ingen af Kunstnerne i Rom har nævnet dem for mig. Rigtigt er det, at jeg ved at benytte et gammelt Lærred, hvor det godt begyndte Hovede var paa, og ved at anlægge Billedet uden Natur, er kommen i det urigtige Forhold, navnlig da min Model paa Grund af Kulden aldrig vilde staa hélt nøgen og aldrig holdt Stilling; thi hun var yderst kapriciøs og faldt om eller lod, som om hun fik en Afmagt, hver Gang jeg vilde have hende til at staa i den hele Stilling, saa det var et slemt Bryderi. Du kan tro, jeg arbejder nu yderst grundig, og hvert Arbejde er en Sukces. Jeg malede tre smukke Hoveder, mens Regnen ind-

hyllede den hele dejlige Egn og strømmede ned, saa det endog dryppede gennem Loftet paa Sengen.“

Enhver, der har kjendt Fru Jerichau, vil gjennem Linjerne i dette Brev kunne læse, at hun egentlig ikke har været tiltalt af Haralds Kritik. Hun kunde blive heftig over væsentlige Indvendinger mod hendes Billeder, ja, hun kunde briste i Graad, og som en rigtig Moder holdt hun ofte mest af sine vanskabte Børn. Hun var ganske uden Selvkritik, og derfor kjendte hun heller ikke sine Grænser og kunde ikke holde Styr paa sine Evner.

Naar jeg ovenfor har sagt, at Fru Jerichau ikke holdt af Kritik, saa gjaldt det ikke f. Ex. overfor Conradsen, som tit var hendes Raadgiver, og efter hvem hun altid rettede sig, og som oftest ikke overfor hendes Mand. Paa hans Ytringer lagde hun stor Vægt, hun fandt dem sunde og træffende. Havde hun malet Noget, var hun altid selv glad over det og kaldte saa strax paa ham. Saa kunde han sige: „Nej, Hvad er nu det for Noget? Nu har Du hélt ødelagt det. Det er noget rigtigt Sjuskeri,“ eller Sligt, og saa kunde Maaden, han sagde det paa, gjøre hende oppositionel; men det hørte til Undtagelserne. Han kunde i høj Grad beundre hendes Kunst, men var, som antydet, aldrig blind for den. Den 4de Juli 1877 fortæller hun efter Hjemkomsten fra Italien i et Brev til Harald: „Mine Billeder oprulledes, og Fader kritiserede. Mine italienske bryder han sig ikke meget om og udsætter en Del paa dem; derimod er han aldeles indtagen af Vandbærerskerne og apprecierer

de andre ægyptiske som Arbejde og Karakteristik.“

At hendes Ægteskab med Jerichau havde stor Indflydelse paa hendes kunstneriske Udvikling, fremhævede hun altid selv stærkt. Blot et Par Udtalelser som Bevis herpaa! Hun skriver: „I Rom blev i kort Tid hele Skulpturens Skjønhed aabenbar for mig — tidligere var den mig en Gaade. Først var det Jerichaus „Panterjæger“, dette den nye Skulpturs kosteligste Mesterværk, hvor den klassiske Moderation af Lidenskaberne harmonisk forener sig med det fineste naturalistiske Studium af Natur — det var dette med Berømmelse bekjendte Kunstværk, som kaldte min Forstaaelse af Skulpturen tillive. Da var det Følelsens og Opfindsomhedens Størrelse i „Herkules og Hebe-Gruppen“ af Jerichau, som gjorde mig modtagelig for Grækernes klassiske Kunst. Jerichau førte mig til Vatikanet i Braccio nuovo¹⁾. Ligesom saa mange Fremmede kjendte jeg Hovedværkernes Navne og deres ydre Form, men under Jerichaus Ledelse gik der en ny Verden op for mig; de falske Guder og deres høje Præst Canova styrtede sammen til et Intet, og nu lærte jeg først at kjende Perikles' Værker²⁾. O, hvilken Nydelse! Og at lære at beundre denne Herlighed ved den store, elskede Kunstners Arm, med ham, der var bleven min Mand, min

¹⁾ En Sal i Vatikanet, hvori bl. A. findes Augustus-Statuen. ²⁾ Meningen er: Værkerne fra Perikles' Tidsalder, da Billedhuggerkunsten som hele det helleniske Liv tog det overordentlige Opsving og frembragte en saa mægtig Kunstner som Phidias, Perikles' Ven.

Beskytter, mit Orakkel, og saa at gjenkjende hans Stræben som det Skjønneste i det Erkjendte! Ja, det var den skjønne Tid dengang, da vi i vort Ægteskabs Begyndelse ikke havde Noget at spise, intet Brød at bryde“.

Da hun i Dec. 1869 er i Athen, udbryder hun skriftlig til Jerichau i en begejstret Lovtale over Alt, hvad hun ser paa Akropolis. Hun siger tilsidst: „Jeg maatte græde hele Tiden — tænk, jeg stærke, kraftige, ikke en Smule sentimentale Menneske, jeg gik omkring mellem disse dels omstyrtede, dels ubegribelig dejlige, stolt knejsende Søjler og Stenmasser, der stode mod Himlen saa skære, saa solbelyste, og græd i Et væk, snart af Glæde over al denne vidunderlige Dejlighed, snart sørgende over denne afskyelige Ødelæggelse Ogsaa Parthenons Basrelieffer og Karyatiderne, som ere tilbage, ere dejlige, og skjønt de ere opstillede uden alt indre Sammenhæng, indeholder hvert Stykke en Verden af Skjønhed. Ja, Adolf, kjære Adolf, her savner jeg Dig mere end nogensinde ellers; her skulde Du have været hos mig, og her maa Du hen, inden Du dør; for Du kan ikke dø, uden Du har set dette, disse første af alle Jordens Herligheder.“

Af sin Mand lærte hun at blive mere korrekt, og han paavirkede hende i Retning af at gaa Naturen paa Klingen. Det dybe Studium, som kjendtes gennem hans mange Udkast og Skitser, inden han begyndte paa det egentlige Værk, vilde have gavnet hende meget. Hun gik som oftest frejdig lige løs paa Billedet uden Forarbejder. Der findes saa godt som

ingen Skitser af hende til hendes udførte Arbejder, og derfor fik disse ofte selv noget Skitse-mæssigt ved sig. Hun brugte heller ikke altid Modellen nok, men malede ud af Hovedet. Hun kunde ikke altid finde de Modeller, som svarede til hendes Plan eller Stemning; men da gik hun „paa Menneskejagt“, og fandt hun dem saa, var det hende ligegyldigt, hvor det var, Hvem det var, eller om hun kjendte Personerne — de maatte holde for. I en Omnibus eller midt paa Gaden kunde hun forelske sig i En eller Anden, og saa gik hun uden Videre hen og sagde: „Undskyld, jeg er Fru Jerichau; De vil da ikke være min Model“. Det var især unge Piger, dette var Tilfældet med; dem havde hun stor Sans for. Hun siger: „Det er en fin Duft, der omgiver en ung Pige, ligesom det fine, grønne Foraarskjær, der kaster sit Slør over Skov og Eng“. Vilde Nogen, til hvem hun henvendte sig, nægte at være hendes Model, tog hun det meget ilde op og sagde, at man ved denne Vægning viste sin Mangel paa Respekt for Kunsten. Var det en Ven, hun vilde benytte, gennemførte hun tyrannisk sin Vilje, og det maa dog indrømmes, at Venskabet blev sat paa Prøve, naar hun midt i Sommertiden hver Dag en Uge igjennem forlangte, at man skulde gaa tilsengs, skjønt man var ganske rask, og ligge dér fra Kl. 9 til 5 à 6 — Altsammen, fordi hun vilde male en saaret Soldat; og jeg véd En, af hvem hun virkelig forlangte det, — og der maatte lystres.

Som i hendes menneskelige Liv, saaledes var der ogsaa i hendes Kunstvirksomhed en stadig Fremadstræben og Udvikling, hun stod aldrig stille, og hun

blev mer og mer selvstændig. Gjerne vilde hun lære, og i saa Henseende vare hendes Rejser hende til stor Nytte. Hun siger selv i London 1862 ved den store Udstilling: „Denne Rejse har stor Betydning ved, at jeg har iagttaget mine egne Arbejder iblandt de andre, har maalt Kræfterne og set det Bedste, set, hvorpaa det især skorter mig og Hvad jeg især skal lægge Vægt paa og bringe i Samklang med mine Evner“. „Den franske og den belgiske Billedudstilling er for mig uden Tvivl det Interessanteste af det Hele. Jeg selv kommer mig for som en lille bitte graa Mus ved Siden af de mageløs dejlige bedste franske og belgiske Billeder; ved Siden af de danske staar jeg mig nok“. Sin Udvikling henimod Slutningen af sit Liv omtaler hun i flere Breve, og det vil ses, at hun mere og mere nærmer sig sin Mands Forskrift: idealistisk at gaa løs paa Naturen. Den 4de Dec. 1873 skriver hun fra Rocca di Papa til Jerichau: „Du vil meget glæde Dig over min Virksomhed, som har taget en anden Retning end tidligere, idet jeg nu behandler *Genret* med meget Held. Det interesserer mig lige saa meget som det Store og vil, haaber jeg, give en Del mere Udbytte i Lommen“. Den 17de Nov. 1875 skriver hun atter fra Rocca di Papa: „.... Jeg har udrettet Meget. Jeg maler mere end nogensinde ellers, men i en hel ny Retning: smaa Interiørbilleder, hvor Perspektivet spiller en Hovedrolle, og hvor jeg mærker, at jeg netop har megen naturlig Perspektivsans, som jeg ellers troede slet ikke at have haft. Sagen er kun den, at jeg ikke forstaar hverken Teorierne eller disses Anvendelse, men at jeg praktisk

fuldstændig magter min Opgave. Saaledes gaar det ofte Børn og Kvinder i mange Retninger, og da jeg er Lidt af begge Dele, har jeg at glæde mig over dette nye Resultat, som anviser mig en ganske anden Retning end hidtil Blandt Andet maler jeg her to Osterier og oplever derved de morsomste Momenter. Jeg sætter mig ind i Teniers Situation, sidder midt i den aabne, med Lergulv belagte Knejpe, omgiven af de drikkende Karle, der med italiensk Grace og Humor snakke og synge med mig, og saa aflurer jeg Naturen Motiver, som ere saa originale, saa friske, at de i vor forfinede Verden, der er saa fuld af for-tærskede, eklektiske Motiver, ere et Særsyn og yderst interessante. Men ligesom Harald havde at kæmpe med Stambuls nysgjerrige Gadepublikum, der forhindrede ham i at male, saaledes er jeg omgiven af de nyfigne, vindrikkende og vindrukne Knejpegjæster og maa endog af og til spise Polenta¹⁾ eller tømme et Glas Vin med dem“ Den 2den Oktbr. 1876 skriver hun fra Møllerup i Jylland: „Jeg arbejder enormt og bedre end nogensinde i mit Liv. Jeg har lært at beherske mit Materiale og benytte mine Kræfter bedre end nogensinde før, og de store Portrætbilleder — thi ogaaa det her udførte er stort²⁾ — have mer og mere udviklet mit Blik for Helheden“.

I Julen 1879 skriver hun fra Rom: „Hvor længe jeg skal leve nu, da jeg ser de mange Jævnaldrende

¹⁾ En Grød af Kastanjer eller Majs-Mel med Smør eller Olje og Parmesanost. ²⁾ Det S. 179 omtalte Portræt af Grevinde Ahlefeldt, født Neergaard.

sænkes i Graven? Jeg tænker ofte paa det; men Et véd jeg, at den Tid, jeg lever, ønsker jeg at leve i Ordets sande, ægte Forstand. Jeg lever et meget alvorligt, ægte Kunstnerliv, saa harmonisk og ubesmittet af Yderverdenen som muligt, og jeg tror, at mine Arbejder vidne om det. Der er kommet mere Klarhed, mere Modenhed og Afrundethed i dem. Jeg tror, at jeg nu har tilbagelagt mine Læreaar og at jeg begynder at høste Frugten efter de mange, mange Vandreaar, for ikke at bruge det tyske „Wanderjahre“. — I mit Atelier ser det hélt broget ud med Tyrkinder, Ægypterinder, med yndige Kapripiger og glade Ansigtér; men midt imellem alle disse brogede Kostymer og Smaascener fra Hverdagslivet er der fremstaaet en Madonna, i Konturer endnu, saa varm og jomfruelig i Følelsen, at I vilde forundres over denne Begyndelse. Der er ikke Spor af Konvention, og den er dog fuld af Stil. Jeg har hele Tiden følt dette Billede og baaret det med mig i Stilhed, og nu har det faaet Skikkelse, og en dejlig Kvinde af Folket tjener mig som Model, men netop saaledes som en almindelig Kvinde skal tjene som Basis med den menneskelige Form, der maa beaandes af den Inspiration, der ene og alene kan fremkalde en Madonna. Jeg har stor Glæde af dette Arbejde, der rigtignok endnu kun er en Begyndelse; nu gjælder det om at fastholde Det, der har drevet mig til at male Billedet.¹⁾

¹⁾ Dette smukke Billede blev paa Avktionen efter Fru Jerichau kjøbt af Etatsraad Blom. Hendes Forsøg paa at faa det solgt i Italien lykkedes ikke, fordi man dér fandt, det var en altfor protestantisk Madonna.

Jeg føler mig uendelig lykkelig ved at male iaar; jeg tænker ikke et Øjeblik paa Kjøberen, og derved fremstaar det Skabte som en Helhed i Ro og Fred, og sælges disse Arbejder ikke, mens jeg lever, saa blive de et godt Eftermæle og et godt Efterladenskab“.

Kort efter, d. 16de Jan. 1880, skriver hun endelig: „Med Hensyn til min Kunst retter jeg mig mindre og mindre efter Folks Snak. Intet Hélt kan blive skabt, naar det ikke bæres ud og fødes selvstændig. Mange middelmaadige Arbejder skyldes deres Tilværelse, at man vil give Alle Ret. Bedre er det, at Arbejderne have deres Fejl og deres store Fortrin, end at de ere fejlfrie, ulastelige og uinteressante, hvilket ofte følges ad. Det gaar med Kunst som med Mennesker, som med Naturen, der, trods al sin Skjønhed, dog er ufuldkommen“. —

Skjønt Fru Jerichau stadig fulgte med sin Tid, var hun ikke med til uden Videre at hylde dens Meninger og Domme. Den paa hendes ældre Dage moderne Kunstretning var hende ikke tiltalende. Blot et Par Udtalelser af hende som Bevis herfor! En Maaned før sin Død skriver hun fra Udstillingen i Gøtheborg: „Krøyers efter min og Andres Mening ikke heldige Billede af Messalina er ved Jødeforbindelser fra Kjøbenhavn og hertil kjøbt for 5000 Kroner. Ja, de Jøder, de Jøder! Jeg under ham det gjerne¹⁾, men kan ikke lide, at man udpeger et Billede som det bedste, naar det virkelig ikke er det.

¹⁾ Hun holdt personlig meget af Krøyer.

Dog tier jeg med det; der er Nok af Andre, der ville vide at rakke det ned, maaske mer end det er rigtigt; men denne febergule, laskede, uskjønne Modelfigur er ingen Messalina, hvis Skjønhed var bedaarende. Nu: Smag og Behag er forskjellige.

De Danske staa Alle her uheldig. Med Undtagelse af Morten Müllers dejlige norske Landskab, Wahlbergs Landskaber og Lindholms, er der næppe Noget, som er betydeligt; alt Øvrigt er ret godt og meget daarligt.... Et Billede, som indeholder meget Skjönt, er malet af Jerndorff: Moses, der slaar Vand af Klippen. For Kunstnerne gjælder det for Tiden især om Gjenstanden og om Klikker og Bekjendtskaber. Virtuositet, parret med Frivolitet i Behandlingen, er det, som slaar an; men det er Forfæld. Strænghed i Stil og Gjenstand forstås ikke, og da det er det Modsatte af Tidsretningen, saa bliver den Retnings Udøvere Martyrer; men kjæl for Publikum — selv om Du spytter det i Ansigtet, saa tilklapper det Dig Bifald, forudsat at det sker paa en smagfuld Maade“. — En Udtalelse paa et andet Omraade viser i samme Retning. Fra Berlin skriver hun den 23de Okt. 1867: „Jeg saâ iaftes i Teatret „Tannhäuser“, den brillianteste og tillige forrykteste og nutildags selvfølgelig berømteste Kunstproduktion, som kan tænkes. Frøken Wagner sang Hovedrollen, dog ikke godt, hvilket ogsaa forbyder sig af sig selv, da Musikken er altfor umusikalsk“.

Hendes Dom var ellers ikke stræng eller borneret, og hun blev let begejstret. Ofte har jeg hørt hende rose stærkt Arbejder af hendes Kollegaer, selv om

disse vare hendes Modstandere. Og af dem havde hun mange i den danske Kunstnerverden. Hele Høyens Skole var hende gram, og hun havde kun meget faa virkelig sande Venner og Beundrere blandt alle Danmarks Kunstnere. Høyenianerne kaldte hende for „Düsseldorferen“, og de vilde Intet have med hende at gjøre. I Begyndelsen, hun kom hertil, indtog hendes Genialitet dog Flere af dem. Da hendes Billede „Drengen med Papegøjen“ i 1851 blev ophængt paa Charlottenborg, standsede H. V. Bissen foran det og udbrød: „Det er en mærkværdig Kvinde!“ Selv Høyen — „Kunsthierarken i Danmark“, som hun kaldte ham — søgte hende. Hun mente at have fornærmet ham derved, at hun, da han en Dag meldte sig ved hendes Atelier, lod sige, at hun havde Model og ikke kunde tage imod ham. Dette, sagde hun, tilgav han hende aldrig. — Da hun var kommen her til Landet i 1848 og boede ude i Prinsensgade, medens Jerichau endnu var i Rom, besøgte Marstrand hende ikke sjældent om Aftenen til Te; han kjendte hende fra Rom og havde dernede ydet hende Beundring; engang stod han dér og saâ paa et af hendes Billeder og sagde da omtrent saaledes: „Det er dog Pokkers, saa hun har kunnet male det Øje! Naar man bare kunde faa fat paa at gjøre det saadan!“ Han vedblev til sine senere Aar at komme i hendes Hus; men — skjønt han stadig forstod at skatte hendes Begavelse — yndede han hende tydelig nok ikke meget. Alle Partiets andre Medlemmer holdt sig ti Skridt fra hende; hun var dem i altfor høj Grad en Fremmed.

Selv følte hun snarere Tilbagegang end Udvikling ved at være kommen i Berøring med dansk Kunst. Den 14de Juni 1858 skriver hun fra London: „Jeg venter Ingenting hjemmefra, bryder mig ikke heller derom; jeg vil arbejde flittig, ydmyg, uafhængig af danske Domme og fri, og jeg vil maaske engang i Tiden faa Lejlighed til at takke den danske smaalige Aand for, at den har modarbejdet mig, hvorved jeg er kommen til at stræbe efter det Bedste og udvikle mine Kræfter. Ved at sammenligne mine nuværende Billeder med mit Billede hos Markien af Landsdowne¹⁾, som er dejligt, harmonisk og gennemført, følte jeg i Sandhed stort Vemod over at have tabt denne Bredde og Frihed, som betegner dette Billede. Dette skylder jeg Danmark. Jeg vil i Rom stræbe efter at forene de gode Kvaliteter, som jeg skylder mit Ophold i Danmark, med den tabte Frihed, som betegner min tidligere Periode. Jeg har ogsaa sammenlignet mine udstillede Arbejder med de franske Billeder og har derved opdaget Mangler hos mig og de Franskes Dygtighed i Massernes Behandling, som jeg vil stræbe efter.“

Hun var meget imod Lavsvæsenet i Kunsten. Hun skriver: „Intetsteds mere end iblandt Kunstnere, Musikere og Literater er der Tale om modsatte Anskuelser, hvilke, saa længe de udtales ærlig og aabent,

¹⁾ En polsk Bondefamilie, som under Oprøret kommer tilbage til sin brændende Hytte, et af de første Billeder, der skaffede Fru Jerichau Berømmelse i hele Tyskland.

ere at sammenligne med Trosbekjendelser, der i vore — Gud ske Tak! — frie, konstitutionelle Forfatninger have fuld Berettigelse. Det kan derfor aldrig undgaas, at der er forskjellige Lejre; men lad dem ikke blive fjendtlige, lad dem ikke blive til Klikker, til Partier; thi saa bliver man bitter og lille, man bliver personlig og skader den gode Sag, det Ædle, Sandheden. Lad os ikke tie stille med Det, vi ikke synes om hos Andre, men sige det aabent og ikke hviske det i Krogene med Navns Fortielse; ellers faa vi det franske snigende *On dit*, denne hemmelige Smitsot, der dræber, uden at man kjender Aarsagen.“¹⁾ Hun mente, at Evropas Nationer paa Kunstens Omraade burde have „en fælles Stræben efter ét og det samme store Maal“. Hun siger: „Lad os for Alvor optage Kampen med Kunstfællerne og som i hin gamle poetiske Tid, i Minnesangernes Tid, vise, Hvem der er den Stærkeste, naar det gjælder at vinde Sejerskransen“. Hun skriver: „Her [i Danmark] stinker der af Klikkefolk; hvor de dog ere væmmelige!“ I Febr. 1870 har hun skrevet til Harald, at hendes Rejse i Grækenland og Orienten har været et Triumftog, og i den Anledning svarer han fra Rom: „Et Triumftog, skriver Du. Ja, Du kan tro, det vilde stikke Mange ordentlig i det misundelige Hjærte. Du véd naturligvis Hvem jeg mener. Ja, i den Henseende maa vi snakke meget og alvorlig sammen. Du kan tro, jeg har rørt godt om i Grøden og fortalt visse Folk den rene

¹⁾ Se „Dagbladet“ for 30te Juni 1881.

Sandhed og ordentlig skyllet min Galde ud, saa det nær havde kostet mig en Sygdom, og saa tilsidst krøb de til Korset. Men tro dem ikke, Moder, det er de nedrigste Ræve, og de vil Dig det ikke godt. Hvem? De danske Kunstnere! Men de har faaet Sort paa Hvidt, og de skal faa Mere! Dog — tro ikke, at jeg nogensinde har angrebet; nej, de har selv lavet Risene og selv villet smage dem.“

Hun led følelig over Tilsidesættelsen herhjemme. Man vilde ikke modtage et Billede, hun havde sendt til en Udstilling, og da hendes Mand meddeler hende dette, svarer hun d. 9de Jan. 1878: „Tak for Dit rare, gode Brev med den forunderlige Kommitté-meddelelse. Jeg maa være en Stoiker, en gammel Filosof; thi jeg fandt det Stedfundne saa extravagant, saa urimelig latterligt, at jeg brast i en uimodstaaelig Latter, hvorimod en af mine Venner, der tilfældigvis var tilstede, ikke kunde komme sig af Forundring. Samtidig med Dit Brev fik jeg et andet, som gik ud paa, at jeg havde solgt flere Billeder til høje Priser, og dette beviser, at, om end den høje Kommitté vrager mine gode Billeder, saa vil dog Publikum have mine Arbejder. . . . Derfor gjælder Ordsproget: „Den ler bedst, som ler tilsidst“.

Paa det danske Nationalgalleri blev hun med Nød og næppe repræsenteret ved ét Billede, og det var hende selv, der maatte sætte igjennem, at det blev kjøbt dér. I den Anledning skriver hun følgende — her efter Koncept gjengivne — Brev til daværende Kultusminister Rosenørn-Teilmann:

Kjøbenhavn. d. 29de Dec. 1866.

Deres Excellence!

Jeg tager mig herved den ærbødige Frihed i et Anliggende, der er af stor Betydning for mig, at henvende mig til Dem.

Det er maaske ikke blevet Excellencen ubekjendt, at jeg allerede for 7 Aar siden modtog Thorvaldsens Medalje, hvorved ifølge det kgl. Kunstakademis Statutter den aarlige Udstillings bedste Arbejder hædres, hvis overhovedet noget Arbejde findes værdigt til denne Belønning, samt at jeg Aaret efter blev Medlem af vort kgl. Kunstakademi.

Uagtet jeg saaledes staar ligeberettiget med danske Kunstfæller, har Bestyrelsen for Billedgalleriet dog — medens nulevende danske Kunstnere som Gertner, Roed, Const. Hansen, Vermehren, Dalgaard, Marstrand, Carl Bloch o. Fl. ere repræsenterede paa Galleriet, Hver især med flere Billeder — ikke søgt at erhverve noget Billede fra min Haand til Trods for min attenaarige Kunstnervirksomhed her i Kjøbenhavn og Udmærkelserne, der ere blevne mig tildelt ved at udstille i Udlandet, og skjønt baade Gallerierne „Luxembourg“, Berliner- og Düsseldorfer-Galleriet samt flere store private Samlinger i England og Frankrig ere i Besiddelse af mine Arbejder, hvilket saavel af mine Velyndere herhjemme som af besøgende Udlændinge anføres som en Kuriositet.

Da jeg har erfaret, at Deres Excellence omfatter Galleriets Tarv med speciel Interesse, er det mit Ønske at fremkalde Deres Excellences Deltagelse for Afhjælpelsen af det her paapegede Misforhold, idet

jeg henleder Deres Opmærksomhed paa et af mine større Arbejder, der for Tiden befinder sig i mit Atelier. Dette Billede, som er anmeldt til Pariserudstillingen i 1867, forestiller en saaret dansk Krieger, for hvem hans Fæstemø læser en Salme, og er af Kunstnerne erklæret for mit bedste Arbejde, hvorfor jeg synes, at netop dette Billede, tillige paa Grund af Æmnet, der jo maa have særskilt Interesse for hver Dansk, egner sig til at repræsentere mig i det kgl. danske Billedgalleri.

Derfor ønsker jeg at tilbyde Galleriets Bestyrelse det for 2500 Daler, idet jeg anmoder Deres Excellence om godhedsfuldt at ville interessere Dem for Sagen. Billedets Pris er vel høj her, men lav i Forhold til Hvad jeg i Udlandet har opnaaet for lignende Billeder.

.... Forventende Deres Excellences godhedsfulde Svar, tegner jeg mig med særdeles Højagtelse

Deres Excellences

meget forbundne

Elisabeth Jerichau.

Resultatet var, at Billedet virkelig blev kjøbt til Galleriet, jeg véd ikke, for hvilken Pris. —

Den danske Presse var — paa faa Undtagelser nær — lige saa lidt som de danske Kunstnere Fru Jerichau meget gunstig, og da hun blev rost stærkt i Udlandet, traadte Modsætninger saa meget desto mere paafaldende frem. Jeg kan ikke skaffe tilveje de mangfoldige rosende Anmeldelser af hendes Arbejder, jeg i Aarenes Løb hár læst i udenlandske Blade, hun

har sendt hjem. I hendes Breve finder jeg følgende Udtalelser om Anerkjendelse udefra:

London d. 17de Maj 1858: I Times for 3dje Maj er mit Billede kun med faa Ord fremhævet af Sir Charles Eastlake¹⁾ i hans store akademiske Tale; men Lejligheden, Stedet og tillige, at det er det eneste Arbejde, der bliver fremhævet som et Arbejde af *great merit*, er af megen Betydning.

Paris d. 14de Apr. 1860 (til J. A. Jerichau): Kejser Napoleon har kjøbt min „Husandagt“ for 9000 Fr. Du kan tro, jeg er glad. Grev Neuwerkerke har i de mest smigrende Udtryk gjentaget mig Kejserens Bifald over mine Billeder og er overhovedet af en overordentlig Godhed mod mig. Det vil interessere Dig og Dem, der have Godhed for mig, at høre, med hvilken Varme de første Kunstnere her have udtalt sig om mine Billeder og hvor hæderlig de omtale dem i deres Breve. Jeg føler mig saa oplivet, forfrisket, baaren, som ikke i Aaringer, og jeg takker Gud for den store Naade, han har ladet vederfares mig ved saaledes at velsigne mine Anstrængelser.

London, Juni 1860. Times og Daily News tale med største Rós om mine Arbejder og sætte mig tillige med Henriette Brown og Rosa Bonheur som Kunstens Forkæmpere i første Række Dronning Victoria har paa en meget smuk Maade udmærket mig ved at forære mig tre Akvatintaer af hendes yngste tre Børn.

¹⁾ En fint dannet Maler og Kunstforfatter, dengang Præsident for Akademiet i London.

London d. 20de Juni 1862 (til J. A. Jerichau). Köllner Zeitung og et Par engelske Blade, sagde E. Tidemand, skal have omtalt alle mine Billeder med megen Anerkjendelse, fremhævet „Strømpe-stoppersken“, talt om Dig som den første danske Billedhugger siden Thorvaldsen og talt meget ringe om Bissens Arbejder, saavel de her som de i Kjøbenhavn bekjendte Værker.

Berlin d. 28de Okt. 1868. Aviserne ere fulde af Rós over mine Billeder paa Udstillingen; det er næsten overdrevent, saa højt mine Arbejder blive hævede til Skyerne.

Rom d. 29de Apr. 1872. Pater Hyacinthe, den berømte katolske Oppositionsmand mod Paven, har været her og set mit Katakombbillede. Han var hélt betagen deraf; han sagde, at jeg havde forenet de tvende Vanskeligheder, som han ikke fandt overvundne hverken hos Overbeck eller de gamle Mestre, den: at det var virkelige Mennesker med Livsmulighed, og at de alligevel vare saa stærkt beandede, at man maatte føle, de ikke længer høre denne Verden til, men Himmelen.

Kjøbenhavn 1875 [?]. I Preussen skal der i Pressen være udtalt, at mit Fiskerbillede fra Terracina efter 33 Aar godtgjør, at Cornelius's bekjendte Ord om mig: „Dies Weib ist der einzige Mann unter Euch“ endnu hos den gamle Kunstnerinde kan faa Anvendelse.“ —

I hendes sidste Dage begyndte Udlandets Anerkjendelse at forandre den offentlige Dom blandt de Danske. Den 2den Okt. 1876 skriver hun: „Jeg har

fuldt op at bestille til kommende Aar og faar vistnok nu min gyldne Høst i Danmark efter al den Misvæxt, som tidligere betegnede min Kunstnerkarriere her, og Alle ere saa rare imod mig, at jeg i sand Ydmyghed takker Gud for al den Velsignelse. Helst forbliver jeg nu hjemme i Vinter, fordi det dog er en egen Sag at rejse fra sin Lykke, naar man just har fanget den“. To Aar efter, d. 4de Juni 1878, siger hun herhjemme: „Det er mageløst at se Solen bryde frem bag mørke Skyer, naar Dagen hælder. Jeg føler mig usigelig lykkelig ved Menneskers Godhed og den store Anerkjendelse, der bliver mig tildel“.

Hendes Grunde til de mange Rejser i Udlandet vare fire: den ene, at hun udviklede sig derved, den anden, at hun dér fandt mere Sympati, den tredje, at hun dér tjente flere Penge, som hun nødvendigvis maatte være i Besiddelse af til sit Hus's Førelse og sine Børns Uddannelse, og den fjerde, at hun mente, en Kunstners personlige Nærværelse var af stor Betydning for Salget af Billederne. Angaaende det første Punkt skriver hun i Maj 1860 fra London til Jerichau: „Jeg har lært, at der er Meget for mig at lære herude og at disse nye og store Kunstindtryk af det Bedste, som jeg har set i ny og antik Kunst, give nye og store Kræfter og at man ikke ustraffet kan leve tilbagetrukken i et lille afsides Land som Danmark uden af og til at modtage nye Paavirkninger og komme i Berøring med den øvrige store Kunstverden“. — Angaaende det andet Punkt give hendes Udtalelser rundt om Beviser nok, og med Hensyn til det tredje skriver hun den 25de September 1873: „Det er let,

naar man er rig ved Arv og altid véd, hvor og naar Indtægterne komme fra, at se paa ellers vanskelige pekuniære Forhold von oben herab; men naar Indtægterne kun ved idel Arbejde tilvejebringes, og fleraarig Erfaring i det Land, hvor mit Hjem er, viser mig, at jeg ikke dér har det daglige Brød, medens tre—sex Maaneders Arbejde i Udlandet stadig giver mig nyt Udbytte og endnu iaar har givet mig 900 Pund Sterling, saa synes jeg, at jeg, saa længe mine Øjne og Hænder endnu kunne taale det, (begge Dele ere for Tiden lidende) har den Forpligtelse at benytte de Kræfter til Familiens Tarv, hvis Forsørger jeg er, dér, hvor der findes Brug for dem. Dette er Ret og Pligt“.

Angaaende Nyttens af Kunstnerens personlige Tilstedeværelse skriver hun til sin Søn Harald: „Personlig Nærværelse er nødvendig. Ligesom vi staa i et ganske andet Forhold til Gud, naar vi tænke os ham som den personlige, saaledes gaar det med alle menneskelige Forhold. Det Abstrakte er Kjærnen; men Aanden maa som hver en Kjærne igjen have et Korpus, endskjønt Begrebet heraf er subtilt; altsaa: legemlig, fattelig, haandgribelig maa den være; thi saaledes er den fanget og fastholdt. Ja, Hvad er Ordet? Det er Formen, hvori vi begrænse Tanken. Og Hvad er Tanken? Den i Form og derved i Grænse indfattede Aand! Saaledes vil f. Ex. Begrebet „Maleren Jerichau“ ganske anderledes fastholdes, hvis det er indfattet i forgyldt Ramme, og mere endnu, hvis hans Øje straalere og han ryster de olympiske Lokker og han med Smil paa Læben beskriver Konstanti-

nopels Skjønhed eller Barbarismens Skyggesider. Tro mig, jeg véd det af Erfaring“.

At Fru Jerichau foretog sig de mange Rejser, laa endelig meget i hendes urolige Natur, der ikke længe fandt Hvile paa ét Sted. Det var en Arv efter hendes Moder, „som rejste en hél Formue op“; hendes Mand — et ædelt, stræbsomt og redeligt Menneske — tjente mange Penge ved sit Kaartprivilegium; men hans Kone brugte ogsaa mange, og det gjorde hendes Datter efter hende. Man maa dog ingenlunde tro, at det var for Fornøjelsens Skyld, hun begav sig afsted til alle de fremmede Lande. Det var hende overvejende en Lidelse, som det fremgaar af Udtalelser i Afsnittet om hende som Moder og af det Følgende. Hvor nødvendig vilde hun ikke afsted! Hun skriver:

„„Ach Scheiden, ach Scheiden, ach Scheiden!
 „Wer hat doch das Scheiden erdacht?
 „Es hat ja das leidige Scheiden
 „dem Herzen so traurig gemacht“,

siger en gammel Folkevise, og jeg siger stedse det Samme; thi mit Liv er en stadig Sigen-Farvel“. En gang skriver hun fra Banegaardens Ventesal i Lille paa Vejen til London: „Jeg skammer mig næsten ved at sige det: jeg længes saa stærkt, at jeg helst ønskede med uforrettet Sag, træt som jeg er, at rejse hjem. Men Ørene skal jo holdes stive, og det hjælper ikke, man er tilmode som Bonden i Avdiens hos Frederik den Sjette; næppe traadt ind i Salen, siger han: „Jeg vil hjem! Jeg vil hjem!“

En af Brøndstedts Nærmeste sagde engang til mig om ham, at han havde hele Evropa til sin Dagligstue, og Grækenland var hans Kabinet. Om Fru Jerichau kunde man sige det Samme, kun med den Forskjel, at det maatte være Rom, der blev hendes Kabinet. Her opholdt hun sig mest udenfor Danmark; hun siger selv: „Rom, mit gamle Rom, dér synes jeg at have været til Stadighed“. „Rom elsker jeg, ligesom man elsker en gammel prøvet Ven“. Herfra skriver hun d. 16de Januar 1880: „Jeg har det rigtig hyggeligt. Ilden flammer i Kaminen, og de glødende Tunger hvisler og smaasnakker, og Gnisterne funkler, saa det er en Lyst. Det er koldt endnu, stjerneklart. I sex Uger har vi haft dette dejlige Vintervejr med et Par Graders Frost og stadigt Solskin, der baader saavel Sjæl som Legeme og Kunsten især. Nej, hvor jeg arbejder, og hvor jeg arbejder godt! Man arbejder — jeg idetmindste — ganske anderledes, friere, mere beaandet her end i Norden. Det er, ligesom Kunsten udvikler sig friere og friskere her i Syden, ganske som det er med Blomster og Frugter. I alle Tilfælde mangle her de Forhindringer, der ofte i Danmark stille sig i Vejen for Kunstnerne, naar de ville hengive sig til Kunsten. Her er ingen klamme Taager, men i Stedet derfor den klare Sol; her er fuldt af frit sig bevægende, som oftest skjønne Mennesker af alle Aldre, her knuges man ikke af Kulden, man formummer sig ikke i Pelse, Vanter og Muffer. Literaten er bedre stillet i Norden end Kunstneren; thi Fantasi og Poetik og Videnskab, de ynde nok at holde den Ensomme med Selskab, ham, der

forstaar at mane Aanderne frem. Jeg synes endog, at Poesien og Fantasien har mere Raaderum i Norden end i Syden; thi her er Alt givet fra første Haand, saa rigt, saa fuldt, at man nyder i fulde Drag det Skabte, man føler slet ikke Opfordring til at supplere, at forøge, medens hjemme saa Meget, der ofte kun er antydet, anet, giver Stoffet til Det, Digteren skaber som den dejlige Helhed, der endog overgaar den skjønne Virkelighed, fordi den bliver ideel og derfor et Ideal, det, Længselen stadig sukker efter. Uden Savnet gives der ikke nogen forhøjet, ophøjet Nydelse. Savnet betinger forudgaaede Tab, men betinger tillige, at Det, man tabte, var dejligt, og at man derfor — fordi det var saa dejligt — længes efter det, og vist er det, at Det, man længes efter, maa gaa i Opfyldelse, det være sig i den ene eller den anden Form, i dette eller i det andet Liv; men i Italien længes man ikke undtagen efter at se Vennerne hjemme, som man holder inderlig af, ja — og min Harald!....“

Atter hedder det d. 16de Apr. 1874: „Her i Rom har jeg blandt Landsmænd, Englændere og Tyskere (ogsaa Amerikanere) prøvet Venskabsguldet. Der vises mig særdeles megen Højagtelse Jeg maa arbejde haardt og har slet ikke Tid til at nyde Italiens Kunst og Natur, mens jeg spinder Guldet. . . . Gud ske Tak, at jeg ved mit Arbejde her tjener det daglige Brød til mig og Mine; dertil hører en god Slump Penge. Kræfterne voxe endnu stadig, dette spores tydelig paa mit Arbejde; men hele mit Liv er potenseret: en Mands Virksomhed, mens der slaar et varmt Kvindehjærte i mit Bryst. Jo selvstændigere jeg maa

leve og arbejde for Ideen og for Opretholdelsen af de ved mig overtagne Pligter, desto mere føler jeg, at Livet i Danmark ikke passer til disse Forhold. . . . Her er der dejligt med Roser og yndelige Blommer. Stjerne-, Maane- og Sol-Lys afvexle paa den klare Himmel.“

Midt i den romerske Tilværelses Glæde kunde der dukke andre Følelser op; saaledes, naar hun om Foraaret udbryder: „Jeg saâ idag en Mand, der kom udenbys fra med en hel stor Blomsterkóst af knoppende og halvfremkomne unge Blade og Rakler og Frilandsforaarsblomster; jeg kunde have kjærtegnet dem: de saâ saa unge, saa friske, saa vaaragtige ud, de mindede om Hjemmet. Det er en underlig Længsel, jeg har mod Norden — mod Hjemmet, til Trods for, at jeg er saa lykkelig her i Rom som Kunstner, svælgende i Virksomheds Fylde. Det er de to Naturs Egenskaber, der ere givne mig: Kunstnerens og Kvindens, der hver vil Sit, men tilsidst enes i Et, i en alvorlig Stræben efter det Bedste, som kan attraas: Udviklingen og Anvendelsen af de Guds Gaver, som Mennesket er blevet forlenet med, og som fremkalde Helhed i Tilblivelsen af det Skabte.“

Vrangsiderne af hendes romerske Liv skildres i følgende Brev af 7de April 1876 til Harald. „Saa dejligt dette Land end er, saa er Livet her for den alvorlige Kunstner altfor svært, ja, undholdeligt; thi der er for meget Humbug bragt ind ved Amerikanerne.“ „Altsaa: Lifligt er Kunstnernes Forhold her ikke, idet der er for mange af dem, der ikke alene drive Kunsten, men drive den paa en uberetti-

get Maade, og Selskabslivet hører dertil. Jeg er i Færd med at gaa ud af mit gode Skind ved at modtage de 20—30 nysgjerrige Visitter om Onsdagen, høre samme Præk og kun at have haft Uro. Havde jeg ikke haft Portrætbestillingerne her og hjemme, saa kunde vi nu Alle suge paa Labben. Dog ere mine Billeder interessantere og bedre end nogensinde; men mit Atelier har jeg virkelig Lov til at sammenligne med et Menageri. „Her ser I, mine Damer“ — thi Herrer komme her næppe — „den sorte Løvinde fra Nilens Bred; hun er kun 15 Aar gammel, og saaledes ter hun sig ved at hente Vandet.“ Eller: „Her er den brune Bjørn fra Nordpolen“, etc. Dertil kommer, at naar man, som jeg forsømmer paa Grund af for meget Arbejde — thi jeg er jo dog kun ét Menneske trods alt Det, jeg skal udrette og tænke — at se Hotellisterne efter (vi skulde holde Fremmedbladet hernede), saa rejse de bedste Fremmede Ens Næse forbi, fordi „Vennerne“ helst beholde dem for sig selv og kun sige: „Lady X har været her; hun rejste idag. Skade for Dem!“ Altsaa: man skal ikke blot male, men passe paa i Rom, ja, i hele Verden nuomstunder. Stakkels Kunstnere, der ikke ere blevne satte paa Tronen af Skæbnen, men bære deres Trone i Smug, men med Bevidstheden, som jo er herlig: „*Anch' io son pittore!*“¹⁾ . . . Derfor — jeg vil opgive Atelieret og Opholdet her, saa dejligt det end

¹⁾ Correggios bekjendte Ord: „Ogsaa jeg er Maler!“, sandsynligvis udtalt, da han saâ Raphaels sixtinske Madonna.

er. Jeg er træt af Livet blandt disse mange fremmede Mennesker, og, saa meget jeg end er anerkjendt af dem, saa er det dog sikkert, at man bliver betragtet som et Stykke Legetøj eller en anden pyntelig Gjenstand, og Hjærtet har ingen Del deri. Jeg agter da at begrænse mig til Danmark og kan derfra gjøre smaa Udflugter til England eller Tyskland, hvis jeg i Danmark skulde mangle Beskæftigelse. Vi Alle ville leve i Danmark. Dette give Gud; thi Hjemmet er og bliver dog Hjemmet. Det bedste Hjem er dog ikke her paa denne Jord, og at naa dette, skal vi leve for. Mit Liv er yderst alvorligt, idel Arbejde, mere end det er glædeligt, fordi det er forbundet med vel mange Vanskeligheder, saasom elskværdige Prinsesser og Komtesser, uartige, forkjælede Børn, stridige Modeller, o. s. v. Jeg er dødstræt!

Naar Fru Jerichau i væsentlige Punkter følte sig dragen af Rom og Italienerne, kunde det Samme ingenlunde siges om disses Stammefrænder Franskmændene. „Dem kan jeg nu engang ikke lide“ skriver hun; „der er noget Haardt og Tørt over dem Alle, og tillige noget Frivolt, som støder, især hos Kvinderne. Det ytrer sig i deres Blik, i deres Smil, at Hjærtet i dem er forsømt.“

Englænderne og Livet i deres Hovedstad holdt hun paa mange Maader af, men saâ dog ogsaa Skyggesiderne derved. Hun skriver fra London d. 20de Juli 1873: „En poetisk ideal Natur vil gaa tilgrunde her i alle Retninger, legemlig, moralsk, materielt; Du vil i dette Kvælstof visne hen af Mangel paa Næring. Jeg har nu faaet en Del haard Hud paa mig, i Sand-

hed legemlig, men ogsaa aandelig taget, og den sprækker da ogsaa imellem og gjør ondt. Men min egentlige Natur, der trænger til Virksomhed, til Bevægelse, til at tumle sig, til at vove for at vinde, exciteres, den føler sig vel i London uden endnu at spoleres; men jeg maa nøje passe paa, at Umiddelbarheden ikke gaar tilgrunde og at Sandheden ikke lider Bræk; thi den kan i disse Forholds Konglomeration kun kontrolleres af En selv, og Fristelsen til at vinde Fordele, store og smaa, ved at omgaa Sandheden, er stor. — Hvis jeg nogensinde beslutter mig til at leve stadig her i mange Aar, saa tror jeg, at Alt vil rolig afvikle sig for mig; men hvorfor skal jeg dette? Velholder jeg meget af Englænderne; thi de ere sunde, dygtige og trofaste; men de mangle Fantasi, Poesi, Flugt, og jeg er vant til som en Berider i Flugten at stikke til Maalet og som oftest naa det. Og skulde jeg ikke, som nu, altid leve paa Feltfod i London, saa var maaske denne Jagen, der hidindtil har ført mig til Maalet, uhyggelig, og jeg forandrede da Kurs. Vilde jeg da finde Vej? Desuden elsker jeg den frie Natur, jeg — dens frie Barn. Nej, lad mig endnu vedblive at være den omflakkende Gjøglerske, hvis bare min Kunst ikke er Gjøgl — og det er den ikke; saa skal jeg nok dreje paa Lire og lære Abekatten at danse og bukke, og jeg skal selv smile; thi i London skal Kunsten altid kun smile, aldrig græde, skjønt den dog ofte trænger dertil. . . .“

Amerika lokkede hende stadig i det Fjærne, og i 1876 tænkte hun meget paa at drage derover; i Rom var der nemlig en Kreds af Amerikanere, som havde

opsøgt hende, og i hvilken hun færdedes meget; dér havde man givet hende Løfter om Guld og grønne Skove, hvis hun vilde komme til den nye Verden. Denne Plan blev imidlertid aldrig realiseret.

Hun udtaler sig ofte om, hvor haardt hun led ved sit omflakkende Kunstnerliv. I Maj 1874 skriver hun: „Hvor meget Arbejde det koster at sætte sig ind i og gennemtrænge hélt nye Forhold, véd Ingen bedre end jeg, der stadig paany har prøvet dette Liv. Derfor er det, at jeg ogsaa nu kunde ønske at blive stadig paa ét Sted for at nyde de Fordele, som et blivende Ophold under gunstige Forudsætninger byder Kunstneren.“ Og til sin Mand, hvis Sager hun paa sine Rejser varetog ligesaa ivrig som sine egne, hvorfor hun ogsaa kalder sig hans trofaste Udenrigsminister, skriver hun, at han skal takke Gud, at han ikke farer omkring som hans gamle Komet med den lange Hale paa den uregelmæssige Bane“. „Det er et goldt Liv, det blandt Fremmede“, siger hun; „stadig den samme venlige Godhed, der ligner en Mose uden Bund, eller en Sigte — det er dog nok en bedre Sammenligning.“

Fra London skriver hun den 6te Maj 1858:

Fra Dør til Dør jeg kjørte og gik,
blev venlig modtagen med Buk og med Nik;
i Døren staar Tjeneren velklædt og tyk
i Galalivré og med pudret Paryk.
„They are not at home“ og: „Please, call' again!“;
det kosted ti Shillings; min kjæreste Ven!

Og ti Shillings her og ti Shillings hist!
 „Saaledes betales Honøren!“ Ja vist!
 Hvis de blottede Børn, som i Gaden jeg ser,
 de ti Shillings fik, ej de sultede mer.

Det, der stadig holdt hende oppe paa Rejserne, var Tanken om Hjemmet. Hun siger: „Indtil det Sidste vil jeg, pegende mod Nord som Magnetnaalen, leve mit dirrende Vandreliv i Resignation“. „Haabet om at komme hjem ledsager mig dog som Foraaret paa alle Rejser“. „Jeg drager ind som Svalen under vort Tag til min kjære, graanende Ægtefælle og til Ungerne, som alle spærre Næbbet op efter Moderen, der har søgt om Føde i de fjærne Egne. Jeg vil omkap med Foraaret rulle et broget Tæppe op for mine Kjære derhjemme. Det er en Fylde af brogede Erindringer, der samle sig til de smukkeste Billeder“. I Rom synger hun i 1869:

Der sidder en Fugl i højen Træ,
 den synger en dejlig Vise:
 „Nu drager Moder til Hjemmets Læ,
 „og dér faar hun Grød at spise.“

Og da hun engang i London melder sin Mand, at hun næste Dag vil forlade Verdensstaden og dens Forretninger, begynder Brevet saaledes:

Med Lærken højt i Sky
 jeg jubler: „Jeg er fri!“
 Bagved den store By
 nu ligger tung som Bly;

men jeg er frank og fri!
Til Hjemmet jeg paany
vil ile og søge Ly!
Med Lærken højt i Sky
jeg jubler: „Jeg er fri!“

Hendes stadige Rejseliv bevirkede, at hun hurtig fandt sig tilrette i Forholdene, hvor hun drog hen, strax var i Arbejde, naar hun kom til et Sted, og allevegne med stor Frihed forstod at behandle de forskjelligste Mennesker paa praktisk Maade. En lang Rejse var for hende Ingenting. Jeg husker, at jeg engang havde spist til Middag hos Præsten Blædels, og vi vare netop i Færd med at drikke Kaffe, da Døren pludselig gik op, og dér stod Fru Jerichau. „Kjære Venner, her er jeg!“, lød det. „Men, hvorfra kommer Du dog?“ spurgtes der. Hun kastede en lille Jakke og en let Sommerhat over en Stol, hvorpaa hun sagde: „Jeg kommer lige fra Ægypten, men kunde ikke gaa Jeres Dør fordi paa Vejen til Landstedet, uden jeg fik sagt Goddag til Jer. Se ikke paa mig, for jeg ser rædsom ud; jeg ligner en gammel Skude, der har været i Vinden og er gaaet læk.“ Nu fortalte hun sprudlende livlig om sin Udenlandsfart, og det var rørende at mærke den Henrykkelse, hvormed hun atter kom tilbage til Danmark, og den Fryd, hun følte ved at skulle se sine Børn og sin Mand. Derfor maatte hun hurtig bort; hun omfavnede og kyssede os Alle, og dermed forsvandt hun som et Stjærneskud. Træthed mærkede man ikke efter den lange Rejse. Hun sov med Lethed i Kupéer eller

siddende paa en Stol i en Ventesal. Sidste Gang, hun kom fra Rom til Kjøbenhavn, gjorde hun Rejsen ud i ét Træk, kom her til Kl. 10^{1/2} om Formiddagen, spiste Frokost i sit Hjem, hvor hun var alene, da Alle dérfra vare paa Rejse, og gik saa flere Timer igjennem paa Charlottenborgs Kunstudstilling, derpaa hjem at male til Kl. 7, hvorpaa hun besøgte Venner til Kl. 12 om Natten; hun sov da til Kl. 5, stod op og skrev Breve til Kl. 7, gik da paa en Kafé, hvorefter hun kom hjem for at male et Billede færdigt, hun vilde have udstillet. Uden at nyde Føde vedblev hun dermed til om Aftenen Kl. 7, da hun følte Sult. Hun vilde spise i en Restavration paa Østergade, men dér var lukket. Saa søgte hun ned i en Kjælder, men dér var en beruset Herre. Saa endte hun hos en Svineslagter, hvor hun spiste „kold Middag“. Derpaa kom hun i mit Hus, hvor hun fortalte sine Hændelser og bad om koldt Vand, da hun var meget tørstig; men hun vilde ikke nyde Andet end koldt Vand. Os forlod hun, da Klokken var henad Et. Det var ikke uden Grund, at Portnerkonen i hendes Bolig ved Frederiksholms Kanal engang sagde, at hun gad vide, naar Fruen sov, for hun hørte hende til alle Tider og mærkede aldrig, hun var i Ro. —

Det kan ikke nægtes, at Fru Jerichau paa sine Rejser — og da forresten ogsaa i sit Hjem — udviklede et stort Handelstalent. For at faa sine Billeder afsat, lagde hun mange Planer og gik mange Veje, og paa dette Punkt var hun ikke fri for en vis Jesuitisme. Hun kunde under saadanne Forhold vise Paatrængenhed og Mangel paa Takt, hvorved hun

fjærnede Mange fra sig. Store Udstillinger foranstaltede hun i sit Hjem for derigjennem at naa praktiske Resultater, og med ringe Midler kunde hun ved en saadan Lejlighed frembringe stor Virkning. Harald skriver med Rette til hende: „Du har det Talent med Lidt at kunne gjøre stort Spræl.“ Hun var da selv tilstede og gik stadig vejledende om mellem de mange Besøgende. Hendes Priser vare efter danske Forhold høje, saa hun tjente tit store Summer, saaledes f. Ex. paa Rejsen til Østerlandene i 1870 foruden Rejseomkostningerne 28,000 Kr. og næste Aar 20,000 Kr. i 6 Maaneder. I Vinteren 1874 malede hun i Rom mange Brystbilleder af Englændere for en Pris af 800—1300 Kr. Stykket. Men saa har ogsaa tre Børns Opdragelse i tre Aar kostet hende 20,000 Kr. Hun føler det Lokkende ved at gaa ud paa at tjene mange Penge. Hun siger: „Lad os Alle vaage og bede, at Attraa til det Timelige ikke maa gjøre os mindre kjærlige. Jeg tror, det er en Fristelse for Mange, ogsaa for mig selv.“

Sine bedste Billeder udstillede hun ikke i Danmark, i alt Fald kun ganske tilfældig, naar de vare herhjemme paa Rejsen mellem de forskjellige Lande. Hun vidste sommetider knap selv, hvor hendes Malerier befandt sig, og efter hendes Død var det næsten uoverkommeligt at faa opspurgt dem rundt om i Verden; de vare ofte forputtede paa de underligste Steder, og Ingen véd eller kan faa at vide, om de alle ere skaffede tilveje. Selv tog hun sig det ikke saa nær, om hun mistede ét Billede eller to. Hun siger: „Naar man farer saaledes om i Verden som en Asteroid, saa skilles de smaa Stumper lettelig og gaa

stundum tabt“, og: „Den, der har mange Skibe paa Havet, kan let forlise nogle uden derved at tage Skade“. Fem Billeder brændte paa éngang for hende i London 1866.

Hun høstede megen Hæder rundt paa Udstillingerne. Foruden Hvad der allerede er nævnt i det Foregaaende, kan tilføjes, at hun i 1866 fik Guldmedalje i Berlin og i 1867 i Amsterdam for Strandingsbilledet. Hun var Æresmedlem af Raphael-Bramante-Akademiet i Italien og af Kunstakademiet i Stockholm.

Netop paa Grund af det udstrakte Omraade, paa hvilket Fru Jerichau spredte sine Billeder, som ogsaa fordi deres Mængde var saa usædvanlig stor, vil det næsten være umuligt at give en Fortegnelse over dem og deres Ejere. Hun kunde ikke engang selv gjøre det. Hun har udstillet i 37 Aar, lige fra hun i 1844 første Gang mødte paa Düsseldorf-Udstillingen med to store polske Billeder. Sine Temaer gjentog hun undertiden efter Bestilling, saaledes „Husandagten“ ni Gange, „Havfruen“ tre Gange, „Islænderinden“ fem og „Strømpestoppersken“ to.¹⁾

¹⁾ Husandagten blev i 1859 stukket i Kobber i London af den dér meget anerkjendte Kobberstikker Simmons. Den blev bl. A. solgt til Kammerherre Scavenius til Gjorslev for 900 Rbd., til Grev Lerche-Lerchenborg for 1000 Rbd., Sir Morton Peto for 3300 Rbd., Baron Hambro for 500 Rbd., Gehejmeraad Treschow for 300 Rbd., Canterbury Hall i London for 900 Rbd. og til Kejser Napoleon d. Tredje for 10,000 Fr. Havfruen maledes til Grevinde Wanda Danneskjold, født Zahrtmann, for 1200

Men hun lod sig aldrig nøje med at kopiere disse Billeder, hvortil hun kunde have benyttet fremmed

Rbd., til Miss Rachleigh for 1000 Rbd. og ét af Exemplarerne beholdt Fru Jerichau selv. Islænderinden solgtes bl. A. til Grev Knuth-Knuthenborg for 300 Rbd., til Grev Bille-Brahe i Wien ogsaa for 300, til Fru Neergaard, Lille Grudet ved Vejle for 500 og til Dronning Victoria for 900 Rbd. Strømpestopper-sken solgtes til Mr. Taylor i England for 360 Rbd. og til Kejserinde Eugenie for 1500 Frs. Alle disse Billeder ere forskjellige. Fru Jerichau har solgt Meget til kgl. Personer, saaledes foruden til de her Nævnte til Kejseren og Kronprinsen af Tyskland, til den Første David som Hyrde, til alle de kgl. Danske, til Prinsessen af Wales, Kejserinden af Rusland, Kong Georg af Grækenland, Prinsesse Anna af Hessen, o. s. v. Af bekjendte Personer har hun malet Følgende: W. v. Goethe (Goethes Sønesøn) 1846, Brødrene Grimm 1847 (?), Orla Lehmann 1848, H. N. Clausen 1848, Konferensraad Koch, Caroline Amalie tre Gange, Prinsesse Alexandra af Wales, Kejserinde Dagmar som Prinsesse, Prinsesse Thyra, Kronprins Frederik, Prins Valdemar, Kong Georg og Dronning Olga af Grækenland og flere af deres Børn, Prins Frederik af Hessen, Kong Christian den Niende som Prins, Dronning Louise, Frederik den Syvende, Dronning Margaritha af Italien, Gehejmeraad Treschow, Thorald Læssøe, Harald Conradsen, Præsten N. G. Blædel, Fru J. L. Heiberg, Fru Signe Læssøe, f. Abrahamson, H. C. Andersen, Ole Bull, B. S. Ingemann, M. Goldschmidt, Baron Hambro, Biskop Brammer, Etatsraad Voigts Familie, Dr. phil., Lensgreve Raben, Kammerherre P. B. Scavenius, Lensgreve J. C. Frijs-Frijsenborg og Hustru, Grosserer Ferd. Tutein, Lensgreve Lerche-Lerchenborg, Stamhusbesidder v. Holstein-Rathlau o. s. v.

Hjælp; altid varierede hun Emnet ved at bruge forskjellig Belysning, Paaklædning, o. s. v., „for at varetage Friskhed og Selvstændighed ved disse Replikaer.“

En Side, som ogsaa hører ind under Omtalen af Fru Jerichau som Kunstnerinde, er hendes Forfatterskab. Selv om man ikke tog Andet for sig end hendes Breve, vilde hun strax dér fremtræde som en aandrig, sprudlende Skribentinde. Og hun frembragte Meget paa dette Omraade; hun siger selv: „Pennen, denne min anden Pensel, hviler aldrig og løber afsted over Hav og Bjærge til mine Kjære“. Men hendes Forfattervirksomhed gik videre; ofte skrev hun Digte og sagde, at „disse Smaavers vare Minder om lykkelige og sorgfulde Tider“. Saa Meget af Det, hun føler, faar, hende selv næsten uafvidende, poetisk Form, især om Foraaret; da er det, som om hendes Tanke altid sætter Blomst. I nærværende Bog vil der findes flere af hendes Digte, og de ville alle vise sig at være strømmede umiddelbart fra hendes Sind, ofte med ikke ringe poetisk Stemning i sig. Saa-danne Frembringelser vare Øjeblikkets Sag; undertiden fødtes de, medens hun stod og malede; naar saa Aftenen kom, siger hun, at hun med Briller paa Næsen, ret som en gammel Ugle, efter Dagens skjønnede, men haarde Dagværk, bytter Penselen med Pennen. „Saa er blot Ulykken den, at Pen og Blæk ikke ville harmonere; det er som i et daarligt Ægteskab: naar Pennen vil, vil Blækket ikke“. — Hendes Ung-

domserindringer, Til Erindring om Harald Jerichau og Brogede Rejsebilleder have skaffet hende stor og udelt Anerkjendelse og Sympati og ville maaske bevare hendes Navn længere end mange af hendes Malerier; andre af dem skulle nok altid hævde deres Plads. I disse skriftlige Arbejder giver hun ogsaa sig selv saa umiddelbart og naivt, med al sin Uro og Kritikløshed, ja, tegner sit eget Portræt saa levende og træffende, at det er, som man hører hende tale, og man maa ofte smile ved Mindet. Hendes Bøger, saaledes som de foreligge trykte, have nødvendigvis, før de kom ud, været underkastet gode Venners Korrigeren og Beskæring; thi saa ubeherskede, som de forelaa fra hendes Haand, vare de ikke til at sende i Trykken; men det Væsentlige i dem er naturligvis hendes, kun det Formelles Fortrin kan enkeltvis regnes Andre tilgode. Lagde hun saa alligevel selv sidste Haand paa Arbejdet, kunde hun foretage Rettelser, som bleve staaende, men ikke gavnede.

Foruden Det, som foreligger trykt fra hendes Haand, fandtes der efter hende et Femaktsskuespil Vera, der omhandler en russisk Nihilistindes Liv, men som trods sine gode Enkeltheder mangler fuld dramatisk Bygning og vel næppe i sin nuværende Skikkelse vil kunne opføres paa nogen Scene. Dernæst havde hun skrevet en stor Roman, „Natromanen“, som hun betegner den, fordi den er forfattet om Nat-ten. Den 17de Januar 1878 skriver hun til mig: „Se saa! Lige i dette Øjeblik er jeg bleven færdig med et stort Arbejde. Naar en Kalv bliver født i Norges Sæterhytter eller dér omkring, saa kaldes Folk sam-

men, og det bliver skraldet ud, og Kalven faar Navn. Du tror vistnok, at det er et Billede, jeg er færdig med. Jo vist — for saa vidt, at mit nyeste Arbejde er en Samling af mange Figurer, en Skildring af Hvad Mennesker have følt og lidt; men det er ikke malet med Pensler, skjønt med mange brogede Farver; det er udført ved Lys, saa Øjnene svier, kort sagt: Gaaden er løst, naar jeg kalder mit Arbejde, mit Livsbillede (ikke mit eget Livs Billede), mit nyfødte Barn, en Roman af temmelig vægtigt Volumen, nemlig 180 tæt skrevne Ark.¹⁾ Den bestaar af to Dele, indelte i fem Afsnit og et Postskriptum. Den har ogsaa faaet Navn; men jeg vil ikke hjemmedøbe Barnet. Du skal staa Fadder; men da Barnet er født i Dølgemaal, saa bør Du ikke fortælle om det, til det er vasket, efterset og da med et godt Navn kan præsenteres Verden, selv om Moderen maaske finder det rigtigst at fortie Adkomsten til den tykke Lille. Scherz bei Seite! Dette Brevs første Side lyder vel lystig. Jeg vil nu drage den alvorlige Del af Sagen frem. Jeg tror, mit Arbejde er vellykket. Det er en Selvfølge, at det maa undergaa Kritik og sandsynligvis hist og her skal beklippes, da der vistnok mylrer med vilde Skud; men det er muligt, at, skjønt Tendensen er moralsk, mangt et Kapitel ikke vil smage knibske Damer; thi jeg nævner Barnet ved det rette Navn. — Maaske vil og kan man undre sig over, at en Kvinde kan ville skildre en eller anden

¹⁾ Det vil sige store firsidede Konzeptark, og da hendes Haandskrift var lille og tæt, er dette Meget.

uhyggelig Scene, der dog hører ind i Bogen ligesom stærke Skygger i Billeder, hvor Lyset bør virke og ikke Alt svømme i idel Solskin. Aldrig bedre end nu forstaar jeg Anton Rubinsteins Ord om mine Billeder: „De interessere mig, fordi der er Syndsmulighed i dem“. Skildres Livet med alle Liden-skaber og Livsbetingelser, saa maa Død og Synd være der. Lov var ikke til, om der ikke havde været Dyd, ikke Dyd, i Fald der ikke var fri Vilje. — Nu gjælder det om at faa Bogen renskreven og korri-geret, eller korrigeret først og renskreven senere. Jeg har nu puttet den bort, fordi den rider mig som en Mare baade Nat og Dag, trods Rom og Solskinnet, og trods Viktor Emanuels Død“.

Heller ikke dette literære Arbejde kom til at foreligge fra hendes Haand saaledes, at det kan ud-gives i Trykken. Men som det er, vil det yde Vid-nesbyrd nok om hendes frie, naturfriske, kjække og dristige Kunstnernatur, der netop paa Grund af sin Genialitet og Frodighed saa vanskelig lod sig bringe ind under den helstøbte Forms tvungne Herredømme. Kunstnerinde var hun i et Omfang som Faa. Hun elskede inderlig sin Kunst i hele dens Rigdom, og den holdt hende oppe i tunge Tider. Hun siger: „Glæden ved min Kunst, den Anerkjendelse, som overfor mine Arbejder . . . er bleven mig tildelt af de første Kunstnere og offentlig, har, næst efter det det faste Haab, at den kjære Gud aldrig prøver os over vore Kræfter, holdt mig oprejst i de mest be-drøvede Timer.“ Hun følte som Oehlenschläger, naar han i et Brev til Beskow siger: „Aldrig er

Noget bedre, naar man er utilfreds med Øjeblikket, end at søge sig et hyggeligt Vederkvægelsessted i den evig blomstrende Kunstlund.“ Det var en dyb Erfaring, hun udtalte i disse Ord: „Det er Kunsten alene, den kjære, uskyldige, yndige Kunst, der opfylder Hjærtet med sande Glæder, det er den, som vi kunne takke for al den rige Lykke, der er os givet.“ — Kunsten bragte hende mange Kampe; men til Gjengjæld vil den vel give hende evigt Liv i Mindet. Verdensbladet Times har allerede i 1860 for hendes Skyld distanceret den ellers i England forgudede Angelica Kauffmann; det fremhæver Fru Jerichaus udmærkede Egenskaber og siger da, at naar hun, Rosa og Juliette Bonheur og Henriette Brown rykke i Marken, er det besynderligt, at man endnu kan hentyde til hin Malerindes manierede Svaghed, som om hendes Frembringelser ere Prøvestenen for kvindelig Kunst. „Nej, her staaer Fru Jerichau i forreste Række; hvad Genialitet angaar, gaar hun forud for de fleste Mænd.“ —

Maatte det blot blive sandt Hvad hun for nogle Aar siden skrev til sin Mand: „Kunstnerens Lavrbær voxe frodigst paa hans Grav. Saaledes vil det ogsaa engang gaa os!“

Vennekredsen.

Tiden ødelægger og søndrer Meget for os Alle men det ægte Venskab binder bestandig fastere Baand. Fru Jerichau mistede Meget, „Illusionerne svinde efterhaanden“, siger hun, „men godt er det, naar der bliver Kjærne tilbage“. Og til denne Kjærne regnede hun sine mange gode Venner. Hun var af Naturen meget tilbøjelig til Venskab, og hendes glade, rene Hjærte omfattede Mange. Hun maatte sande W. Wenzels Ord: „Rene Hjærter ere i højere Grad skikkede til Venskab end de, der allerede ere prøvede af Verdens Smerte, ligesom Dugdraaberne paa Blomsterne let flyde sammen, men paa Landevejen frastøde hinanden.“ Hun havde ikke i sine senere Tider saa stor Lethed ved at slutte Venskab, Livets Brydninger bevirkede ogsaa at enkelte brast; men hun bevarede de bedste til det Sidste.

Blandt hendes første Venner i Danmark maa nævnes Dronning Caroline Amalie, hendes Mands Protektrice, der til sin Dødsdag blev hende god og ofte saâ hende hos sig. — Frederik den Syvende var hende ogsaa meget bevaagen og viste hende ofte Ære. Ved Kunstakademiets Aarsfester har jeg flere Gange

set ham standse ved hendes Plads, bukke ridderlig for hende, give hende Haanden og vexle nogle Ord med hende. Hun har selv udtalt, at Kongen gjentagne Gange indbød hende til sig; men Grevinde Danner, med hvem hun ikke vilde indlade sig, blev Hindringen for, at Fru Jerichau kom i Kongens Hus. I 1862 indfandt han sig personlig hos hende og bestilte sit Portræt i Legemsstørrelse. Arbejdet blev det følgende Aar paabegyndt paa Skodsborg og efter Kongens Ønske fuldført paa hendes Landsted lige over for „Konstantia“ ved Charlottenlund. „Kongen er fremsillet staaende i Uniform, med Hjælm paa Hovedet og med en Kappe let kastet over Skuldrene.“¹⁾ Skodsborg Bugten danner Billedets Staffage. Han meldte sig i den Tid, det blev malet, til Frokost hos Fru Jerichau, og da han derefter stillede sig op i Atelieret, spurgte han: „Hvad befaler nu min naadige Frue over sin Model?“ Senere spurgte Fru Jerichau ham, om han ikke blev træt af at staa med Hjælmen paa, hvilket han benægtede og tilføjede da: „Nej, hos Frederik den Sjette maatte vi sidde med Hjælm paa under hele Taffelet, og naar man længe havde siddet saadan, kan min naadige Frue nok forstaa, at man til Slutningen havde en Følelse, som om man bar en Blyhat.“ „De er den Eneste, der har forstaaet at træffe min Næse, som den virkelig er“, sagde Kongen, „og dette er mit bedste Portræt“. Da han den sidste Dag taalmodig havde staaet i syv

¹⁾ Se Frederik Bøghs Biografi af El. Jerichau, Ill. Tidende Nr. 453.

Timer, og Billedet da var færdigt med Undtagelse af Ordenerne, hvilede Kongen sig paa Verandaen, og saatog han alle Ordenerne af og gav Fru Jerichau dem med de Ord: „Se, her er hele Klatten, og Gud være med Dem og Deres!“ Otte Dage efter lettede „Falken“ med Kongen ombord og sejlede til Slesvig, hvor han døde. Portrættet var bestemt for Sir Morton Peto, hos hvem det endnu befinder sig.¹⁾ — Fru Jerichau modtog i London Budskabet om Kongens Død. Da udbrød hun: „Vorherre og Frelser skjænke ham Fred! Det er min inderlige Bøn for Kongen, hvis Erindring er mig meget dyrebar.“

Det nye Kongehus havde Fru Jerichau alt længe været nøje knyttet til, og hun elskede det oprigtig. Vor nuværende Konge og Dronning med alle deres Børn have ofte givet hende store Venskabsbeviser. Sine „Brogede Rejsebilleder“ har hun med et smukt Digt tilegnet Christian den Niende. Det var dog vel navnlig Dronning Louise, hun droges til, og der viste sig som hendes sande Veninde. Fru Jerichau siger: „Dronningen er en Engel imod mig i det Store og i det Smaa.“ „Jeg føler, at, saa forskellige vore Stillinger end ere, saa beslægtet og sympatetisk har jeg ofte kunnet føle med hende, og jeg smigrer mig med det Haab, at en Tilnærmelse i Følelse og en Lighed i Opfattelse af Livet og dets Pligter har erhvervet mig hendes Velvilje og Deltagelse. Hun har skrevet flere Digte til Dronningen.

¹⁾ Se samme Biografi.

Jeg afskriver først et, før hun blev Dronning; det lyder saaledes:

Dort, wo der Krone stoltzes Gold
 verschönt noch ist durch Blumen hold;
 dort, wo das Herz und wo Verstand
 sich im Vereine lieblich fand,
 wo einer Mutter süsse Pflicht
 zu niedrig scheint der Fürstinn nicht,
 dort, hohe Fürstinn, fromm und gut,
 dort Gottes Segen sichtbar ruht;
 drum freudig auf zu Dir ich schau,
 Du liebevolle Fürsten-Frau,
 und Reim für Dich zum Reim sich fügt.
 Verschmäh die stille Huld ganz nicht!

Et andet Vers til Dronningen hedder:

Dänemarks Wappen.

Herz und Löw' ist Dän'marks Schild:
 Macht und Liebe im Verein;
 Und dies edle, schöne Bild,
 hohe Fürstinn, ist auch Dein.

Det var Fru Jerichau en meget stor Glæde, da Dronningen forlangte, at hun skulde male hendes Billede til Frederiksborg Galleriet og lod hende det vide med de Ord: „Ingen kjender mig bedre og holder mere af mig end De; derfor har jeg valgt Dem.“ Med den største Interesse og Kjærlighed begyndte hun paa

sit Arbejde; det lovede Meget; da afbrød Døden det, inden det var fuldført.

Fru Jerichau søgte Venner ved Hofferne og blandt Adelen; men hun bevarede kun disse Venskaber, naar en aandig Forstaaelse, en sympatetisk Interesse bandt hende til de Paagjældende. Hun skriver til den sidst afdøde Grev C. A. Lerche-Lerchenborg, hvis musikalske Kunstnernatur vil være Mange bekjendt og mindeværdig: „De er saa god at tale om vort Venskabsforhold. Jeg ser deraf, at De ligeledes føler, hvorledes Geniets Magt, Videnskabernes Vælde og Sjæleadel jævner Vejen for Alt, som er ædelt og peger mod fælles Maal, at det Store og Skjønne, ligesom Telegraftraadene, danner Forbindelsesleddet mellem adskilte Verdensdele, letter Forstaaelsen og overvinder Fordomme og forældede Vedtægter. Derfor nævner De Venskabsforholdet mellem Dem, den højtstaaende Adelsmand, og Kunstnerinden, derfor udtaler jeg frit min Mening, derfor haaber jeg at blive forstaaet af Dem.“

Blandt Fru Jerichaus Venskabsforbindelser i den her omtalte Kreds kan visnok fremhæves dem, hun knyttede med Baronesse Zeuthen, født Schulin, Grev A. G. Moltke-Hvitfeldt til Glorup, Lensgreve F. M. Knuth-Knuthenborg og Hustru, født Rothe, Familierne Scavenius paa Basnæs, Gjorslev og Klintholm, Slægten Neergaard fra Fuglsang, o. fl.¹⁾

¹⁾ Af Fru Jerichaus Børn var Caroline Agnete opkaldt efter og holdt over Daaben af Dronning Caro-

Til sit Barndomshjem og sine Søsken­de var Fru Jerichau altid varmt knyttet.¹⁾ Hendes Moder døde i 1854, hendes Fader d. 28de April 1863, over 87 Aar gl. Hun har malet fortræffelige Portrætter af dem begge og var dem en god Datter. I Praxis viste hun sit trofaste, kjærlige Sind mod sine Søstre og sin Broder. Sin ugifte, elskværdige Søster Rosa Baumann med den fine, livfulde Aand og det kjærlige Hjærte elskede hun højt, som hun da ogsaa baade af Indre og Ydre lignede hende meget. Hun vilde have denne Søster til at bo i Kjøbenhavn; men dennes store musikalske Evner og smukke Sangstemme havde i Berlin skabt hende en Virksomhed, som hun ikke kunde forlade. Fru Jerichau siger om denne Søster: „Hun er en herlig, ydmyg Kvinde, fuld af den sande, ægte Kjærlighed og bedre end mange andre af de bedste Mennesker. Hun har en beskeden og højmodig Sjæl.“ Fru Jerichau fik ikke sjældent Søsterens Besøg i Danmark og ved en saadan Lejlighed skriver hun i Juli 1879: „Den kjære, gode, gamle Rosa er nu ankommen, med Sjælen fuld af Kjærlighed og Fred. Det er en sjælden Lykke, naar man bliver gammel, da i fuldkommen Overensstemmelse at vedblive at holde af hinanden, som Rosa og jeg gjøre“. Der var det skjønneste Forhold mellem disse

line Amalie, Louise ligeledes af Dronning Louise, Sofie af Baronesse Zeuthen, baade Grev C. A. Lerche-Lerchenborg og Grev A. G. Moltke Hvitfeldt vare Fadderre for hendes Børn, ligesom vist ogsaa flere Andre af denne Kreds. ¹⁾ Se hendes „Ungdomserindringer“; om hendes Moder se navnlig S. 72 og 77.

Søstre. Jeg husker dem tydeligst siddende, den ene ved den andens Fødder, paa Badehusbroen udenfor Landstedet ved Øresund. De sang sammen polske Folkesange fra Ungdomsdagene, og Ungdommens Minder lyste over dem Begge og forenede dem varmt. — Paa sine mange Rejser droges Fru Jerichau gjerne til Berlin og boede da som oftest hos Søsteren dér. I Begyndelsen af Halvfjerdserne kom hun en Aften uventet til den tyske Hovedstad og søgte Rosa, der var i Soiré; hendes Hus var lukket, og først Kl. 2—3 naaede hun hjem. Idet hun kom op til sin Dør, stødte hun i Mørket paa et Menneske og gav et Skrig. „Ach, er det Dig, Rosa!“ lød det. Det var Fru Jerichau, som havde siddet paa Trappen og sovet, fra Klokken var 10. Hun kom nu ind; men Søvn blev der Intet af. Resten af Natten tilbragtes med, at Elisabeth fortalte Søsteren om alle de store Sorger, der havde væltet sig ind over hende. Rosa tog hende i Favn, kyssede hende og sagde: „Ja, Elisabeth, Du har gennemgaaet Mere end de Fleste; men jeg vilde aldrig ønske Dig det foruden; thi tag det fra Dig, og Du var aldrig bleven det store, betydelige Menneske, Du nu er.“ — Frøken Baumann tænkte maaske paa Søsterens Uelskværdighed i de tidlige Barneaar, da hun f. Ex. engang tog et stort Knippe Nøgler, kastede det ned i en dyb Brønd og beskyldte Rosa for at have gjort det, saa denne ganske ufor skyldt fik en ordentlig Dragt Prygl. Eller Frøken Baumann tænkte paa, at Søsteren, da hun var 14 Aar gammel, havde taget en lille Dreng ind i en Stald og „havde riset ham dygtig igjennem, fordi det

morede hende at høre ham skrigende og se ham lide.“
Det er hendes egne Ord. — ¹⁾

Strax, da Fru Jerichau kom til Danmark, erhvervede hun sig Plads i sin Mands Vennekreds her, for saa vidt hun ikke allerede i Rom havde sluttet sig til den. Præsten Nicolaj Blædels, Conradsens, Maleren Læssøe og Jerichaus Slægt sluttede hun sig varmt til. Dem samlede hun helst ved Familielivets Fester. Om Henriette Blædel, født Dons, siger hun, at „hun, den kjære, kristne Kvinde med den ædle, rene, trofaste Sjæl og det sanddrue Hjærte, var hendes sande Veninde gennem en lang, paa store Prøvelser rig Aarrække.“ „Hun bad, hun tryglede, hun slap ej, til hun fik Isskorpen løsnet fra mit Hjærte, denne Skorpe, der hos mig er saa naturlig.“ — Blandt dem, der opholdt sig i hendes Hus og vare hendes Venner, bør nævnes Frøken Augusta Rudmose, nu gift med Dr., Professor Brown i Edinburgh, og nuværende Præst i Landet paa Thorseng Vilh. Schousboe, der i flere Aar var Huslærer for Jerichaus Børn.

I den literære Verden stod Jerichaus Ungdomsven, Digteren Kaalund hende nær og var hendes varme Beundrer. De vexlede frugtbare Tanker med hinanden, og hun nød Godt af hans store Ærlighed imod hende. Hendes Friskhed, Frihed, Hjærtelighed og Oprindelighed blev besvaret af Kaalunds Natur,

¹⁾ Se forresten „Ungdomserindringer“ S. 7 og S. 16 nederst. Se endvidere om Rosa Baumann S. 83—84.

og hans medfødte Blik for Kunst bevirkede, at hun ofte med stort Resultat konfererede med ham.

Tidlig erhvervede hun sig H. C. Andersens Venskab; de fandt hinanden som meget beslægtede Naturer. I „Ueber Land og Meer“ Nr. 39 for 1876 har Fru Jerichau skrevet en lille Opsats, som hun kalder „Erindringer om H. C. Andersen“. Heri hedder det: „Jeg lærte allerede i 1846 den kjære Æventyrdigter at kjende i Rom. . . . Efter 1848 traf vi atter ofte sammen i Kjøbenhavn, han besøgte til vore Børns usigelige Glæde vor stille, gemytlige Huskreds. Naar Sne og Storm udenfor bankede paa de æventyrlig med Isblomster omrankede Vinduesruder og hylede og peb i Skibenes Tov og Ræer, som sov deres Vintersøvn, indefrosne i Kanalen ved Bulværket foran vore Vinduer, da sad den altid venlige Digter med de store, søvnige Øjne og den lange Næse, omgiven af den store Tilhørerkreds ved den blussende Kamin og fortalte om Isjomfruen, som giver den ulykkelige Rudy Dødskysset, eller han førte i Glans af Sne-stjærnerne, som faldt saa tykt udenfor, den straalende Snedronning ind i den lyttende Børnekreds. Men i vor lille Have i Byen — en Have, der kun bestod af nogle faa Bede, en hundredaarig Vinstok og et eneste stort Ahorntræ, vore Børns skyggefulde Byskov, hvis grønne Blade faldt ned i deres Skjød som grønne Sommerfugle — dér sad da om Sommeren den kjære, langbenede, hæslige, men af Hjærtet saa inderlig velvillige og venlige Digter, omgiven af vore Børn, som stak ham de duftende Roser i Knaphullet, hvilket klædte ham meget bedre, end hans mange, bro-

gede Ordensbaand. Han tog da en af de Smaa — for det Meste min lyshaarede, blaaøjede Agnete, hans Gudbarn — paa Skjødet og fortalte om den grimme Ælling, om Grantræet eller om den lille Havfrue, som fik Prinsen kjær, og om Sneglene, for hvilke et Blad var en Verden, *tout comme chez nous*. Og da min søde lille Louise laa syg af Feber, Hvem aabnede da ganske sagte Døren? Det var den kjære, lange Æventyrdigter, som satte sig paa Sygesengen, slog de lange Ben overkors, og sagte sneg de andre Børn sig da derhen; Sofie med de røde Sko og de store, blaa Øjne satte sig ved hans Fødder, de andre skjulte sig halvt i Sengegardinerne, medens Digterens Øjne søgte den smukke, syge Louises lysende, forklarede Ansigt, og saa læste han for hende Historien om Engelen, som fører det syge Barn op til Hjemmet. Disse vare de skjønneste Momenter, saa betegnende for Andersen. Han og hans Æventyr vare Et, han var identificeret med dem, uadskillelig fra dem, og baade Digteren og hans Værker vare dobbelt betydelige, naar han selv foredrog dem. Paa Moltke Hvitfeldts grevelige Gods Glorup, hos Familierne Scavenius og Treschow og andre, hos Enkedronningen af Danmark Caroline Amalie, denne høje Beskytterinde af Alt, hvad der var aandrigt og ideelt, ogsaa ved Middagsselskaber hos rige Bankierer, ligesom i mindre, glade Kredse . . ., traf jeg ham ofte og altid beredt til at foredrage sine Venner, sine Omgivende, fattige eller rige, fornemme eller ringe, sine Æventyr, som i hans egen Mund fik forøget Ynde og Betydning. . . .

Hvad der altid ganske særlig interesserede mig var, naar Andersen forelæste mig sine Manuskripter. Det banker paa Døren. „Har De Noget for?“ „Ja!“ „Kun en halv Time“, siger Andersen, Gardinet bliver trukket for, og han læser et af sine Manuskripter, mange Gange to-tre. Jeg var hans Stemmegaffel. Han læste, og spændt fulgte jeg Indholdet; men han iagttog mig stedse under Læsningen. Naar da Taarerne sagte trillede mig ned ad Kinderne, var han meget glad, meget tilfreds. Var jeg rolig, saa blev han urolig; dadlede jeg Noget, saa var han lige ved at græde. „Hvorfor, hvorfor synes De dog ikke om det?“, spurgte han ganske nervøs; og dog kom han tre-fire Gange igjen med det hvergang omarbejdede Æventyr og læste det paany for mig, indtil det gjorde den forønskede Virkning i Form af Smil eller Taarer.“

Hun kunde have fortalt Mere om sit Forhold til Andersen, hvis hun havde villet. Da han — som ovenfor skildret — havde læst „Engelen“ for den syge Louise og hendes Søskende, malede Fru Jerichau Situationen, og Andersen sad Model. Det traf sig saaledes, at jeg en Dag kom derned, medens dette gik for sig. Paa éngang tog Andersen sig til Hovedet og sagde, han fik saa ondt. „Ach, Andersen!“, udbrød Fru Jerichau, „sid nu dog rolig, det er ikke muligt at male Dem saaledes.“ Et Øjeblik sad Andersen atter rolig, saa tog han sig til Brystet og sagde, han kunde ikke faa Vejret. „Ach, Andersen, hvad er De dog utaaalelig! De bringer mig aldeles ud af Stemning. Giv Andersen syltet Aprikos og Madeira!“ Det fik han og nød Meget deraf. Atter

gik der en Tid, Fru Jerichau malede, Andersen sad og saâ aandrig ud, da han paa éngang fór op og sagde, at han fik saadant et frygteligt Tryk over Mellemgulvet. „Det er ikke sandt,“ udbrød hun, „det har De ikke.“ „Hvor kan De sige, det ikke er sandt, naar jeg har det? Jeg har det saa frygtelig, og saa skal De ikke sige det,“ sagde han. „Det er ikke sandt, Andersen, det er Noget, som kun Damer kan faa, naar de skal ha'e Smaa, og De har det ikke.“ Nu blev han rasende og vilde ikke sidde et Øjeblik længer. — „Det kan ogsaa være det Samme,“ sagde hun, „jeg mangler kun Deres store Støvler, saa kan De sende mig dem, saa la'er jeg vores Karl tage dem paa, det bliver lige saa godt.“ — Yderlig indigneret forlod Andersen Værelset. „Aa, gaa ned og se, hvordan han kommer bort“, sagde hun til mig. Der sad han i Entreen og havde faaet fat i nogle fremmede Galocher, som han hverken kunde faa af eller paa, vred var han fremdeles og sagde, at han vilde i lang Tid ikke komme i dette Hus; „for naar jeg har ondt i Mellemgulvet, saa skal hun ikke sige, jeg ikke har det, og at kun Damer kan ha'e det. Jeg maa da bedst selv kunne mærke, om jeg har det eller ikke har det.“ Dermed gik han. — Nu hørte jeg ikke Noget til Historien, før jeg, Dagen før Udstillingen blev aabnet, gik deroppe og mødte Andersen. „Har De ikke set Noget til det Billede,“ sagde han, „for jeg har naturligvis ikke været der siden, det kan De nok tænke.“ Vi fandt det i en Vinduesfordybning. For at drille ham, havde Fru Jerichau ladet hans ene Buxeben være gledet op, og saa havde hun

malet et rødt Stykke Saffian paa Støvleskaftet. Atter kom han i Affekt og sagde, at det var uforskammet, han skulde hænge saaledes paa Udstillingen i London, og han vilde paa ingen Maade have det. Ikke desto mindre findes han endnu den Dag i Dag i samme Skikkelse paa dette Billede.

Foruden paa det ovenfor omtalte Billede har Fru Jerichau malet et andet Portræt af Andersen. Han skriver i et hidtil utrykt Brev fra Glorup den 24de Sept 1850 til Henriette Wulff: „Jeg har i fire Dage i Rad siddet for Fru Jerichau, der har malet mit Billede i hel Størrelse, ja, Knæerne med. Jerichau siger, jeg er frygtelig flatteret; jeg tror ogsaa, at Formerne ere meget vel behandlede, men der er dog Noget hos mig i Udtrykket, som jeg véd, jeg har, men som ingen Maler giver, [og som] jeg ogsaa savner her. Alle rose Billedet, fordi Fru Jerichau vil i Februar til London, og derhen tager hun Dronningens og mit Portræt med til Udstillingen. Under Malningen spurgte jeg Fru Jerichau: „Hvad finder De nu, er det mest Karakteristiske hos mig?“, og hun svarede naivt: „At De ser saa renlig ud!“¹⁾

Snart efter det før omtalte Brud mellem Andersen og Fru Jerichau bleve de atter gode Venner; han kom der ofte, men naar hun bød ham til Middag, sagde han: „Fru Jerichau, ikke senere end Fem, jeg kan ikke taale det for min Mave, og De maa love mig, at det ikke bliver senere.“ Saa kom han, og Klokken blev ét Kvarter til Sex. „Fru Jerichau, jeg har

¹⁾ Dette Billede ejes af Etatsraad Melchior's Børn.

sagt Dem, at jeg ikke kan taale at spise saa sent.“ „Ach, Andersen, vær nu taalmodig, vi venter jo paa Adolf, der er paa Landstedet; nu kommer han snart, saa bliver det saa hyggeligt.“ Klokken blev Halvsex, saa kom Andersen og sagde: „Farvel, Fru Jerichau, nu gaar jeg paa Restavration, jeg kan ikke vente længer; det skriger i Maven paa mig.“ „Ach, Andersen, hvor er De utaalelig, at De nu ikke kan vente, til Adolf kommer. Naa — saa sig da, at der skal rettes an!“ Endelig kom Andersen tilbords, men var hele Tiden i daarligt Humør.

Andersen har ogsaa selv fortalt mig Scener af deres Samliv. Han var Gjæst sammen med Jerichaus hos Fru Scavenius paa Basnæs og arrangerede da en Aften et Tableau. Da det var forbi, sagde Fru Jerichau: „Nu skal ogsaa jeg gjøre et.“ Døren blev lukket, og da den atter aabnedes, stod Jerichau der og ved Siden hans lille Søn, som var nøgen og i Profil. Damerne skreg og løb tilbage, og Fru Jerichau raabte: „Det er min Mand, der har modelleret en Figur!“ Strax efter raabte hun igjen: „Nu skal Andersen ind i et Tableau.“ „For Guds Skyld“, sagde en af Damerne til ham, „se Dem dog for, hvad hun arrangerer med Dem,“ „Det skal jeg nok,“ svarede Andersen, „De kan være ganske rolig; tror De, jeg lader mig stille i saadan en Position som hendes Søn!“ Det endte med, at Andersen var den gamle Digter og Sønnen „den uartige Dreng“, der skød ham.

Da Andersen i 1871. var i Wien, kom Fru Jerichau dér til ham og sagde: „Nu rejser jeg til Ægypten; men jeg rejser i Herredragt! Hvad? Synes De

ikke, det er en god Ide?“ „Men Gud bevare mig,“ svarede Andersen, „det vil De da ikke?“ „Hvorfor ikke?“, udbrød hun, „det vil hjælpe mig i utallige Situationer.“ „Aldeles ikke, Fru Jerichau, det vil være Dem rædsomt, De kommer i Herrekahytter og skal klæde Dem af.“ „Ach, maaske ja! Det havde jeg dog ikke tænkt mig,“ sagde hun; „nej, nej, det er ogsaa sandt, saa vil jeg dog rejse, som jeg er.“ — Senere kom hun til ham og vilde have ham til at rejse med til Amerika. „Nu er vi Begge blevne saa gamle, at der ikke bliver lavet nogen Historier om os; før kunde det nok have været.“ Andersen kunde dog ikke bekvemme sig til at følge hende over Atlanterhavet.

Senere fortalte Fru Jerichau, at hun en Dag, da hun havde været nede at indbyde Andersen til Middag, havde taget og kysset ham og sagt: „Nu er jeg endelig gammel nok til det.“ „Men“ — tilføjede hun, da hun fortalte det — „jeg sagde ikke, at ogsaa han var gammel nok, for saa var han bleven i daarligt Humør.“

Hun ytrede éngang, at hun ikke overfor Andersen turde lade sig mærke med, at hun vidste, hans Alder havde røbet sig ved, at hans rigtige Tænder vare gaaede deres Vej; ellers vilde hun nok have udtalt for ham sin Respekt for de forlorne; „thi de gennemførte paa anerkjendelsesværdig Maade deres Beslutning om at ville have deres egen frie Vilje og førte et virkelig frit og selvstændigt Liv, og det maatte man beundre hos Væsener, der paa alle Maader bleve

hæmmede i frie Udviklingsforsøg.“ Man vil se, hun ofte var tilbøjelig til Spøg overfor ham.

Det er bekjendt, at Andersen har skrevet en smuk Skildring af Kunstnerparret Jerichau i „Folkekalender for Danmark“, 1854. Efter at have set hendes først malede Havfrue, sendte han hende følgende Vers:

Du raader over Farvernes Pragt!
 Du Sjæl har i Havfruens Øjne lægt:
 Et Blink fra Dig selv, fra Aandens Magt!
 Min Tak her i fattige Ord er sagt.

Paa hans Kiste lagde hun sin Krans i Form af et Digt, der stod indrykket i „Berlingske Tidende“. —

Det var muligvis Andersen, som bragte Fru Jerichau i Forbindelse med Ingemanns; men det var hendes eget kunstneriske Geni og varme Hjærte, der bandt dem sammen. Allerede d. 7de Juli 1850 skriver Fru Ingemann til hende: „Jeg kom ikke personlig til at takke Dem for den Glæde, jeg havde af at se Deres Malerier iaar, og det var mig som et Hul i min Kjøbenhavnsrejse. Maa jeg da nu bringe Dem min Tak . . . især for de to ypperlige Portrætter: det af Jerichau og det af Dronningen.¹⁾ Foruden at det Udvortes er saa malerisk opfattet og smukt gjengivet, saa er det sande Sjælemalerier; man ser ikke alene den øjeblikkelige Stemning, men man ser de vigtigste Momenter af et hélt foregaaende Liv.

¹⁾ Her er Tale om Jerichaus store Billede, som nu er paa Galleriet, og om Caroline Amalies Portræt.

Det, som man i Almidelighed kalder det Karakteristiske, ser man oftere i Portrætter; men at man kommer til at se ind i Sjælens Dyb ved at se paa Billedet, det er det, der er saa uendelig sjældent lykkedes for Nogen. Jeg havde ogsaa Fornøjelse af at gjense det dejlige, ejendommelige Ansigt af Italienerinden med Vindrueerne, som jeg paa forrige Udstilling glædede mig saa meget over . . . Hvor jeg glæder mig over den dejlige Lysgradation og Farveharmonie og over den Skjønhedssans, hvormed De opfatter baade det Legemlige og det Aandelige.

Jeg har faaet saadan en inderlig Lyst til at sende Dem et lille Maleri; jeg vilde helst sendt et, som ikke fyldte Dem for megen Plads, og som tillige var extra-godt. Af sine Grunde maatte jeg nu strax opgive den sidste Fordring. Modtag nu disse Blomster, som hænge over et udskaaret Madonnabillede; Muren kunde jeg nok nu malet bedre; men der er Noget i det Hele, jeg selv holder af, og saa tænkte jeg, at De maaske ogsaa kunde holde lidt af dette. Vil De hilse Jerichau saa meget; jeg vilde ret ønske, at hans ypperlige Thor¹⁾ maatte komme i Marmor; jeg elsker ikke Bronzestatuer. Livskraften i Herkules, den bevidste Kraft i Thor og den Sjælekamp, som maa gjennemgaas hos det aandelige Menneske, i Adam, ere tre storartede Fremstillinger. — Ingemann beder mig bringe Dem de venligste Hilsener og de hjærteligste Ønsker . . ., og han beder Dem hilse Jerichau meget fra ham. . . . Nu: Gud velsigne Dem!“

¹⁾ Se min Bog om Jerichau S. 219.

I December 1857 skriver Fru Jerichau til Ingemann og beder, om hun maa male ham; hun faar da følgende Svar: „Kjære Fru Jerichau! Højtskattede Kunstnerinde! Det skal ret glæde os at se Dem her hos os, og jeg skal med Fornøjelse sidde for Dem og lade mit gamle Ansigt afbildes i Ideens Lys gennem Deres Kunst. Jeg har altid sat megen Pris paa Deres livlige og sjælfulte Opfattelse af Hvad De ser i et Menneske-Aasyn, saavel som paa det Liv, De i Almindelighed véd at give Deres Billeder. Da vi var i Kjøbenhavn i Maj Maaned, var De i Hamborg. Vi saâ ikke Deres kjære Ansigt, men glædede os ved at se Deres geniale Mand og hans fortræffelige Arbejder. De hjærteligste Hilsener fra min Lucie. Deres ærbødigt hengivne B. S. Ingemann.“

Den 13de Dec. 1857 skriver Fru Jerichau! „Jeg sidder nu i det ældgamle Sorø hos den kjære, gamle Digter, som endnu bestandig føler og skriver saa varmt og smukt. Fra et lille, gammeldags Tagværelse fra Holbergs Tid, som i Formen minder mig om denne Digtets noget plumpe og tillige saa humoristiske Tid, med Udsigt over den smukke Indsø, skriver jeg disse Linjer. Jeg er glad ved at male den ailderstegne Skjald.“ —

Den 26de Dec. 1857 skriver Ingemann til hende: „Tredobbelt Tak, kjære, højtagtede Fru Jerichau, først og fornemmelig for Deres kjære Besøg og det personlige Bekjendtskab med en poetisk, højst elskværdig Kunstnernatur, som jeg mest tilforn har kjendt i dens Værker. De faa Dages Samtaler baade under Deres Arbejde og i Forfriskningstimerne, saa-

vel ved den brusende Sø som hos min Lucie ved vort lille Tebord, aabnede mig et Indblik i Deres Aand og Sind, som i høj Grad har glædet mig og skal være mig uforglemmeligt. Min Lucie havde allerede tidligere med Glæde og Kjærlighed set ind i Deres Sjæl; men hendes Blik for den indre aandelige Skjønhed er baade hurtigere og sikrere end mit. Vi holde nu vist Begge lige meget af Dem personlig, ligesom vi Begge med varm Deltagelse har elsket Deres Kunst. Portrættet fandt Alle her mesterligt. Det har faaet en Plads, man kunde misunde det og ønske sig — uden at hænges. Dernæst Tak for det venlige Brev ¹⁾ og for det fortræffelige Medaljonportræt af Deres og Danmarks Jerichau. Bring ham vor hjærteligste Tak baade derfor og for den smukke improviserede Juleengel i Æskelaaget, hvori vi strax kjendte Mesterens sikre Haand og rene, skjønne Former. Dette Billede skal vi bevare som en kostelig Haandtegning af ham. — Det store, blomstrende Marzipanhjærte, som skylder en Kunstnerindehaand sin Tilværelse, og som De venlig symbolsk ligner ved Deres eget, synes det mig næsten kannibalsk og barbarisk at fortære; dog — den Skæbne maa det jo undergaa for ret at anerkjendes. Det fortjente ret at blive Helten i et andersensk Æventyr. . . . Til Foraaret glæde vi os til at se Dem og Deres Kunstner-Mand. Vi sende Dem Begge vore hjærteligste Hilsener. Ogsaa vor Pige Sophie beder Dem hilst og takket saa meget, fordi De erindrer hende.

¹⁾ Se „Breve til og fra B. S. Ingemann“ S. 516.

. . . Gud bevare fremdeles Dem og Deres! Bevar os i Deres venlige Erindring! Deres ærbødigst hengivne B. S. Ingemann.

I et Brev af 22de Juni 1862 takker Fru Ingemann Fru Jerichau for en Afbildning, hun har set af „Havfruen“, og siger; „Det har interesseret mig særdeles at se Udtrykket i hendes Ansigt og især i hendes drømmende Øjne; det er, som hun havde en Anelse om noget Evigt, men som om der var en Mur mellem det og hende. Guds Velsignelse over Deres Kjærlighedslykke, over alle Deres og til Deres Liv i Kunsten! Deres hjærtelig hengivne Lucie.“

Jeg har aftrykt disse Brudstykker af Breve, for at vise, hvorledes Fru Jerichaus Kunst, der jo har Ord for ikke at være national dansk, dog hjærtelig har kunnet tiltale et saa specifikt dansk Ægtepar som Ingemanns.

I flere Aar stod Fru Jerichau i venligt Forhold til Ingemanns Ven Grundtvig og kom i hans Hus; det var vel navnlig, medens han var gift med den af Alle saa højt skattede, kraftige og begavede Fru Marie Toft, født de Carlsen, som Jerichaus kjendte, før hun blev Fru Grundtvig. Senere hævedes ganske den personlige Forbindelse mellem Fru Jerichau og Grundtvig.

I et ikke mindre venskabeligt Forhold end til Ingemann stod Fru Jerichau til dennes Antipode J. L. Heiberg og især til hans Hustru, den berømte Johanne Louise. Det var kort efter, at Fru Jerichau havde taget fast Ophold i Danmark og boede i et fattigt Hus paa Kristianshavn, hvor store Sorger

prøvede hende, at Fru Heiberg opsøgte den Fremmede og bragte hende kjærlig Trøst, samtidig med, at hun styrkede hendes Selvfølelse som Kunstnerinde, der var i Færd med at bukke under for den strænge danske Kritik. Fru Jerichau malede snart Fru Heiberg som Lisbeth med Jokum fra „En Søndag paa Amager“ og senere hendes Portræt. Indtil det Sidste bestod der et fortroligt Forhold mellem de to geniale Fruer.

Til H. C. Ørsted stod Fru Jerichau ogsaa i et venskabeligt Forhold, som hun forstod at paa-skjønne. Hun kom i hans Hus og efter hans Død fortsattes Venskabet med hans ædruelige, godhjærtede og karakterfaste Enke og med den begavede, fintfølende Datter Mathilde.

Skulde jeg nævne Andre af den danske Kunst- og Videnskabs-Verden, som vare knyttede til Fru Jerichau, maatte det blive Chr. K. F. Molbech, der baade i Raad og Daad stod venskabelig ved hendes Side og altid viste sig tiltalt af hendes friske, varme og virksomme Natur, som engang bragte ham til at kalde hende „et Sommerbarn“; dernæst Digteren Thomas Lange, Grevinde Nathalie Holck, født Ryge, Frederik Bøgh, Frøken Doris Pfeil, senere Fru Erhard Hansen, og Dr. fil. Frederik Knudtzon.

I den danske journalistiske Verden skjønnede Fru Jerichau paa Erik Bøgh, C. St. A. Bille og Vilhelm Topsøe, af hvilke de to Første gave hende mange Beviser paa Velvilje og Forstaaelse, medens den Sidste i hendes senere Aar oftere var hendes

Omgangsfælle og viste hende virkeligt Venskab. Et saadant erfarede hun ogsaa i Gjærning hos daværende Kontorchef i Kultusministeriet, nuværende Etatsraad Schwartzkopf.

Af danske Hjem, hvor hun kom gjærne, maa først og fremmest udhæves Lorens Frölichs, hos hvem hun gik ind og ud som en Slægtning; baade Manden og Hustruen, født Benedicte Treschow, stode hende meget fortrolig og sympatetisk nær. Dernæst maa nævnes Jerichaus Fætter, Emil Birchs, Digteren A. Munchs, Fru Signe Læssøe, født Abrahamson, afdøde Grosserer Tuteins, Kaptajn, Dr. fil., Brygger Jacobsens, Brygger Carl Jacobsens, Pastor Visbyes, Oberst Tschernings, General Raasløffs, hvis Datter hun især følte sig varmt knyttet til, Justitsraad Rinks, hvis Hustru paa mange Maader var virksom til hendes Vel, Martin Henriques's, hvor Musikken drog hende gennem Familiens og mange af deres Venners kunstneriske Ydelser, Etatsraad Melchiors, der her — som overfor saa mange Andre — vare rede til Bistand, naar de bleve søgte, o. s. v., o. s. v. Forøvrig var der knap nogen bekjendt dansk Mand eller Kvinde, naar de ikke netop specielt tilhørte det høyenske Parti, som ikke havde været Gjæst i Fru Jerichaus Hus.

Af Udlændinge, som stode hende venskabelig nær, kunne fra Norge nævnes Malerne Gude og Tidemand, Komponisten Grieg og Hustru og P. A. Munchs, som hun lærte at kjende i Rom i 1859. Hun skriver: „Familien Munch have vi megen Glæde af. Han er en meget betydelig lærd Mand, beleven og dannet,

Konen¹⁾ særdeles genial og varmhjærtet og Døtrene lige saa yndige i Ydre som de lade til at være det overhovedet. Moderen spiller mageløst dejlig, genialt, og den ældste Datter synger rørende dejlig de yndige norske Nationalsange. Jeg antager Fru Munch for at være en flammende heftig, men grundredelig Natur, og jeg vil i Fremtiden med Guds naadige Hjælp have denne Families Interesse Meget at takke for Munchs Interesse for os har udviklet sig stærkt og varmt paa Grund af den Uret, vi har lidt ved Klikken“. Senere hedder det: „Erindringen om Fru Munchs kristelige Sind, hendes Varme og Aand, er en Skat, som jeg bringer med mig fra Rom. At Munch maa have mange Fjender i Kjøbenhavn og overhovedet i Danmark, kan jeg let forstaa paa Grund af hans politiske Anskuelser og hans Arbejders Retning saavel som ogsaa, fordi han er en betydelig og maaske meget lidt bøjelig Karakter“. — Blandt andre Norske, som Fru Jerichau i de senere Aar viste en Venlighed, der gjengjældtes, nævner jeg Henrik Ibsen, Fru Magdalene Thoresen og Fru Marie Colban.

Blandt hendes svenske Fæller maa først nævnes fra Rom, inden hun kom til Danmark, Bernhard v. Beskow med Frue og senere Fredrika Bremer. Strax efter Fru Jerichaus Ankomst her til Landet traf disse To hinanden og sluttede Ven-skab. Hun malede Digterinden, og da denne ud-gav „Liv i Norden“, skrev hun deri: „Iblandt de

¹⁾ Nathalie Charlotte Linaae. Datter af Forvalter i Laurvig L., født d. 5te Febr. 1812.

danske Kunstnere er der nylig optraadt et Talent, ikke dansk eller nordisk — men som Danmark herefter kan regne blandt sine — med Sydens glødende Kraft i Farve, i Udtryk, i Blik, med Fejl og Fortjenester, ejendommelige for Geniet. Det er en aandrig Kvinde, en Datter af Polen, nu en dansk Kunstners Hustru, det er Elisabeth Baumann, nu Fru Jerichau, som i Danmark gjenkalder Mindet om Rubens Pensel, om hans Ild og skabende Liv“. — Jenny Lind og Billedhuggeren Qvarnstrøm hørte ogsaa til Fru Jerichaus svenske Omgangsfæller. I sit sidste Leveaar gjorde hun Bekjendtskab med Victor Rydberg, som var meget elskværdig imod hende og vandt hendes Hjærte; det Samme kan siges om Nordenskjöld og Maleren Grev Rosen.

Jeg gaar over til Fru Jerichaus tyske Venner, som jeg dog kun véd lidet Rede paa, da de ere saa talrige. Fra sit første Ophold i Düsseldorf kjendte hun en stor Mængde Kunstnere, og hendes Navn var jo allerede dengang bekjendt i Tyskland, altsaa meget mere, da hun som Jerichaus Hustru i 1846 rejste derigjennem paa Hjemturen fra Rom til Danmark. De dvælede da i Berlin og besøgte sammen med Rosa Baumann Goethes Bettina (Elisabeth v. Arnim), der jo dengang var en Frue paa 61 Aar. De lode sig melde, og hun lod svare: „For Elisabeth Baumann er jeg altid hjemme.“ Saa kom de ind. „Nu er det om at gjøre, at vi i en Fart lære hinanden at kjende“, sagde hun. „Hvorledes har De faaet Deres Evner?“, spurgte hun Fru Jerichau. Jerichau vilde gjøre en Bemærkning, men hun afviste ham kort:

„Dem bryder jeg mig ikke om — jeg taler med Deres Kone.“ Fru Jerichau svarede: „Jeg har faaet dem af Gud.“ „Naa, De er saadan“, lød Svaret, hvorpaa Fruen hurtig vendte sig mod Jerichau og spurgte: „Hvis De fik Bestilling paa at lave en Figur, forestillende en af Planeterne, hvordan vilde de saa bære Dem ad?“ „Jeg vilde slet ikke tage imod saadan en Bestilling“, svarede han. „Saa-aa?!“, udbrød hun; „ja, saa har jeg Dem; nu véd jeg Besked; saa kan vi godt skilles ad.“ Dermed endte hun „Audiensen“ uden at have hilst paa Rosa Baumann eller værdiget hende et eneste Ord.

Fanny Lewald lærte Fru Jerichau at kjende før sit Ægteskab. De sagde „Du“ til hinanden, og om de end vare væsentlig uenige, droges de dog æstetisk til hinanden. Det er bekjendt nok, at Adolf Stahr var Fru Jerichaus Beundrer og Ven, og da han i 1855 ægtede Fanny Lewald, knyttedes disse To end mere til den af dem Begge Beundrede. Under Fru Jerichaus seneste Ophold i Rom kom de en Del sammen, ligesom Fanny Lewald ogsaa var Fru Jerichaus Gjæst i Kjøbenhavn for dér at hilse paa sin „kjære gamle Livskammerat.“

Landskabsmaleren Gurlitt hørte ogsaa til Fru Jerichaus Ungdomsvenner. Den 20de Okt 1879 skriver hun fra Dresden: Gurlitt har vi truffet med Familie hos vore gamle Venner Hettners¹⁾, der gjorde Stads af mig ved et yndigt Aftengilde, og det var

¹⁾ Kunst- og Literærhistorikeren, hvis Hovedværk er „Literaturgeschichte des 18. Jahrhunderts.“

dejligt at være samlet med to ægte gamle Venner, der begge have været med ved mit Bryllup, og nu sad der Børn af de for 35 Aar siden unge Kunstnere og Kunstlærde. Hettner er Direktør for Skulpturmuseet her.“

Med Jakob og Wilhelm Grimm og dennes Søn, Digteren og Æstetikeren Hermann Grimm stod Fru Jerichau paa en meget god Fod. De to Første malede han sammen paa et ypperligt Billede i 1855, og med den Sidste vexlede hun ikke sjældent fortrolige Breve.

Af Fru Jerichaus tyske Vennekreds nævner jeg endvidere Freiligrath og Hustru, Liszt og Gregorovius, til hvilken Sidste hun dobbelt maatte føle sig knyttet paa Grund af hans Skrift til Gavn for Polens Frihed¹⁾. —

Af hendes franske Kreds véd jeg kun at nævne den særlig for sine Værker om Nordens Historie bekendte A. Geffroy og Maleren Bénouville samt i tidligere Tid Lamartine og Alfred de Vigny. — Af den russiske fremhæver jeg særlig Anton Rubinstein. — I England havde hun Mange, der vare hende venlig sindede, lige fra Dickens med Hustru til Hambro. Om en dansk Mand, der var knyttet til England, Gesandten i London, Kammerherre, Generallieutenant C. E. J. v. Bülow, udtaler hun sig saaledes: „Han har vist sig som min tro Ven.“ „O, hvilken forklaret, elskelig Kjærlighedens

¹⁾ Se forøvrig om hendes tyske Venner fra hendes Ungdomstid i hendes »Ungdomserindringer«, navnlig S. 56.

Aand lyser ud af hvert hans Ord. Og denne Mand er en Diplomat! Han har været i en betydelig Stilling og beklædt den i mange Aar, vistnok til Velsignelse for Mange. Jeg synes, han vil næppe leve længe. Gud velsigne ham her og hisset!“ — Om Englænderen, Arkitekt Donaldson¹⁾ og hans Familie skriver hun d. 10de Maj 1860 til sin Mand: „Du kan ikke tænke Dig, hvor usigelig gode, elskelige Donaldsons ere mod mig. De tænke forud paa enhver Ting, der kunde glæde eller interessere mig. Aldrig — undtagen Thorald Læssøe — har jeg truffet Medmennesker, der paa en værdigere og mere kjærlig Maade tænke og arbejde for Andres Vel, saavel for den Enkelte, som for det almindelige Bedste. Aldrig har jeg set kristelig Aand saa gjennemgribende gennemført saa vel i Bekjendelsen som i Gjerningen. Gud give, jeg nogensinde kunde komme til at ligne denne elskelige Kvinde, der er lige saa hengiven mod Gud under de store Sorger (for otte Aar siden mistede de deres 22aarige Søn i et Slag i Indien; han var lige saa dejlig som from og elskelig) som i daglig Med- og Modgang. Slige Mennesker ere en sand Velsignelse i Verden.“ —

Idet jeg slutter denne overfladiske Omtale af Fru Jerichaus specielle Venner, maa jeg tilføje, at der kan være mange, jeg ikke har faaet med, navnlig i Udlandet og fra hendes første Dage i Danmark, hvor jeg ikke personlig har kunnet erfare, til Hvem hun især knyttede sig. Forresten skriver hun fra

¹⁾ Se Side 117.

St. Petersborg: „Der gives, Gud ske Tak, her, som overalt, kjære, rare Mennesker, der lukke Hjærtets Dør op og lade gode Tanker ind, naar en Anden banker paa Hjærtets Dør; saaledes gaar det mig alle vegne.“ Hendes Søn Harald skriver til hende: „Hvor herligt at kunne rejse rundt som Du, først med det Humør og den Lethed, og saa at være begunstiget af Venlighed, Beundring og Udholdenhed.“

Hvor Fru Jerichau var, havde hun Lyst til at samle Vennekredsen om sig. Hun var umaadelig gjæstfri og nægtede sig aldrig hjemme for sine Venner. Ringede det paa hendes Dør og hun stod fuldt optagen af sit Maleri, kun kom dog ud med Paletten og Penselen i Haanden og Brillerne paa Næsen, og med fuld Hjærtelighed modtog hun den Besøgende. Gladest var hun, naar hun efter sit store Dagværk kunde samle nogle faa Fortrolige ved et sildigt Middagsmaaltid. Da sprudlede hendes Liv, hun holdt mange Taler og gjorde det ofte godt, sommetider daarlig, men altid elskværdig og hélt ud improviseret. Hun havde tit et Point i sin Tale, men det kunde ogsaa slaa fejl, saa hun ikke kunde rede sig ud af det; saa gav kun sig blot til at le og satte sig ned, idet hun endte: „Ach nej, det gaar ikke.“ Det kunde da ikke falde hende ind at ærgre sig, hun mente, hun var mellem Venner, som ikke udøvede Kritik. Hun bød som Regel god aandelig og legemlig Føde. Hun har haft Ord for at være en daarlig Husmoder med Hensyn til Anretning og Tillavning af Mad. Det ærgrede hende umaadelig, naar slige Rygter kom hende for Øre. Man maatte meget hellere sige, at hun var

en daarlig Kunstnerinde, end at hun ikke kunde lave Mad. Og vist er det ogsaa, at hun var i Stand til selv at koge og stege, tillave og arrangere, og hun var ofte virksom i sit Køkken. Man spiste meget velsmagende Retter ved hendes Bord, men somme-tider Ting, man ikke smagte andre Steder, lige til italienske og persiske Retter, altid primitive, naturkraftige og sunde. Det satte vel ogsaa noget Krydderi paa Maden, at man altid kom til at spise saa sent — som oftest langt ud over den Tid, Indbydelsen lød paa — at man var meget sulten, naar man gik tilbords.

Fru Jerichau holdt ogsaa store Selskaber, hvor hun samlede alle Slags Mennesker; her kunde det gaa elegant nok til, skjønt der stadig indtraf Tilfælde, som stred meget mod almindelige Former. Hun underholdt saadanne Selskaber ved Sang og Musik — ikke sjældent, navnlig i tidligere Tid, af udenlandske Kunstnere — ved Tableauer og Deklamationer, og hun var selv altid virksom ved saadanne Forestillinger. Men saa kunde det ske, at hun havde indrettet sit store Atelier til mange Tilskuerpladser, der dog ikke vare paalidelige i Sæderne, men kun bestode af to Tønder for begge Ender og derover et langt Bræt, dækket med et Tæppe; midt under Forestillingen brast første Bræt — og dér laa de fornemste Damer mellem hverandre paa Gulvet, saa kort efter andet Bræt, og saa fremdeles, medens smilende Vrede og dulgt Latter fyldte hele Rummet. Saa hed det sig en anden Gang, at hun havde fremstillet et Tableau med hendes Havfrue; men Vedkommende, der agerede,

laa virkelig paa Is, der smeltede og løb ned paa Gulvet, hvor det gjorde Tilskuerne vaade om Fødderne. Saa fortalte Rygtet, at hun ved sit store Karneval, hvor Alverden var forsamlet, og hvor hun selv var en Hex, der laa og rørte i Gryden, medens hun deklamerede smukke Vers, at hun dér senere ved Aftensbordet havde savnet tilstrækkelig mange Champagneglas og derfor havde sat Zwiebelglas for enkelte Personer. Saa kunde De, der havde været hendes Gjæster, fortælle, hvorledes de vare blevne opvartede af Tyrkinder og sent om Aftenen havde drukket Kaffe, serveret i tyrkiske Kopper og paa tyrkisk Vis, o. s. v., o. s. v. — Slige Forhold gave Spidsborgerne Nok at tale om og le ad; og det maatte de jo have Lov til. Det er vist, at Intet var saa morsomt som at være Gjæst i hendes Hus, Intet saa uberegneligt, Intet saa overraskende. Man var i en anden Sfære end den, der ellers behersker det pæne Selskabsliv, man havde paa én Aften hos hende oplevet Mere end hele sit Liv igjennem i andre Huse, og man glemmer aldrig de store Nydelser, hun har beredt En.

Der hørte ikke Meget til at komme i hendes Hjem, og Hvem nævner Tallet paa Alle, som have været Gjæster dér? I den Tid, hun havde den store Lejlighed i Sidebygningen paa selve Charlottenborg, holdt hun „aabent Hus“ dér hver Mandag Aften, og der var fuldt af Besøgende. Jeg husker en Fastelavnsmandag dér. Omkring i Selskabet gik der en underlig, tavs, sortklædt Person. Jeg spurgte Jerichau Hvem det var. „Det véd jeg ikke“, svarede han, „jeg kjender næsten Ingen; spørg min Kone, det er

hende, der holder Selskab.“ „Hvem er den Herre dér?“ spurgte jeg Fru Jerichau. „Ach, jeg véd ikke“, svarede hun, „spørg Adolf, jeg kjender ham ikke, jeg har aldrig set ham før.“ — „Deres Kone kjender ham heller ikke“, sagde jeg til Jerichau. „Saa er det en Tyv!“ udbrød han, „det er naturligvis En, der benytter sig af, at her kan komme alle Mennesker; De skal se, det er En, der vil stjæle Sølv-tøjet. Men nu skal jeg passe paa ham.“ — Lidt efter udbredtes det i Selskabet, at Vært og Værtinde slet ikke kjendte den tavse Herre, og den almindelige Opmærksomhed blev henvendt paa dette mørke X. Saa kom Øjeblikket, da vi skulde fejre Fastelavn ved at slaa Jydepotten itu. Forskjellige havde været bundne for Øjnene, faaet Kniplen i Haanden og -- slaaet galt. Nu kom Turen til den Sortklædte. „Ach . . . Hr. . . . Hr. . . .“ stammede Fru Jerichau; thi hun vidste jo ikke Hvad han hed. Imidlertid gav hun ham Bind for Øjnene, og han var nu ganske anonym. Gravitetisk gik han frem og slog med Knippelen et Dommedagsslag i Gulvet. Da brast Latteren løs, og han maa formodentlig have følt sig fornærmet; thi et Øjeblik efter var han borte, og Ingen har nogensinde faaet Oplysning om, Hvem han var, hvorfra han kom eller hvorhen han gik. Jeg antager, at han et eller andet Sted er bleven præsenteret for Fru Jerichau, og saa har hun sagt til ham: „Kommer De ikke til vore Mandagaftener?“ Men saa senere har hun glemt ham og hans Ydre.

Engang i 1865 havde Fru Jerichau bedt en større Kreds sammen i Anledning af hendes og hendes Mands paatænkte Rejse til Rom. Der var en

Del af Gjæsterne, som ikke interesserede hende særlig, men som hun syntes, hun var nødt til at bede. Jerichau var kjed af det Hele, og medens Gjæsterne samlede sig, fik han tre gode Venner ind i et Kabinet for at spille Whist med dem; saa drejede han Laasen om for Døren ind til de andre Værelser.

Da Selskabet var fuldtalligt, bad Fru Jerichau, at man vilde undskylde hende en kort Stund, hun havde haft saa Meget at bestille, at hun ikke havde faaet kjøbt Dessert, saa hun maatte gaa ud i Byen et Øjeblik. Gjæsterne vandrede nu alene om uden Vært eller Værtinde. Da Fru Jerichau kom hjem, lagde hun sit Tøj i Sovekammeret, som stødte op til det lille Kabinet, hvor der spilledes Whist. Hun kikkede derind og blev fristet. „Ach, Adolf“, udbrød hun, „jeg tager Dine Kaart et Øjeblik; det er saa morsomt!“ Nu blev der givet af hendes Makker, og hun fik en Masse i Spader. Der blev sagt Pas rundt, og derpaa udbrød hun: „Ach, jeg har saa brillante Kaart til at vælge!“ „Det maa man ikke sige i Forvejen“, svarede Makkeren. „Ganske bestemt maa man sige det, man maa sige at overlade at vælge, det har jeg spillet saa ofte!“ — „Ja“, indvendte Makkeren, „men De maa ikke i Forvejen sige til mig, at De har saa Godt til at vælge paa, for saa kan jeg jo ikke overlade.“ „Jamen, Kjære, hvis der ikke bliver overladt, faar jeg ikke et Stik, og det er dog kjedeligt, naar jeg har saa udmærkede Kaart.“ „Ja, vil De saa vælge!“ var Svaret. „Bedste, jeg vælger bedste Farve“, jubede hun og klappede i Hænderne. Hendes Modstandere bleve Lilleslem, og hun var henrykt,

igjen klappede hun i Hænderne og sagde: „Var det ikke uhyre morsomt?“ — „Men nu maa vi ind at spise tilaften“, fortsatte hun snart efter, „det gaar ikke at lade dem Allesammen være derinde alene.“ Snart kom vi tilbords; hun var sulten og spiste ivrig, hvorpaa hun udbrød: „Ach, hvad det er brilliant Mad, hvor det smager syperbe.“ Da hun havde stillet sin første Sult, klinkede hun paa sit Ølglas og holdt omtrent følgende Tale: „Skjønt i Øl, saa dog, som jeg haaber, ikke med en Ølbas, vil jeg tillade mig at byde min kjære Adolf og mig velkomne hjem fra Romerejsen. De véd Allesammen, at vi havde inviteret Dem for at tage Afsked med os, da vi agtede os til Rom. Vi havde ogsaa forlangt Afskedsaudiens hos Majestæterne paa Fredensborg, og da vi saa i Formiddags kjørte derud paa Jærnbanen, sagde Adolf: „Hvad skal vi egentlig i Rom?“ „Ja, kjære Adolf“, svarede jeg, „det er ikke mig, der har sagt, jeg vil til Rom, det er Dig, som siger, Du vil derned for at faa Dit Atelier i Orden.“ „Det har jeg aldrig sagt“, sagde Adolf, „jeg siger altid, at jeg bare vil have Lov til at være i Fred.“ „Kjære Adolf, det er Dig, det har sagt det; jeg har ikke den gang villet til Rom.“ „Ja, jeg vil heller ikke, jeg vil allerhelst være i Ro herhjemme.“ „Nu vel, kjære Adolf, saa rejser vi ikke, saa bliver vi hjemme, saa er der jo ingen Grund til at rejse.“ „Nej, saa rejser vi ikke“, svarede Adolf, og derved blev det. Da vi imidlertid havde forlangt Afskedsaudiensen, saa tog vi den; men saa var der en af Kongens smaa Hunde, der imens spiste Adolfs sorte Hat, saa han ikke kunde kjøre

hjem med den, men maatte have en Jagthat paa og saâ rædsom ud.) De vil altsaa Allesammen se, at vi ikke kommer til at rejse, og derfor er det, at jeg tillader mig at byde min kjære Adolf og mig velkomne hjem fra Romerrejsen.“ — Kort efter at denne Tale var endt, kom en Pige ind og hviskede Fru Jerichau Noget i Øret. „Ach dog!“ udbrød hun, rejste sig og gik ud. Strax derpaa kom der Bud efter en anden af Husfællerne, som ogsaa rejste sig og gik. Jerichau blev nu halvt vred, halvt urolig: „Hvad er det for Noget? Er der Noget i Vejen?“, hvorpaa ogsaa han gik ud. Man var altsaa igjen uden Vært eller Værtinde. Snart efter kom Fru Jerichau atter ind og sagde: „Kjære Venner, det er vores Husjomfru, som har faaet Krampe. Hun skulde have lavet Punschen, og nu kan der desværre ikke blive Noget af det: Det er desuden nu saa uhyggeligt, da hun bliver ved at have Krampe, at jeg tror, jeg maa bede Selskabet bryde op. Ja, det er sandt, jeg vil bede Dem tage tiltakke med Desserten; jeg var flere Steder, men kunde ikke faa noget Ordentligt, saa jeg beder Dem at nøjes med noget Wienerbrød, jeg har faaet i Kongens Bageri.“ — Efter at dette Bagværk var budt om, endte Afskedsselskabet paa en ligesaa brat som beklagelig Maade. De fleste Gjæster havde ikke nydt meget Godt hverken af Vært eller Værtinde.

Den Slags Formløsheder hørte ellers mest hendes yngre Aar til. Af en Deltager er det blevet fortalt mig, at hun engang i tidlig Tid havde bedet H. N. Clausens, Etatsraad Puggaard, Pastor Blædels og Flere til Julemiddag. Da de kom, sad hun og

malede; hun udbrød da: „Men, min Gud, er Klokken saa mange? Ja, vi skal snart faa Alt i Orden.“ Lidt efter kom hun ind og sagde: „Efter ægte gammel nordisk Skik skal vi have Risengrød og Gaasesteg, og jeg gaar nu ud at købe Gaasen.“ Gjæsterne ventede længe; endelig kom hun og sagde: „Det bliver ikke Gaas, men Kalkun. Gæssene er udsolgte.“ Det varede imidlertid til langt ud paa Aftenen, inden endelig Kalkunen var bleven stegt og kom paa Bordet.

Hun kunde ogsaa glemme, at hun havde indbudt enkelte Personer. En engelsk Kunstven, som opholdt sig i Kjøbenhavn en Vinter igjennem, kom en Dag selskabsklædt til hende. Da de havde talt lidt sammen, sagde hun: „De er i Gala, De skal til Middag?“ Det kom da ud af ham, at det var hende selv, der havde bedt ham til Middag. „Ach, og vi skal netop til Dronningen“, svarede hun; „men De vil kunne spise paa en udmærket Restavration i Hotel Royal, og saa ser vi Dem en anden Dag.“

Engang havde hun inviteret min Broder Frederik og mig til Middag. Da vi kom og havde været der i nogen Tid, sagde hun: „Jeg kan ikke bede Jer at blive og spise.“ Vi gik til Bekjendelse, at vi vare budne der til Middag!“ Hun: „Kjære, er det idag? Ach, hvor uheldigt! Vi skal netop ikke have Andet end Vælling og selvlagte Æg.“ Med dette Sidste betegnede hun Æg, som vare lagte af hendes egne Høns.

Hun begik undertiden den Fejl at indbyde Gjæsterne til højst forskellige Tider, Nogle til 4,

Andre til $4\frac{1}{2}$, til 5, $5\frac{1}{2}$, ja endelig Andre til 6. Det varede lidt længe for Dem, der havde ventet fra 4. Engang i et saadant Selskab vare Alle samlede, Klokken var 6, men Fru Jerichau var ikke hjemme — Ingen var hjemme. Kl. $6\frac{1}{2}$ kom hun med sine Børn og sagde: „Det er Allesammen kjære Venner, jeg har hos mig, saa jeg generer mig ikke; jeg har været til svensk Gymnastik med alle mine Børn, og nu skal jeg blot gjøre Toilette, saa gaar vi strax tilbords. De undskylder!“

Skal der tales ganske ærlig, kan det ikke forties, at hun undertiden har indbudt Gjæster, f. Ex. paa sit Landsted, og naar de kom, har der Ingen været tilstede, men Alt lukket og slukket. Saa var det altid en Trøst, at „Constantia“s Restavration var lige overfor.

Baller og Karnevalslystigheder havde hun stor Passion for. Aaret før sin Død deltog hun med Glæde i i det romerske Karneval. Herom skriver hun: „I $3-3\frac{1}{2}$ Time kostymerede jeg 28 Personer og kjørte med dem som *L'Orient emancipée* under tusende og atter tusende Buketers Regn gjennem den bravobrølende Menneskemasse i Skyggen af et af 20 enorme Palmegrene sammensat Palmetræ. Alle Kostymer, der udgjøre min Ateliergarderobe, havde jeg udlaant dertil. Jeg modtog første Karnevalspris, som dels blev benyttet til at kjøre statutmæssig Fastelavn Tirsdag endnu engang gjennem Korsoen, dels faa ifølge mit Ønske flere Hundrede Fattige Middag for den anden Del af Prisen . . . Du vil maaske med Holberg spørge: „Hvad Fanden

vilde Du paa den Galej?“¹⁾ . . . Det var en stor med persiske Tæpper udstafferet aaben Omnibus, forspændt med 4 tyrkiske Heste med tyrkiske Forridere, og det Hele blev jeg bedt om at sætte mig i Spidsen for ved vore sindige Landsmænd. Jeg havde holdt mig i Skindet hele 5 Dage og gaaet den glimrende, pyntede Korso forbi 4 Dage daglig til mit Arbejde, ligesom Ulysses Circeøen, med Bomuld i Ørene — men saa gik Naturen over Optugtelsen, da Anmodningen kom til mig, . . . saa spenderede jeg to halve Nætter og to Dage og var ligesaa glad og lystig som Alle, men kun i den omtalte Tid; ellers har jeg arbejdet enormt.“

Engang fik hun i Kjøbenhavn den Idé at byde sammen alle de mandlige og kvindelige Skjønheder, hun kunde opdrive, ligegyldig, om hun kjendte dem personlig eller ikke; hun vilde have Erotik over Ballet og se, hvor forelskede de kunde blive i hinanden. Der var fuldt af grønne Træer, dunkle, kulørte Lamper og Marmorstatuer rundt i Værelserne: Alt var lokkende, mystisk, poetisk og bedaarende. Forsøget lykkedes over al Forventning, saa meget, at hun endog var ved at angre Planen, da hun saâ, hvor de erotiske Tilbøjeligheder fik Spillerum. Jerichau sagde, at det var uforsvarligt, især, da han umulig kunde lade være ogsaa at blive forelsket, og hun forsikrede, hun gjorde det aldrig om igjen. Imidlertid er det maaske det mærkeligste Bal, der nogensinde er blevet holdt i Kjøbenhavn.

¹⁾ Det er Géronte i „Scapins Skalkestykker“, som siger det.

Alt som Fru Jerichau blev ældre og alvorligere, yndede hun allermest smaa gemytlige Sammenkomster, og det gik stadig mere og mere regelmæssig til. Hun afskyede at være hensynsløs, og naar hun syndede mod Formen, var det meget imod hendes Principper og pinte hende. Men det vil paa den anden Side naturligvis ikke sige, at hun nogensinde i mindste Maade nærmede sig det Pedantiske og Pæne. Den trivielle Selskabsform var det hende vederstyggeligt og umuligt at indordne sig under, og hun kunde til det Sidste overraske ved sin Maade at være paa. Det var i hendes senere Aar, at jeg i et Selskab saâ hende staa og tale med en fin Kavalér, som hun med Et gjorde fuldstændig perplex ved at sige: „Undskyld, en Loppe!“, hvorpaa hun med rask Haand greb Delinkventen paa Herrens Hals og hindrede den i de blodigste Misgjerninger. „Dem har vi saa mange af i Italien“, sagde hun leende, „her er de sjældnere at træffe.“

Hun huskede forbavsende godt sine Venners Fødselsdage og kom glad med sin Gave og Lykønskning. Hun irriteredes, naar der kunde indvendes Noget mod et Selskab, hun havde gjort. Hun bestræbte sig til det Yderste for Orden og Nøjagtighed. „Husholdningskundskab bør enhver ung Kvinde betragte som Grundlag for sin Fremtid“, sagde hun, og hun skrev til sin Mand: „Du skulde se min nøjagtige, ordentlige Regnskabsbog; . . . det er ikke svært, blot man tvinger sin uordentlige kunstneriske Natur til hver Dag at notere Udgifterne.“

Størst Glæde havde hun af, naar hun kunde samle sin bedste Vennekreds paa Landstedet, hendes „Fuglerede midt i Træernes Toppe med Udsigt over det friske, klare Øresund“. Hun elskede denne Bolig og hele Sommerlivet dér. I Avgust 1867 skriver hun til sin Harald: „Vi ere installerede paa vor kjære, lille Storkerede. Jeg overlader Herremændene deres Herregaarde, Kongerne deres Paladser, naar jeg blot maa beholde mit stille, hyggelige Hjem, der skjuler sig lig Reden i det tæt tilslørede Grønne. Fra alle Kroge mellem Grenenes Gitter, fra Eng og Hav, titte de kjære Erindringer med deres kjære Barneøjne paa mig og hilse. Aar ere gaaede; men det synes mig, som vige de tilside, og som maatte Du med Mimi ved Armen træde frem fra Alléen.“

Paa den dejlige, store Grund skraas over for Charlottenlund med Skov og Eng, med Strandbred og Marehalm, laa der oprindelig kun ét Hus; men hun byggede to til, det ene lige ved Indgangen, det andet ovre mellem de høje Træer lige over Aaløbet, der skilte det fra den aabne Strandmark. Dette sidste Hus havde hun ladet bygge meget primitivt af Tømmer, hun til sin store Fornøjelse havde faaet for billig Pris i „Materialgaarden“ ved Frederiksholms Kanal. Det var hendes egentlige Sommerbolig. Især udmærkede sig her den meget store, maleriske Havestue med aabne Døre ud mod det Grønne, Aaen og Marken. Hun udvidede lidt efter lidt Bygningen og indrettede under Jorden en Spisestue, der i den første Tid, efter at den var arrangeret, bragte Venner, der om Efteraarsaftener vilde besøge Familien, i stor For-

virring, idet de ikke kunde finde Nogen i hele Huset, men derimod hørte summende Stemmer et Sted under Jorden, hvortil Nedgangen var uudgranskelig, da den var skjult mellem det Grønne.

Dette Hus har været Scenen for et rigt og spillende Kunstnerliv. Hun kunde enten sætte Vennerne Stævne paa Landstedet, eller indbyde dem til at tage med hende fra Hovedstaden derud. Saa fik de rigtig nok i Almindelighed Noget at bære paa. Sidste Gang, jeg kort før hendes Død fulgte hende dertil som hendes Gjæst og vi kjørte sammen med Sporvognen, havde jeg med mig i Papir, der stadig gik i Stykker, Oxestegen, vi skulde spise til Middag, og hun selv var fuldt belæst med andre Sager. Hun sagde netop da til mig: „Naar Du skriver min Biografi, saa sig, at jeg var og blev et Pakæsel, fordi jeg ikke lader Andre gjøre Hvad jeg selv kan.“ — Man spiste sent til Middag paa dette Landsted; thi hun havde intet af Dagens Lys at forære bort. Alt derude var frit og friskt, elskværdigt og interessant. Efter Maaltidet gik man til Stranden, sad paa Badehusbroen, hvor hun tit sang, man spøjte og talte Alvor, og Tilværelsen var nydelsesrig. Det var som oftest Regelen, at hun og nogle af Hendes sent paa Aftenen — tit i Maaneskin — fulgte Gjæsterne til Sporvognen ved „Slukefter“.

Havde hun større Sommerfester derude, illuminerede hun Havens og Lundens dunkle Gange med kulørte Lamper, og det Hele kunde da være som et Æventyr.

Men, som sagt, hun holdt mest af her at se sine bedste Venner uden alle selskabelige Ceremonier.

Navnlig var hun henrykt over at have sine Børn her. Sit Alderdomsønske udtaler hun i 1876 saaledes: „Helst vilde jeg i de forskjellige tre Huse have de forskjellige nærbeslægtede Familier boende: Læssøes¹⁾, Harald Jerichaus, jeg selv og ??? Dette kunde blive en Idyl. Man havde da fælles Gartner, fælles Heste og Vogn, o. s. v.“

Tog Fru Jerichau gjerne mod sine Venner, saa gjorde hun paa den anden Side ogsaa gjerne Gjenbesøg hos dem. En Indbydelse afslog hun saa godt som aldrig; men man maatte helst bede hende en Time eller i alt Fald en halv, inden den Tid, man skulde gaa tilbords; thi hun var slem til at komme for sent. Frølich's havde engang indbudt hende til Middag paa deres Landsted, „men ikke senere end sex, da der kom en gammel Mand, som ikke taalte at vente.“ Kort efter, at de havde rejst sig fra Frokostbordet, kom Fru Jerichau triumferende op gennem Haven og raabte: „Her er den upræcise Fru Jerichau!“ Hun var overordentlig stolt ved at give Møde en fem—sex Timer før Tiden. „Nu skal jeg samtale, jeg har Papir med for at skrive, saa sover jeg lidt, saa ser jeg paa Frølich's Arbejder — ach, det skal blive dejligt — og saa skal der da Ingen sige, jeg er kommen for sent.“ — Hun besøgte ikke sjældent af sig selv sine Venner. Det ringede livlig paa Ens Dør, man lukkede op, saa stod hun dér med sit hjærtelige Ansigt og sagde: „Her er jeg! Vil I ha'e mig, I Kjære?“ Og man vilde altid gjerne

¹⁾ Hendes Datter Agnete er gift med A. Læssøe i Indien.

„ha'e hende“. Hun gjorde en Hverdag til en Festdag. Saa kunde man faa at se Hvad man ikke saâ i hendes Hjem, at hun tog et Sytøj frem, Brillerne paa Næsen, og saa forarbejdede hun Gaver til Børnebørnene. Hvor kunde hun saa ikke prise det stille, huslige Liv lykkeligt og sige, at det var hendes Ideal at kunne føre en saadan Tilværelse, hvor Alt koncentreredes i Hjemmet. Hun kunde blive ved med at udtale sig om, hvor yndig hun havde det og hvor hun nød Hvilen og Freden, og hun var inderlig taknemmelig for det mindste Gode, man viste hende. Længe holdt hun ud — til Klokken 12, ja 1, og Tanker og Følelser strømmede i rigt Væld fra hende. Kom hun i sine Venners Selskaber, var hun Sjælen i det Hele, man kunde ikke kjede sig, hvor hun var: snart satte hun sig til Klaveret og spillede og sang, snart dansede hun, saa fortalte hun fantasirigt og naivt, saa Alle maatte lytte og smile, saa holdt hun en Tale, saa Alle maatte frigjøres og le, sin Aand og sit Hjærte delagtiggjorde hun Alle i. Der blev ingen Stilhed ved det Middagsbord, hvor hun var tilstede; i saa Henseende, som i saa mange andre, var hun en Modsætning til sin Mand. Engang blev der i et Selskab, hvor han var Gjæst, en for Vært og Værtinde generende Pavse, som blev afbrudt ved, at Jerichau udbrød: „Det var en velgjørende Pavse!“ — Forunderlig var hun dog: midt i dette sprudlende Liv kunde Trætheden efter hendes store Dagværk overrumple hende, saa satte hun sig blot i en Lænestol med Haanden over Øjnene, det skulde synes, som Lyset generede hende, men i Virkeligheden sov

hun midt i Selskabslarmen, sov en fem Minutter og var da ligesom fornyet og stærk igjen, saa hun kunde atter kaste sine Ildfunger om sig; og Alle lod naturligvis, som de ikke havde haft Begreb om, at hun havde sovet. —

Det var ikke alene i Danmark, at Fru Jerichau følte Lyst til og Glæde ved at samle Venner om sig; ogsaa i Rom gav hun baade smaa og store Selskaber i den Bolig, hun næsten altid havde sikret sig i Ripettaen Nr. 37, nede ved Tiberen, samme Sted, hvor hendes Ven Niels Ravnkilde i mange Aar var hendes Husfælle. Her saâ hun en Mængde Udlændinge, fornemme og rige Folk, som hun væsentlig indbød for at kunne udstille sine Kunstværker for dem; men hun saâ ogsaa en Mængde Danske, som hun indbød, fordi hun betragtede dem som Landsmænd. Hun skriver f. Ex. i Marts 1872: „Vi have tilbragt en indholdsrig Vinter hernede i Rom, og engang om Ugen have vi haft den Glæde, at vort Hus har været Samlingsplads for vore Landsmænd. . . : Kongefamilien har ogsaa besøgt Rom; jeg har set deres Majestæter flere Gange og haft den Ære at vise hendes Majestæt Dronningen Roms Gallerier. Vort Studie har den kongelige Familie ogsaa hædret med sit Besøg, og hans Majestæt Kongen har kjøbt min Mands Badende Piger, som han fandt næsten færdige i Marmor fra Jerichaus egen Haand.“ I Januar 1880 skriver hun, ogsaa fra Rom: „ . . . Samme Dag, jeg fik de mig saa meget bedrøvende Breve fra Kjøbenhavn, havde jeg Atelierselskab. Jeg havde vanskelig ved at være glad; men Vennernes Stemning rev mig

med. Det var en dejlig lille Fest. Skandia var repræsenteret med Holsten i Gurlitts trivelige Person, der vistnok ikke kunde taale dansk Føde, nemlig Knækkebrød, Kummenakvavit, Anchiovis og marine-rede Sild; han blev dygtig syg og maatte bort; nej — det var virkelig en ængstelig Historie, da denne vor gode Ven førtes bort, bleg og rystende paa alle Lemmer. Ogsaa Fanny Stahr Lewald og Camilla Collett vare blandt Hædersgjæsterne. Efter Teen og Sexaen superede vi brillant, saa blev der danset i de fantastisk med Tæpper og Billeder dekorerede Rum, og tilsidst blev der givet de morsomste ekvilibristiske Forestillinger af Malerne Ross, Krøyer og F. C. Lund, der til allersidst gav humoristiske Scener. Det var smukt og hyggeligt.“

Hermed afslutter jeg Afsnittet om Fru Jerichaus Vennekreds. Hun havde Venskabsforbindelser blandt de ædleste, bedste og betydeligste Mennesker, og hun havde gode, ærlige og selvstændige Venner. Blev mange af disse hende tro til det Sidste, saa slap hun heller ikke dem. Det er til hendes Ære, jeg ender med at citere et Ord af Matthias Claudius: „Den første Lov for Venskab skal være, at man er den Andens Ven.“ Det var hun af et varmt, trofast Hjærte og af et opofrende Sind.

Hendes Danskhed.

Man undrer sig over, at Træer kunne flyttes til en hélt anden Jordbund og anden Luft, end den, de ere voxede op i, og saa dog i de nye Forhold udfolde sig i langt større Fylde og Skjønhed end i de gamle og først nu bære søde og sunde Frugter. Mange Kvinder ere at ligne med saadanne Træer; og Fru Jerichau har en fremragende Plads blandt disse.

Det omflakkende Liv, hendes Ungdom medførte, skildrer hun i følgende Digt, skrevet i Begyndelsen af hendes Ophold i Danmark:

Meine Heimathen.

Die Weichsel sang mir Wiegenlieder
im Polenland, der mächt'ge Strom;
doch deutsch war'n meine Eltern bieder,
und geist'ge Heimath ward mir Rom;
dahin folgt ich der Kunst des Schönen,
sie führte mich zum selt'nen Ziel;
in Rom ich weinte Freudenthränen,
in Rom ward mir der Liebe viel;
und Kunst und Liebe sich vereinen
und knüpfen dort ein heil'ges Band;

gestützt auf ihn, den trauten Meinen,
 ich eine neue Heimath fand:
 ein kleines Land, ganz meerumschlungen
 und saatbedeckt, geseget reich;
 dort hab' für's Kindlein ich gesungen,
 begraben zweie zart und bleich.
 Die letzte Heimath ist die beste,
 die über'm klaren, blauen Belt;
 sie hält mein Herz auf ewig feste,
 sie meiner süssen Kinder Welt.

Ja, Børnene ere altid de Rødder, der binde os til Hjemmet; det var først og fremmest, da Fru Jerichau blev Moder til en dansk Mands Børn, at hun selv følte sig som Dansk.

Strax, da hun kom her til Landet, førte vort Folk Krig med en Nation, hun paa mange Maader var nøje knyttet til. Ikke desto mindre stillede hun sig varmt og ganske paa Danmarks Side. Der findes en lille Cyklus Digte, hun i 1848 skrev, og som ere gjennemaandede af en saa varm dansk Følelse, at næppe nogen Danskfødt kunde have skrevet dem inderligere. Først forbavses man over den Lethed, hvormed den Fremmede allerede da behandler vort Sprog, endog i Rytmer og Rim; og dernæst undres man over, at den før Tysktalende nu paa Dansk søger at opflamme de unge, danske Mænd til Kamp for deres Fædreland mod Tydskland. Hun lader disse synge til de danske Kvinder:

I, danske Piger smaa,
 i Krigen skulde gaa,

thi Eders Kind saa blid,
 den er jo rød og hvid
 som hellig Danebrog;
 for det vi strider, og
 for Jer, I Øjne blaa,
 for Jer vi Fjenden slaa.

Men hun lader Kvinderne svare:

Vi vugge Danmarks lyse Haab;
 ved Smerten over Fjendens Aag
 vort Foster faar sin Flammedaab,
 som frelse skal vort Danebrog.
 En Mand — han skal i Krigen gaa,
 det er hans kjække Manddomshverv;
 men Kvinden vugger Danmarks Smaa;
 og det er hendes bedste Skjærv.

Hun udbryder:

Ak, kunde jeg med Flammeord
 bekæmpe vore Voldsmænds Hær,
 saa blødte ej vor grønne Jord,
 saa blussed aldrig Ildens Skjær.

Ak, hvis mit Ord som Danebrog
 var altid først i Kamp og Slag,
 saa var velsignet Sang og Sprog,
 som tjene vil vort Danmarks Sag.

Men ak, min Tale er for svag,
 skjønt dybt den maa fra Hjærtet gaa;
 mit Ord vil tjene Danmarks Sag,
 og Munden Hjærtet føje maa.

Da Foraaret kommer, synger hun:

Paa smækre Kviste gynger
smaa Blade op og ned,
og Fuglen liflig synger
og kjender kun til Fred,
og Vaaren farver Løvet,
som om en Fest det gjaldt;
men Alt er dog bedrøvet,
ja, saa bedrøvet Alt;
thi hundred Grave hæve,
sig over friske Jord,
og Smertens Klager bæve
hen over Land og Fjord.
Vor Jubel er kun ringe;
thi Krig er Vaarens Bud.
Men Bønnen kan sig svinge
for Landets Fred til Gud.

Danmarks Sejer efter Krigen jubler hun over.
Hun fortæller, hvorledes hun, efter at Freden er
bleven sluttet, gaar i sin Have for at plukke Blomster;
de bede hende allesammen hver især, om hun vil
vælge dem; og da svarer hun:

En Valmue stolt, lig Danebrog,
jeg først og fremmest plukker;
den siger mig i sit Blomstersprog:
„Ej Danmark under bukkes!“
Og Rosen siger: „Uden Tjørn
„Du aldrig Roser vil finde;
„saa maatte ogsaa den danske Ørn
„saares, men Sejren vinde.“

Den Kjærlighed, hvormed hun sluttede sig til sit nye Land og Folk, blev daarlig gjengjældt. Naiv og tillidsfuld udstillede hun sine Billeder imellem os, blandt andre saa dygtige Ting, som det storslaaede Portræt af hendes Mand, der nu ejes af Nationalgalleriet¹⁾, og det smukke Billede „En italiensk Moder med et sovende Barn“.²⁾ Kritikken var strax paa sin Post, man saâ Fejlene og syntes ikke at ville øjne de store Fortrin; det var noget Nyt, noget Fremmed, det var den aparte Ælling, der var kommen i Andegaarden, og netop fordi den ikke var som de andre, skulde den „nøffles“. Hun mistede Modet og begyndte at tvivle baade om sit Kunstnerkald og om sin Evne til at kunne voxe sammen med sit nye Folk. Hun gav dog aldrig tabt, hun søgte at konstatere baade sit Kunstnerkald og sit danske Sind, idet hun malede sit Billede Danmark, den kraftige Kvindeskikkelse, der med Danebrog i den ene Haand og Sværdet i den anden gaar igjennem den rige Kornager med Havet i Baggrunden.³⁾ Denne Allegori slog an og gik i den Grad over i Folkebevidstheden, at Billedet blev gjengivet paa Chokoladekager og Svovlstikkeæsker, paa Barfods Danmarkshistorie som paa Fabriksmærker, og efter hendes Død er det blevet mangfoldiggjort som Oljetryk.

¹⁾ Om dette Billede siger hun i et Brev, at „det indeholder de kjærligste Minder, som betegne hendes ægteskabelige Liv“, og at det ikke er tilsalgs saalænge hun lever. ²⁾ Søren Kierkegaard vandt det i Kunstforeningen, og det ejes nu af Frøken Lund. ³⁾ Dette Billede ejes nu af Brygger Carl Jacobsen.

— Med hele sin Naturs Ihærdighed arbejdede Fru Jerichau sig nu ind i dansk Tænkemaade, i vort Sprog, vor Literatur, vore Sagn og Minder, vor Poesi og Historie, vort Lands Natur og vort Folks Type. Ingen Dronning, som skal tiltræde Regeringen over et Folk, hun ikke før har tilhørt, kan oprigtigere, end denne Hustru og Moder gjorde det, sætte alle Kræfter ind paa at blive Et med dette Folk. Langt mere end mangan indfødt Dansk var hun fortrolig med alt Vort, og hun elskede det oprigtig og i dyb Forstaaelse. Det gav sig Udtryk i mange danske Billeder, som f. Ex. „En fyensk Malkepige“, Bønderbørn med Faar“, „En Pige fra Refsnæs“, alle fra 1852, „Bønderbørn syslende med Kornblomster“ og „En bornholmsk Pige“, begge fra 1853, og fra 1855 det prægtige Billede „En Dreng med sine Faar“, hvor en kraftig, solbrændt Fyr ligger henslængt i Græsset med alle Faarene om sig. Det er et dygtigt og livsglad Billede, ægte dansk i Tonen. Hun holdt ogsaa selv saa meget af det, at hun ikke vilde skille sig ved det; det hang altid i hendes Dagligstue¹⁾. Skulde alle hendes Billeder med danske Motiver og dansk Karakter opregnes, lige fra „Fiskerlejets Piger, der hænge Næt til Tørring“, og til „den saarede danske Krieger, der trøstes af sin Kjæreste“, vilde det blive for vidtløftigt. Jeg indskrænker mig derfor til endnu blot at fremhæve saadanne Modsætninger i hendes danske Produktion som Billedet af „Jokum og Lisbeth“ fra „En Søndag

¹⁾ Efter hendes Død købte Etatsraad Wain det.

paa Amager“ og „Kongen og liden Karen“ efter Folkevisen.

Efter at hun har flakket Verden rundt og malet alle Slags Motiver, siger hun i 1876: „Det er mere og mere tydeligt for mig, at det ikke bliver mine østerlandske Billeder, der ville behage Publikum paa anden Maade, end at man kappes for at glo paa dem som paa vilde Dyr; heller ikke er det de italienske, men derimod er det de hjemlige, fromme Emner eller det djærve Fiskerliv, som Folk ville have. Nu vel, saa skal denne Stræng da paany slaas an; det vil jo være et nyt Baand mere, der binder mig til Hjemmet.“ Og andensteds siger hun: „Jeg vil leve i mine danske Billeder, og de skulle vidne om Hvad jeg har elsket.“

Det kan let forstaas, hvor bitterlig ondt det maatte gjøre dette varme Hjærte at blive afvist i sin Bejlen til Danmarks Gunst. Men netop her viste hun sin Kjærligheds Ægthed; thi hun holdt ud trods al Kulde, der blev vist hende, hun godtgjorde, at det ikke var Egenkjærlighed, der bød hende at slutte sig til Danmark, hun var det tro af ren og fuld Sympati. Karakteristisk i saa Henseende er følgende Digt af hende, skrevet i 1859:

O Danmark, Du altid var Stedmoder min,
 Du aldrig mig skjænkede Kjærlighed Din;
 Din Datter Du klæder i Silke og Lin,
 saa blødt hun sig hviler paa Bolstrene fin'.
 Mig Benet at gnave og Malurt Du gav
 og jaged mig ud over skummende Hav;

men aldrig Du spurgte: „Hvor bliver hun af?“
Ej spørger Du om, hvor man graver min Grav;
og derfor jeg tager min Vandringsstav.

Jeg vandrer saa langt, som mig bærer min Fod,
om end mine Fjed de betegnes af Blod;
Du aldrig min Klage og Smerte forstod.

Dog fødte jeg Døtre og Sønnerne to,
lyshaarede, favre, med Øjnene blaa,
og lærte dem elske Dig, bød dem at slaa
den Fjende, som trued Din Fred og Din Ro.

Saa vær da, o Danmark, mod Børnene god;
vær ikke Du dem som Mod'ren imod;
i dem er en Skat Dig, o Danmark, betroet.
Glemte være da Taaren, Du fælde mig lod.

Samme Aar skriver hun: „Danmark skal vedblive at være mit Hjertes Hjem, om end London skal vedblive at være Kunstnerindens mægtige Protektor. . . . Lige saa meget, som jeg har vor borerede, smaaligtænkende Kunstnerstand imod mig i Kjøbenhavn, lige saa meget Haab har jeg om her i London blandt de bedste Kunstnere at finde en Støtte og Anerkjendelse, som nægtes mig af de smaalige Fanatikere hjemme.“

Kjærligheden til Danmark voxede med Aarene. Fra Italien skriver hun senere: „Hjemmet i Norden, det er det bedste, det er varmt som Hjertet i Nordboens Bryst, hyggelig lun er Stuen, inderlig kjærligt

er Hjærtet og Sindet. Alvorlig stille som Sneens Dække skjuler den spirende Jord, saa tavse og alvorlige ere ogsaa de nordiske Kvinder og Mænd. Ingensteds tindre Stjærner med lysere Glans end i de iskolde Nætter, og ingensteds tindrer Blikket klarere, end naar Nordboen kæmper for Ære og Ret. Det er hans Ret at værne om Modersmaalet; det er for Arnen, den danske Mand kæmper med Løvens Mod, med Hjærtets Blod; trods Sne og Is kæmper han mod en trefoldig Fjende, kæmper for de store Minder, for Korset i Fanen, for det kjære Sprog, hans dyreste Skat. Derfor tale Kanoner med Tordenrøst, derfor tale Flammerne et glødende Sprog, derfor protestere brændende Byer med Flammeskrift højt i Sky, derfor værne Bajonnetter, tættere end Skovens nøgne Grene, om Danmarks Ære, derfor blusse røde Roser, rødere og kosteligere end Sommerens duftende Rose, fra Sneens kolde Bund, hvergang et trofast Hjerteslag standser. Disse Blodroser paa Slagmarkerne, disse Hjærteblomster, tale et himmelraabende Hjertesprog, de tage Gud Fader til Vidne, de raabe til Himlen om Hjælp. Alvorlig søges Herren i Norden, hvor Kjærlighed og Venskab ogsaa ere alvorlige. Ingensteds føles deres Storhed som dér, hvor Sne og Is strække sig mod Nord, hvor Isbjærge naa fra Havets Dyb højt op mod Himmelen, hvor Lyset aldrig slukkes, om Solen end daler, hvor Nordlyset forvandler Nætter til Dage og vidunderlig tolker Guds Uudgranskelighed.

Men herligst straalet dog i vort kolde Nord Guds største Vidunder ved Julenat: Himmelstjærnen,

der leder hen til den evige Fred. Da hentes det eviggrønne Træ, — det er jo Billedet paa frejdigt Haab — og Lysene tændes, og Sangene lyde om Fred paa Jorden, og Glæden lever i hver Hytte, i hver Vraa og i hvert Hjærte, hos Store og Smaa, som modtage Gaven: Herrens Bud, modtage Glæden, som voxer evig til Trods for Kulde, til Trods for Død. Halleluja! Halleluja!“

Efter denne Hymne i Prosa til Nordens, særlig til Danmarks Ære, aftrykker jeg nogle Udtalelser, der engang brød frem af hendes Sind, da hun gjen-saâ sit andet Fædreland. Hun skriver: „Paany i Danmark efter to Aars Fraværelse! Hjemmets Skatte aabenbare sig i deres rige Fylde for den Hjemvendte; skjønnere synes Alt mig nu end tilforn, inderligere opfatter jeg det Gode, det Elskelige, det Skjønne hos Alt, som var mig kjært.

Som ung Pige hørte jeg min Moder fortælle om en polsk Doktor, der havde været sin smukke Hustru utro. Ved Juletid var der altid Julegilde, og Husets Venner vare budne dertil. Levende Billeder bleve ved denne Lejlighed fremviste, og Doktors dejlige unge Hustru overtog Madonnas Rolle i Correggios „Nat“. „Hvorfor skal jeg være Madonna, kjære Kusine?“ spurgte Doktors Hustru min Moder. — Blandt Tilskuerne stod Doktoren, noget kortsynet, med Glas for Øjet. „Hvem er denne dejlige Madonna, Frue?“ spurgte han Moder. „Ja, se kun ret!“ svarer hun, og han igjen: „Men det er min egen Kone! Aldrig vidste jeg, at hun var yndig, at hun var dejlig, før nu.“ Og Foreningen, som derpaa

fanndt Sted mellem Doktoeren og hans Kone, blev varmere, end da han første Gang havde friet til hende.

Herpaa maatte jeg tænke, paa ham, vor polske Doktor, da jeg gjensaâ det blaa Bælte, der saa kjærlent lægger sig om Danmarks bugnende Kyst, da jeg saâ Sejlerne krydse de klare Vover og vort Danebrog vaje fra Masternes Toppe, fra Taarn og Tage, da jeg saâ Sæden bølge ned ad Bankerne og Bøgeskoven og de smaragdgrønne Enge og de brogede Køer paa Marken og de smaa, renlige Hytter, halvt skjulte af Hyld og Humle. Jeg har friet til Dig, Danmark, og til Din Kjærlighed, og jeg har elsket Dig varmt; men jeg vendte mig bort; thi jeg blev kun lidet forstaaet; altfor forskjellig var jeg fra den blonde danske Slægt med de dybt liggende, lysende Øjne. Dog atter lokkedes jeg hjem af en sælsom Magt, som Ingen kjender uden Den, der har fundet sit Hjem i Norden, paa det Havet afæskede Økongerige, hvor, trods alt det Smaa — maaske paa Grund heraf — Hvo véd? — Hjærtet slaar saa varmt; thi i Smaahusene føles Kjærlighedens Virkninger stærkere end i Paladserne. Jeg har gjenset og gjenelsket Danmark atter og atter, hver Gang jeg kom hjem fra de fjærne Rejser. Romas gamle Minder, Athens klassiske Søjler, Konstantinopels glimrende Bosporus, dets Haremskvinder, halvt tilhyllede af hemmelighedsfulde Trylleslør, Ægyptens Oldtidsminder — alle disse glimrende, pragtfulde Erindringer tegne sig paa Hukommelsens Horizont som lige saa mange, dejlige Trylledrømme. Og dog — jeg vil og kan kun leve, bo, dø i Danmark, hvor Skovens Blade og Markens

tusendtungede Græs hvisker, hvor Havets dybe Toner forkynde, at Trofastheden har Hjem i Norden. — Derfor kom jeg her hjem til Alt, hvad jeg elskede, da jeg første Gang gjæstede dette kjære, lille Land. Hvad det dengang lovede mig, har det holdt, Vennerne ere alle de samme uomskiftelige, og derfor synes Alt mig nu skjønnere end før, da jeg, da min Kjærlighed til Landet var ung. Hvor liflig Fuglene synge i mit skovomsluttede Landsted, vil jeg næppe fortælle om; det er min daglige stille Glæde, og mine Venner dele den ofte med mig, saa beskeden den end er. Aldrig have dog Markerne staaet fyldigere og frodigere end iaar. Og nu i Jylland! Endskjønt de dér ere golde og Vinden farer hen over dem, og Bakkerne knejse brune med de afblæste Skove paa deres krumme Ryg, saa skjules dog hvert Bondehus bag de knejsende Hæsse — det er en Pragt, rundtom glæder Øjet sig over Landets Rigdom, Bondens Rigdom, der ikke har sin Lige andensteds. . . .“ [Slutningen mangler.]

Hun lægger sig nede ved Havet — det Hav, som hun havde elsket fra sin Barndom¹⁾ — og synger en Sang:

Ved den danske Strand.

Saa muntert de lege, de lystige Bølger;
i kjælen Skjæmt de hverandre forfølger;
skummende pjaske de henimod Landet
og trille saa lystig tilbage paa Sandet.
Ak, hvilken Lyst dog at ligge ved Vandet!
Paa det vil jeg tænke, ej synge om Andet.

¹⁾ Se „Ungdomserindringer“, S. 15—16.

Med knejsende Master Sejlere krydser
 Havet det klare, som bølgende kysser
 Kjølens, der kjæk og modig det furer.
 Skjønt Faren og Døden i Dybderne lurer,
 jeg vil ikke tænke paa, synge om Andet,
 end at jeg vil ligge og gynges paa Vandet.

Danebrog vajer paa Linjen, den fine;
 derpaa i det Fjærne jeg gjenkjender Mine!
 Velkommen, I Farver, I Røde og Hvide!
 I Krig som i Fred vil paa Eder jeg lide!
 Og ej vil jeg tænke paa, synge om Andet,
 end at jeg vil ligge og leve ved Vandet.

Den Kjærlighed, hvormed hun her hilser vor
 Fane og dens Farver, kommer ofte til Orde hos hende,
 maaske morsomt, naar hun i et Foraarsdigt til Kejser-
 inden af Rusland siger:

Engen svumler i Foraarets Pragt,
 og Storken staar som en Æresvagt,
 den hvide Stork med de røde Bene
 som Danebrogsmænd paa de knudrede Grene.

I fremmed Havn hilser hun det danske Flag
 som det, „der tager Farve af hendes Glæde ved at
 gjense det“, og blandt fremmede Nationer hævder
 hun altid sin Stilling som Dansk. I London udbringer
 hun paa Aarsdagen for Fredericiaslaget Danmarks Skaal,
 og da hun dér erfarer Frederik den Syvendes
 Død, udbryder hun: „Ak, hvilken uventet, stor Be-

givenhed! Og hvilke store Følger vil den drage efter sig! Gid det maatte være til Velsignelse for vort kjære Danmark! Fred blive Kongens Gravfølge!“ Den 24de Maj 1864 skriver hun: „Jeg kom for et Øjeblik siden fra Londons Midtpunkt, hvor uhyre Menneskemasser, der lignede Strømme, væltede ned ad Gaderne for at se Illuminationen, Dronning Victoria til Ære, hvis Fødselsdag det er. Jeg har naturligvis ikke illumineret, ja, endogsaa lukket Skodderne til; thi hun fortjener ikke et eneste Glædesblus for Danmarks Skyld, og om end Gaden vrimler af Stjærner, Kroner, Søjler og Blomster af Gasflammer, og Natten er bleven til Dag, saa sige dog Englænderne, at det er en „poor illumination“, fordi Dronningen har den offentlige Mening imod sig for Danmarks Skyld. Dog faa vi ingen Hjælp herfra. Ak, det er gyseligt at tænke, at vort elskede Fædreland forbløder, uden at der gjøres Noget til dets Hjælp. Jeg sørger meget for mit betrængte Hjemms Skyld. Dog skal vi her som i alt Andet, hvad der er svært at bære, holde fast ved, at det er Guds Vilje, og han kan ogsaa igjen rejse Det, som han har nedbøjet.“

Hun stiller Danmark ved Siden af det Bedste, hun véd: naar hun skriver hjem fra Udlandet og ønsker Lykke over sin Mand og sine Børn, tilføjer hun: „Og Gud velsigne vort kjære Danmark!“ I April 1876 skriver hun til Harald: „Jeg tænker, det ender med, at vi Alle tidligere eller senere samles i Danmark, hvor vi høre hjemme, og hvor vi ikke behøve at krybe for det fremmede Pak. Bedre er

det at nøjes med Mindre og have et hyggeligt Familienliv i Hjemmet, naar man dér kan finde sit Udkomme. . . . Hjem er Hjem.“

I hendes senere Aar er det hendes inderlige Glæde, at hun vinder større og større Anerkjendelse blandt de Danske. I 1878 skriver hun: „Min Stilling i Danmark er i alle Henseender bleven bedre; jeg føler, at jeg dér er en højagtet, hædret Kvinde.“ — Nu, da hun er død og hendes egentlige Væsen stadig viser sig klarere og rigtigere i Sandhedens Lys, skal der siges til hende: „Du var født langt borte fra os; men Du blev en saa ærlig dansk Kvinde, som maaske faa af vore egne, og vi maa næsten blues, naar vi høre Din Lovprisning over og Kjærlighed til vort Land; Du skal indskrives i vor Historie med Tak, fordi Du hørte os saa inderlig til, med dobbelt Tak, fordi Du var født saa langt borte fra os. Paa Din Grav burde Bøgen gro, og det var ikke Andet end Hvad Du ærlig havde fortjent, da Danebrog tilsidst blev svøbt om Din Kiste og sænket med den i vor ældgamle Jord. Du var en trofast dansk Kvinde!“

Slutning.

Fru Jerichau var i Besiddelse af en overordentlig Legemskraft, saa hun med Rette kaldte sig „Natures gamle Kjælebarn“ og hun trak enorme Vexler paa sin Sundhed. Selv i sine allersidste Aar arbejdede hun saa godt som hele Dagen og en stor Del af Natten med. Regelen for en sund Tidsinddeling siges jo at være 8 Timers strængt Arbejde, 8 Timers *dolce far niente* og 8 Timers Søvn. Gjennemgaaende arbejdede Fru Jerichau mere end 16 Timer strængt i Døgnet. Derfor siger hun ogsaa: „Sammenlign mig med et Lokomotiv, som jeg spænder for alle mine Ønsker, Forhaabninger og Planer, og saa kan Du tænke Dig min Fart, min Færden; det er dog til at undres over, at Kroppen og Benene, der ikke ere af Jærn, som ellers de fleste moderne Befordringsmidler, kan holde det ud. „Forgyldningen forgaar, men Svinelæderet bestaar!“ Det er et godt Ord.“ Saaledes skrev hun i April 1865. Inden den Tid havde hun egentlig ikke mærket synderlig til, at hun havde et Legeme, hvilket jo maa siges at være Sundhedens Højdepunkt. Det Eneste, der tidligere havde generet dette ivrige, hvileløse Menneske, var hendes

varme Hjertes altfor stærke Slag. Allerede den 24de Maj 1858 skriver hun fra Rom: „Mit dumme Hjærte gjør mig lidt Knuder; det er meget ofte, at jeg dér har ubehagelige, ængstende Fornæmmelser. Sultekuren idag har gjort Godt for det. Da jeg igaar lagde mig, vare disse voldsomme Hjærteslag og ligesom Udvidelser saa hyppige og ængstende, at jeg for Alvor tænkte, at det kunde gaa galt med mig.“ Den 17de Maj 1866 skriver hun fra London til sin Mand: „Jeg har været syg, temmelig syg, . . . ja, jeg troede en Nat, at jeg skulde dø. Det var en sørgelig Nat. Jeg bad Gud Fader i Himmelen ikke at lukke mine Øjne her, mens jeg var borte fra Jer Alle. Jeg led af usigelig Pine i Mellemgulvet og kunde slet ikke faa Vejret, saa jeg troede, jeg vilde kvæles. Det kom pludselig Kl. 1 og varede til Kl. 10 næste Morgen. Siden-efter følte jeg kun Mathed og Træthed. . . . Nu er jeg den Gamle igjen. Det var underligt for mig at se paa Dit og Børnenes Portrætter, mens jeg krympede mig paa Sofaen. Jeg tog Afsked med Jer, græd meget, . . . bad og ventede Dagens Komme. Gud ske Tak, at Alt endte vel!“ Disse Hjærtehistorier med tilhørende Brystkrampe toge til i Aarenes Løb og overfaldt hende ofte om Natten, saa at hun følte sig meget beængstet og stadig var forberedt paa en pludselig Død. Der kom andre Svagheder til. I Slutningen af 1869 klager hun over Øjnene: „Jeg maa egentlig slet ikke skrive for deres Skyld, som dog utrættelig og uden at blive trætte kunne male fra Morgen til Aften.“ I Maj 1874 hedder det: „Mine Brillere ere for svage, og jeg mærker, at mit Syn

tager af.“ „Mine Øjne ere syge af altfor meget Arbejde.“ Hun maa her i Kjøbenhavn underkaste sig Lægebehandling af Dr. Harald Philipsen; der var under det ene Øje en slem Udvæxt, som maatte pensles bort, og hun tænker sig den Mulighed, at hun kunde blive blind; hun vil da forsørge sig ved literært Arbejde, idet hun vil diktere sine Frembringelser, eller ogsaa, siger hun, vil hun tage „en Guvernanteplass i at tale Sprog“. Det gaar imidlertid ved Lægebehandlingens godt fremad; men ikke desto mindre skriver hun dog i Febr. 1880: „Det, jeg er mest bange for, er Øjnene, skjønt de endnu slaa til, men ofte ere yderst anstrængte.“ De holdt dog ud at gjøre Tjeneste lige til det Sidste.

I Febr. 1870 tales der om andre Onder, hun lider af. Harald skriver til hende: „Ved at høre, at Du endnu plages af Dine ondartede Bylder, føler jeg mig lidt foruroliget; men jeg véd, at Du rejser med Gud i Hjærte og Tanke, og han vil nok bringe Dig rask hjem igjen til Dine to lange Hanekyllinger.“

Den 19de Juni 1880 skriver hun fra Kapri: „Jeg er stadig endnu skrantende af det samme, sandsynligvis ved Bade efter Foraarsanstrængelse fremkaldte, haardnakkede Maveonde, der af og til viger ved Veratrum, et herligt, homøopatisk Middel mod Mavekatarrh. Mindste Anledning bringer dog Ondet igjen.“

Det bedste Middel, hun véd mod Sygdommen, er det at male stærkt; saa gaar det lidt efter lidt over, siger hun. „Men det slider alligevel paa Legemet med alt det Arbejde.“ Efter at have omtalt, hvor-

ledes hun giver sig hen i det, skriver hun i Foraaret 1880 fra Kapri til en af sine Døtre: „Du vilde egentlig beundre Din gamle Moder, der bliver tyndere og tyndere hver Dag og er hélt baldyret af et Skaalkopper lignende Udslet, der fremkommer ved hvert Loppe- og Mygge-Stik. Traf jeg dem ikke i Gjerningen, saa troede jeg det selv ikke. Det gjør meget ondt, og saa har jeg om Natten megen Krampe i Benene, ogsaa lidt Brystkrampe, det Sidste dog mindre, siden jeg forlod Rom.“ I Januar 1881 klagede hun endvidere over slemme Ansigtstrammer om Natten, og dertil kom, at hendes Fødder ofte vare daarlige, en Følge af en Blódsygd, der bevirkede, at hun undertiden slet ikke kunde gaa. Hornhuden under dem var én Linje tyk og „sprækkede ved hvert Skridt, saa der ofte flød Blod ud af dem“; det tog til Aar for Aar, om det end dæmpedes noget ved en Salve, som en klog Kone havde givet hende. Fra Lausanne skriver hun i Sommertiden 1874: „Jeg ligger stadig med varme Omslag paa Fødderne. Mine to kjære Sønner have ligesom Kleobis og Biton¹⁾, der trak Moderens Vogn, baaret mig ind fra Sengen til Bordet og tilbage igjen.“

Hendes mange smaa Skrøbeligheder gjøre, at hun paa en Maade følte sig gammel. Men det er hun glad ved, hun frygter ikke for at dø, „naar hun blot kan skimte nye, frugtbare Kræfter hos den unge Slægt, naar hun blot maa møde Kjærlighed til det Sidste og hun navnlig maa forenes i denne Følelse

¹⁾ Se Side 163.

med de Unge, saa hun kan se, at Erindringen om hende i Sympati vil bæres over til de kommende Slægter.“ Den 16de Januar 1880 skriver hun som Tak for Breve fra et ungt Ægtepar: „Ja, vidste I, hvor glad, hvor lykkelig jeg blev ved Jeres to kjære, elskelige Breve. Jeg var tilmode som en gammel, barket Træstamme, der føler, at det knoppes og blomstrer trindt om, der mærker, at Fuglene kvidre. Stammen staar fast med de dybe Rødder i sin Fædrenejord, men Grenene voxe op mod Himlen i samme Forhold, som Roden søger dybere og dybere Næring. Jo Mere Grene favne, desto tættere udfolder sig Løvet, og de kjære Smaafugle søge Ly deri. Hvor dejligt er det at blive gammel, naar man føler Kjærligheden, der alene giver Livet Værdi og glæder og kvæger.“ „Glæd Jer over at høre, hvor glad jeg er ved at blive gammel.“

Spiren til den Sygdom, der bragte hende Døden, blev aabenbart lagt et Par Aar før hendes Bortgang. Hun skriver derom fra Rom den 1ste Dec. 1879: „Jeg, den Gamle, forynges netop ved i Aand og Tanke at samles med de Unge; jeg faar ny Livskraft. Ja, denne Livskraft kom det nylig til at skorte paa for mig. Jeg var saa alvorlig medtagen af Overanstrengelse og Forkølelse, at jeg (det gaar mig ofte ligesom Drengen, der raabte: „Ulven kommer!“, indtil Ulven tilsidst virkelig kom og aad Faarene) var bleven alvorlig angst for mit, som Folk siger, „evig unge Liv“. Men det var heller intet Mindre end Vesuvs Bestigelse, der, i Parantes sagt, spruder Ild i denne Tid, som jeg var saa ufornuftig ikke at kunne mod-

staa¹⁾, det var dette, som fremkaldte nogle alvorlige Følger, der ikke strax, men en tre Dage senere ytrede sig som en voldsom Affektion af — ja, af Hvad? Lungen, eller Bronki eller Brystet? Nok er det, at jeg under stadig akut og vedvarende Hoste ikke kunde faa Vejret og tænkte paa vor stakkels gamle Tjener i Warschau, om hvem vi troede, at han var beruset, mens han vaandede sig i Brystbetændelse og døde 24 Timer efter. Dog „dødede“ jeg ikke — som lille Lilly siger — skjønt noget Gastrisk havde slaaet sig dertil, men højtideligholdt igaar min 60nde Aarsdag. . . . Ville I tro, at dens første Akt begyndte med, at jeg svedte Vesuvturen ud. Det vil sige: jeg maatte ikke røre mig før 10^{1/2}, idet jeg var hélt opløst i Transpiration, hvorved Krisis i mit Ildebefindende fandt Sted og jeg derefter blev Reconvalescent. Det er ikke heller umuligt, at den moralske og materielle Anstrængelse, jeg havde at gaa igjennem ved at sætte vort Atelier i Stand, det samme, hvori jeg og Harald i al den Tid, ja, lige siden 1868 (skjønt med Afbrydelser), havde arbejdet sammen, at dette ogsaa har bevirket, at mit Ildebefindende, jeg havde bragt med fra Neapel, blev forøget meget ved den nervøse Karakter, det fik, idet jeg for Alvor troede, at jeg ikke kunde gaa det igjennem, hvorfor jeg ogsaa opsatte at underskrive min Lejekontrakt.“ I Foraaret 1879 skriver hun fra Rom: „Jeg længes efter at leve i Ro i Danmark; . . . maaské dør jeg her, forinden jeg

¹⁾ Hun har skildret Opstigningen i en Artikkel i „Illustreret Tidende“, Nr. 1062.

kan vende hjem.“ Ved den sidste Julefest i Rom i 1880 holdt hun en Tale om „Længselen efter det Bedste“. Hvert Øjeblik dukker det frem, hvor meget hun tænker paa snart at gaa bort. Hun ordner fuldstændig sine testamentariske Bestemmelser og formaar Vilhelm Topsøe til at være juridisk Exekutor i hendes Bo. Hun stolede fuldt ud paa hans Karakter og Kundskaber. — Sygdommen melder sig hurtig igjen. I April 1881 skriver hun fra Kjøbenhavn: „Jeg er ikke rask. Det er Bronkitis, men kun et let Anfald, paadraget mig ved det afskyelige danske Klima i Modsætning til de italienske 25 Graders Varme. Jeg maa holde Værelset og vil være glad, om jeg slipper med nogle Dage. Jeg sporer alt Medicinens gode Virkning; men inat havde jeg en slem Tur og var dog ganske ene og forladt. Jeg kaldte to Gange paa Aarsleff¹⁾ . . . for at faa ham til at gaa til Ortmann²⁾; men han sov, og jeg døde ikke, skjønt min Hals, syntes jeg, var nær ved at gro til, og der var voldsom Feber. Jeg har endnu ingen Pige; først i Maj kommer der en, for at være hos mig og faa Stuen i Stand; thi Dagen over er jeg hos Dronningen³⁾. Lægen sagde, efter at have undersøgt mig idag, at det er et let Anfald af Bronkitis, og der er ingen Fare.“ Noget efter skriver hun: „Jeg har været meget syg af Lungebetændelse.“ Snart var hun imidlertid atter paa Benene og hurtigere end ønske-

¹⁾ Billedhuggeren Aarsleff, som boede hos Jerichaus. ²⁾ Hendes Læge. ³⁾ Hun malede hendes legemsstore Billede til Frederiksborg.

lig i Færd med mangfoldig Gjerning. Hun flyttede ud paa sit Landsted og færdedes i meget vexlende Temperatur mellem Land og By.

I Begyndelsen af Juni Maaned deltog hun i det store Kunstnermøde i Götheborg og blev her saavel paa Dampskibsfarten som paa selve Mødet meget feteret. „Ved Festmaaltidet i Børslokalet, hvor hun førtes tilbords af Victor Rydberg, henrev hun Alle ved den ildfulde og fængslende Umiddelbarhed, hvormed hun tog Ordet i en Forsamling af fem Hundrede Mennesker; man flokkedes om hende for at faa et Glimt af den højtbegavede Kunstnerinde at se, og da hun med sine yngre Kollegaer dampede fra Götheborg ad Hjemmet til, var hun utrættelig i at færdes mellem de Unge, Øjnene funkledede, naar hun hørte de italienske Sange, som lød til Gitarens Toner paa Dækket, hun mindedes de herlige Timer under Sydens varme Himmel, hun jublede, klappede i Hænderne og var ikke Den, der gav det mindste Bidrag ved den lille Efterfest paa Dampskibet ovenpaa de glade Dage i Götheborg. Saa blev da tilsidst, efter at Fyrværkeriet paa Damperen var afbrændt, hendes Skaal drukket af den livsglade Kunstnerskare, og En for En gik man i Række hen til Kunstnerinden for at klinke med hende. Det var vistnok den sidste Hædersbevisning, som blev hende til Del i levende Live; det var Kunstnerne, som ydede hende den. . . .“¹⁾

Efter at hun var kommen hjem, skrev hun i „Dagbladet“ for d. 30te Juni en spirituel Artikkel

¹⁾ „Nationaltidende“, 11te Juni 1881!

om Turen. Den Begejstring, hendes Mand ytrede efter at have læst den, var hendes største Glæde derved. Han bragte hende sin Hyldest i et varmt Kys, „som var hendes Ærespræmie fra Udstillingen.“ Hun var meget oplivet efter denne lille Rejse, der havde bragt hende saa stor Anerkjendelse.

Kort efter at hun var kommen hjem, vare vi samlede hos hende i en lille Kreds paa Landstedet, og jeg mindes, hvorledes hun i den kølige Sommeraften sad mellem os paa sin Badehusbro og fortalte livlig om det Hele. Ved denne Lejlighed var hun altfor let paaklædt og kom til at fryse. Hun fulgte os et Stykke paa Vej og indbød os til Middag et Par Dage efter, Fredagen d. 1ste Juli, sammen med Wilhelm Topsøes og nogle Andre. Fredag Morgen fik vi imidlertid Afbud, da hun atter var bleven angreben af Lungebetændelse. Om Natten havde hun haft Feber, men var dog om Morgenen staaet op og havde spaseret i Haven. Her spyttede hun Blod og bestemte da at tage til Byen for at være Lægen nærmere. Hun begav sig gaaende paa Vej sammen med sin Datter, Fru Læssøe, og da de mødte en Mand med en tom lille Charabanc, bad Fru Jerichau om, at de maatte kjøre med. Da de naaede Østerbro, skulde Manden ned ad Kastelsvejen, og de Andre maatte da atter gaa. Idet de vandrede langs med Garnisonskirkegaarden, hvor der stod Gravmonumenter, sagde Fru Jerichau, at hvis hun døde, vilde hun paa sin Grav have sin Mands „Fredens Engel“ i Zink, og hun betegnede nærmere, hvor den opbevaredes, men i hendes Eje. Da hun kom til sin Bolig, Heibergsgade Nr. 9, vilde

hun give sig til at male, men maatte dog — skjønt modstræbende — søge Sengen. Alt var flyttet paa Landet, ingen Tjenesteflok vare tilstede, intet hyggeligt Værelse eller godt Leje kunde beredes hende, men hun var veltilfreds med, saaledes som hun havde det. Lægen kom og fandt ikke hendes Tilstand foruroligende, naar hun blot vilde forholde sig ganske passiv. — Om Søndagen besøgte min Hustru og jeg hende; da havde hun to Vinduer aabentstaaende, som bevirkede Gjennemtræk, og hun syntes ikke om, at de bleve lukkede. Hun læste Topsøes Bøger og udtalte sig beundrende om dem. Da jeg bad hende om endelig at holde sig Lægens Forskrifter efterrettelig, sagde hun, at det Hele Ingenting var, og at hun ikke havde Tid til at ligge saaledes, da det myldrede af Ideer i hendes Hoved og hun maatte udarbejde dem. Vi fortalte hende, at vi stode i Begreb med at rejse til Sverrig i Løbet af Ugen, og med Tanken herpaa sagde min Hustru, idet vi gik: „Vi ses nok igjen.“ Da rejste Fru Jerichau sig op i Sengen og svarede med store, alvorfulde Øjne: „Ja, her, her!“ Med de Ord, at vi mente, vi saas, inden vi rejste, gik vi. Men det blev sidste Gang. Efter at vi havde forladt hende, var hun staaet op, og uden at være videre paaklædt havde hun sat sig til at skrive og vedblev dermed i flere Timer, saa hun kom til at fryse stærkt. Om Eftermiddagen var hun meget mere angreben, og da vi om Mandagen kom til hendes Dør, var Tilstanden saaledes, at Lægen havde erklæret, Ingen maatte komme ind. Der indtraadte imidlertid i Løbet af de følgende Dage en Bedring, og Fredag Morgen blev

hendes Tilstand anset for fareløs, saa at vi rolig turde rejse. — Baade naar det gik op og naar det gik ned med Sygdommen, erklærede hun, at hun ikke var bange for at dø; men hun bad Gud om, at hun ikke maatte lide for store Smerter. — Hun var imidlertid atter uforsigtig, fik allerede Fredag Eftermiddag igjen Tilbagefald, og snart var Tilstanden temmelig haabløs. Hendes Mand og Børn kom rejsende og samledes om hendes Leje; men hun laa mest bevidstløs og kunde ikke tale; dog hver Gang Jerichau kom hen til hendes Seng, greb hun hans Haand og trykkede den kjærlig. I et af de Øjeblikke, hvor hun var sig bevidst, forlangte hun Alterens Sakramente, og Præsten Dr. Skat Rørdam kom tilstede; men der indtraadte ikke igjen saa megen Klarhed i hendes Sind, at Sakramentet kunde meddeles hende. Hen ad Morgenstunden døde hun stille og uden Kamp. Som Lig siges hun at have været usædvanlig skjøn; alle Trækkene forædledes, og den reneste, mest op-højede Fred hvilede over hendes Ansigt. Der blev taget en Maske over dette og en Afstøbning af hendes smukke Hænder.

Topsøe døde faa Timer efter hendes Død, og de bleve begravede paa samme Dag: Lørdagen den 16de Juni. Fru Jerichaus Jordefærd fandt Sted Kl. 10 fra Garnisonskirken. Kongen var repræsenteret ved sin Kabinetssekretær, Geheimeraad Trap, og mange Kunstnere, blandt hvilke Akademiets Direktør, Etatsraad Meldahl, vare tilstede i det store Følge. Danebrog var — søm før sagt — svøbt om Kisten, der, ligesaavel som Kirken, var pyntet med mange Blom-

Te

sterkranse og Grønt. Kirkens Sognepræst V. Schousboe holdt Talen over første Vers af hendes Yndlings-salme, Ingemanns Pilgrimssang: „Dejlig er Jorden.“ Denne Salme, sagde Taleren, havde ofte glædet, styrket og opbygget hendes Sjæl. „Var det, fordi det er en gammel Pilegrimssang? Thi hendes Liv har i mange Maader været Pilegrimenes ligt: med dem har hun delt det rastløst Higende og det ivrig Søgende, med dem blev hun dragen baade af det fjærne Syden og det endnu fjærnere Østerland. Eller var det, fordi den minder os om den dejlige Jord? Dennes Skjønhed talte jo i rige og vexlende Toner til hendes modtagelige Sjæl, der som Faas var opladt for og som Faas har elsket Naturen med al dens Herlighed og Menneskelivet med al dets brogede Mangfoldighed. Eller var det, fordi den talte om Guds prægtige Himmel, om Paradiset, hvorhen vi stunde, og om Englesangen til Hyrderne i Bethlehem, talte om alt Dette til hende, der i fuldt Maal har erfaret i sit bevægede Liv, hvorledes Jorden med al sin Dejlighed dog saa mangen Gang skuffer og bedrager, hvorledes den er saa fuld af Synd og saa rig paa Sorg, saa at — Hvad den end ejer af Dejlighed og af fagre Riger og af glade Sange — den ejer dog ikke Freden for det saarede Hjærte og Lægedommen for det knuste Haab?“ Taleren omtalte nu, hvorledes hendes egen Uro var standset, og at hun selv var faren bort paa den store Pilegrimsrejse, hvor vor Tanke, fuld af Haab, kunde følge hende. Han omtalte hendes kraftige, ildfulde, stemningsrige Kunstbegavelse og viste, hvorledes netop Det, at saa Meget i hendes Ejendom-

melighed faldt udenfor det Regelrette og Tilvante, maatte udæske Modstanderne; men „hun har altid besiddet en fremragende Plads i Folkets Bevidsthed og altid kunnet glæde sig ved stor Tilslutning og en høj Grad af Opmærksomhed.“ Han takkede „denne sande Kunstnerinde med den varmt bevægede og rigt udrustede Natur“ for den skønne Billedrække, hun havde skabt, og hendes mange aandige Ydelser. Han skildrede hende som den ægte Kvindenatur, især udviklet og bevaret gennem Hustru- og Moder-Følelsen. Han fremhævede hende endvidere som Veninde og troende Kristen. Med en Bøn for de Efterlevende sluttedes denne Tale, der vidnede om varm Forstaaelse af og Sympati for den Afdøde.

I en testamentarisk Bestemmelse, nedskreven i Rom 13de Dec. 1879, udtalte Fru Jerichau Ønsket om, hvis hun skulde dø i Italien, da at blive jordet „i samme Grav som den elskede Harald.“ Hun vilde helst have hvilet paa Kirkegaarden udenfor Rom ved Cestiuspyramiden, denne Gravplads, om hvilken Shelley i sin Fortale til „Adonais“ siger, at Tanken om at blive begravet paa et saa yndigt Sted kunde gjøre En forelsket i Døden. Som bekjendt blev Urnen med hans Aske ogsaa opstillet dér. Og mange Kunstnergrave højne sig derinde — to især tildroge Elisabeth Jerichau; men hun skulde ikke hvile under Palmer og Lavrbær. Graven skulde graves dér, hvor hun alligevel havde elsket og lidt højest. „Skulde jeg dø i Danmark“, skriver hun i det ovenomtalte Testament, „saa ønsker jeg at jordes med Mine paa Frederiksbergkirkegaard. Et lille Monument af Jerichaus

Fredsengel i Hautrelief, som jeg har betalt . . . , skal stilles paa vor Familiegrav, som Jerichau vil kjøbe.“ Saaledes skete det ogsaa, paa det nær, at hun nu hviler paa Fasankirkegaarden bag Frederiksberghave; paa den egentlige Frederiksbergkirkegaard var der ingen Plads. Omtrent to Aar efter nedlagdes hendes Mand ved hendes Side, og atter to Aar efter Vennen Kaalund ikke langt derfra. Det jerichauske Gravsted er gaaet over til Kunstakademiets Røgt.

Nu har jeg talt om Elisabeth Jerichau; jeg har søgt at skildre hende, som hun selv har meddelt sig og som hun staar for mig i Mindet. Mindet er som Vinen; det gjærer længe, inden det kommer frem, klart, lifligt og oplivende. Der siges, at Vin er en Gudedrik; nuvel — saa bør alt det Jordiske ligge tilbage i Vinpersen, ligesom alt Nuets Besvær og Støv er afkastet, naar Mindets klare Strømme indbyde os til Poesiens Daab. I Mindet om hende er Meget blevet sændere og kjærere for mig, jeg betragter hende klarere, og jeg holder endnu mere af hende end før. — Oehenschläger fortæller i Ørvarodds Saga, at Indbyggerne i Bjarmeland havde en Høj, hvori de lagde et Guld- eller et Sølv-Stykke, hvergang et Menneske fødtes eller døde. Jeg vilde gjerne ved denne Skildring have lagt et Guldstykke i Mindehøjen. Ser jeg saa tilbage paa Det, jeg har nedskrevet, tegner min hele Skildring sig i afblegede Træk imod Virkelighedens rige Betydelighed, vidunderlige Livfuldhed og ildfulde Genialitet, der endogsaa ved

hendes Død fik en af hendes Venner til at sige, at man følte det, som om der var gaaet en hel Verden under. Jeg har imidlertid efter Evne gjort Hvad hun selv har ønsket, jeg skulde gjøre. Og saa søger jeg tilsidst at samle det Hele i ét Billede, idet jeg siger:

En Genius, aandig og varm som kun faa,
en malende Pensel, et lyttende Øre,
en Vilje, som altid sit Maal kunde naa,
en Tanke, som kunde det Store forstaa,
et Hjærte, som Sjælenes Liv kunde røre,
 en Gnist til at tænde,
 en Drift uden Ende —
foren disse Træk, og se, det er hende!

Personliste.

- C. V. O. P. Aarsleff, S. 289.
Grevinde J. O. L. Ahlefeldt, født Neergaard, S. 179, 191.
Prinsesse Alexandra af Wales, S. 218.
H. C. Andersen, S. 96, 218, 232—39, 242.
Prinsesse Anna af Hessen, S. 218.
Elisabeth v. Arnim, S. 247—48.
- P. A. Baumann, Fru Jerichaus Fader, S. 4, 205, 229.
Fru Baumann, Fru Jerichaus Moder, S. 4, 178, 205, 229, 277.
Rosa Baumann, S. 100, 229—31, 247, 248.
L. F. Bénouville, S. 249.
B. v. Beskow, S. 246.
Fru Malin Beskow, født Wählberg, S. 246.
C. St. A. Bille, S. 96, 244.
H. Bille-Brahe til Hvedholm, S. 218.
Emil Birch, S. 77, 165, 245.
Fru Lilla Birch, født Leth, S. 245.
- H. V. Bissen, S. 195, 202.
Fru Alma Bloch, født Trepka, S. 91.
Carl Bloch, S. 96, 199.
J. A. Blom, S. 192.
Fru Henriette Blædel, født Dons, S. 92, 94, 143, 231, 257.
N. G. Blædel, S. 48, 92, 94, 214, 218, 231.
Juliette Bonheur, S. 223.
Rosa Bonheur, S. 201, 223.
J. W. Bottomley, S. 53.
G. P. Brammer, S. 218.
Fredrika Bremer, S. 246—47.
Henriette Brown, S. 201, 223.
Brown, S. 231.
P. O. Brøndsted, S. 206.
Ole Bull, S. 218.
C. E. J. v. Bülow, S. 249.
Erik Bøgh, S. 244.
Frederik Bøgh, S. 110, 225, 244, 258.
- Dronning Caroline Amalie, S. 165, 218, 224, 228, 233, 239, 258.
Kong Christian den Niende, S. 218, 226, 256, 266, 293.

H. N. Clausen, S. 77, 91, 92, 93, 94, 96, 218, 257.
Fru B. F. Clausen, født Svane, S. 92, 257.
Fru Marie Colban, S. 246.
Fru Camilla Collett, S. 267.
H. Conradsen, S. 77, 92, 94, 186, 218, 231.
Fru Regina Conradsen, født Ørgaard, S. 92, 94, 231.
P. v. Cornelius, S. 202.
Kejserinde Maria Feodorovna, S. 72, 218, 280.
C. Dalgaard, S. 199.
Lensgrevinde Danner, født Rasmussen, S. 225
Lensgrevinde Wanda Danneeskjold, født Zahrtmann, S. 217.
Charles Dickens, S. 249.
Fru Catharine Dickens, født Hogarth, S. 249.
Donaldson, S. 117, 250.

Charles Eastlake, S. 201.
Kejserinde Eugenie, S. 218.

Kronprins Frederik til Danmark, S. 218.
Landgreve Frederik af Hessen, S. 218.
Kong Frederik den Syvende, S. 218, 224—26, 280.
Kronprins Frederik Wilhelm af Preussen, S. 218.
F. Freiligrath, S. 249.
J. C. Frijs-Frijsenborg, S. 218.
Lensgrevinde H. F. M. Frijs-Frijsenborg, født Grevinde Inn- og Knyphausen, S. 218.
Fru Benedicte Frölich, født Treschow, S. 245, 264.

Lorens Frölich, S. 153, 245, 264.

A. Geffroy, S. 249.
Kong Georg af Grækenland, S. 218.
J. V. Gertner, S. 199.
Wolfgang von Goethe, S. 218.
M. Goldschmidt, S. 218.
F. Gregorovius, S. 249.
E. Grieg, S. 245.
Fru Nina Grieg, født Hagerup, S. 245.
H. Grimm, S. 249.
J. L. Grimm, S. 218, 249.
W. C. Grimm, S. 218, 249.
N. F. S. Grundtvig, S. 48, 243.
Fru Marie Grundtvig, født de Carlsen, S. 243.
H. F. Gude, S. 245.
L. Gurlitt, S. 248—49, 266.

Ludvig Haack, tysk Maler, S. 64.

Carl Hambro, S. 35, 53, 121, 217, 218, 249.
Martin Hammerich, S. 117.
Constantin Hansen, S. 199.
Fru Erhard Hansen, født Pfeil, S. 244.
H. V. H. Haurowitz, S. 72.
J. L. Heiberg, S. 243.
J. L. Heiberg, født Pätges, S. 91, 96, 218, 243—44.
M. Henriques, S. 245.
Fru Therese Henriques, født Abrahamson, S. 91, 245.
H. Hettner, S. 248—49.
Valdemar Holck, S. 92.
Grevinde Nathalie Holck, født Ryge, S. 91, 92, 94, 244.

C. F. E. Holstein-Rath-
lau, S. 165, 218.
Pater Hyacinthe, S. 202.
N. L. Høyen, S. 195.
Henrik Ibsen, S. 246.
B. S. Ingemann, S. 218,
239, 240, 241, 242—43, 294.
Fru L. M. Ingemann, født
Mandix, S. 239—40, 241,
242, 243.
Carl Jacobsen, S. 245,
272.
Fru Carl Jacobsen, født
Stegmann, S. 245.
J. C. Jacobsen, S. 147, 245.
Fru J. C. Jacobsen, født
Djørup, S. 245.
Agnete Caroline Jerichau,
S. 109, 111, 112, 113, 114,
115, 116, 121, 233, 264, 291.
Caroline Jerichau, Js. Sø-
ster, S. 67, 117.
Harald Jerichau, S. 5, 22,
26, 29, 36, 43, 55, 63, 82, 83,
84, 85, 86, 88, 102, 106,
112, 114, 116, 117, 122,
124—26, 130—69, 170, 176,
179, 183—86, 191, 197, 204,
207, 208, 216, 251, 262, 264,
281, 285, 288, 295.
Holger Jerichau, S. 114,
124, 125, 126, 153—59.
J. A. Jerichau, S. 4, 5, 6,
15, 16, 28, 34, 36, 37, 39,
41, 43, 47, 49, 53, 58, 64—
99, 101, 103, 104, 105, 106
—9, 115, 116, 117, 119, 123,
126, 132, 133, 134, 141, 144,
146, 147, 156, 159, 161—66,
171, 175, 186, 187—88, 190,
195, 201, 202, 212, 231, 236,
237, 239, 240, 241, 242, 245,
247, 248, 253, 254, 255, 256,
257, 260, 264, 265, 266, 272,
284, 291, 293, 295, 296.

Louise Jerichau, S. 39,
109, 111, 112, 115, 116, 117,
119—21, 233, 234.
Marie Jerichau, S. 107,
109, 112, 113, 116, 117, 121.
Marie Jerichau, f. Kutz-
ner, S. 83, 85, 86, 125,
133, 135, 136, 137, 138—43,
144, 145, 149, 159, 162, 166,
168, 262, 264.
Sofie Jerichau, S. 114, 141,
155, 233.
Thorald Jerichau, S. 23,
103, 112, 114, 115, 116, 117,
122, 129, 153—159.
August Jerndorff, S. 194.
H. V. Kaalund, S. 5, 96—
98, 231—32, 296.
Angelica Kauffmann, S.
223.
Søren Kierkegaard, S. 272.
Fr. Knudtzon, S. 244.
F. M. Knuth-Knuthen-
borg, S. 218, 228.
Lensgrevinde Karen Knuth-
Knuthenborg, f. Rothe
S. 228.
J. H. Koch, S. 218.
Pietro Krohn, S. 158.
P. S. Krøyer, S. 193, 267.
Lamartine, S. 249.
Thomas Lange, S. 92, 94
244.
Orla Lehmann, S. 218.
C. A. Lerche-Lerchen-
borg, S. 217, 218, 228, 229.
Fanny Lewald, S. 248, 267.
Jenny Lind, S. 247.
L. A. Lindholm, S. 194.
Liszt, S. 249.
Dronning Louise af Dan-
mark, S. 72, 91, 142, 165,
218, 226—28, 229, 256, 266,
289.

F. C. Lund, S. 267.
Frøken Lund, S. 272.
A. Læssøe, S. 264.
Fru Emmy Læssøe, født
Comtesse Frijs-Frijsen-
borg, S. 69.
Fru Signe Læssøe, født
Abrahamson, S. 218,
245.
Thorald Læssøe, S. 7, 69,
77, 92, 94, 218, 231, 250.
V. H. F. A. Læssøe, S. 163.

Dronning Margaritha af
Italien, S. 218.
V. Marstrand, S. 111, 195,
199.
M. G. Melchior, S. 236, 245.
Fru D. Melchior, født Hen-
riques, S. 245.
F. Meldahl, S. 293.
Chr. K. F. Molbech, S. 244.
A. G. Moltke Hvitfeldt,
S. 228, 229, 233.
A. Munch, S. 245.
Fru A. Munch, født Raben,
S. 245.
P. A. Munch, S. 245, 246.
Fru P. A. Munch, født
Linnae, S. 245, 246.
Morten Müller, S. 194.

Napoleon den Tredje,
S. 201, 217.
Fru Neergaard til Lille
Grundet, S. 218.
R. V. Neergaard til Fugl-
sang, S. 228.
Neuverkerke, S. 201.
Rasmus Nielsen, S. 96.
N. A. E. Nordenskjöld,
S. 247.

Dronning Olga af Græken-
land, S. 218.

Carl Ortmann, S. 289.
F. Overbeck, S. 202.

Albert Paulsen, S. 76, 148.
Morton Peto, S. 217, 226.
Harald Philipsen, S. 285.
Frøken Caspara Pretz-
mann, S. 92, 94.
H. Puggaard, S. 257.

C. G. Qvarnstrøm, S. 247.

W. R. Raasløff, S. 245.
Frøken A. Raasløff, S. 245.
G. C. Raben til Aalholm,
S. 218.
Sofie Rasmussen, Inge-
manns Pige, S. 242.
Niels Ravnkilde, S. 266.
H. J. Rink, S. 245.
Fru Signe Rink, født Møl-
ler, S. 245.
J. Roed, S. 199.
J. G. O. v. Rosen, S. 247.
C. P. T. Rosenørn-Teil-
mann, S. 198—200.
Chr. M. Ross, S. 267.
Anton Rubinstein, S. 222,
249.
Augusta Rudmose, S. 231.
Victor Rydberg, S. 247, 290.
Skat Rørdam, S. 293.

C. Scavenius, S. 228.
J. B. Scavenius, S. 228.
P. B. Scavenius, S. 217,
218, 233.
Fru S. Scavenius, født
Comtesse Moltke, S. 228,
233, 237.
V. Schousboe, S. 231.
V. Schousboe, S. 294—95.
C. F. Schwartzkopf, S. 245.
Frøken Schönau, S. 107.
Simmons, S. 217.
Adolf Stahr, S. 248.

Taylor, S. 218.
Fru Magdalene Thoresen,
S. 4, 96, 169, 246.
Thorwaldsen, S. 202.
Hertuginde Thyra af Cum-
berland, S. 218.
Adolf Tidemand, S. 245.
Emil Tidemand, S. 201.
Vilhelm Topsøe, S. 244, 289,
291, 292, 293.
Fru G. Topsøe, født Pe-
tersen, S. 245, 291.
J. P. Trap, S. 293.
F. W. Treschow, S. 217,
218, 233.
A. F. Tscherning, S. 245.
Fru E. C. Tscherning,
født Lützow, S. 245.
Ferd. Tutein, S. 218, 245.
Fru Tutein, født Sibony;
S. 245.

Prins Valdemar af Dan-
mark, S. 218.

I. F. N. Vermehren, S. 199.
Dronning Victoria af Eng-
land, S. 201, 218, 281.
Alfred de Vigny, S. 249.
Kejser Vilhelm, S. 218.
C. H. Visbye, S. 245.
Fru N. H. M. Visbye, født
Smith, S. 245.
F. S. Vogt, S. 218.
Fru Adelgunde Vogt, født
Herbst, S. 218.

H. A. L. Wahlberg, S. 194.
W. Wain, S. 273.
Henriette Wulff, S. 236.

Lensbaronesse S. H. Zeu-
then, født Comtesse Schu-
lin, S. 228, 229.

H. C. Ørsted, S. 244.
Fru I. B. Ørsted, født Bal-
lum, S. 244.
Frøken Mathilde Ørsted,
S. 244.

